

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНИЙ КОЛЕДЖ»**

МАТЕРІАЛИ

**II Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Соціально-педагогічні засади формування
громадянської відповідальності у студентів»**

м. Київ, 11-12 квітня 2019 року

м. Київ, 2019

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності
у студентів»
(11-12 квітня 2019 року)

Схвалено Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
(протокол № 6 від 26.06. 2019р.)

Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності у студентів: збірник матеріалів / [голова редкол. О. А. Удалова, члени редкол. В. М. Бабич, Ю. В. Ївженко, Л. В. Корецька, О. Д. Літвінчук, Н. К. Наумова]. – Київ, 2019. – 213 с.

Рецензенти:

Гребеник Т. В. – канд. пед. наук, доцент, директор Політехнічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету
Гончарова Н. О. – канд. пед. наук., стар. наук. співр. відділу STEM-освіти ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти"

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності у студентів», під час проведення якої було розглянуто питання громадянського та морального становлення особистості, формування відповідального ставлення до здоров'я, профілактики асоціальної поведінки серед студентської молоді та безпечного користування мережою Інтернет.

Збірник містить наукові статті, програми та розробки сценаріїв виховних заходів.

Матеріали наукової конференції будуть корисним для педагогічних працівників, аспірантів та студентів закладів передвищої та вищої освіти.

Автори статей відповідають за правдивість і вірогідність викладеного матеріалу, за достовірність цитування джерел і посилань на них. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ I. Наукові дослідження, статті	7
Дубасенюк О. А. Формування громадянської відповідальності студентів закладів педагогічної освіти	7
Палагнюк М. М. Проблема формування моральних цінностей у студентів закладів вищої освіти: історико-філософський аналіз	11
Волкотруб А. Соціально-педагогічні засади щодо формування громадянської відповідальності у студентів	15
Копичко Л. В. Формування моральних цінностей як основи професійного становлення майбутнього медичного працівника	18
Ївженко Ю. В. Моніторинг рівня сформованості почуття громадянськості у студентів у процесі діяльності молодіжної громадської організації	23
Штанько Л.О., Шевчук С.В. Соціальне проектування в освітньому процесі як засіб формування громадянської компетентності студентської молоді	29
Капінус О. С. Виникнення і розвиток наукової дефініції «відповідальність» та її роль у формуванні майбутнього офіцера	33
Іванковська І. П., Толстая А.В., Давиденко В.Ю. Психолого-педагогічна робота щодо безпечного користування інтернет мережею	37
Толмачова І. Г. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів засобами медіа	41
Краснощок А. В., Уткіна Г. А. Компетентнісний підхід як умова формування майбутніх правоохоронців	44
Якайтіс І. Б. Стратегічні напрями інноваційного розвитку вищої освіти в Україні	48
Пучков О.О., Уваркіна О. В. Становлення інформаційної парадигми в освіті: безпекові орієнтири та психолого-педагогічна робота	53
Мусієнко О. Обґрунтування потенційних ризиків Інтернет-мережі	55
Вознюк О. В. Суспільно-громадянська відповідальність українського студента	60
Хайрулліна Ю.О. Засоби громадянського виховання в контексті управління виховним процесом структурного підрозділу університету	64
Власюк І. І. Соціальна активність як показник успішної соціалізації особистості	68
Одеров А.М. Структурні компоненти загальнопедагогічної компетентності викладача як складова формування компетенції студентів (курсантів)	72
Буянова Г. В. Формування у молоді відповідального ставлення до репродуктивного здоров'я	76
Бабич В. М. Формування свідомого ставлення студентів до дотримання здорового способу життя	80
Шевирьова Г. Г. Вплив інформаційного середовища на здоров'я сучасних підлітків	85
Гарбузюк Т. В. Проблеми і перспективи формування здорового способу життя молоді	87
Волошина О. В., Іванова А. С. Актуальні питання взаємодії підрозділів національної поліції України та психологічної служби у закладах освіти щодо профілактики правопорушень серед дітей	90
Кохан С. В. Асоціальна поведінка як проблема підліткового віку	94
Роїк Ю. Виготовлення керамічних виробів як здоров'язберігаюча техніка	98
Павлиш Т. Г. Булінг в молодіжному середовищі: психологічний, педагогічний та юридичний аспекти	103
Вацлавський О.І. Булінг як один із видів насильства серед молоді	106
Лепеха І. О., Руденко А.С. Профілактика насильства серед молоді – складової асоціальної поведінки	110
Куліда І. М. Роль саморегуляції та стресостійкості у профілактиці адиктивної поведінки студентів в системі професійної підготовки	114

Жученко В. Г. Формування громадянських цінностей студентської молоді засобами туризму	118
Ясинська В. С. Волонтерська діяльність студентської молоді як засіб її соціальної активності	121
Мацепура Л. Л. Вплив куратора на формування успішної та гармонійної особистості студента у вищій школі	125
Розділ II. Досвід роботи, виховні заходи, програми	126
Удалова О. А., Кузнецова О.В. Українська родина (навчальна програма спецкурсу для студентів усіх спеціальностей та форм навчання)	129
Пивоварова Г. С. Компетентнісний підхід у формуванні громадянської позиції студентів педагогічного коледжу	150
Нечаєва І. В. Деякі аспекти формування почуття громадянськості у студентів	154
Шевчук Н. І. Формування громадянських якостей студентської молоді – інвестиції в майбутнє України	156
Кучинська О.Г., Ткачук М. В. Формування громадянських почуттів у студентів на заняттях української словесності	161
Зима О. Г., Гусь Ю. Г. Демократизація закладів вищої освіти через розвиток органів студентського самоврядування	167
Чурілова В. Є. Особливості організації центру молодіжних ініціатив	170
Паламарчук Н. М. Розвиток соціальної ініціативи студентської молоді засобами соціального проектування	174
Руско Н. М. Робота гуртка «Релігійне краєзнавство» щодо формування громадянської та світоглядної позицій студентів»	177
Літовка О. П., Осіпов І. В. Досвід роботи зі становлення творчих здібностей учнівської й студентської молоді на прикладі діяльності регіонального фестивалю повітряних зміїв «Мирне небо Донбасу»	179
Дашко Л. В. Формування у студентів відповідального ставлення до свого здоров'я	181
Здорик Р. В. Методи роботи щодо формування громадянських почуттів студентів на заняттях з предмета «Захист Вітчизни»	188
Ткач О. В. Ефективні методи превентивного виховання – запорука формування гармонійно розвиненої особистості	192
Бондар А. Є. «Здоров'я нації – найцінніший скарб людини». Розробка виховного заходу з елементами тренінгу	197
Ластовець Ю. М. Сучасний стан, зміст та перспективи розвитку громадянської освіти в системі фахової передвищої освіти	201
Ганжа О. Г. Формування у студентів інноваційних, енергоефективних рішень як основи конкурентоспроможності випускників у соціально-відповідальному бізнесі	205
Старосельський І. В. Вечір-реквієм, присвячений 30-річчю виводу військ з Афганістану	208

Вступ

Процес відродження незалежної України з її прагненням стати повноправним членом європейської спільноти передбачає посилення громадянського виховання молоді. Спираючись на Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затверджену Указом Президента України від 13.10.2015 року № 580/2015, основними напрямками виховання підростаючого покоління мають стати громадянсько-патріотичне, духовно-моральне виховання особистості.

Необхідно підкреслити, що стан сформованості громадянської відповідальності студентської молоді на цьому етапі розвитку суспільства викликає занепокоєння. Аналіз показує, що у студентів закладів вищої освіти, змінюються усталені духовні цінності, збільшуються прояви насилля, нехтуються моральні норми поведінки, що призводить до виникнення негативних соціальних проблем. У частини студентської молоді виникають прогалини у формуванні морально-ціннісних орієнтацій, що негативно впливає на розуміння сутності соціальних процесів у суспільстві та породжує конфлікти, стресові ситуації, асоціальну поведінку. Наслідком цього є поширення серед студентів алкоголізму, наркоманії, залежності від віртуального комп'ютерного середовища та інш.

На сучасному етапі розвитку суспільства необхідно виховувати соціально активних, національно свідомих, патріотично налаштованих громадян, з високим почуттям громадянськості та глибокою громадянською відповідальністю.

З метою обговорення проблем громадянського виховання молоді проведено Науково-практичну конференцію «Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності у студентів», де розглянуто зміст, форми, методи виховної роботи зі студентами, а також узагальнено передовий досвід, інноваційні технології виховної роботи закладів вищої освіти. Аналіз матеріалів засвідчує, що досвід роботи має практичний характер, де розкриваються різноманітні форми і методи роботи щодо громадянського виховання студентської молоді, містять не тільки аналітичну інформацію, а також практичні розробки, які ми рекомендуємо для використання в освітньому процесі, а саме: плани роботи, навчальні програми, виховні заходи, результати соціологічних досліджень тощо.

Збірник містить два розділи. У першому розділі проблему становлення особистості розглянуто як соціальне явище, подано його теоретичну, правову та кримінологічну характеристику, проаналізовано причини, фактори та

умови формування і прояву асоціальної поведінки у молодіжному середовищі.

У другому розділі представлено вітчизняний досвід роботи ЗВО, методичні рекомендації щодо організації освітньої роботи зі студентами.

Зокрема, у збірнику висвітлено питання організації педагогічної роботи, зміст та технології правових, психологічних, соціально-педагогічних заходів, а також шляхи формування громадянських почуттів студентів. У практичних додатках наведено програми, плани тренінгових занять з розвитку комунікативних умінь у студентської молоді.

Запропоноване осмислення структури морально значущих якостей уможлиблює виважений підхід до виховання, оскільки задає чіткі виховні орієнтири: у молодій особистості слід формувати розуміння громадянського призначення людини, стійкі соціально значущі мотиви і потреби моральної поведінки та діяльності, вибудовувати їх ієрархію, формувати в неї просоціальну гуманістичну свідомість; створювати ситуації співпереживань, сприяти розвитку доброчинності та залученню до суспільно корисної праці.

Заступник директора Інституту модернізації змісту освіти, професор, заслужений працівник освіти України

К. М. Левківський

РОЗДІЛ І. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ, СТАТТІ

Дубасенюк О. А.

доктор педагогічних наук,

професор, професор кафедри педагогіки

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Проблема формування громадянської відповідальності студентів педагогічних закладів обумовлена перетвореннями, що відбуваються сьогодні в духовній сфері українського суспільства, які визначають особливу актуальність підготовки освічених, активних громадян, оскільки зміцнення основ державного і суспільного життя залежить багато в чому від участі молоді у громадському житті.

У Національній доктрині розвитку освіти проголошено, що метою державної політики є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України. У державних законодавчих документах відзначається, що найважливішим завданням професійної підготовки є формування особистості з активною громадянською позицією, готової взяти на себе всю повноту відповідальності за свої дії [6].

Сьогодні метою виховної роботи зі студентством закладів вищої освіти має бути формування громадянина вільної, демократичної держави, який забезпечений усіма правами і наділений всією повнотою обов'язків, що дозволяють йому вільно розвиватися на просторі громадянського суспільства. Зміни, що відбуваються в країні, визначають необхідність формування громадянської відповідальності як особистісної і професійної якості педагога, відповідальності за розвиток і становлення правового громадянського суспільства в країні. Формування громадянської відповідальності студентів педагогічних вишів постає як культурологічна і соціальна функції педагогічної освіти.

Тому професійний розвиток педагога в процесі освіти має передбачати оволодіння правовими нормами поведінки як суб'єкта суспільства і як фахівця-педагога, формування всебічно розвиненої особистості, наукового світогляду, розуміння перспектив розвитку демократичного суспільства, виховання патріотизму, гуманістичних способів спілкування, розвиток ціннісних орієнтації при здійсненні соціальних функцій педагогічної діяльності. Особливу увагу необхідно приділити підготовці майбутніх педагогів до здійснення громадянського виховання дітей різного віку, оскільки виховання громадянина правової держави багато в чому пов'язується з особистістю педагога, його загальною культурою, професіоналізмом. Саме педагогічне освіта як професійна формує соціальну

установку майбутнього фахівця, сприяє в подальшому розвитку соціальної позиції і соціальної активності учнів.

Проблема формування громадянської відповідальності майбутнього педагога розглядається багатьма вітчизняними педагогами і вченими. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні філософські положення про соціальну сутність особистості, теоретичні положення діяльнісного підходу до формування особистості (Б.Г. Ананьєв, І.Д. Бех, І.А. Зязюн, О.М. Леонт'єв, С.Д. Максименко, А.В. Петровський, С.Л. Рубінштейн, В. Франкл та ін.); педагогічні концепції відбору змісту гуманістичного освіти й аксіологічного виховання особистості (Л.С. Виготський, Б.С. Гершунський, В.В. Краєвський, В.І. Луговий, Л.О. Хомич, Д.Б. Чернілевський та ін.); ідеї громадянського виховання та освіти, (В.А. Барабаш, М.Б. Євтух, Л.В. Корінна, Б.Т. Лихачов, В.В. Рибалко, В.О. Сластьонін, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський, Г.Г. Філіпчук, І.Ф. Яруллін), національного виховання (О.І. Вишневський, В.Г. Кузь, О.О. Любар, Ю.Д. Руденко, М.Г. Стельмахович, О.В. Сухомлинська).

Педагогічні дослідження, присвячені вивченню українського студентства, визначили наявність протиріч, які характеризують формування громадянської відповідальності студентів педагогічних вишів. Основне протиріччя проявляється між потребою оновлюваного українського суспільства в активній моральної та інтелектуальної особистості майбутнього педагога, здатної до здійснення громадянського виховання, і недостатньою розробленістю теоретичних і методичних засад формування громадянської відповідальності студентів педагогічних закладів.

У процесі дослідження виділено такі напрями.

1. Вивчення сучасного стану готовності майбутніх фахівців у визначеному напрямі. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, досвіду роботи у ЗВО виявлено низку проблем: відсутність цілісної системи підготовки майбутніх педагогів до подальшої громадської діяльності; недостатній рівень практичної готовності випускників педагогічних вишів до діяльності у визначеному напрямі; переважання у закладах вищої професійної освіти традиційних (репродуктивних) методів навчання і виховання. Крім того, в умовах освітніх змін посилилася також потреба у вивченні і узагальненні передового досвіду, розробки активних форм, методів і засобів формування громадянської відповідальності на основі нових інформаційних технологій. Усе це свідчить про недостатню підготовленість студентів педагогічних вишів до громадянського виховання особистості.

2. Аналіз сутності поняття «громадянська відповідальність». Окреслене поняття розглянуто з урахуванням різних позицій науковців. Під громадянською відповідальністю студентів закладів педагогічної освіти розуміємо здатність особистості здійснювати свою діяльність, ґрунтуючись на почутті громадянського обов'язку, а також відповідно до прийнятих у суспільстві норм громадянської поведінки. Водночас громадянська відповідальність може розглядатися як сукупність соціально-ціннісного, знаннєвого та особистісного компонентів, що характеризуються рівнем

розвитку особистості у межах накопиченого досвіду в соціумі і здатністю до його постійного збагачення [1, 2, 5, 8]. В.О. Сухомлинський у своїй відомій праці «Народження громадянина» дає поради педагогам щодо громадянського виховання молоді: необхідно розвивати громадянське бачення світу – це жива плоть і кров моральності. Слід виховувати у підлітків, юнаків здатність розуміти сенс складних суспільно-політичних явищ, прагнути до вищих моральних ідеалів людства і розвивати високі моральні якості та моральну поведінку, моральні звички у різних видах діяльності [7].

3. Розробка педагогічної моделі формування громадянської відповідальності студентів. Ця модель може ґрунтуватися на основі компонентної моделі сходження зростаючої особистості до духовних цінностей, що розроблена академіком І.Д. Бехом [1, с.179-185]. Педагогічна модель складається з ціле-мотиваційного, когнітивного, емоційно-ціннісного діяльнісного, результативного компонентів, які визначають мету, завдання, зміст, форми, методи і результати діяльності викладача щодо формування громадянської відповідальності студентів педагогічних вишів.

4. Виявлення педагогічних умов формування громадянської відповідальності студентів закладів педагогічної освіти, а саме: здійснення педагогічної підтримки формування громадянських якостей студентів у процесі навчальної та виховної роботи; реалізація проєктивної технології навчальних занять, спрямованих на формування громадянської відповідальності студентів; проведення циклу виховних заходів, науково-методичних конференцій, семінарів для викладачів педагогічних вишів з проблем формування морально-духовних та патріотично-громадянських цінностей.

Ідея педагогічної підтримки досить інноваційна для закладів вищої професійної освіти. Дисципліни педагогічного циклу («Педагогіка», «Історія педагогіки», «Теорія і методика педагогічної діяльності» та ін.) у плані формування громадянської відповідальності мають значний виховний і розвивальний потенціал. Вони сприяють формуванню патріотичного і громадянського виховання особистості майбутніх педагогів, збагачують їх ціннісні орієнтації. На основі вивчення наукових джерел проаналізовано сутність поетапної педагогічної підтримки: входження педагога в навчально-виховний простір студентів; моделювання значимих для студентів педагогічних ситуацій; поступова передача відповідальності молодим людям – майбутнім педагогам [4].

Розроблено методичні та специфічні прийоми педагогічної підтримки студентів у вирішенні актуальних проблем: створення прямих і зворотних зв'язків, організація груп вільного спілкування. Виявлено перешкоди, які гальмують процес осмислення студентами життєвих та педагогічних ситуацій. Наприклад, використання педагогами методу моделювання значимих для студентів педагогічних ситуацій сприяло збагаченню їх досвіду громадянської поведінки.

У навчальній та виховній роботі студентів закладів педагогічної освіти слід керуватися порадами українського академіка І.Д. Беха, який вважає, що громадянське виховання має включати:

- створення у дітей та молоді активної громадянської і державницької позиції, заснованої на традиційних культурних цінностях українського суспільства;

- розвиток міжнаціонального спілкування;

- виховання поважного ставлення до національної гідності людей, їхніх почуттів, релігійних переконань;

- розвиток правової і політичної культури дітей та молоді, розширення конструктивної участі у прийнятті рішень, що зачіпають їхні права й інтереси, у тому числі у різних формах самоорганізації, самоуправління, суспільно значущої діяльності [1, с. 177-178].

У ході експериментальної роботи з формування громадянської відповідальності студентів педагогічних закладів вищої освіти здійснено апробацію педагогічних умов ефективності формування громадянської відповідальності майбутніх учителів. На оцінно-узагальнюючому етапі проводилася підсумкова робота щодо порівняння отриманих та первинних даних. Зіставлення результатів опитування з вивчення рівня сформованості громадянської відповідальності студентів педагогічних ЗВПО підтверджує висунуту гіпотезу: у показниках рівня розвитку громадянської відповідальності студентів контрольної групи (70 осіб) відбулися незначні зміни (високий – 30%/35,8%, середній – 41,4%/32,8%, низький – 28,6%/31,4%), в експериментальній ж групі (68 осіб) виявлено ефект підвищення досліджуваної якості (високий – 22,0%/54,4%, середній – 45,6%/33,8%, низький – 32,4%/11,8%), що свідчить про ефективність розробленої моделі та упроваджених педагогічних умов формування громадянської відповідальності майбутніх учителів.

Висновки. Таким чином, прикладна значущість дослідження полягає у тому, що теоретичні положення і висновки, що містяться у ньому, створюють передумови для практичного розв'язання проблеми формування громадянської відповідальності студентів. Висловлені рекомендації можуть бути використані під час організації освітньо-виховного процесу у закладах вищої освіти з метою активізації процесу підготовки студентів до здійснення громадянського виховання.

Література

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія / І.Д. Бех. – Київ – Чернівці: «Букрек», 2018. – 296 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: [підручник] / І.Д. Бех.– К.: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.

4. Дубасенюк О.А. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / О.А. Дубасенюк, О.В. Вознюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2010. – 272 с.

5. Духовна культура особистості: навч. посібник / Д.В. Чернілевський, О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк та ін.; за ред. проф. Д.В. Чернілевського. – [вид. 2-е, доп.]. – Вінниця: АМСКП, 2010. – С. 153–159.

6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 7 – 21.

7. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибрані тв: у 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 283–582.

8. Чорна К. І. Основні проблеми та напрями виховання молодого громадянина незалежної України // Нові технології виховання: зб. наукових статей. – К., 1995. – С. 28–32.

Палагнюк М. М.
доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Одним із пріоритетних завдань закладу вищої освіти має бути виховання молоді на засадах формування у студентів моральних рис та цінностей – доброти, уваги, милосердя, толерантності, совісті, поваги, правдивості, справедливості, гідності, любові до батьків. Держава, суспільство, освіта повинні об'єднати зусилля та цілеспрямовано формувати внутрішній світ, моральну цілісність індивіда у всій сукупності моральних цінностей.

Як зазначають сучасні вітчизняні учені В. М. Доній, Л. І. Гусякова, головними моральними цінностями української молоді стають цінності "масової людини" з притаманною їй вузько прагматичною світоглядною орієнтацією. Цей процес, на думку вчених, є закономірним для України, яка входить до світової спільноти, а тому формує у суспільстві "звичайний для західного суспільства масовий тип особистості" [1]. У сучасних умовах освіти розглядають як систему, процес і результат процесу пізнання. У світі існує низка концепцій формування моральних цінностей, серед яких найбільш цікавими для нас є традиційна, раціоналістична та феноменологічна концепції.

Представниками першої є Ж. Мажо, Л. Кро, Ж. Капель, Д. Равич, які суть формування моральних цінностей бачать у способі передачі молодому

поколінню універсальних елементів культури минулого. Тобто мета освіти полягає у формуванні базових знань, умінь, навичок, що дозволяють особистості перейти до самостійного засвоєння знань, умінь, цінностей більш високого рангу.

Друга концепція передбачає оволодіння знаннями, уміннями і навичками та практичне пристосування до суспільних відносин, а також засвоєння таких цінностей, які дозволяють молодій людині адаптуватися у суспільстві (П. Блум, Р. Ганьє, Б. Скіннер). Проблема повернення людині її істинної людської сутності, формування її як вільної особистості є центром уваги сучасних гуманістичних концепцій виховання.

Третя концепція (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс) вимагає врахування індивідуальних особливостей кожного суб'єкта виховання. Освіта в цьому випадку є гуманістичною, вона відображає певною мірою природу людини. А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс виступають за створення умов для самореалізації, самовиховання та самоосвіти. Саме остання, феноменологічна концепція, активно впроваджується сьогодні в Україні.

У своїй роботі "Мотивація і особистість" А. Маслоу визначив, що формування моральних цінностей особистості полягає в актуалізації нею людської природи, тобто людина повинна бути забезпечена не стільки формуванням ззовні, скільки ростом зсередини. Побудова ефективної системи виховання вимагає розуміння не тільки зовнішніх проявів особистості, а й внутрішнього її життя. Тому в педагогічній практиці необхідно орієнтуватися на "пріоритет внутрішнього життя вихованців". У закладі вищої освіти рекомендується організувати і здійснювати особистісно-зорієнтоване виховання студентів, тобто наповнювати навчально-виховний процес глибоким особистісним змістом, реальним співвіднесенням педагогічної практики з емоційним світом молоді, у якому значну роль відіграє "Я-концепція" особистості.

Однією з найбільш відомих неогуманістичних концепцій виховання особистості є психотерапевтична концепція К. Роджерса, що належить до феноменалістичних теорій особистості. Сутність її полягає у тлумаченні людини як об'єкта свого індивідуального суб'єктивного світу. "Я-концепція" розглядається К. Роджерсом як система самосприйняття. "Я-концепція" виступає як найбільш важлива детермінанта реакцій-відповідей на оточення індивіда; разом з нею розвивається потреба у позитивному ставленні з боку оточуючих незалежно від того, чи потреба є природженою чи набутою [3].

На думку Т. Адорно, Г. Маркузе, Ортега-і-Гассета, Е. Фромма та ін., у сучасному суспільстві молодь все більше відчужується, знеособлюється, втрачає своє "Я", дедалі більше усвідомлює, що її життя спрямовується зовнішніми стосовно неї силами, знеособленими соціальними інститутами, як-от: засоби масової інформації, реклама тощо. Саме вони формують смаки молоді, їх потреби, життєві цінності, стосунки.

Ефективною та перспективною вважається пізнавально-ціннісна концепція Л. Кольберга. Він довів, що для формування моральних цінностей індивіда ефективно використати інтелект, моральні судження особистості,

пов'язані з рівнем інтелекту; натомість розуміння особистістю своїх дій ще не свідчить про рівень їх моральної сутності.

Таким чином, моральні цінності, які ґрунтуються на високому рівні моральних суджень, дозволяють займати певну позицію у ситуаціях морального вибору.

Е. Фромм пов'язує виникнення глобальної проблеми людства – кризи моральності – з поширенням споживацько-матеріальних цінностей у суспільстві. Він формулює проблему вибору цінностей особистості таким чином: "мати" чи "бути"? [4].

К. Г. Юнг у розробленій типології характерів домінуючу роль у системі цінностей віддає одній із функцій душі: свідомості, почуттям, інтуїції чи відчуттям. За допомогою будь-якої домінуючої функції особистість визначає своє ставлення до реальності буття. Переважне прагнення людини до того, щоб "мати", або до того, щоб "бути", може носити апріорний, вроджений характер, чи виступати як результат свідомої орієнтації особистості в реальному бутті, або як прагнення особистості до реалізації внутрішнього сенсу існування. Аналізуючи дослідження К. Г. Юнга, можна зрозуміти, що доля однієї людини може бути зумовлена переважно зовнішніми об'єктами його інтересів, а доля іншого – визначена логікою його внутрішнього життя. Відповідно до цього людина обирає ту чи іншу систему цінностей. Свідомо орієнтація особистості на ту чи іншу життєву позицію може визначатися різними факторами. В умовах вищого навчального закладу пріоритет належить особистості педагога і системі знань у їх аксіологічному аспекті.

Сьогодні досить розповсюдженою є так звана жорстка модель формування моральних цінностей, будова якої спирається на індивідуальний підхід, проте вона орієнтує на певну абстрактну мету – розвиток нормативних якостей особистості. Створюючи таку модель підготовки майбутніх фахівців, дослідники беруть до уваги лише розвиток якостей особистості, не враховуючи при цьому особливостей професійної спрямованості.

І. Д. Бех вважає, що процес формування моральних цінностей на ідеях гуманізму тісно пов'язаний з проектуванням навчально-виховного процесу [5]. Тому сучасне особистісно-орієнтоване виховання повинно створити необхідні умови для всебічної діяльності та творчості молодій людини, забезпечити успішність засвоєння моральних норм і цінностей студентів, створити ситуації позитивних емоційних переживань, сприятливих для інтелектуального і морального розвитку, створити умови для морального особистісного спілкування як специфічної форми людських відносин, які включають у себе смисложиттєві цінності [5].

І. А. Зязюн уперше застосував поняття "педагогіка добра", в основу якої поклав нову парадигму виховання, сутність якої полягає у формуванні суб'єкт-суб'єктних відносин, взаємодії вихователя і вихованця, формування в останніх системи моральних цінностей. Метою морального виховання в цьому випадку виступає самовираження і самореалізація студента як суб'єкта виховання [7].

Сучасні науковці визначили педагогічні умови формування моральних цінностей. Базою для формування моральних цінностей є морально-практична діяльність. Але діяльність здійснює формуючий вплив тільки за умови, якщо вона викликає в особистості внутрішню позитивну реакцію (відношення) та стимулює її особисту активність до роботи над собою (І. Ф. Харламов).

Аналізуючи виховний процес у закладі вищої освіти, можна говорити про систему виховної роботи. У вишах є теоретична основа (сформульовані мета, завдання, пріоритетні види діяльності), є традиції, студентські гуртки, об'єднання викладачів і студентів, визначаються проблеми, над розв'язанням яких працює викладацький склад, визначена стратегія, проводяться різноманітні виховні заходи. Проте варто зазначити, що нечітко визначений підхід до виховання, відсутні концепції виховання, переважає авторитарний стиль у спілкуванні викладачів і студентів, втрачається зв'язок з випускниками.

У більшості випадків проведення заходів є масовим; недостатньо вивчається досвід інших інноваційних закладів освіти. На нашу думку, у процесі засвоєння знань з морального виховання обов'язковим є привласнення студентом моральних норм і особистісне переживання їх з позиції моральних цінностей. Часто засвоєння знань зводиться лише до інтерпретації понять чи вимог, розкриття детального змісту, що в той же час формує в особистості пристосовницьку позицію щодо певних реальних дій. Тому формування моральної особистості має бути тісно пов'язане з новими процесами розвитку суспільства. Необхідно враховувати нові соціально-культурні реалії, які впливають на виховання (не тільки негативні, а й позитивні). Врахування складних умов формування моральних цінностей у молодіжному середовищі дасть можливість запобігти декларативному характеру прищеплення моральних цінностей серед молоді.

Література

1. Гусякова Н.І. Ідеали і ціннісні орієнтації сучасних підлітків // Рідна школа. — 1993. — №8. — С. 11-14.
2. Леонтьев Д.А. Развитие идеи самоактуализации в работах Маслоу // Вопросы психологии. — 1997. — №3. — С. 71-78.
3. Роджерс К. Становление человека. — М.: Мысль, — 1997. — 209 с.
4. Фромм Э. Иметь или быть. — М., 1990.
5. Бех І.Д. Категорія "становлення" в контексті розвитку образу "Я" особистості // Педагогіка і психологія. — 1997. — №3. — С. 25-34.
6. Струманський В.П. Концептуально-структурний зміст виховання і виховної роботи в прогностичних проєкціях української наукової педагогіки // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. — 1994. — №2. — С. 124-127.
7. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії // Наук.-метод.посібник. — К.: МАУП. — 2000. — 312 с.

Волкотруб А.
заступник директора з виховної роботи
Чернятинський коледж
Вінницького національного аграрного університету

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ

Запровадження нових демократичних змін у системі освіти України передбачає перехід від простої передачі знань до формування в студентів компетентностей у різних сферах, зокрема у політичній та соціальній. Спеціалісти освіти виділили основні наскрізні змістові лінії базових компетентностей, зокрема «громадянську відповідальність», яка сприяє формуванню відповідального громадянина України, що поважає права людини, вміє критично мислити, розуміє особисту відповідальність за долю держави, народу, а також розуміє важливість громадянської участі у процесі вирішення різноманітних проблем місцевої громади [1, с. 3].

Для визначення сутності громадянської відповідальності потрібно виділити основні визначення поняття «відповідальність». У загальному розумінні відповідальність – це поняття, що відображає об'єктивний історично-конкретний характер взаємин між особистістю, колективом, суспільством з точки зору свідомого здійснення висунутих взаємних вимог [3, с. 114]. У педагогіці поняття відповідальності трактується як усвідомлення особистістю власної повинності, обов'язків і раціональне їх виконання [2, с. 28]. У психологічному словнику-довіднику відповідальність трактується як здійснюваний у різних формах контроль над діяльністю суб'єкта з точки зору виконання ним прийнятих норм і правил. Розрізняють зовнішні форми контролю, що забезпечують покладання на суб'єкт відповідальності за результати його діяльності (підлеглисть, караність і т.п.), і внутрішні форми саморегуляції його діяльності (почуття відповідальності, обов'язку) [4, с. 37].

Як бачимо, конструкт відповідальності досить складний та багатогранний. Відповідно поняття громадянської відповідальності є дещо вужчим і означає моральну якість особистості з високорозвиненим почуттям громадянського обов'язку.

Освіта, зорієнтована на формування громадянських компетентностей, вимагає докорінно нових підходів до навчання, адже успішне виховання громадянина вимагає не лише знань та критичного розуміння себе і світу, а й отримання особистого досвіду участі у громадському житті, у взаємодії з іншими на засадах поваги і рівності, відповідальності за спільну справу, мирного вирішення конфліктів. Фахівці вважають, щоб стати відповідальними активними громадянами суспільства, студенти мають розвивати не лише знання й розуміння політичної та правової системи, інститутів, а й володіти такими навичками, як: формулювати, комунікувати й відстоювати власну думку, бути впевненими в собі, розвивати емпатію, бути

готовими діяти чи утримуватися від необдуманих дій у ситуації невизначеності, співпрацювати з різними людьми, поважати себе й інших [1, с. 5]. Розвиток такої системи знань, навичок і ставлень дає змогу студентам підготуватися до самостійного, відповідального, дорослого життя, зваженого прийняття рішень і ефективної взаємодії у спільноті – у студентській групі, коледжі, місцевій громаді, державі. Ці тісно пов'язані компоненти громадянської компетентності формуються комплексно. Завдання всього педагогічного колективу коледжу – створити належні умови для набуття цього комплексу знань, умінь, навичок. При цьому важливого значення набуває безпечне, вільне від насильства і соціальних бар'єрів та ефективно освітнє середовище, яке забезпечує сприятливі умови для активної участі студентів у житті коледжу, ставить права і потреби юнаків та дівчат у центр навчально-виховного процесу. Як зазначено у проекті нового Державного стандарту освіти, навчальний заклад має спрямувати навчально-виховний процес на формування демократичної культури в коледжі, на створення безпечного середовища – «і йдеться не лише про фізичну безпеку, а й про атмосферу довіри і взаємоповаги, де немає насильства та дискримінації», аналогічних принципів дотримується і весь колектив Чернятинського коледжу ВНАУ, оскільки він є продовжуючою ланкою навчально-виховного процесу.

Партнерська взаємодія студентів, викладачів, адміністрації, практичного психолога, вихователів, батьків та представників місцевої влади, у різних сферах діяльності, сприяє становленню студентів коледжу як свідомих громадян нашої держави. Під час навчально-виховного процесу ми намагаємося орієнтувати студентів на розвиток у них компетентностей для застосування їх у житті в демократичному суспільстві, а викладання навчальних дисциплін проводиться відповідно до демократичних принципів і цінностей. На заняттях ми, викладачі, перш за все орієнтуємося на формування таких загальнолюдських цінностей як: повага до гідності та прав людини, рівність та справедливість, відповідальність, впевненість у своїх силах. Так, ми часто застосовуємо метод бесіди, організуємо дискусії, ставимо проблемні завдання, ділові гри, а практичний психолог проводить заняття з елементами тренінгу, круглі столи, рольові ігри, застосовуючи прийом мозкового штурму. Саме такі методи та форми роботи дозволяють не лише навчати студентів фаховим та загальноосвітнім дисциплінам, але й формувати в них навички необхідні для життя у соціумі. Вже сьогодні ми бачимо як студенти старших курсів співпрацюють між собою, активно застосовують аналітичне та критичне мислення, здатні самостійно розширювати свої професійні знання. Завдяки заняттям з елементами тренінгу вони навчаються вільно та коректно висловлювати свої почуття, емоції, відстоювати власну позицію та конструктивно вести переговори. Молоді люди часто звертаються до психолога за індивідуальними консультаціями, а на групових заняттях виявляють інтерес до своєї особистості та особистості людини в цілому, отже студенти хочуть пізнати себе, що є вірним шляхом до критичного ставлення до себе та світу.

Варто зазначити, що робота над формуванням громадянської відповідальності у нашому коледжі проводиться на заходах з морального та правового напрямів. Студенти під час групових виховних заходів знайомляться із своїми правами та обов'язками, знають основи адміністративного, сімейного, цивільного та кримінального права. В нашому закладі часто проводяться заняття патріотичного спрямування, а на заняттях з історії України, культурології, української мови та літератури викладачі наголошують на усвідомлення громадянської активності й відповідальності, здатності до реалізації громадянських прав і обов'язків задля розвитку демократичного громадянського суспільства.

Незважаючи на те, що демократичні зміни в освітньому та виховному процесі торуються нелегко, ми впевнені, що, тільки формуючи громадянську відповідальність з раннього віку, можна побудувати громадянське суспільство. Сучасне покоління студентів є відкритим до змін, активним, обізнаним у багатьох галузях, і тому вони завжди готові до відкритого діалогу та взаємодії з наставниками. Отже, у формуванні громадянської відповідальності інколи відбувається взаємодія і здобувачі освіти змушують нас старших замислитися над своїми діями та вчинками.

Література

1. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. 5-9 клас. Посібник для вчителя / Рафальська М., Боярчук О., Герасим Н. та ін. – Київ, 2017. – 136 с.

2. Кравцов В.А., Кравцова Т.О. Теоретичні засади формування громадянської компетентності майбутнього соціального педагога // наукові записки, серія: педагогічні науки, випуск 103. – 27-35 с.

3. Мануйло Є.М., Калиновський Ю.Ю. Громадянська відповідальність особистості як атрибутивний феномен правового суспільства // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (25) 2015. – 113-127 с.

4. Приходько Ю.О. Психологічний словник-довідник: [навч. посібник] Ю.О. Приходько, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2012. – 328 с.

Копичко Л. В.

заступник директора з виховної роботи

Кременчуцький медичний коледж ім. В.І. Литвиненка

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

У статті розглянуто особливості формування моральних цінностей у майбутніх медичних працівників та проаналізовано необхідність **систематичної, комплексної** діяльності соціальних інституцій у контексті морального виховання молоді.

Ключові слова: моральне виховання, моральні принципи, моральні чинники, загальнолюдські цінності, моральні цінності, соціальні інституції, соціальне успадкування.

The article deals with the peculiarities of the moral values' formation in future medical workers and analyzes the necessity of systematic, consistent and complex activity of social institutions in the context of moral education of youth.

Key words: moral education, moral principles, moral factors, personal values, social institutions, social inheritance.

На сучасному етапі в складному процесі глобальних змін у суспільстві особливе місце належить моральному вихованню молоді. Особистість людини багатогранна і виховати її всебічно розвиненою – пріоритетне завдання сім'ї та інших соціальних інституцій. Але саме родина відіграє важливу та вирішальну роль у формуванні моральних цінностей. Основні моральні якості формуються в ранньому дитинстві на основі так званого «соціального успадкування». В.О. Сухомлинський наголосив, що «маленька зернинка, посіяна в людській душі у роки дитинства, стає в зрілі роки могутнім деревом. Усе залежить від того, яку зернинку посіяно і в який ґрунт» [1, с. 59]. Формувати, розвивати кращі моральні якості характеру насамперед покликана сім'я, де закладаються основи таких важливих норм моралі, як доброта, любов, відповідальність. Але в цілому на особистість дуже впливають усі соціальні інституції: родина, заклади освіти, громадські організації, засоби масової інформації, мистецько-культурні заклади, соціально-виробнича діяльність. Тільки єдність й узгодженість дій усіх соціальних інституцій забезпечить очікуваний результат.

Мета цієї статті полягає в спробі охарактеризувати проблему професійного становлення медичного працівника з позиції впливу моральних чинників на розвиток особистості та на основі теоретичного аналізу наукових джерел з'ясувати стан дослідженості проблеми морального виховання, визначити основні напрями цього процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання пріоритетної ролі морального виховання особистості досліджувалися багатьма вченими. Давньогрецький філософ Сократ вважав, що людина повинна постійно морально самовдосконалюватися. Аристотель, видатний давньогрецький вчений і

філософ, вважав, що джерелами морального виховання є природні задатки, розум та розвинені навички. Клод Адріан Гельвецій стверджував, що люди не народжуються ні злими, ні добрими – такими їх роблять соціальне середовище і виховання. Йоганн Генріх Песталоцці важливим засобом морального виховання вважав вправлення у моральних вчинках, які потребують самовладання й формують волю, а також тісно пов'язував моральне з релігійним вихованням. Ян-Амос Коменський підкреслив, що коли не виховувати молодь з дитинства, руйнується гармонія особистості. У висловлюваннях про моральне виховання зазначав про вагомий вплив релігії, більше уваги приділяти виробленню благочестя, звичок, слідувати Святому Письму. Г. С. Сковорода підкреслив, що людину характеризують її моральні якості: любов до вітчизни і праці, людяність, дружба, чесність, почуття людської гідності. К. Д. Ушинський головними засобами морального виховання вбачав у розумовій діяльності дітей, власному прикладі батьків, педагогів. С. Ф. Русова серед методів морального виховання виділяла приклад батьків, наголошувала на вихованні позитивних звичок. А.С. Макаренко вважав за потрібне запровадження у школах теорії моралі, пропагування поваги до жінки, дитини, літньої людини, пошана до себе. В.О. Сухомлинський наголошував щодо виховання гуманізму й людяності, потреби в служінні людям повинно стати одним із завдань діяльності навчального закладу.

Теоретичному обґрунтуванню основних моральних принципів медичного працівника присвячені праці А.І. Смольнякова, Є.Г. Федоренка, С.А. Позднякової, А.М. Ізуткіна, які вважали, що надання медичної допомоги всім, хто її потребує – основна суспільна, відповідальна функція охорони здоров'я, яка є практичним виявом особливої гуманності професії медичного працівника.

Отже, досвід минулого сьогодні є цінним надбанням, оскільки допомагає краще зорієнтуватися у різних життєвих та фахових ситуаціях, пов'язаних із проблемами формування моральних цінностей особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні в житті суспільства відбуваються корінні зміни, які істотно впливають і на розвиток вищої медичної освіти. Перегляд системи морально-етичних цінностей, зміна стереотипів поведінки і їх вплив на особистість як студента, так і педагога – все це фактори, які постійно змушують нас задуматись над проблемами ефективного виховання студентської молоді [10, с. 8-10].

Зміст вищої медичної освіти є основою різнобічного розвитку студентів, формування у них клінічного мислення, пізнавальних інтересів, оволодіння навичками здобування фахових знань, інтелектуальне й духовне збагачення. У період навчальної діяльності у майбутніх медиків інтенсивно формуються моральні якості, а саме студенти отримують знання щодо правил між особового спілкування, розуміння моральних норм, що служитимуть підґрунтям їхньої успішної професійної діяльності та поведінки впродовж усього життя. Суспільна потреба у моральному вихованні особистості

майбутнього медичного працівника займає важливе місце у багатьох державних документах, а саме Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Концепції розвитку громадянської освіти в Україні та в міжнародних етико-нормативних документах – Статуті (Конституції) Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародному кодексі медичної етики, Етичному кодексі професійної етики Міжнародної ради медичних сестер, Етичному Кодексі медичної сестри України [2, с.37; 6, с. 1] та ін.

У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні в розділі «Ціннісні орієнтири громадянської освіти» висвітлено, що виховний процес повинен бути невід'ємною складовою всього освітнього процесу та орієнтуватися на духовні цінності українського народу, загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, повага до інституту сім'ї, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) [5].

У Етичному Кодексі медичної сестри України зазначено «Особистість медичної сестри – це органічне поєднання високих моральних якостей, загальної освіченості, професійної ерудиції та майстерності» [6, с. 2].

Історія медицини і практичний досвід охорони здоров'я показують, що «медична допомога не може бути повноцінною, якщо сам медичний працівник не володіє необхідними морально-етичними якостями» [9, с. 11].

Використовуючи власний досвід багаторічної роботи, досвід своїх колег, можна відповісти на багато запитань, які здаються складними для вирішення. Ми чітко усвідомлюємо, що життя стає іншим, умови його протікання, відповідно змінюються і люди. Зміни в поведінці, ідеалах молоді явище закономірне, підтверджене історією розвитку людської цивілізації. Марк Туллій Цицерон сказав «O, tempora, o mores! – о, часи, о, звичаї!» – так було завжди. Тому старше покоління, педагоги повинні завжди пам'ятати і слідувати наступному крилатому вислову давньоримського філософа «A bove maiore discit arare minor – гарний результат за гарним прикладом». Зустрічаючись з молоддю ми повинні проявити свій досвід, педагогічну майстерність і бути прикладом на кожному кроці. Клод Адріан Гельвецій, французький літератор та філософ сказав «Чим досконаліше виховання, тим щасливіші народи».

Одним із завдань, над яким працює педагогічний колектив коледжу, є формування громадянських почуттів, всебічно розвиненої особистості, виховання любові до обраної професії. Визначальними у виховній роботі нашого навчального закладу є спосіб життя, творчий дух колективу, його традиції та багатовікова історія. Виховна робота щодо морального виховання молоді охоплює як навчальний так і позанавчальний процес, упродовж усієї освітньої діяльності студента. В єдиному цілісному освітньому процесі ми об'єднуємо всі напрями, що формують особистість студента, а саме – чітко організована навчально-виховна діяльність, спрямована на зміцнення морального, фізичного здоров'я та змістовного й розвивального дозвілля. Різноманіття аматорських гуртків художньої самодіяльності студентського клубу «Веселка», спортивних секцій, предметних гуртків, громадського

університету «Вчись бути здоровим», студентського наукового товариства «In spe!», волонтерського загону «Милосердя» дають можливість кожному студенту медичного коледжу знайти своє – чи то за здібностями, нахилами чи за вподобаннями. Результат позитивний – з одного боку змістовно та цікаво наповнений вільний час студента, з іншого – формування морально та духовно зрілої молоді людини. На створення умов для розвитку морально досконалої особистості майбутнього медичного працівника в навчальному закладі направлена робота ради кураторів академічних груп і школа молодого викладача, які знайомлять педагогів з новими технологіями виховного процесу, активними формами і методами та передовим досвідом.

У виховному просторі медичного коледжу склалась належна практика у проведенні родинних свят за темами «Традиції та звичаї української сім'ї», «Мати – берегиня роду людського», «Коледж – родина», що займають провідне місце в системі формування сімейних цінностей, оскільки родинні цінності ріднять нас з минулим і об'єднують з майбутнім. У проведенні родинних свят беруть участь студенти, викладачі, батьки, випускники, ветерани праці. Навчальний заклад, яким би інноваційним він не був, не може обійтися без допомоги сім'ї у вирішенні навчально-виховних питань. Лише єдність та узгодженість дій соціальних інституцій: сім'ї, навчального закладу, держави, громадських організацій, засобів масової інформації тощо, може сприяти позитивним результатам.

У медичному коледжі значна увага приділяється формуванню поваги до ветеранів педагогічної праці, ветеранів Другої Світової війни, людей похилого віку, інвалідів, дітей, які позбавлені батьківського піклування. Проводимо зустрічі, уроки історичної пам'яті, патріотичні уроки, благодійні заходи в рамках Всеукраїнських благодійних акцій «Серце до серця», «Святий Миколай – дітям» та підтримуємо багаторічну співпрацю з Автозаводським територіальним центром з надання соціальних послуг людям похилого віку, інвалідам. Студенти-волонтери, які входять до волонтерського загону «Милосердя», надають шефську допомогу працівникам Кременчуцького обласного спеціалізованого будинку дитини по догляду за дітьми, які залишились без піклування батьків, що є важливим аспектом громадянського та морального становлення майбутніх фахівців.

Я вважаю, що важливим принципом морального виховання майбутнього медпрацівника є те, щоб його студентське життя було тісно пов'язане з майбутньою практичною діяльністю. На старших курсах при підготовці до дорослого життя надаємо перевагу професійній мотивації. У процесі вивчення дисциплін професійно практичної підготовки створюємо певні психологічні передумови, що виявляються у здатності студента заглибитись у себе, подумки ставити себе на місце іншого, аналізувати, пояснювати та знаходити рішення в різних нестандартних клінічних ситуаціях. Дисципліни професійно практичної підготовки розвивають студентів інтелектуально і формують стійку громадянську, морально-етичну позицію, сприяють вихованню моральності й основ людяності, отже є важливим фактором формування громадянської відповідальності майбутнього медичного фахівця.

Таким чином, організація і проведення роботи з морального виховання у межах навчального закладу дає змогу залучити до вирішення завдань широке коло викладачів, студентів, батьків, представників громадських організацій, провідних фахівців охорони здоров'я, ЗМІ.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

З наведеного вище можна зробити такі висновки. Аналіз наукових джерел дозволив виявити особливості формування моральних цінностей, їх впливи на професійне становлення майбутніх медичних фахівців та переконатися в тому, що в період навчання у медичному коледжі активно формуються громадянські почуття та закладається підґрунтя усвідомлення важливості високих моральних якостей.

Отже, проаналізовані погляди науковців щодо морального виховання з позиції нового розуміння освітнього процесу у медичних закладах вищої освіти підтверджують необхідність переосмислення процесу морального виховання та пошуку нових підходів до його організації.

Перспективним вважаємо вивчення досвіду християнської педагогіки в моральному вихованні майбутніх медичних працівників.

Література

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві / В.О. Сухомлинський. – Київ: Рад. школа, 1988. – 304 с.
2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. – 2-е вид., стер. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 200 с.
3. Назар П.С., Віленський Ю.Г., Грандо О.А. Основи медичної етики. – К.: Здоров'я, 2002. – 334 с.
4. Іванчук В. Формування громадянської культури учнівської та студентської молоді у процесі навчання // Шлях освіти. – 2000. – №1, С. 28-31.
5. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів. – 2018 р. № 710-р.
6. Етичний кодекс медичної сестри України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uamed.net/dok/codex.html>.
7. Чибісова Н. Моральне виховання як один із провідних напрямів виховної роботи в умовах становлення безперервної освіти / Чибісова Н. // Вища школа: наук.-практ. вид. – К.: Знання. – 2012. №5. – С. 31.
8. Губарева Т.І. Формування духовності, загальнолюдських цінностей у студентів медичного коледжу на заняттях зарубіжної літератури / Губарева Т.І. // Магістр медсестринства: Український наук.-практ. журнал. – Житомир. – 2016. – С. 37-40.
9. Попович Я.М. Особливості медичної етики та деонтології / Попович Я.М. // Медсестринство: Український наук.-практ. журнал. – ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет» імені І.Я. Горбачевського. – 2018. – №3. – С. 11.

10. Змігродська Н. Педагогічна майстерність та авторитет викладача – складова успіху // Виховна робота в навчальних закладах. Немішаєве: «Інтас». – 2009. № 5. – 241 с.

11. Андрощук Л. Моральне виховання як пріоритетний напрямок виховної роботи // Виховна робота в навчальних закладах. Немішаєве: «Інтас». – 2009. № 13. – 243 с.

Ївженко Ю. В.

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

МОНІТОРИНГ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Молодь здійснює свої ініціативи у різних сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення та реалізації свого творчого потенціалу. Стало очевидним, що в останні роки розширюється співпраця молоді з державою, зросла кількість молодих волонтерів, виникають молодіжні ініціативи, розробляються та реалізуються соціальні проекти [3].

Проведене нами дослідження виявило, що студентські громадські організації використовують у своїй діяльності переважно проектні технології. Умовно можна визначити основні напрями діяльності студентських об'єднань, а саме: національно-патріотичне виховання; формування здорового способу життя; професійне становлення та підприємницька діяльність; європейська інтеграція та інше [1].

У процесі вивчення **рівня сформованості почуття громадянськості у студентів** було визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформовано його концептуальну ідею, здійснено прогнозування очікуваних результатів, відбір діагностичного інструментарію та його апробацію. За допомогою різних видів опитувань, контент-аналізу навчально-методичних документів аналізувався досвід формування почуття громадянськості студентів у процесі діяльності молодіжної громадської організації, розроблена методика дослідження. Визначена характеристика рівнів сформованості почуття громадянськості студентської молоді [2].

Другий етап передбачав експериментальну перевірку та апробацію основних напрямів і умов вдосконалення формування почуття громадянськості студентів у процесі діяльності молодіжних громадських організацій. Були використані методи дослідження: педагогічне спостереження, опитування, анкетування, експериментальні оцінки, теоретичний аналіз наукових джерел, вивчення досвіду формування

громадянських почуттів у різних молодіжних громадських організаціях, педагогічний експеримент.

Третій етап дослідження включав повторні зрізи діагностичних процедур, кількісний та якісний аналіз одержаних даних, визначення динаміки змін і на цій основі перевірка педагогічних ефективності проведеної роботи щодо формування почуття громадянськості у виховній системі молодіжних громадських організацій у контрольних і експериментальних групах.

Нами проведено опитування 160 студентів. Значна частина студентів коледжів, що беруть участь у громадській діяльності, не бажають бути членами громадських організацій. Виявлено, що юнаки і дівчата не бачать зв'язку між почуттям громадянськості і розвитком суспільства, держави, високою результативністю та якістю праці, здоровим способом життя. Про недостатню сформованість почуття громадянськості свідчить те, що лише 19 % студентів пов'язують його із потребою виявлення громадської активності.

У результаті узагальнення даних обробки відповідей студентів з'ясовано, що 12,0 % респондентів дають досить чітке і повне визначення поняттю «почуття громадянськості», 42,4 % недостатньо повно означають це поняття, 18,4 % студентів частково означають це поняття, 27,2 % опитаних неправильно означають або ж не дають визначення цьому поняттю.

Для визначення ступеня оперування основними поняттями, які культивуються у громадянському суспільстві, студентам коледжів пропонувалося розкрити зміст понять *«демократія», «громадянське суспільство», «громадянин», «правосвідомість», «співчуття», «взаємодопомога», «громадянська поведінка».*

З'ясовано рівень розуміння студентами основних категорій нашого дослідження. Так, поняття *«демократія»* студенти в основному лаконічно тлумачать як владу народу. Деякі студенти до цього визначення додають, що *«це коли, люди приймають рішення разом», «коли всі рівні перед законом», «це політичний режим, заснований на рівності всіх громадян країни», «синонім прав і свобод людини», «це свобода слова і думки», «рівність усіх громадян перед законами», «форма влади, де рішення приймають громадяни»* тощо. 27,2 % респондентів показали низький рівень знань щодо вищезазначених понять.

Окреслення категорій *«громадянське суспільство», «співчуття»* викликало певні складнощі. Частина респондентів взагалі не змогла визначитися. Щодо характеристики цих понять більшість визначень щодо громадянського суспільства стосувалася якоїсь його ознаки: *«всі громадяни мають рівні права й обов'язки», «в такому суспільстві переважають громадянські суспільні цінності», «в якому існують різноманітні добровільні громадські організації і громадські рухи»* та ін. Узагальнені результати вивчення рівня розуміння студентами основних понять дослідження подано у таблиці 1.

Таблиця 1
Розуміння студентами коледжів сутності понять громадянського спрямування, %

Рівні сформованості	Бали	Громадянин	Співчуття	Громадянське суспільство	Правосвідомість	Громадянська поведінка
Високий	3	17,3	7,8	6,8	13,9	7,6
Середній	2	47,1	49,4	33,5	43,8	35,6
Низький	1	35,6	42,8	59,7	42,3	56,8

Таку категорію «*громадянин*» студенти розуміють так: «відповідальне ставлення до виконання громадянських обов'язків», «відданий своїй державі», «знає права і виконує громадянські обов'язки», «людина, яка мешкає на цій території», «любить свою країну, вірить у її майбутнє», «розмовляє українською мовою», «чесна, порядна людина», «шанує культурні та національні традиції», «хоче жити та працювати у своїй країні» тощо.

Поняття «правомірна поведінка» студенти визначали так: «користуватися правами та виконувати обов'язки», «з повагою ставиться до норм, правил суспільного життя», «виконувати Конституцію України» тощо. Поняття «Правосвідомість» студенти коледжів окреслюють так: «певні правила та зразки поведінки, за якими ми маємо жити», «закони, які всі мають знати, поважати й виконувати, незалежно від своїх бажань», «закони захищають людей, їхні права, підтримують порядок у державі» тощо.

Не викликало особливих складнощів тлумачення поняття «*співчуття*», яке респонденти пов'язують з такими поняттями: «розуміння», «хочеться допомогти іншому», «переживання за інших» тощо, що підтверджує факт їх достатньої ознайомленості з цим терміном.

Проведене анкетування з метою визначення уявлення громадянських цінностей та розуміння соціальних проблем студентської молоді показало, що 61,7 % респондентів мають низький рівень поінформованості; 35,8 % опитаних мають посередній рівень обізнаності, високий рівень уявлень мають 2,5 % респондентів.

Розглянемо докладно результати діагностування за кожним із показників. Рівень сформованості почуття громадянськості для кожного компонента ми визначали як середній показник шляхом ділення суми всіх коефіцієнтів на їх кількість за кожним рівнем.

Результати дослідження за першим показником – розуміння сутності уявлення про зміст понять, що входять до понятійного компоненту «громадянськість» – показали, що 61,7 % респондентів мають низький рівень поінформованості; 35,8 % опитаних мають посередній рівень обізнаності, високий рівень уявлень мають 2,5 % респондентів.

Щодо другого показника – обізнаність з громадянськими цінностями – 40,7 % респондентів мають середній рівень обізнаності із соціальними проблемами, низький рівень обізнаності демонструють 59,3 % студентів. Вищезазначені результати за цим показником вказують на майже однаковий рівень підготовки між респондентами з контрольної та експериментальної груп.

За третім показником – розуміння складових почуття громадянськості – 23,5 % студентів мають низький рівень; середній рівень – 51,9 % респондентів; заслуговує на увагу, те що порівняно з двома попередніми показниками значна частина студентів (24,7 % студентів) демонструє високий рівень розвитку прояву почуття громадянськості.

Щодо четвертого показника – сприйняття почуття громадянськості студентів для індивідуального життєвого проекту – то 32,1 % студентів демонструють низький рівень; середній рівень – 54,3 % респондентів; значна частина студентів 13,6 % демонструють високий рівень зацікавленості.

Стосовно п'ятого показника, а саме вияв громадянських цінностей, важливим для нашого дослідження є те, що 34,6 % студентів мають низький рівень; середній рівень – 51,9 % респондентів; значна частина студентів 13,6 % демонструють високий рівень.

Результати діагностування за шостим показником – зацікавленість студентів щодо прояву громадянської активності у діяльності молодіжних громадських організацій – 43,2 % студентів мають низький рівень; середній рівень – 48,1 % респондентів; значна частина студентів 8,6 % демонструють високий рівень бажання створити життєвий проект.

Діагностування за сьомим показником – здатність на основі сформованого почуття громадянськості самостійно обирати громадянську позицію – демонструє, що 50,6 % студентів мають низький рівень; середній рівень – 39,5 % респондентів; значна частина студентів 9,9 % мають високий рівень.

Результати діагностування за восьмим показником – вияв громадянської позиції у вирішенні суспільних проблем – демонструють, що 58 % студентів мають низький рівень; середній рівень – 25 % респондентів; значна частина студентів 11,1 % мають високий рівень.

Результати діагностування за дев'ятим показником – стан активної участі студентів у реалізації суспільно значущих проектів – демонструють, що 59,3 % студентів мають низький рівень; середній рівень – 35,8 % респондентів; частина студентів мають високий рівень (4,9 %).

У результаті вивчення показників встановлено, що 34,57 % респондентів мають низький рівень сформованості когнітивного компонента почуття громадянськості, 65,43 % студентів - середній рівень, 0 % респондентів мають високий рівень сформованості когнітивного компонента.

Таким чином, ми констатували, що студенти мали певні знання щодо почуття громадянськості, досить критично оцінюють її прояви у власній поведінці; однак значна частина студентів не досить чітко пояснює деякі поняття, взаємозамінює їх; деяким студентам важко визначити почуття

громадянськості, а це свідчить про недостатній рівень сформованості когнітивного компонента почуття громадянськості.

Діагностування сформованості почуття громадянськості студентів за кожним із визначених нами показників засвідчило майже однакові результати між респондентами. Дані за всіма показниками підсумовувалися за відповідною бальною шкалою, що дає змогу встановити рівень сформованості почуття громадянськості студента, є сумою переведених до зазначеної шкали балів з врахуванням оцінок кожної діагностичної методики.

Також було зроблено діагностичний зріз рівнів сформованості почуття громадянськості студентів контрольної групи за трьома критеріями і загальними усередненими за всіма показниками у (табл. 2).

Таблиця 2

Результати діагностування сформованості почуття громадянськості студентів під час проведення експерименту

Етапи експерименту	Рівні сформованості		
	Низький	Середній	Високий
	%	%	%
Когнітивний	34,57	65,43	0
Емоційно-ціннісний критерій	32,1	59,26	8,64
Поведінково-діяльнісний критерій	48,15	41,98	9,88
За трьома критеріями	38,3	55,6	6,2

Цей результат дозволяє сформувати уявлення про специфічні особливості портрету сучасного студента. Для значної кількості студентів низький рівень уявлення про зміст понять, що входять до понятійного компоненту, розуміння складових почуття громадянськості, є не важливими почуття громадянськості для життєвого вибору, низька мотивація участі у громадській діяльності. Високий рівень сформованості почуття громадянськості мають близько 10 % студентів.

Висновок. Високий та середній рівень показників емоційно-ціннісного та поведінково-діяльнісного критеріїв характерний не для всіх студентів. Такий результат свідчить про те, що більшість студентів мають низький рівень сформованості почуття громадянськості у проведенні соціально значущих заходів, мають недостатньо чіткі уявлення про громадянськість, низьку мотивацію реалізації суспільно корисних цілей та проведення соціально значущих заходів молодіжних громадських організацій.

Література

1. Василенко І. В. Виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: [спец.] 13.00.07. – Київ, 2009. – 21 с.

2. Киричук О. В. Індикатори і показники громадянського самовизначення особистості // Етнонаціональний розвиток в Україні саме української етнічності в діаспорі: сутність, реалії, конфліктології, проблеми та прогнози на прозі ХХІ ст. Київ; Чернівці, 1997. 248 с.

3. Козлова О. Г. Керівництво громадянським вихованням студентської молоді: навч.-метод. посіб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка, Політехнічний технікум інституту Сум ДУ. Суми: Університетська книга, 2016. 304 с.

Штанько Л. О.
кандидат економічних наук, доцент, ректор,
Шевчук С. В.
проректор із соціально-виховної роботи
Український гуманітарний інститут, м. Буча

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Освіта є одним із дієвих інструментів формування у молоді нової парадигми суспільних відносин. Наша держава потребує підготовки фахівців, які мали б не лише якісно сформовані професійні компетентності, але й активну громадянську позицію, високі моральні цінності, усвідомлення важливості внеску кожного у суспільний розвиток. Це можливо реалізувати, запровадивши в освітній процес закладів освіти положень, що сприяють формуванню громадянської компетентності студентів.

Метою дослідження є розгляд процесу формування у студентської молоді громадянської компетентності через впровадження соціального проектування в освітній процес.

Викладення основного матеріалу. Реформування нормативно-правової бази вищої освіти, що відображено перш за все в законі «Про вищу освіту в Україні» [2], надало закладам вищої освіти автономію й, таким чином, створило підґрунтя для формування різноманітних освітніх ініціатив, які позитивно впливають на якість підготовки здобувачів вищої освіти, у яких сформовані всі необхідні компетентності для того, щоб бути успішно реалізованим у сучасному економічному, політичному, соціальному, громадському просторі. З іншого боку, професіонали, яких гостро потребує сучасне суспільство, повинні бути не лише спроможними збудувати свій власний успіх, але й сприяти успішному розвитку своєї організації, трудового колективу, територіальної громади, регіону, країни.

У цьому дослідженні під соціальним проектуванням розуміємо науково-практичну діяльність, націлену на діагностику актуальних і перспективних соціальних проблем, вироблення ресурсно забезпечених оптимальних варіантів їх вирішення [3]. Соціальне проектування – це конструювання індивідом, групою чи організацією дії, спрямованої на досягнення соціально-значущої мети, яка є локалізованою за місцем, часом і ресурсами.

Наявність навичок із соціального проектування у молодого фахівця сприяє не лише його направленості на отримання власних вигід від реалізації своїх професійних можливостей, але й на спрямування до потреб громади, суспільства, вирішення соціальних проблем через реалізацію фахових навичок.

Для того щоб організувати підготовку відповідних фахівців, необхідно перебудувати освітній процес таким чином, щоб соціальне проектування ввели як обов'язкову або, принаймні, вибіркову компоненту освітньої програми підготовки будь-якого фахівця.

Експеримент щодо внесення в освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти соціальних проектів на рівні «бакалавр» було здійснено в Приватному закладі вищої освіти «Український гуманітарний інститут».

Важливе місце в освітньому процесі ППВНЗ «Український гуманітарний інститут» відводиться реалізації місії закладу, що полягає в підготовці студентів до усвідомленого активного служіння Богу та суспільству шляхом реалізації своїх особистісних та професійних якостей, сформованих та набутих завдяки академічним, науковим, виховним програмам на основі християнської філософії освіти [3]. Тому впровадження соціального проектування є одним з аспектів реалізації місії та цінностей закладу.

Складовою навчання студентів є участь у підготовці та реалізації соціального проектування, що сприяє формуванню таких загальних та фахових компетентностей:

1) загальна компетентність – готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення;

2) громадянська компетентність:

2.1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

2.2. Здатність застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, здатність цінувати і поважати іншу особистість, враховуючи мультикультуральні чинники суспільства;

2.3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей її розвитку, місця у загальній системі знань про природу і суспільство та його розвитку;

3) ціннісна компетентність:

3.1. Діяти на основі християнських принципів, норм суспільної моралі у професійній діяльності та міжособистісних стосунках;

3.2. Зберігати духовно-моральні цінності, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню міжособистісних суперечностей;

3.3. Здатність до усвідомленого активного служіння Богу та суспільству шляхом реалізації своїх особистісних і професійних якостей;

4) здоров'язбережувальна компетентність:

4.1. Здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження та зміцнення як власного здоров'я (фізичного, психічного, соціального та

духовного) людини, так і оточуючих; збереження навколишнього середовища;

4.2. Здатність до засвоєння способів духовного, інтелектуального й фізичного саморозвитку, культури мислення та поведінки, володіння комплексом якостей, пов'язаних з основами безпечної життєдіяльності особистості [3].

Впровадження соціального проектування в освітній процес дозволяє досягнути таких цілей:

- сформуванню у студентів морально-етичні та соціальні компетентності;
- сприяти отриманню певного соціального ефекту;
- допомогти майбутнім фахівцям набути знання, навички та інші компетентності поза системою освіти;
- підвищити рівень відповідальності за виконання громадської роботи;
- підвищити рівень корпоративної соціальної відповідальності;
- сприяти формуванню фахівців, які здатні реалізувати себе в умовах громадянського суспільства.

У структурі та змісті освітньо-професійної програми соціальне проектування є обов'язковим компонентом дисциплін духовного компоненту та рекомендованою частиною фахової підготовки. В цьому випадку інститут реалізує принципи академічної свободи, яка передбачає самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та інноваційної діяльності, та автономії закладу вищої освіти, що дозволяє приймати самостійні рішення щодо організації освітньої діяльності та змісту освітніх програм [1]. Згідно з проектом Положення "Про акредитацію освітніх програм" однією з підстав для акредитації освітньої програми виступає такий критерій, як зіставність освітньої програми з аналогічними іноземними програмами. Впровадження соціального проектування в освітній процес в якості складової освітньої програми є розповсюдженою практикою західних університетів (особливо США та країн Латинської Америки). Тому українські ЗВО можуть запозичити вже відпрацьований роками досвід цих університетів.

Опишемо організаційний процес реалізації зазначеного експерименту в Українському гуманітарному інституті. Активне залучення студентів до участі в соціальних проектах через освітній процес досягається декількома шляхами:

1) наявність в банку вибірових дисциплін навчальних курсів, що допомагають виховати у студентів почуття громадської відповідальності, високі моральні цінності, залучити їх до різноманітних соціальних ініціатив. В освітній програмі наявна одна дисципліна за семестр обсягом 3 кредити, яку можуть обрати студенти з відповідного «банку дисциплін». Цей банк названо «дисципліни духовного компоненту». До таких навчальних курсів можуть належати «Соціальна відповідальність фахівця», «Основи соціального підприємництва», «Духовне становлення особистості фахівця» тощо.

2) Наявність в окремих дисциплінах освітньої програми модулів для

виконання практичної та/або самостійної роботи студентів, де студенти виконують практичні завдання у вигляді залучення їх до конкретних соціальних проектів. При цьому оцінювання студентів відбувається, виходячи з трудомісткості виконаних робіт. Наприклад, одна година участі в соціальному проектуванні оцінюється 1 бал за 100 бальною шкалою (при максимально можливим обсягом 5 балів/годин на місяць, що становить 20-25 балів за семестр в рамках однієї дисципліни). Студенти під час залучення до цих проектів навчаються визначати та оцінювати рівень невирішеності проблеми місцевої громади, в т.ч. соціальних, аналізувати соціальні групи, які потребують увагу. Після визначення так званої ніші невирішеної проблеми, студенти займаються розробкою та реалізацією проектів, націлених на вирішення вказаних проблем. Цей метод навчання допомагає студентові зануритись в процес не лише з теоретичної точки зору, а з боку практичного опанування необхідних знань та навичок. Окрім цього це «занурення» сприяє формуванню позитивних емоцій та почуттів, що відчуває студент під час реалізації певних соціальних ініціатив, що в подальшому професійному житті буде спонукати його до продовження аналогічної діяльності.

Висновки. Соціальне проектування, включене як компонент освітнього процесу, що має свій обсяг, трудомісткість та оцінюється викладачем як самостійна робота студента в рамках окремих дисциплін, сприяє усвідомленню соціальних потреб суспільства та формує необхідні практичні навички для реалізації активної громадянської позиції студента закладу вищої освіти, а в подальшому – випускника та майбутнього фахівця.

Література

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 20.03.2019).
3. Про освітній процес Українського гуманітарного інституту: Положення від 18.05.15 р. Дата оновлення: 06.02.19 р.

Капінус О. С.

кандидат педагогічних наук, доцент

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного,
м. Львів

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДЕФІНІЦІЇ «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА

В умовах реформування Збройних Сил України перед вищими військовими навчальними закладами постає завдання виховання активної особистості українського офіцера, котрому притаманна, передусім, висока відповідальність. Сучасні науковці, котрі досліджують зазначену проблему: К. Клімова, Л. Курганська, М. Левківський, В. Маралова, Л. Маквабешвілі, В. Оржеховська, М. Савчина, М. Сметанський, Л. Терехова та ін. Однак варто констатувати той факт, що зазначена дефініція найбільш активно досліджується у філософському та юридичному аспектах. Зокрема на сучасному етапі дослідження питань юридичної відповідальності, розробка основних понять та категорій знаходять розвиток у працях вітчизняних дослідників як у сфері теорії права, так і галузевих наук. Серед них дослідження К. Басіна, Є. Гіда, С. Гончарука, В. Гончаренка, О. Мурашина, Л. Наливайка, О. Петришина, О. Скакуна та ін.

Вивчення стану дослідження вищезазначеної проблеми свідчить про те, що багато її аспектів залишилися не розглянутими в психолого-педагогічній літературі, а деякі висунуті положення вимагають подальшого вивчення і уточнення стосовно формування високого рівня відповідальності у майбутніх офіцерів, які здобувають вищу військову освіту. Ми переконані у тому, що відповідальність є одним із найважливіших елементів взаємозв'язку особи офіцера та суспільства, вона здійснює функцію регуляції його професійної поведінки відповідно до вимог суспільства. У нашому баченні з розвитком суспільства відповідальність набула провідної ролі в політичних, духовно-ідеологічних та інших відносинах; її удосконалення є необхідною умовою розвитку професійної компетентності особистості офіцера ЗСУ. Усі ці факти зумовили нас до проведення ґрунтовного дослідження самої дефініції «відповідальність».

В античних філософів ідея відповідальності входила до категорії «справедливість», «розумність» як необхідна поведінка, як неухильне слідування законам. Вперше поняття «відповідальність» з'явилося у XVIII ст. стосовно інституту влади. До прикладу англійський філософ Р. Маккіон [5, с. 22] у 1957 році на міжнародній конференції у Парижі, присвяченій проблемі відповідальності, зазначав, що наукова категорія «відповідальність» уперше з'являється в у 1787 році в епоху англійської та французької революцій. Нами встановлено і той факт, що існують дещо інші думки з приводу виникнення дефініції «відповідальність», а саме вона зустрічається у Ієремії Бентама 1776 році, коли йдеться про «відповідальність правителів,

котра визначається як право підлеглого вимагати публічної звітності за будь-яку дію влади щодо нього». Як зазначають дослідники, «відповідальність» стала предметом широкого обговорення у наукових колах порівняно недавно – під кінець ХІХ – на початку ХХ століття. До того часу у системі моральних норм та філософсько-етичних вчень поняття відповідальності не відіграло помітної ролі.

Науковці по-різному визначають причину появи зазначеної категорії. До основних причин віднесено:

- становлення демократичного ладу в країнах Західної Європи (Р. Маккіон);
- стрімкий розвиток науки (Х. Йонас);
- посилення технологізації та індустріалізації західного суспільства (К. Мітчем);
- розвиток ринкових відносин (П. Друкер);
- поширення управлінських технологій (М. Солодка).

Отже, розвиток новітніх технологій переносить категорію «відповідальності» у площину науки і техніки, де вона посідає одне із провідних місць. Зокрема, саме науково-технічний прогрес, прискорення темпів та масштабів впливу людей на довкілля надали ще більшого значення цій якості особистісного розвитку. «Особистість не стільки «несе» відповідальність, скільки є реально втілена самовідповідальність» [1, с. 127]. Можна стверджувати, що запровадження в науковий обіг наукової категорії «відповідальність» як особистісної характеристики тісно пов'язане із інтенсифікацією процесу соціалізації людини, а також зростанням наукових знань, технологізації та глобалізації сучасних процесів урбанізації.

Сьогодні спостерігається посилення інтересу до проблеми відповідальності у всіх елементах соціосистеми. Встановлено, що глобальна соціосистема почала трансформуватися у напрямку багаторівневості, систематично наповнюється чисельними зв'язками на окремих горизонтальних рівнях. Ці процеси отримали назву глобалізації – переходу від ієрархічного централізованого порядку організації функціонування та пізнання статичного світу до синархічно налаштованого динамічного світу в усіх його проявах. Сучасні глобалізаційні процеси суттєво вплинули на модернізацію наукових систем, про що свідчить поява нових наукових напрямів, які охоплюють та поєднують кілька міждисциплінарних концепцій, які ґрунтовно вивчають наукову дефініцію «відповідальність». Тому, на порядку денному стала розробка загальної теорії відповідальності та її структури, яка б охопила усі сучасні наукові концепції та була б універсальною стосовно можливих змістових інваріантів цієї категорії відповідно до потреб формування конкурентноздатних офіцерів ЗСУ. Виходячи з цього, ми поставили собі завдання розглянути, як саме розвивалося поняття «відповідальності» у конкретно-історичному контексті та всередині різних концептуальних поглядів.

Зазначимо, що наукова категорія «відповідальність» розглядається багатьма суспільними науками, дослідження яких є відносно самостійними,

проте тісно переплелись. Першим історично зумовленим видом відповідальності була правова, або юридична відповідальність, яка являє собою міру державного примусу, що ґрунтується на засудженні поведінки правопорушника та виражається у застосуванні до нього негативних санкцій (особистих та/чи майнових). Тобто, відповідальність, у первинному значенні, пов'язується з ідеєю покарання та провини. Тобто, у загальному баченні юристів відповідальність не лише запобігає порушенню правових норм, а й водночас відіграє роль важливого виховного інструменту в налагодженні внутрішніх позитивних механізмів регуляції поведінки людини.

Юристи (П. Варул, І. Грязін) погоджуються з тим, що обсяг сфери правової відповідальності має чіткі межі. У цілому, її значення зводиться не до постановки певних вимог до суб'єкта, а до надання йому свободи та волі у контексті потреби постійно здійснювати аналіз власної поведінки з огляду на можливі наслідки. Зазначимо, що правова відповідальність становить зовнішню складову на індивідуальному рівні та притаманна людині, котра виконує певні соціальні ролі; морально-етична – внутрішня складова відповідальності характеризує людину поза її публічними ролями, як «приватну» особу.

Коротко розглянемо сутність філософсько-етичної складової відповідальності. У філософському словнику відповідальність визначається як «категорія етики і права, що відображає особливе соціальне та морально-правове ставлення особистості до суспільства, котре характеризується виконанням свого громадського обов'язку та правових норм» [4, с. 324]. У словнику з етики відповідальність розглядається як етична категорія та моральне поняття, що «характеризує особистість з огляду на виконання нею моральних вимог, які відображають рівень її участі у власному моральному вдосконаленні» [3, с. 232]. В етичному дискурсі поняття відповідальності аналізується з позиції релігійної та світської етики.

У теологічному розумінні відповідальність означає внутрішню, суттєву характеристику релігії. Перші збори Всесвітньої Ради церков проголосили: людину створено та призначено бути істотою вільною й відповідальною перед Богом і перед своїми близькими.

Кантівська етика зазначає виняткове значення обов'язку в розвитку людини. І. Кант розділяє моральний закон свободи та природній закон необхідності. Загальний моральний закон вимагає одного: в усіх своїх вчинках людина повинна приймати рішення самостійно. «Принцип самостійності, автономії волі є єдиний принцип моралі» [2, с. 284]. Отже, людина покликана брати на себе ризик самостійного рішення і відповідальність за наслідки власного вчинку, тобто діяти так, ніби від цього залежить доля всієї світобудови. Значним проривом у розробці проблеми відповідальності було вчення І. Канта про внутрішнє ставлення до обов'язку, згідно з яким особистість підкоряє свою волю зовнішній необхідності, приймаючи останню як внутрішній моральний закон. Аристотелівська етика пов'язує відповідальність індивіда з нормами поведінки полісу (колективу); І. Кант формулює категорійний імператив, де людина є не засобом, а метою

дотримання морального закону, який є універсальним та обов'язковим для всіх; основний постулат утилітаризму стосується внутрішньої самосвідомості людини, котра вирізняється практичністю та інстинктивністю.

У філософській науці триває процес осмислення наукової категорії «відповідальність». Чимало вчених вважають, що перші моральні норми проявляли себе в «табу», які виступали як засоби приборкання зоологічного індивідуалізму. Тоді виникають елементи відповідальності – поведінка, почуття боргу, докори совісті. Відповідальна поведінка може виникнути лише в результаті взаємовідносин індивіда і суспільства. Порушник табу відчуває себе відповідальним, тому що його хвилює, чи не завдав його вчинок шкоди рідному племені. Обмежений характер первісного суспільства проявляється у тому, що його члени не вільні, чим і пояснюється сенс деяких традицій, табу. Страх перед невідомим був одним із мотивів прояву як почуття відповідальності, так і відповідальної поведінки.

Виходячи з ретроспективного аналізу загальнонаукових джерел, які висвітлюють підходи науковців до сутності зазначеної наукової категорії, ми можемо зробити висновок, що «відповідальність» передбачає свободу та право вибору людини. Особистості необхідно досягти власної незалежності, відчувати відповідальність за все, що з нею відбувається. Відповідальність передбачає необхідність збереження індивідуальної своєрідності. У нашому розумінні відповідальність тісно пов'язана зі знанням об'єктивних законів розвитку суспільства, рівнем освіти і культури, вона ґрунтується на ставленні: до об'єкта діяльності (позитивне, зацікавлене); до самої діяльності (як людина її виконує) – зацікавлено, формально-неформально, байдуже тощо; до результату діяльності. Вважаємо, що у майбутніх офіцерів Збройних Сил України повинен бути сформований високий рівень відповідальності, адже саме вони відповідають за збереження цілісності та незалежності нашої Батьківщини.

Література

1. Елисеєв О. П. Практикум по психологии личности. – 2-е изд., испр. и перераб / Елисеєв О.П. – СПб.: Питер, 2002. – 512 с.
2. Кант И. Сочинения в 6-ти томах / Кант И. – М.: Мысль, 1965. – Т. 4. – Ч. 1. – 520 с.
3. Словарь по этики / Под ред. А.А. Гусейнова и И.С. Кона. – 6-е изд. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.
4. Философский словарь / Под ред. И.Г. Фролова. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.
5. Rotter J. B. Some problems and misconceptions related to the construct of internal versus external control of reinforcement // Journal of Consulting and Clinical Psychology. – 1975. – № 43. – P. 56 – 57.

Іванковська І. П., Толстая А. В., Давиденко В. Ю.
Електромеханічний коледж Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ЩОДО БЕЗПЕЧНОГО КОРИСТУВАННЯ ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖЕЮ

Вдосконалення інформаційних технологій створює умови для ефективного розвитку сучасного суспільства. Комунікаційні засоби стали невід'ємною складовою життя людей у всіх сферах діяльності. Мобільні телефони, комп'ютери та Інтернет, розширивши комунікаційні, просторові й часові межі, розкрили нові можливості для спілкування, освіти, праці, відпочинку та творчої самореалізації особистості.

1,8 млрд людей у світі підключені до Мережі Інтернет. Причому діти та підлітки потрапили в Мережу Інтернет раніше за дорослих. У наш час сучасна молодь вільно володіє можливостями Інтернету, і навіть, не розуміють, як без нього світ жив 20 років тому.

Інтернет приваблює підлітка практично необмеженими можливостями виражати себе, показувати і розказувати про свої досягнення, свої думки, переживання, ідеї, знайти людей з подібними зацікавленнями, або ж побачити і прочитати про іншого, допустити відмінність іншої людини [1, с. 1].

Актуальність проблеми безпеки молоді в Інтернеті не викликає жодного сумніву. Діти і молодь виявляють підвищену зацікавленість усім новим, яскравим, незвичайним, вони найбільше піддаються впливу зовнішнього середовища, більш допитливі, ніж дорослі, і використовують Інтернет у якості одного з універсальних способів дослідження і пізнання навколишнього середовища. Проте такі психологічні особливості, як недостатня розвиненість саморегулятивних механізмів, слабкий волевий і емоційний контроль, імпульсивність поведінки, роблять підлітка найбільш вразливими для інформаційних і програмно-технічних загроз.

Отож перед викладачами постає завдання активізувати освітню роботу серед підлітків і їхніх батьків для сприяння онлайн безпеці підростаючого покоління. Навіть якщо дитина надмірно захоплюється грою й Інтернетом, не слід забороняти їй користуватися комп'ютером. Заборона може викликати протилежну реакцію і призвести до замикання дитини в собі. Перш за все, слід знайти альтернативу онлайн інтересам дитини і перемкнути її увагу на досягнення успіхів у реальному житті.

Безпека і правила поведінки у Мережі мають формуватися з урахуванням віку і психологічних особливостей дітей. Чим молодший вік, тим більше уваги слід приділяти спільному використанню Інтернету. З підвищенням рівня самоконтролю дитини поступово знижується потреба в контролі з боку дорослих.

В мережі підліток може стикатися з такими загрозами: проблеми технологічного характеру:

- недбалість дитини, яка відкрила вкладення електронної пошти або завантажила з web-вузла файл чи небезпечний код, що може привести до потрапляння в комп'ютер вірусу;

- доступ до сайтів з аморальним змістом: в Інтернеті підлітки можуть стикнутися з неприйнятними матеріалами, що провокують виникнення ненависті, спонукають до здійснення небезпечних чи протизаконних дій.

- розголошення конфіденційної інформації: підлітків можуть умовити надати відомості особистого характеру такі, як ім'я, прізвище, адреса, вік, стать або інформація про членів сім'ї.

- контакт з незнайомцями через чати або електронну пошту: навіть якщо більшість користувачів мають добрі наміри при використанні чат-систем, існує та збільшується, на жаль, кількість людей, які використовують ці бесіди, щоб примусити дітей видати особисті та банківські дані, такі як номери рахунків, кредитних карток, паролі. В інших випадках вони можуть виявитися психічно неврівноваженими особами, які можуть нанести моральну шкоду дитині через Інтернет, або навіть схилити до особистої зустрічі, яка може призвести до нанесення фізичної шкоди;

- неприємності, пов'язані з фінансовими втратами: розвиток електронної комерції зробив можливим придбання майже всіх товарів через Інтернет. Тому одна з проблем, що виникає при виході дітей в Інтернет, це можливість дітей робити онлайн-покупки, маючи банківський рахунок або кредитну картку, без відома дорослих.

Слід також відзначити, що 79 % дітей впевнені у тому, що вони достатньо інформовані про ризики в Інтернеті та 67 % навіть повідомили, що їм розповідали правила роботи в мережі. Основними інформаторами, за словами підлітків, є батьки (59 %), друзі (37 %) та на останньому місці – педагоги (33 %) [2].

Для запобігання таких ситуацій необхідно проводити постійні бесіди щодо роз'яснення безпеки, та сформувані основні правила Інтернет-безпеки [3, с. 8-12]:

- не надавати нікому свої паролі;
- без гострої необхідності не висвітлювати особисту інформацію по електронній пошті, в чат-кімнатах;

- не відповідати на послання непристойного та грубого змісту; повідомити старшим про отримання інформації, яка примусить почуватись незручно або налякано;

- не погоджуватись на зустріч з випадковим онлайн-другом. Якщо все ж таки це необхідно, то зустріч повинна відбуватися в громадському місці;

- не відправляти нікому своє фото;

- не здійснювати комерційні операції через мережу Інтернет.

Таким чином, викладачу необхідно врахувати наступні ключові аспекти формування в молоді компетенцій і навичок безпечної поведінки в мережі Інтернет.

1. Педагог повинен чітко розуміти для себе мету профілактичної роботи, яка повинна бути реалістичною, конкретною та позитивною. При цьому викладач має досягти чогось позитивного (навчити, показати, сформувані стійку мотивацію).

2. Превентивна діяльність має бути зорієнтована на подолання можливих ризиків у мережі Інтернет, а не на те, щоб «посяяти» переживання та хвилювання через ці ризики.

3. Необхідно виховувати адекватну реакцію на мінливу ситуацію, що виникає в реальному житті, за допомогою Інтернету. Тому треба вчити бути готовим до частоті зміни «декорацій» у житті і не робити з цього життєвої проблеми.

4. Слід заохочувати дітей жити реальним життям, а не віртуальним. Корисно акцентувати увагу молоді на тому, що набагато легше заховатися за будь-яку соціальну роль (віртуальний образ) і навіть ужитися в цю роль у віртуальному світі. Але життя навколо не віртуальне, а реальне.

5. Важливо правильно соціально орієнтувати підлітків. Практично всі вони користуються Інтернетом. Необхідно показати, що використання нелегальних чи шкідливих ресурсів Інтернету може призвести до асоціальної поведінки. Тому так важливо зорієнтувати підлітків на побудову конструктивних відносин з людьми, направити їх до людей, а не від людей або проти них.

6. Треба звертати увагу на важливість формування в підлітків стійкої мотивації до безпечної поведінки під час роботи в мереж Інтернет [3, с. 15-20].

І все ж комп'ютер – це наше майбутнє. Робота на ньому навчає дітей новому способу, простішому і швидшому, здобуття і обробки інформації.

Світова громадськість приділяє особливу увагу питанням безпеки дітей, що відносяться до найбільш вразливої категорії користувачів Інтернету. Міжнародні організації, уряди країн, різні структури створюють і підтримують програми, спрямовані на навчання грамотного і безпечного використання Інтернету дітьми.

Захист дітей та молоді від негативних інформаційних впливів є одним із державних напрямів української державної політики в галузі освіти. Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному та інтелектуальному розвитку або морально-психологічному стану дітей та молоді [4, с. 8-10].

Головні завдання навчально-виховних заходів у запобіганні неправомірних дій з допомогою Інтернету – підвищити загальний рівень правової свідомості дітей, молоді та батьків, культури поведінки у суспільстві, рівень обізнаності з проблем порушення прав людини, навчання моделям безпечної поведінки, виховання поваги до прав та основних свобод людини, толерантне ставлення до потерпілих при порушенні культури комунікації.

Ці аспекти вимагають обґрунтування сутності, концепції, змісту, форм, особливостей організації методичної роботи щодо захисту дітей від жорстокого поводження в системі такого захисту в Україні.

У закладах освіти склалась певна система науково-методичної роботи, яка включає масові, групові та індивідуальні форми. Масові форми: цільові семінари, практикуми, педагогічні читання, науково-практичні конференції, симпозиуми та ін. Групові форми: педагогічні та вчені ради, методичні об'єднання, творчі групи, школи передового педагогічного досвіду, педагогічної майстерності, практикуми, тренінги та ін. Індивідуальні форми роботи – самоосвіта, наставництво, стажування, наукові дослідження та ін. [4, с. 12-17].

Педагогічні працівники повинні в навчально-виховному процесі акцентувати увагу на виховання правомірної, моральної поведінки, мобільної та Інтернет-культури спілкування серед дітей і молоді. В навчальних закладах необхідно розробити цілісну систему взаємопов'язаних дій і заходів, які ґрунтуються на досягненнях науки, передового досвіду й конкретному аналізі роботи фахівців в системі інформаційних технологій. Діяльність має бути спрямована на всебічне підвищення професійної майстерності кожного педагога і направлена на збагачення й розвиток творчого потенціалу колективу навчального закладу, а в результаті на підвищення якості навчально-виховної роботи в сфері формування культури ІКТ спілкування дітей і молоді.

Література

1. Циганенко Г.В. Діти й інтернет: терези стосунків. – видав. "Грані-Т".
2. Матеріали компанії Київстар, члена Коаліції за безпеку дітей в Інтернеті.
3. Литовченко І.В., С.Д. Максименко. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі. – К.: видав. ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим»», 2010.
4. Губарова О. Безпека дітей в Інтернеті // Шкільний світ. – 2011.-№ 6

Толмачова І. Г.
викладач
Відокремлений підрозділ «Лисичанський
педагогічний коледж Луганського
національного університету
імені Тараса Шевченка»

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ МЕДІА

Сьогодні одним із головних напрямів виховання молоді є формування громадянської компетентності як невід'ємної складової професійної підготовки майбутніх фахівців. За Концепцією Нової української школи сучасна молодь має володіти певними компетентностями, зокрема, соціальними та громадянськими, які необхідні для участі у громадянському житті країни; здатністю співпрацювати з іншими з метою розв'язання конфліктів, уміння комунікувати в соціумі, досягати високих результатів у певній професійній діяльності.

Оскільки ХХІ століття характеризується бурхливим розвитком медіа, майбутні фахівці активно застосовують переваги кіберпростору для задоволення власних потреб (налагодження контактів з одногрупниками, друзями; налагодження комунікації через мобільні додатки Viber, WhatsApp, використання Інтернет-сервісів для перегляду відеоматеріалів, виконання домашніх завдань тощо) як у межах освітнього процесу, так і поза межами закладів вищої освіти. Зважаючи на це, викладачі мають урахувувати інтереси й потреби студентів, при формуванні ключових компетентностей молоді, використовуючи дидактичні можливості медіа-засобів. Отже, *метою нашої розвідки* є характеристика процесу формування громадянської компетентності майбутніх учителів засобами медіа.

Коротко зупинимось на характеристиці поняття «компетентність». У російському словнику С. Ожегова компетентність характеризується як комплекс знань умінь, навичок, необхідні особистості для ефективної реалізації будь-якої діяльності [2]; єдність теоретичної й практичної підготовки [3]. Таким чином, зазначаємо, що компетентність – важлива складова будь-якої діяльності, яка складається з теоретичної і практичної бази фахівця. Вважаємо, що компетентність починає активно формуватися в закладах вищої освіти, в яких процес професійної підготовки націлений на оволодіння майбутніми фахівцями певних знань, умінь, навичок, необхідні для ефективної і грамотної реалізації майбутньої фахової діяльності.

За академічним тлумачним словником української мови термін «громадянський» означає прагнення до самовираження; характеризує потреби, інтереси народу; спрямований на користь суспільства [4]. Отже, термін «громадянська компетентність» пов'язаний із знаннями громадян своїх прав, обов'язків; уміння грамотно відстоювати свою демократичну незалежність, використовуючи певні знання в означеній галузі. Беззаперечно,

реалізація будь-якої діяльності унеможлиблюється без теоретичних знань і практичної діяльності, яка виступає частиною професійної підготовки.

Так, для формування громадянської компетентності в межах професійної підготовки цікавим для майбутніх учителів будуть семінари-тренінги, які сприяють становленню фахівця нової генерації, який здатен активно діяти, співпрацювати, відстоювати власну точку зору. Доречними в рамках професійно-орієнтованих дисциплін, зокрема, «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» стануть такі теми семінарів: Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини (ОДГ/ОПЛ); Сутність та основні принципи запровадження Освіти для демократичного громадянства та Освіти з прав людини; Концептуальні міжнародні документи та зарубіжний досвід щодо ОДГ/ОПЛ; Базові поняття теорії компетентнісного підходу в навчанні. Компетентність як результати навчання тощо. В ході означених тренінгів у майбутніх учителів розвивається критичне мислення (вміння критично аналізувати інформацію, застосування знань щодо практичного підходу реалізації поставленої мети; здатність створювати макети для успішного впровадження ідеї в будь-яку діяльність (прототипування й тестування); уміння зіставляти факти); креативність, нестандартний підхід до реалізації мети; уміння грамотно відстоювати власну точку зору перед аудиторією (розвиток ораторського мистецтва) тощо.

Не менш цікавим для майбутніх фахівців стануть онлайн семінари «На урок» на теми, націлені на формування громадянської позиції студентів («Формування глобальної компетентності школярів як запоруки успішності молоді в сучасному світі»; «Використання кейс-уроків для формування ключових компетентностей в основній та старшій школі»; «Психологічне підґрунтя розвитку підприємницької компетентності в учнів старших класів: міфи та стереотипи»). Онлайн навчання сприятиме розвитку грамотного спілкування зі спікерами, іншими учасниками семінару; уміння вести діалог відповідно до теми семінару.

Ефективною та результативною формою роботи є онлайн конференції з провідними учителями-практиками, які систематично використовують вправи для формування громадянської компетентності молодших школярів. Така робота націлює майбутніх учителів дистанційно аналізувати уроки «Навчання демократії та прав людини» через ключові поняття Освіти для демократичного громадянства та Освіти з прав людини «*про*» (пізнавальний підхід), «*через*» (діяльнісний підхід), «*для*» (компетентнісний підхід). Така робота націлює майбутніх учителів аналізувати місце продемонстрованої вправи в освітньому процесі початкової школи; доцільність її використання та результативність; виокремлювати діяльність учнів на уроці та діяльність учителя як новатора, фасилітатора, експериментатора освітнього процесу. Означена форма роботи діє за технологією бенчмаркінгу, за допомогою якої студенти зможуть визначити еталонні якості фахівця, спроможний сформулювати громадянську компетентність молодшого школяра в рамках освітнього процесу.

Результативною формою роботи, на нашу думку, є впровадження практичних вправ («Філософія життя», «Знайомство з права людини», «Сприйняття інших» тощо) у процес професійної підготовки майбутніх учителів. Означені вправи націлять студентів практично підходити до розв'язання життєво-важливих завдань; розвивають уміння використовувати медіа-засоби для пошуку необхідної інформації, перегляду відеоматеріалів або офф-лайн конференції з громадянської тематики. Варто зазначити, що відповідь на поставлене питання в рамках практичних завдань зумовлює пошук інформації в друкованій літературі або в Інтернет-джерелах; сприяє умінню працювати в команді, знаходити компроміси в проблемних питаннях. Важливим аспектом практичних вправ є формування індивідуальних якостей особистості, які дозволять діяти на користь соціуму, грамотно та ефективно розбудовувати незалежність та демократичність нашої держави.

Підсумковою та результативною роботою щодо виявлення рівня сформованості громадянської компетентності майбутніх учителів є підготовка медіа-уроку на основі матеріалів шостого тому «Навчання демократії» (збірник практичних завдань з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини) [5]. Практична діяльність сприяє розумінню важливих цінностей, створенню середовища, в якому пріоритетами є права студентів, їх погляди щодо розбудови теперішнього й удосконалення себе з метою сприйняття змін, які відбуваються в XXI столітті.

Отже, зазначені вище форми роботи сприяють успішному формуванню громадянської компетентності майбутніх учителів початкової школи. По-перше, вони спрямовані на розвиток особистісних якостей (активність, інноваційність, відкритість, прагнення до самовдосконалення; уміння відстоювати думки, діяти на користь соціуму, креативність, нестандартність думок); по-друге, сприяють умінню працювати з медіа-засобами (аналіз інформації, участь в онлайн конференціях, семінарах; перегляд відеоуроків з ОДГ/ОПЛ); по-третє, націлені на створення авторських медіа-уроків з використанням засад ОДГ/ОПЛ. Лише єдність теорії і практики налаштують майбутнього фахівця діяти, мислити по-новому задля удосконалення системи освіти та розбудови нашої держави.

Література

1. Концепція Нової української школи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://osvita.ua/school/52062/>.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок. 57 000 слов / С.И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 16-е изд., испр. – М. : Рус. яз., 1984. – 797 с.
3. Сластенин В.А. Антропологический подход в педагогическом образовании [Текст] / В.А. Сластенин // Народное образование. – 1994. – № 9. – С.124 – 126.
4. Академічний тлумачний словник української мови. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://sum.in.ua/s/GhROMADJaNSjKYJ>.

5. Living Democracy. Навчання демократії (Vol. VI). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <https://www.living-democracy.com.ua/textbooks/volume-6/>.

Краснощок А. В.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Криворізького факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Уткіна Г. А.

кандидат економічних наук, доцент (Донецький юридичний інститут МВС
України, м. Кривий Ріг) ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7513-4407>

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Формування загальнокультурної компетентності відбувається у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Успішний перебіг педагогічного процесу залежить від педагогічних умов та принципів його організації.

Визначення педагогічних умов ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутнього правоохоронця у освітньому процесі у ЗВО правоохоронних органів України є надзвичайно актуальним.

У психолого-педагогічній літературі існує ціла низка визначень понять “умова”, “педагогічна умова”. О. Пехота педагогічні умови визначає як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об’єктивно склалися чи суб’єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [6, С. 5].

З іншого боку, педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого спеціаліста. Відтак педагогічні умови забезпечують виконання державного стандарту з освітньої діяльності.

Ефективність системи соціально-гуманітарної підготовки полягає у повній реалізації соціальної мети з проблем виховання, щодо забезпечення високого рівня морально-психологічної готовності майбутніх правоохоронців до якісного виконання професійного обов’язку, формування у них комплексу особистісних якостей (морально-політичних, громадянських, професійних, соціально-психологічних, фізичних), необхідних для досягнення цієї мети. Ефективне функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України можливо лише у разі знання й використання суб’єктами педагогічної діяльності відповідних педагогічних умов.

Метою статті є детальний розгляд змісту педагогічних умов ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців.

Необхідність чіткого визначення концептуальних основ соціально-гуманітарної підготовки майбутніх правоохоронців передбачає з'ясування:

- мети та ідеалу гуманістичного виховання, його закономірностей, принципів, змісту, методів і форм;

- понятійно-категоріального апарату, який використовується для характеристики процесу соціально-гуманітарної підготовки, зокрема таких понять, як: “Батьківщина”, “громадянська відповідальність”, “патріотизм”, “національні цінності”, “патріотичні знання”, “патріотична свідомість”, “гуманістичне виховання”, “мета гуманістичного виховання”, “гуманістична вихованість” та інш.;

- сутності й змісту національно-історичних та інших традицій українського народу.

Реалізація цієї умови пов'язана з інформаційно-роз'яснювальним та науково-теоретичними аспектами функціонування держави та відповідних установ ЗВО системи правоохоронних органів України щодо вдосконалення процесу соціально-гуманітарної підготовки.

З реалізацією умови забезпечення оптимального функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки майбутніх правоохоронців, на нашу думку, тісно пов'язано взаємозв'язок держави та правоохоронних органів України, як:

- по-перше, створення необхідної нормативно-правової бази, яка б визначала юридичний статус гуманістичного виховання й соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України;

- по-друге, забезпечення державою взаємодії суб'єктів виховання в підсистемах соціально-гуманітарної підготовки і системі в цілому;

- по-третє, відповідне кадрове забезпечення цього процесу.

Педагогічними й методологічними аспектами реалізації умови організаційно-методичного супроводження процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців доцільно вважати:

- фундаментальну розробку комплексу освітніх та спеціальних програм і методик щодо організації та проведення гуманістичної підготовки в її різноманітних формах, використання всієї різноманітності педагогічних форм і засобів з урахуванням особливостей життєдіяльності правоохоронців і МВС України в цілому;

- здійснення аналогічної діяльності стосовно дітей, цивільної молоді та інших категорій громадян України;

- творчий розвиток і вдосконалення принципів, змісту, форм і методів формування загальнокультурної компетентності;

- регулярне видання відповідної літератури, що висвітлює цю сферу діяльності з урахуванням інновацій, передового навчально-виховного

досвіду.

Другу групу складають педагогічні умови оптимального функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки на рівні навчально-виховного процесу. Розглянемо більш детально кожен педагогічну умову цієї групи.

Для вирішення питання формування компетентності фахівця важливим фактором є врахування їх індивідуально-особистісних і професійних характеристик. У цьому процесі особистість повинна розглядатися як система соціально-значущих якостей, що характеризують майбутнього правоохоронця як суб'єкта соціальних відносин в системі професійної діяльності. При цьому кожен індивід має цілий ряд своїх особливостей.

Першою такою особливістю є її цілісність. Поняття “цілісність особистості” висловлює інтегрованість.

Друга особливість системи особистості полягає в її відкритості.

Третя особливість полягає в тому, що це динамічна система, що перебуває в процесі змін. Скажімо, здібності особистості розвиваються, інтереси можуть змінюватися. Установки або переконання здатні в певних соціальних обставинах змінюватися на зовсім інші, навіть протилежні.

Четверта - виявляється в тому, що вона діє в суспільстві як система, що пізнає сама себе. Як вже зазначалося, особистість усвідомлює сама себе, причому це усвідомлення відбувається в постійній взаємодії з іншими.

П'ята - полягає в тому, що вона має відносини як саморегулююча система.

Шоста особливість втілюється в здатності особистості саморозвиватися. Звичайно, людину формує і розвиває навколишнє соціальне середовище - сім'я, школа, однолітки, трудовий колектив.

Формування компетентності майбутнього фахівця детермінується ще однією умовою - діяльнісним підходом до організації навчання, який дозволяє поступово “перекладати” освітню діяльність майбутнього правоохоронця у професійну діяльність фахівця.

Істотним чинником, що обумовлює формування загальнокультурної компетенції фахівця у закладі освіти, є орієнтація на сучасні освітні технології та інноваційні методики навчання.

Технологію навчання в системі вищої професійної освіти ми розглядаємо як систему психологічних, загальнопедагогічних, дидактичних, частково-методичних процедур взаємодії педагогів і майбутніх правоохоронців з урахуванням їх здібностей і схильностей, спрямовану на проектування і реалізацію змісту, методів, форм і засобів навчання, адекватних цілям освіти, змісту майбутньої діяльності та вимогам до професійно важливих якостей фахівців.

Що стосується третьої групи умов, то оптимізація підготовки викладачів до процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців, як одна із умов ефективного педагогічного і дидактичного спілкування викладачів з курсантами, тісно пов'язана з

процесом удосконалення організаційно-методичного забезпечення і передбачає:

- формування особистої готовності як вихователів так і вихованців до належного сприйняття процесу соціально-гуманітарної підготовки та активної участі в ньому;

- якісне підвищення рівня методичної підготовленості вихователів до гуманістичного виховання взагалі та соціально-гуманітарної підготовки зокрема.

Шляхами реалізації педагогічної умови, що стосується професійної майстерності викладачів, на нашу думку, є:

- озброєння вихователів знаннями теоретико-методологічних і методичних основ самовдосконалення особистості;

- створення необхідних умов для самовдосконалення вихователів і вихованців (визначення порядку, конкретного бюджету службового часу, організація допомоги у процесі самовдосконалення тощо);

- надання методичної допомоги вихователям і вихованцям у процесі самовдосконалення: забезпечення їх необхідною навчально-методичною літературою;

- заохочення вихователів і вихованців за активну участь та успіхи у процесі формування загальнокультурної компетентності вихованців.

Таким чином, нами на основі аналізу науково-педагогічної літератури та узагальнення практики освітнього процесу у ВНЗ правоохоронних органів України визначено основні чинники та оптимальні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх фахівців правоохоронних органів.

Дослідження педагогічних умов ефективного функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки, вивчення їх суб'єктами виховання й використання у педагогічній практиці є важливими чинниками підвищення дієвості всього виховного процесу у ВНЗ правоохоронних органів України.

Література

1. Барабанщиков А.В. Педагогическая культура офицера / А.В. Барабанщиков, С.С. Муцынов – М.: Воениздат, 1985. – 158 с.

2. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія . – 2009. - №2. – с. 26-31

3. Воловик П.М. Проблеми порівняння ефективності різних форм і методів навчання і виховання / П.М. Воловик // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-метод. журнал. – 2001. – Вип. 2. – С. 93-102.

4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: [навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів] / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища школа , 1997. – 304 с.

5. Назола О.В. Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних мов курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. В. Назола. – Хмельницький, 2005. – 20 с.

6. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О.М. Пехота та ін. – К. : В-во А.С.К., 2003. – 240 с.

7. Підласий І. Реалії сучасного українського виховання / І. Підласий // Рідна школа. – 1999. – №12. – С.3-12.

Якайтс І. Б.

викладач іноземних мов та спецдисциплін

ДВНЗ «Київський транспортно-економічний коледж» Національного транспортного університету

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Інноваційний розвиток суспільства передусім залежить від розвитку освіти, які сприяють безперервному прискореному оновленню знань і, як наслідок, – соціально-економічному зростанню країни. Проте, впровадження інновацій в освітню сферу України здебільшого проходить стихійно, а інколи й хаотично, без належного цілеспрямованого й системного впливу органів державної влади на орієнтацію освіти до інноваційних змін, визначення нових освітніх орієнтирів та нової якості державного управління.

Інноваційним продуктом освіти є освіченість людини, що відповідає зростаючим вимогам ринкового суспільства. Виходячи з проведеного аналізу наукових джерел, інноваційний розвиток освіти, на нашу думку, – це безперервний процес якісних змін в змісті, завданнях методах освіти на основі впровадження інновацій, завдяки чому освітня сфера отримує реальну можливість своєчасно реагувати на зростаючі соціально-економічні та культурні виклики суспільства. Узагальнюючи наведене вище можна стверджувати, що актуальним напрямом дослідження є визначення перспективних напрямів інноваційного розвитку освіти в Україні.

Серед основних базових принципів формування моделі активізації інноваційного розвитку необхідно виділити наступні:

1. Підтримка та створення органами управління освіти та іншими державними органами, що зацікавлені в процесі, організаційних структур, які повинні стимулювати та контролювати впровадження інновацій, оцінювати ефект від їх впровадження в інших сферах.

2. Визначення основних стратегічних напрямків розвитку освіти, взаємодії науки, освіти та бізнесу.

3. Розробка стимуляційних механізмів залучення інновацій у систему освіти, впровадження останніх досягнень наукової підсистеми, залучення бізнесу до освітнього процесу та корекції вибору спеціалізацій.

4. Визначення основних шляхів міжфункціональної взаємодії між елементами системи освіти, економіки держави, бізнесу, ринку праці та інших підсистем в плані генерації і впровадження інновацій, оцінки ефекту від таких процесів, визначення псевдоінновацій та хибних напрямків розвитку.

Без загальної стратегії розвитку зі збереженням інтересів усіх учасників (держави, науки, освіти та бізнесу) побудова державної моделі є вкрай утруднена та ускладнена ризиками розвитку в невірних напрямках. Центральним елементом моделі стратегічного державного управління інноваційним розвитком освіти та науки зі збереженням інтересів освіти, науки та бізнесу, на нашу думку, є інтереси населення загалом та окремої людини зокрема як споживача освітніх послуг і об'єкта, що дозволяє дотримуватись інтересів інших учасників – бізнесу, науки, освіти та держави. Для забезпечення інтересів усіх елементів моделі держава повинна проводити стратегічне управління розвитком системи освіти з поступовим зміщенням владно-функціональних повноважень до місцевого рівня. Відтак управління на даному інституційному рівні повинно приводити до балансу інтересів та забезпечувати соціально-економічний розвиток країни через задоволення попиту наукових установ, закладів освіти та бізнесу на освіченого, висококваліфікованого працівника [1-2].

Отже, нами запропоновано новітню модель державного управління інноваційним розвитком освіти та науки в Україні, яка представлена на рис. 1.

У ролі методології процесу взаємодії між освітою, наукою, державою, бізнесом та суспільством, можливим вважаємо застосування європейського стандарту AA 1000SES (2015) Stakeholder Engagement Standard [1]. Залучення всіх зацікавлених сторін в управлінні розвитком освіти визначається Стандартом як процес, що використовується організацією для залучення відповідних зацікавлених сторін з чіткою метою – досягнення узгоджених результатів. Залучення зацікавлених сторін є основним механізмом відповідальності, оскільки він зобов'язує організацію керуватися принципами відкритості, відповідності з ідеями сталості, звітності, відповідальності за прийняті рішення та діяльність [2].

Дослідження Центру вивчення освітньої політики Університету Твенте за програмою «Tertiary education and stakeholder society» [3] показує, що посилення участі зацікавлених сторін в управлінні розвитком освіти та науки веде до розширення спектра вирішуваних завдань, зокрема:

- удосконалення нормативно-правової бази з питань державного управління інноваційного розвитку освіти та науки в Україні відповідно до європейських стандартів та забезпечення її імплементації;
- орієнтація на прозорість системи освіти та науки в Україні шляхом запровадження механізмів державного та суспільного моніторингу;
- забезпечення якості освіти, що сприятиме соціально-економічному зростанню національної економіки;

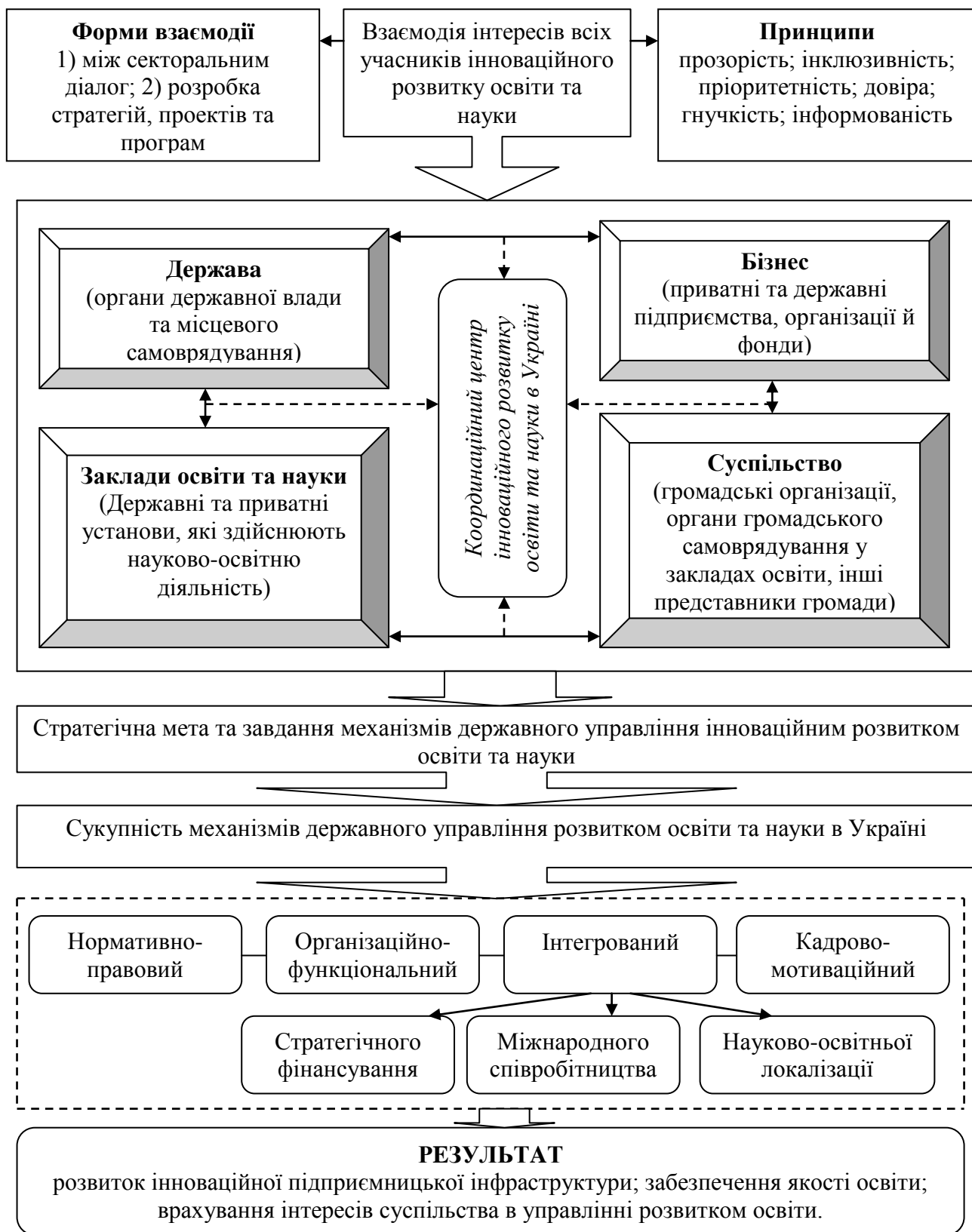

Рис. 1. Структура новітньої моделі державного управління інноваційним розвитком освіти та науки в Україні

Джерело: розроблено автором

- активізація зв'язку змісту підготовки фахівців з вимогами ринку праці та суспільними запитами;
- підвищення ефективності працевлаштування випускників;
- розвиток інноваційної підприємницької інфраструктури.

Для формування централізованої багатофункціональної організаційно-технологічної взаємодії зацікавлених сторін в управлінні розвитком системи освіти та науки, надзвичайно важливим є питання формування організаційних структур, що спроможні забезпечити стабільність і надійність функціонування такої системи, а також гнучко реагувати на соціальне замовлення, потреби індивідуальних та корпоративних споживачів освітніх послуг професійного рівня. Крім цього, слід взяти до уваги й необхідність удосконалення структури щодо її придатності створювати умови для самореалізації людини, припускати індивідуалізацію трудових зусиль, творчих пошуків, що має розглядатися як одна з найсуттєвіших характеристик організаційної структури системи освіти та науки в Україні.

Деякі стратегічні напрямки управління розвитком системи освіти можуть суперечити інтересам один одного на сучасному етапі розвитку нашої держави. Прикладом такого конфлікту може бути перехід до прийнятої в розвинутих країнах моделі університетської науки, коли основні наукові центри та лабораторії знаходяться в підпорядкуванні університетам, де присутні і зосереджено весь науковий потенціал. Така модель показала свою перспективу в розвинутих країнах і надалі в них активно використовується. На заході у розвинутих країнах зараз є три гілки наукових установ – національна, університетська і приватна наука. В Україні звичайно ж наразі найбільш розвинутою є національна гілка у вигляді Національної академії наук. У розвинутих країнах її частка незначна, а найбільший розвиток має університетська наука. Перевага полягає в тому, що уже на етапі підготовки студентів кращі з них готуються до наукової спеціалізації безпосередньо за місцем навчання та викладацький склад займається не теоретичним викладанням, але й науковою та науково-практичною діяльністю [3-5].

Стратегічний пріоритет удосконалення механізмів державного управління інноваційним розвитком освіти може бути реалізований завдяки взаємодії всіх зацікавлених сторін – освіти, науки, держави, бізнесу та суспільства. Тому убачається необхідним формування та реалізації новітньої моделі державного управління інноваційним розвитком освіти та науки в Україні, що ґрунтується на комплексній взаємодії держави, закладів освіти, бізнесу та суспільства, специфічних суспільних принципах управління, в основі якої є сукупність механізмів державного управління розвитком системи освіти (нормативно-правовий, організаційно-функціональний, кадрово-мотиваційний, інтегрований: стратегічно-орієнтованого фінансування, міжнародного співробітництва, освітньо-наукової локалізації), що в системі дозволить забезпечити інноваційний розвиток освіти.

Література

1. Шестаковська Т.Л. Регулювання взаємодії ринків праці та освітніх послуг як шлях зміцнення економічної безпеки системи освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №5. С. 42-46
2. Bradley J. Integrity in higher education marketing? A typology of misleading data-based claims in the university prospectus. *International Journal for Educational Integrity*. 2013. Vol. 9, No. 2, December. P. 74–88.
3. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України: моногр. / С.М.Ніколаєнко. – К. :, 2008. 419 с.
4. Gryshova I.Yu., Nikoliuk E.V, Shestakovska T.L. Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Science and education*. 2017. №10. С.118-125.
5. Naumov O.B., Kovalenko O.M., Savin S.Yu. Technique of Assessing Future Managers' Leadership Qualities in Modern Socio-Cultural Environment. *Science and education*. 2017. №10. С.126-132.

Пучков О. О.

кандидат філософських наук, професор

Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Уваркіна О. В.

доктор філософських наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології, медичного та фармацевтичного права Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ В ОСВІТІ: БЕЗПЕКОВІ ОРІЄНТИРИ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА

Становлення та розвиток сучасного інформаційного суспільства забезпечуються у першу чергу досягненнями науки і техніки, які тісно пов'язані з системою освіти і підготовкою кваліфікованих фахівців у галузі інформатизації.

Сучасну освіту сьогодні неможливо представити без використання інформаційних технологій, тому становлення інформаційної парадигми в освіті проходить швидкими темпами і супроводжується впровадженням новітніх розробок засобів комунікації та потужним використанням Інтернет ресурсу, який дає доступ до глобального освітнього простору.

Природно, що кожен освітянин, студент або учень практично кожного дня користується Інтернет-мережею для навчання або професійної діяльності, тому формування безпекових компетентностей роботи з інформаційними технологіями є пріоритетним завданням у підготовці сучасного фахівця. Важливе значення у цьому питанні має організація психолого-педагогічної роботи студентів щодо безпечного користування Інтернет мережею. Нажаль, впровадження новітніх інформаційних технологій у закладах вищої освіти не супроводжувалась системним формуванням безпекових компетентностей у навчальному процесі і сьогодні цієї проблемі приділяється ще недостатньо уваги у вищій школі.

Аналіз сучасних праць українських науковців з проблеми психолого-педагогічної роботи щодо безпечного користування Інтернет-мережею показав, що були проведені дослідження з виховання культури користувача Інтернету та безпеки у всесвітній мережі для учнів шкіл і батьків (А.Б. Кочарян, Н.І. Гущина), з визначення детермінант формування безпечної діяльності молоді в мережі Інтернет (Т.Г. Веретенко, М.А. Снітко), з психологічних аспектів формування безпечної поведінки підлітків в інтернет-мережі (О.В. Вакуленко, В.В. Гнатюк) тощо. На жаль, ґрунтовних досліджень організації психолого-педагогічної роботи щодо безпечного користування Інтернет-мережею у вищій школі немає. В окремих дисертаціях розглядаються питання соціально-психологічних особливостей формування життєвих планів Інтернет-залежної молоді (В.В. Посохова);

педагогічні засади професійного консультування молоді засобами Інтернет (В.В. Осадчий); соціальні аспекти комунікації в мережі Інтернет: феноменологічний аналіз (С.М. Коноплицький), вплив інтернет-середовища як фактору психологічного розвитку комунікативного потенціалу особистості (В.М. Фатурова); формування культури Інтернет-комунікації майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (О.С. Кущенко) тощо.

Сьогодні психолого-педагогічна робота щодо безпечного користування студентами Інтернет-мережею організується у навчальному процесі завдяки інноваційній діяльності окремих викладачів і не впроваджена у систему формування загальногуманітарних та професійних компетентностей. Проблема системної розробки основних положень інформаційної парадигми в освіті, а саме організації психолого-педагогічної роботи щодо безпечного користування студентами Інтернет мережею є актуальними питанням сучасної освітнього простору української вищої школи. Тому, на нашу думку, серед основних елементів формування безпекових компетентностей у використанні Інтернет мережі є комунікативна, перцептивна, гносеологічна та когнітивна складова цього процесу.

Відомо, що комунікативна складова впливає на розвиток комплексу знань, умінь і навичок міжособистісного спілкування та сприяє встановленню ефективної комунікації, яка зорієнтована на основні принципи: толерантність, раціональність, гуманізм, об'єктивність, системність та інші. Організація психолого-педагогічної роботи зі студентами на основі цих принципів є підвалинами безпечного користування Інтернет мережею.

Також будь-яка комунікація завжди пов'язана з соціальною перцепцією, яка є пізнавальним процесом і характеризується сприйманням не тільки фізичних властивостей об'єкта, а також його внутрішніх характеристик: намірів, думок, здібностей, емоцій, установок, цінностей тощо [1, с. 155]. Спостережливість, уважність в Інтернет-мережі, які як уміння і навички будуть сформовані у студента, є обов'язковими якостями сучасної особистості для роботи з інформаційними засобами та технологіями.

Гносеологічна складова комунікації посилює безпекові компетентності студента у формі готовності протистояти підсвідомому медіавпливу Інтернет через критичність сприйняття отриманої інформації. Відомий дослідник теорії комунікації М. Маклюен у своїх працях застерігає людство від небезпеки «холодного» засобу комунікації – Інтернет-мережі, яка може «приховано впливати на свідомість і нав'язувати індивідові певні думки й навіть кардинально змінювати його світоглядні орієнтири, сформовані протягом багатьох років» [2, с. 17]. Організація психолого-педагогічної роботи зі студентами у цьому аспекті має важливе значення для безпечного користування інформаційними ресурсами.

Особливою складовою формування безпекових компетентностей студента є когнітивний метод організації психолого-педагогічної роботи. Визначення рівня інтелектуального розвитку особистості, який включає

розумові здібності, наявність логічного мислення та культури розумової праці, а також навчання студента контролювати та прогнозувати різні життєві та професійні ситуації надасть можливість отримання ефективного результату щодо безпечного користування Інтернет мережею.

Таким чином, сучасне інформаційне середовище, в якому опинилася вся освітня система, має безперечний вплив на всебічний розвиток особистості. Впровадження та розвиток інформаційної парадигми в освітньому просторі стає одним з пріоритетних напрямів підготовки сучасного фахівця. Однак, крім позитивного впливу інформаційних технологій на освітню діяльність є проблема формування безпекових компетентностей через організацію психолого-педагогічної роботи, яка супроводжується комунікативними, перцептивними, гносеологічними та когнітивними чинниками безпечного користування Інтернет-мережею.

Література

1. Лизун І.Ф. Соціальна перцепція як важливий фактор навчально-виховного процесу /І.Ф. Лизун // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2010. – Вип. 50. – С. 155-158.
2. Маклюэн М. Понимание медиа: Внешние расширения человека / М. Маклюэн. – М.: Канон-Пресс-Ц : Кучково поле: Жуковский, 2003. – 464 с.

Мусієнко О. М.

методист вищої категорії відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ РИЗИКІВ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

Завдяки інформаційним технологіям світ став ще ближче. Потужний потік нової інформації впливає на виховання особистості та сприйняття нею навколишнього світу. Головною метою розвитку Інтернет-мережі є забезпечення загального доступу до освітніх ресурсів щодо інтенсивного впровадження новітніх методів навчання, комп'ютеризації та інформатизації. В Україні у 2008 р. за підтримки компанії Майкрософт-Україна та проекту «Онляндія» створено та підписано Коаліцію за безпеку дітей в Україні, метою якої є інформування користувачів Інтернет-мережі щодо ризиків, які існують у віртуальному світі. У Польщі, де активно розробляють проблеми формування в молодіжному середовищі безпечної поведінки в інформаційному просторі, щорічно проводиться науково-практична

конференція на тему: «Поведінка дітей та молоді в Інтернеті». Головне питання, яке розглядалося фахівцями з різних країн світу (Дж. Карр, О. Дікс, Дж. Роман, М. Войтас та ін.) на науково-практичній конференції – поведінка дітей та молоді в соціальних мережах [2].

Проблемі впливу Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків присвячені праці Д. Матвієнка, А. Жичкіної, Р. Івакіна, І. Шевченка, О. Романишина, М. Раянова. Адиктивну поведінку підлітків у інформаційному просторі вивчають Т. Вакулич, Т. Наумова, В. Посохова, Н. Сергєєва. Окремим питанням формування у молоді компетенцій використання Інтернет-мережі були присвячені роботи Н. Белякової, І. Бекасова, М. Євсюкова, А. Рахімової, О. Удалова, О. Швед та інших [2, с. 3].

У сучасних умовах Інтернет як чинник соціалізації набуває пріоритетного значення, надаючи нові можливості засвоєння соціальних норм, задоволення особистості інтересів, розвитку технічних умінь і експериментування з новими формами самовираження. Результати низки досліджень вказують і на те, що Інтернет посідає значне місце в повсякденному житті молоді, використання сучасних медіа є важливою складовою соціального капіталу молодого покоління. Аналіз теорій соціалізації і соціального навчання дає змогу припустити: вперше зіткнувшись з Інтернетом і отриманими можливостями, недосвідчений користувач прагне якнайшвидше освоїти цей вид медіа; Інтернет-залежні користувачі щораз більше часу проводять онлайн, у результаті чого відбувається ефект «витіснення», який згодом відображається у появі проблем у різних сферах життя: навчанні, роботі, відносинах, здоров'ї. Залежно від мережевих ресурсів виділяють такі типи Інтернет-залежних осіб [3, с. 14]:

- Інтернет-комунікатори – значний час проводять у чатах, форумах, щоденниках, блогах, через короткі проміжки часу перевіряють електронну пошту і ін., тобто замінюють реальне спілкування на віртуальне.

- Інтернет-еротомани – відвідують різноманітні сайти сексуального і порнографічного характеру, заводять любовні романи і знайомства за допомогою мережі і які займаються віртуальним сексом.

- Інтернет-агресивісти – значну частину часу проводять, відвідуючи сайти агресивного характеру, що демонструють сцени насилля і жорстокості.

- Інтернет-когнітивісти, які реалізують свої пізнавальні інтереси за допомогою мережі (пошук баз даних, складання програм, відвідини навчально-освітніх сайтів, участь у телеконференціях і ін.).

- Інтернет-гемблери – захоплюються мережевими іграми, тоталізаторами, аукціонами, лотереями і ін..

- Інтернет-покупці – реалізують непереборну схильність до витрати грошей за допомогою численних покупок у режимі реального часу (online) [6, с. 15].

Варто прийти до розуміння, що батьки учнів несуть таку ж відповідальність за поведінку своїх дітей в Інтернеті, як і на вулиці. Інакше

діти можуть зіткнутися із цілком реальними негативними результатами віртуального спілкування. Через те, пропонуємо батькам ознайомитися з актуальною інформацією, для збереження здоров'я дітей.

Цифри, факти, події

(за матеріалами наукових досліджень)

- 78 % українських дітей старше 6 років користуються Інтернетом.
- 24 % батьків не знають про те, що їхні діти виходять в Інтернет через мобільні телефони.
- 9 % батьків не підозрюють, що їхні діти виходять в Інтернет через мобільні телефони батьків.
- 8 % батьків не знають, що їхні діти відвідують Інтернет-клуби.
- 27 % дітей зізналися, що в Інтернеті з ними контактували незнайомці, третина з них пішли на контакт.
- 28 % вислали фото віртуальним знайомим.
- 7 % ділилися в Інтернеті інформацією про сім'ю [1, с. 1].

Психологічні та фізичні ознаки інтернет-залежності

(за доктором М. Орзак)

Психологічно залежність виражається в такому:

- Ейфорія або просто гарне самопочуття при проведенні часу за комп'ютером;
- Неможливість зупинитися і припинити проведення часу в мережі Інтернет.
- Збільшення часу, яку людина проводить за комп'ютером (у всесвітньому павутинні).
- Людина віддає перевагу комп'ютеру, а не сім'ї і друзям.
- При неможливості перебувати за комп'ютером людина відчуває депресію, відчуття порожнечі і роздратування.
- Людина починає брехати про свою діяльність не тільки роботодавцю, але і членам сім'ї.
- Залежність від Інтернету супроводжується проблемами в навчанні або на роботі.
- **Фізичні симптоми:**
 - Сухість в очах;
 - Головні болі;
 - Болі у спині;
 - Зміна режиму сну;

- Розлади сну;
- Недотримання особистої гігієни;
- Пропуск прийомів їжі;
- Об'їдання за комп'ютером;
- Синдром карпального каналу, тобто тунельне ураження нервових клітин в руці (це пов'язано з перенапругою м'язів) [4, с. 31].

5 простих правил для батьків

- Підвищуйте власну комп'ютерну та інтернет-обізнаність.
- Опануйте Інтернет разом із дитиною.
- Станьте другом дитині у соціальній мережі, або попросіть близьких знайомих зробити це.
- Встановіть «Батьківський контроль». Регулярно оновлюйте антивірус.
- Створіть територію безпечного Інтернету. Використовуйте поновлюваний перелік безпечних для дитини сайтів.

Норми, визначені Міністерством охорони здоров'я України, часу на користування комп'ютером протягом тижня:

- 6 років — 30-45 хвилин;
- 7-11 років — 2 години, але не більше 1 години на добу;
- 12-14 років — 2,5 години, але не більше 1 години на добу;
- 15-16 років — 7 годин, але не більше 1 години на добу [1, с. 1].

Потужний ресурс Інтернет полегшує життя людини та відкриває майже необмежені можливості для самореалізації та саморозвитку юної особистості, спілкування, навчання, дозвілля. За статистикою, учнів, студентів цікавлять такі ресурси Мережі, як YouTube, Google и Facebook, Wikipedia, eBay и MySpace, а також фан-сайти [1, с. 1]. Як для дітей, так і для дорослих в мережі приховано досить багато небезпек. Знання цих небезпек дозволить уникнути ризиків, які згубно впливають на психічний та фізичний розвиток особистості.

Переваги та загрози Інтернету

<i>Інтернет-можливості для розвитку дітей</i>	<i>Інтернет-загрози</i>
<i>Спілкування з друзями</i>	<i>Віруси, хробаки, троянські коні</i>
<i>Ігри та розваги</i>	<i>Небажаний, дорослий контент</i>
<i>Прослуховування, перегляд та запис аудіо-, відеофайлів</i>	<i>Пропагування сексуального насилля над дітьми, жорсткої поведінки, шкідливих звичок</i>
<i>Купівля-продаж різноманітних товарів</i>	<i>Онлайн зваблення</i>
<i>Пошук та обмін цікавою і корисною інформацією</i>	<i>Кіберхуліганство (переслідування, шахрайство)</i>
<i>Листування</i>	<i>Виманювання інформації про дитину</i>

	<i>та її сім'ю з метою подальшого пограбування, шантажу.</i>
<i>Нові знайомства</i>	<i>Шпигунське програмне забезпечення</i>
<i>Об'єднання в групи за інтересами</i>	<i>Спам</i>
<i>Розміщення оголошень</i>	<i>Торгівля людьми</i>
<i>Можливість цікаво і змістовно провести час</i>	<i>Недостовірні інформація</i>
<i>Пошук нових форм самовираження</i>	<i>Комп'ютерна залежність (психічна і фізична)</i>
<i>Анонімність і віртуальна свобода</i>	<i>Порушення режиму дня, погіршення стану здоров'я</i>
<i>Підготовка до уроків, підвищення якості освіти</i>	<i>Ігроманія, кіберсуїцид, фанатизм, сектантство, ксенофобія, тероризм, гаджет-адикція</i>

Послабленню соціальних чинників таких, як низький самоконтроль, негативні соціальні наслідки, кількість часу, витраченого на Інтернет-користування, також сприяє когнітивно-біхевіоральна терапія, розробка конкретних рекомендацій, курсів, семінарів для студентів, батьків і педагогів стосовно розвитку навиків самоконтролю, стресостійкості, вирішення проблем і конфліктів, що охоплюють поведінкову, емоційну техніку. Доволі ефективним профілактичним заходом може бути проведення курсів-тренінгів із менеджмент-тайму – технології організації свого часу (навчання, роботи і відпочинку) [4, с. 19].

Висновки. З огляду на вищезазначене сучасна система освіти, на яку покладено обов'язок підготовки нових поколінь до життя в інформаційно-перенасиченому середовищі, повинна переглядати освітні виховні технології, які повинні відповідати вимогам часу. Сьогодні провідною метою сучасної освіти має стати підвищення рівня інформаційної безпеки кожної людини. Запропоноване осмислення структури морально значущих якостей уможливорює виважений підхід до їх виховання, оскільки задає чіткі виховні орієнтири: у підростаючої особистості, слід формувати розуміння соціального призначення людини, стійкі соціально значущі мотиви і потреби моральної поведінки та вчинкової діяльності, вибудовувати їх ієрархію, формувати в неї просоціальну гуманістичну свідомість; створювати ситуації співпереживань, сприяти розвитку доброчинності, суспільно корисної праці [4, с. 5].

Література

1. Скачок Ю.В. Соціальний педагог гімназії [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://gimnaziya20.ks.ua/vykhovna-robota/sotsialno-psykholohichna-sluzhba/rekomendatsii-dlia-batkiv/83-poradi-batkam-shchodo-bezpechnogo-vikoristannya-merezhi-internet.html> с. 1

2. Веретенко Т.Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в мережі Інтернет / Т.Г. Веретенко, М.А. Снітко. – режим доступу до сторінки : <http://elibrary.kubg.edu.ua/1310/> с. 8

3. Гуменюк Л.Й. //Соціально-психологічні фактори інтернет-адикції//Серія психологічна // Львівського державного університету внутрішніх справ Науковий вісник 1'2013.- с. 20

4. Удалова О.А. Основні напрями роботи в закладах освіти / Безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями: навчально-методичний посібник // За заг.ред Бережної Т.І., Удалової О.А., Волосюк Т.В., Буянової Г.В. – К.: Україна, 2018. – 136 с.

Вознюк О. В.

доктор педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СУСПІЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТА

Поняття "відповідальність" дуже поширене у сфері гуманітарних наук. Це поняття, за даними деяких дослідників, уведене до наукового обігу Дж. Міллем та А. Беном у середині ХІХ ст. А. Бен розглядав відповідальність у розумінні обвинувачення, засудження, покарання. Д. Міль детермінував її як "підзвітність" певній соціальній ролі, вираження свободи і необхідності. Нині феномен відповідальності дедалі частіше стає об'єктом дослідження екології, економіки, системного аналізу, гуманітарних наук.

Наукова революція ХІХ–ХХІ ст., яка виявила колосальну проблему фундаментального протистояння людини та її космопланетарного оточення, значно розширивши можливості згубного впливу людини на світ, поставила проблему відповідальності людини за свої та колективні вчинки та дії у один ряд з найбільш актуальними проблемами сучасності. Тому відповідальність як інтегральне особистісне новоутворення постає у наш час одним із важливих пріоритетів освіти деяких країн. Зокрема, значна частина американських шкіл сьогодні працює за програмою впровадження в життя школярів п'яти головних цінностей: довіра, піклування, повага, сім'я і *відповідальність*. При цьому відповідальність можливо трактувати як показник соціальної зрілості особистості [1].

Стосовно означеної проблеми актуальними є праці Ж. Піаже, М. Гайдегера, В. Франкла та вітчизняних учених К.О. Альбуханової-Славської, А.С. Макаренка, Л.І. Рувинського, С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського та ін. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях І.Д. Беха, Т.Г. Гаєвої, Т.Є. Колесіної, О.Л. Кононко, М.В. Левківського, А.В. Лопуховської, Т.В. Морозкіної, М.В. Савчина, В.І. Тернопільської, І.А. Уледової та ін. розкриваються психологічні механізми формування у дітей, молодих людей відповідальності, яка оцінюється як особливий мотив людських вчинків, смисловий принцип регуляції поведінки; значна частина наукових досліджень присвячена проблемі нормативності як основної характеристики відповідальної поведінки всіх учасників освітнього процесу.

У працях В. Франкла відповідальність розглядається як один з "екзистенціалів" людського існування, поряд з волею і духовністю. В. Франкл вважає, що різниця між обов'язком і відповідальністю корелює з відмінністю між авторитарною та гуманістичною совістю, при цьому свобода тут розуміється як здатність брати на себе відповідальність за свою долю, а взаємодія між свободою і відповідальністю реалізується через дію совісті [5, с. 77].

Совість при цьому може розумітися як здатність зіставляти реальну або передбачувану поведінку людини з тим позитивним обличчям, яке відповідає її універсальній суті і спрямовує її вчинки необхідним чином; совість здійснює функції морального прогнозування та базується на емпатійних почуттях людей. К. Роджерс розглядає емпатію як одну із складових відповідальності людини. Цей погляд збігається з результатами досліджень вчених, які свідчать, що відповідальність за інших може реалізуватися за умови розвитку в людей емпатійних здібностей, тобто здатності особистості входити в емоційний резонанс з оточуючими (співпереживати, співчувати, уміти поставити себе на місце іншої людини, прогнозувати наслідки своєї поведінки та дії інших людей).

У цілому відповідальність постає цілісним явищем, а у її становленні головну роль відіграє людина як суб'єкт вольової поведінки, а не окремі його потреби; відповідно, відповідальна поведінка завжди є результатом управління своїми потребами, відповідного розвитку або гальмування тих чи інших потреб (Л.С. Виготський, О.В., Запорожець, С.Л. Рубінштейн).

На думку С.Л. Рубінштейна, відповідальність у її широкому розумінні є втіленням істинного, глибокого і принципового ставлення людини до життя, це здатність особистості контролювати події й вчинки людей та самої себе. Це передбачає не тільки усвідомлення індивідом усіх наслідків уже зробленого, а й відповідальність за все втрачене, тобто, здатність людини детермінувати події, вчинки на момент їх здійснення і у процесі виконання аж до радикальної зміни всього життя. Водночас психолог зазначав, що відповідальність не виступає відданістю формальному обов'язку, догмі, вірністю раз і назавжди усталеним правилам, а є здатністю у процесі життя

бачити, виділяти, ставити проблеми, вчасно їх усвідомлювати і приймати відповідальні рішення [4].

Аналіз відповідальності у загальнонауковому розумінні ґрунтується на філософському вченні про соціально-економічну зумовленість людської поведінки, її зв'язок з такими наріжними філософськими категоріями, як свобода та необхідність. Відповідальність у психолого-педагогічному контексті постає однією із системно-інтегральних якостей особистості й її новоутворенням, певним результатом інтеграції всіх психічних функцій особистості, підсумком самоусвідомлення, емоційного й свідомого й практичного ставлення до обов'язку.

Загалом, відповідальність передбачає: а) дії, які перетворюють наявну ситуацію і контролюють її; б) уміння передбачати результат своїх дій; в) об'єкт (інстанція), перед якими індивід відчуває відповідальність. Зрозуміло, що спочатку цей об'єкт є зовнішнім стосовно індивіда (референтна група, сім'я, колектив, держава, майбутні покоління, людське суспільство в цілому, архетипи колективного несвідомого, доля, Бог...).

Системотвірна якість соціальної відповідальності особистості полягає в тому, що людина може реалізовувати відповідальні рішення тільки у тому сегменті соціальної реальності, де вона виявляє свободу та може впливати на формування лінії своєї поведінки. Тобто людина може відповідати тільки за те, на що може впливати, проявляючи волю.

Для того щоб проілюструвати дію механізму волі, наведемо висновки Б. Беттельгейма, який провів декілька років у фашистських концтаборах і написав книгу "Просвітлене серце". Він вивчив умови табірної середовища, де відбувається швидка деградація особистості через низку детермінант: колективна відповідальність за провину; знищення тих, хто якимось виділявся з натовпу, що примушувало ув'язнених зливатися із загальною масою; і, що найголовніше, – позбавлення в'язнів самостійності, коли кожен самостійний крок карався; до найдрібніших деталей регламентація табірної життя. Б. Беттельгеймом був знайдений спосіб протидії корозії особистості – створення сфери автономної поведінки, в якій можна самостійно здійснювати вчинки і нести за них особисту відповідальність. Для цього потрібно було робити небагато з того, що в таборі не заборонялося (але і не примушувалося робити), наприклад, чистити зуби [6].

Висновки. Відповідальність постає інтегральним особистісним новоутворенням, яке реалізується у контексті емпатійної інтеграції людини у своє соціальне оточення, за яке людина несе відповідальність за умови здатності контролювати це оточення, справляти на неї вплив через реалізацію своєї волі. Формування волі як наріжної особистісної якості відбувається через розширення соціальних сфер, в яких людина реалізує автономну поведінку.

Вищий рівень розвитку відповідальності як ціннісної сутності – це відповідальність-ідеал, тобто відповідальна дія, спрямована на досягнення ідеального стану особистості та суспільства.

Один із вищих об'єктів спрямованості відповідальності особистості – суспільно-громадянське середовище, де відповідальність реалізується як інтегрованість людини у суспільно-громадянське життя за умови здійснення певного впливу на це життя.

За таких умов суспільно-громадянська відповідальність у контексті реалізації формування громадянина-патріота української держави передбачає виключне ставлення студента до українського народу, в який цей студент інтегрований. Йдеться про розвинену нами концепцію особливої ролі українського етносу у світовій історії [2]. Як писав видатний німецький історик і філософ епохи Просвітництва, провідник синтезних підходів до науки І. Гердер (1744-1803 рр.) у своєму щоденнику, "Україна стане новою Грецією – в цій країні ласкаве небо, родюча земля. Її веселі, музично обдаровані люди коли-небудь прокинуться... утвориться цивілізована нація: її межі тягнутимуться до Чорного моря, а звідти – на весь світ" [3, с. 238].

Література

1. Вознюк О.В. Відповідальність у структурі компетентності педагога / О.В. Вознюк, М.В. Левківський // Педагогічні науки: зб. наук. праць / СумДПН. – Суми, 2002. – Ч. 1. – С. 179-186.
2. Вознюк О.В. Особлива цивілізаційна роль українського етносу на геополітичному ландшафті нашої планети // О.В. Вознюк // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць. – № 2 (16). – Рівне: РВЦ МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2016. – С. 28-38.
3. Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія. Історіософія світової та української історії XVII-XX століть / В.А. Потульницький. – К.: Либідь, 2002. – 340 с.
4. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 427 с.
5. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М.: Прогресс, 1990. – 245 с.
6. Bettelheim B. Die Geburt des Selbst / B. Bettelheim. – Frankfurt: Fischer, 1984. – 234 с.

Хайрулліна Ю. О.
кандидат філософських наук, доцент,
заступник декана факультету педагогіки
та психології з виховної роботи
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського

ЗАСОБИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ УНІВЕРСИТЕТУ

Соціально-політичний стан сучасної української держави характеризується економічною кризою, військовим протистоянням та корупційними викриттями, що створює нові виклики для формування світоглядних орієнтирів молоді. Відповідно посилюється вразливість людини, соціальних груп, суспільства, держави в духовній, ціннісній сфері. Відбувається зниження «етичної планки» і загальнокультурного рівня людини, тобто пониження духовних, моральних, інтелектуальних, фізичних якостей, необхідних для формування свідомого громадянина України.

Завдання вищого навчального закладу – підготовка інтелектуальної еліти, достойних членів суспільства, компетентних фахівців, яких потребує держава. Формування достойного члена суспільства має цілісний характер, тому діяльність у сфері формування громадянського світогляду має бути не тільки складовою виховного процесу, а й проникати у навчальні плани підготовки фахівців як методологічна засада. Тому далеко не випадково, що формування світоглядної позиції молоді, допомога їм у визначенні істинних життєвих орієнтирів, виробленні власного погляду на світ, розвитку вмінь оволодіння мистецтвом життєтворчості є головним завданням національної системи освіти. Так, в Законі України «Про освіту» та Державній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» наголошується, що формування світогляду і життєвої позиції особистості повинні бути в центрі діяльності освітніх закладів.

Проблема управління виховним процесом структурного підрозділу, факультету, реалізується у площині організації виховної роботи університету в цілому. Вона отримала концептуально-цілісне відображення в працях І. Бега, О. Сухомлинської, М. Євтуха, П. Вербицької, О. Вишневського, М. Боришевського, П. Гнатенко, Т. Потапчук, К. Чорної та інших.

Традиційно виділяють такі напрями виховного процесу: морально-етичний, естетичний, патріотичний, екологічний, правовий, трудовий, економічний, фізичний. Особливе місце у виховному процесі навчального закладу відіграє громадянське виховання, яке інтегрує у собі усі вищезгадані напрями, оскільки процес формування громадянина відрізняється цілісним характером.

Напрямок громадянського виховання факультету педагогіки та психології Миколаївського національного університету було розроблено відповідно до

концепції видатного українського педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського, ім'ям якого називається навчальний заклад. У своїй праці «Народження громадянина» вчений актуалізує сутність поняття «громадянське виховання» у таких позиціях:

- «світоглядна» - «розуміння світу та свого місця в ньому»;
- «патріотична» - «прищеплення любові до рідної землі, пробудження та розвиток патріотичних почуттів»;
- діяльнісна» - «усвідомлення людської гідності в поєднанні з «патріотичними помислами та переживаннями, що знайшли своє вираження у бажанні та готовності до діяльності на благо Батьківщини, на користь людям, тобто, породили почуття громадянського обов'язку й прагнення реалізувати його в конкретних справах» [1, 283-582].

Одним з прикладів цілеспрямованого формування стійкої громадянської позиції, відчуття причетності до долі власного народу, включеності у історичний досвід Батьківщини, готовності до виконання громадянського обов'язку стала спортивно-патріотична робота «Козацькі ігри», яка була започаткована у 2016 році на факультеті педагогіки та психології МНУ імені В.О. Сухомлинського спільно із Навчальним центром Збройних сил України, Асоціацією ветеранів та інвалідів АТО та Територіальною козацькою громадою міста Миколаєва. У змаганнях з національних видів спорту взяли участь команди студентів факультету, воїнів строкової служби ЗСУ та ветерани АТО. Трирічна практика проведення Козацьких Ігор перетворила захід у патріотичний фестиваль «Козацька Покрова», до якого долучилися громадські організації міста, майстри народної творчості, фольклорні колективи. Зі спортивного майданчика дійство розповсюдилося на всю територію університету, захопивши викладачів та студентів закладу.

Отже, організація громадянського виховання студентів факультету вищого навчального закладу має на меті формування базових світоглядних засад майбутнього громадянина, формування інтегративних якостей особистості, які реалізуються через вміння та бажання існувати у суспільстві у чіткому розумінні причетності до історичного минулого та здатності до критичного ставлення до сьогодення. Патріотична складова є однією із головних у громадянському вихованні, оскільки забезпечує відчуття спорідненості із певним етносом, культурою, народом. Дієві форми громадянсько-патріотичного виховання ефективні, оскільки без зайвої дидактичності та нав'язливості впроваджують суспільні цінності. Взаємодія із громадськими організаціями при впровадженні заходів громадянського виховання сприяє соціалізації суб'єктів виховного процесу – студентів, формує стійкі суспільні зв'язки та моделює систему світоглядних відношень майбутнього члена суспільства.

Література

1. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 3.

Додаток

сценарій спортивно-патріотичного заходу КОЗАЦЬКІ ІГРИ

автор: Хайрулліна Ю.О., заступник декана факультету педагогіки та психології Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

Ведучий: Неозорі степи України, чарівливі Дніпра береги,
Синя хвиля за хвилею рине крізь розлогі квітчасті луки.

Там і Січ Запорізька стояла, мов орлине гніздо серед скель,
Ворогам-хижакам не давала Українських топтати осель!

Ведуча: Хто кохав рідний край до загину, мав у серці синівську любов,
Той на Січ в злу і добру годину Батьківщині служити пішов.

І козацька озброєна лава рідний край береже день і ніч.

І світами розноситься слава про сучасну Козацькую Січ.

Ведучий: Славна добрими і героїчними традиціями Українська земля. Її сини – славетні воїни, лицарі духу, звитяги та сили – козаки навіки увійшли до скарбниці пам'яті українського народу. Ми, їх нащадки, маємо свято шанувати і примножувати козацьку славу. Сьогодні ми раді вас вітати на патріотичному святі, присвяченому Дню захисника України та Дню Українського Козацтва, яке вже втретє проводиться у стінах Миколаївського національного університету – «III Козацьких іграх».

Ведуча: Шановні учасники свята, Вас вітає ректор Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського, академік Будак Валерій Дмитрович.

Ректор університету: (вітальне слово ректора) Свято „Козацькі ігри” провести дозволяю! Наказую розпочати його підняттям державного прапора України! Під час підняття державного прапора України стояти струнко! Прапор підняти!

Ведучий: Право підняти прапор України надається захиснику Донецького аеропорту, воїну-кіборгу Сергію Гуссіді та голові студентського самоврядування факультету педагогіки та психології Юрію Корня.

Ведуча: У глибині душі кожного українця живе козак-воїн, який нічого не боїться і за рідну землю без роздумів віддасть своє життя. Ми щиро вітаємо всіх присутніх і бажаємо міцного козацького здоров'я, незламної волі до перемоги та патріотичного духу, який допоможе долати будь-які перешкоди! Отже, розпочинаймо «III Козацькі ігри». Сьогодні змагатися у силі, витривалості та спритності будуть: команда факультету педагогіки та психології, команда факультету фізичного виховання та спорту, команда

начального центру військово-морського флоту збройних сил України, команда воїнів-ветеранів АТО.

Ведучий: Дозвольте представити усім присутнім на нашому святі вельмишановне журі (представлення членів журі).

Ведуча: Козак - це передовсім воїн за духом, і воюватиме він тільки за честь і свободу. ШЛЯХЕТНІСТЬ, МУДРІСТЬ, ВІДВАГА - три основні прикмети козака: шляхетного не підкупиш, мудрого не обдуриш, мужнього не залякаєш!

Ведучий: Сьогодні на нашому святі присутня козацька громада міста Миколаєва, привітальне слово надається голові козацької громади – Сергію Параскуну.

Вітальне слово отамана козацької громади. Показові виступи членів козацької громади з демонстрацією елементів бойового гопака.

Ведуча: Отже перше коло змагань: на змагання із силового підняття пудової гирі ми викликаємо представників команд, славетних своєю міццю.

(проводяться змагання з підняття гирі)

Ведучий: Вітаємо переможців, слово журі.

Ведуча: Кожну осінь на Січі козаки влаштовували змагання з витривалості та сили, адже козацька молодь під наглядом найдосвідченіших запорожців у постійній праці загартовувала своє здоров'я, силу і спритність. Цьому сприяло полювання, плавання, веслування, фехтування, постійні змагання з рукопашного бою.

Ведучий: Оголошуємо друге коло змагань – зараз ми з'ясуємо – хто має найміцніше рукостискання, бо заморський армреслінг – це шанована козаками гра в лікті.

Ведучий: Запрошуємо учасників другого кола змагань... «Козацький армреслінг»... (проводяться змагання гри в лікті).

Ведучий: Вітаємо переможців, слово журі.

Ведуча: Що у світі є святіше понад наше побратимство?!...цими словами звертається Гоголівський Тарас Бульба до своїх товаришів...дійсно побратимство було поширене серед українських звитяжців козацтва, поріднені долею і недолею, козак за козака мусив стояти горою, ще краще як брат за брата.

Ведучий: Зараз наші козаки проявлять свою товариську вдачу, виступаючи лава-на лаву...Третє коло наших змагань виявить найсильніше товариство, запрошуємо учасників змагання.....

(проводяться змагання з козацьких видів спорту: Лава-на лаву).

Ведучий: Просимо команди зібратися для оголошення результатів III Козацьких ігор. Слово надається Голові територіальної козацької громади міста Миколаєва Сергію Параскуну.

Журі оголошує результати змагань.

Ведучий: Ви козаки, ви гордість України, зростаючи, ви вчилися у батьків Як неньку-Україну вам любити і захищати її від ворогів.

Ведуча: Нехай в путі ясна зоря вам світить, і поведе до кращого життя, Ви козаки, ви України діти, і доля в вас з країною одна!

Ведучий: Вітаємо учасників III Козацьких ігор у Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського! Оголошуємо III Козацькі ігри закритими!

Власюк І. І.

керівник просвітницького культурно-мистецького клубу «Юність»
Вінницький технічний коледж

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сучасне життя ставить перед молоддю завдання, які вимагають від них активного включення у соціальні відносини, у взаємодію з людьми і соціальними інститутами в економічній, політичній і духовній сферах.

Українське суспільство потребує соціально зрілих, ініціативних молодих людей, орієнтованих на позитивну самореалізацію у всіх сферах життєдіяльності суспільства, здатних не просто адаптуватися до навколишнього світу, а творчо його трансформувати і змінювати.

Головний экзаменатор підлітків – життя. Наскільки вони будуть адаптованими до соціального середовища, здатними оперативно приймати правильне рішення в нестандартних ситуаціях, вмітимуть аналізувати і контролювати власну діяльність залежить, насамперед, від закладу освіти, від організації освітнього процесу, від того, в якій мірі у них будуть сформовані ключові компетентності, в тому числі, комунікативні та соціальні.

Проблема підвищення рівня соціальної ініціативи молоді є однією з пріоритетних. Її реалізація сприятиме підвищенню уваги і пошани до студентської молоді на основі створення сприятливих умов для розвитку здібностей і можливостей самовизначення. Молодіжна ініціатива, прагнення до самостійної участі в житті суспільства і держави, до задоволення і реалізації різних соціальних потреб та інтересів ведуть до виникнення лідерства та інших форм соціальної активності. [1, с.152]

Створення умов для розвитку та самореалізації молоді, розкриття творчого потенціалу й обдарувань особистості набуло особливої значущості в освітньому середовищі. Адже студентська молодь може позитивно впливати на зміни в суспільстві, творити добродійні та соціально значущі справи, вирішувати назрілі проблеми, долучаючись до активної участі в житті закладу освіти. Усе це, безперечно, впливає на професійне самовизначення та соціальне становлення студентів. Тому пріоритетними

напрямами діяльності в закладі освіти є виявлення та підтримка обдарованої студентської молоді шляхом створення умов для її творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку.

В нашому коледжі є досвід формування соціальної активності, лідерських якостей у студентів у позааудиторній роботі шляхом залучення до культурно-масової роботи та громадської діяльності. Протягом багатьох років за ініціативою студентського самоврядування та адміністрації коледжу реалізувалося чимало соціальних проектів.

Постійне включення студентської молоді до реалізації творчих та соціальних проектів у вигляді концертів, фестивалів, конкурсів, змагань, конференцій, участі у міських акціях, студентські проекти, співпраця з громадськими організаціями, студентське самоврядування, волонтерство дає свої плоди. То де ж, як не в стінах Альма-матер студентська молодь має можливість реалізовувати свої інтелектуальні, творчі, фізичні задатки, соціальну активність та креативність?

Активна особистість може бути конкурентоспроможною в сучасному світі, саме цілісна, духовно багата, креативна людина здатна по-справжньому керувати майбутнім, лише така особистість може впевнено подивитися в обличчя новому [2, с. 344].

У виховну діяльність Вінницького технічного коледжу упроваджено інноваційну програму з громадянського виховання, а також здійснюються соціальні проекти, які дозволяють вирішувати завдання виховання та освіти молоді комплексно, з ухилом на формування громадянських якостей, духовної культури студентської молоді.

Суспільству сьогодні потрібні креативні фахівці з високим творчим потенціалом, здатні проникати в суть ідеї і втілювати її в життя. Як показує досвід, в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового. Це рішуча, смілива особистість, яка не зупиняється на досягнутому, вміє передбачати, планувати тощо.

Велика частина наших студентів знайшли себе, займаючись у різноманітних тематичних гуртках та клубах. Там юні таланти розкривають себе повною мірою, співпрацюючи з наставниками високого професійного рівня. Студенти, які постійно зайняті справою, корисною для них і для суспільства, виростають як особистості, вони отримують новий соціальний статус.

На щоденних прикладах ми бачимо, що соціальна активність студентів прямо залежить від їх активності у сфері дозвілля і формується під впливом дозвіллевої діяльності. У процесі дозвілля студенту набагато простіше формувати поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки можна подолати за допомогою організованої і структурованої дозвіллевої діяльності. Чітка система організації дозвілля і культурного відпочинку відіграє важливу роль не тільки в підтримці стійкого клімату в колективі, зміцненні здоров'я, але і в підвищенні соціальної активності молоді.

Така нова форма роботи, нетрадиційна для закладів освіти, але приваблива для наших студентів, як постановка студентських соціальних спектаклів теж стає майданчиком для соціальних ініціатив. Театр сприяє соціалізації особистості, вчить відчувати і співпереживати, підвищує здатність рефлексувати пережиті події. Театр допомагає аудиторії краще розглянути всі життєві проблеми з усіх боків, тим самим показуючи всі можливі виходи з ситуації. Театральне мистецтво виховує в діалозі і метою його є просвітницька діяльність.

Дуже вирашним проектом, який глядачі сприймають без скепсису та упередження, стали соціальні спектаклі: «Голка» та «Маю право», режисером-постановником яких є Народна артистка України К.Ф. Барил. У цих виставах піднімаються гостросоціальні теми: здоровий спосіб життя, відповідальне ставлення до батьківства, важливість збереження репродуктивного здоров'я, формування цінностей, необхідних для життєдіяльності в закладі освіти, сім'ї та суспільстві.

Глядачі (діти з будинків-інтернатів) переживають разом з героями вистави їхню життєву історію і, можливо, вперше розуміють, що сім'я – це не тільки кохання, а й відповідальність. Після спектаклю спілкування переростає в обговорення, аналіз почутого і побаченого.

Репертуарну скарбницю також збагатила, поставлена учасниками театральної студії, п'єса Людмили Розумовської «Дорога Олена Сергіївна». У виставі нашими студентами-акторами піднімаються надзвичайно важливі соціальні питання: життєві цінності, конфлікт поколінь, совість, мораль, відповідальність за свої вчинки. Простий сюжет примушує глядача задуматися: що важливіше – шкільний екзамен чи екзамен перед життям, як далеко може зайти людина задля досягнення своїх цілей. Хоча п'єса написана ще за радянських часів, вона є дуже актуальною сьогодні.

Така просвітницька діяльність є одним із способів профілактики негативних явищ серед молоді, а такий формат зустрічей дуже дієвий, результативний та захоплюючий.

Також механізмом реалізації студентських ініціатив та вираження думки є діяльність у молодіжних організаціях.

Наші студенти мають досить активну громадську позицію і воліють змінювати життя студентів області, їх дозволя на краще, будучи членами Спілки Молодіжних організацій Вінниччини, проектом якого є *Студентський Парламент Вінниччини* – це консультативно-дорадчий орган при голові Вінницької обласної державної адміністрації.

Важлива для нас співпраця також з Вінницькою молодіжною радою та щорічна участь у загальноміському міжвузівському проекті «Студентська ліга» та безлічі інших соціальних проектах, флешмобах, конкурсах, фестивалях тощо.

Тож студентське самоврядування є важливим фактором розвитку суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування лідерів, майбутньої еліти нації [5, с. 55].

Члени студентського самоврядування – це молодь, яка прагне вирішувати свої проблемні питання самостійно, але за підтримки адміністрації, це студенти, які мають активну позицію в житті власного закладу освіти та особистому житті.

Переваги від функціонування ефективної системи студентського самоврядування виходять за межі системи освіти, сприяючи не тільки оптимізації освітнього процесу, а й соціалізації молоді, виробленню у неї комунікативних, управлінських навичок, розвитку політичної культури молодого покоління. В цьому контексті студентське самоврядування можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства та парламентських демократичних традицій [4, с.327] .

Як елемент освітнього процесу студентське самоврядування:

- виховує реальних лідерів українського суспільства, формує еліту нації;

- дає змогу студенту, як і кожному громадянину, бути почутим. Участь в органах студентського самоврядування дає молодій людині відчуття того, що вона є громадянином Української держави, створює можливості реалізувати себе як обдаровану і талановиту особистість, стимулює активність молодого громадянина у суспільному житті загалом;

- сприяє налагодженню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією закладу освіти;

- дозволяє набутти організаторських вмінь, привчає молодого громадянина відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання [3, с. 60].

Життя в коледжі нагадує марафонський біг, коли постійно звучить внутрішня команда: Швидше! Вище! Сильніше! І кожен студент чи то сьогоднішній, чи то вчорашній відчуває тепло родинного вогнища і свою причетність до подальшого творення історії коледжу.

Література

1. Алексєєнко Т.Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики. Київ: Пед. думка, 2007. 152 с.

2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2003. 344 с.

3. Ванькович У. Студентське самоврядування в Україні. Київ: Молодіжна альтернатива, 2004. 60 с.

4. Пометун О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді. Київ: Департамент, 2003. 327 с.

5. Студентське самоврядування, як невід'ємна частина демократизації вищої школи. Київ: Знання, 2005. 55 с.

Одеров А. М.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ (КУРСАНТІВ)

Згідно із сучасними дослідженнями в основі компетентності лежать індивідуально-психологічні якості, об'єктивні умови розвитку суспільства, його сучасні особливості та умови професійної діяльності.

Вивчаючи складові професійно-педагогічної компетентності, дослідники відзначають суперечності між прагненням до творчої реалізації своєї діяльності, використанням індивідуального підходу, досягненням нових знань, застосуванням інноваційних технологій і прискореним ритмом розвитку соціальних інститутів, зокрема освіти.

Часто вимоги до педагогічних компетенцій та можливості їхньої реалізації не збігаються. Дж. Равен дотримується думки про характер психологічних залежностей. Вчений припускає, що психологічні закони – це більше закони-тенденції, ніж однозначні кількісні залежності фізичного типу. У зв'язку з цим значну увагу Равен приділяє не лише актуально виявленим компонентам компетентності, а й латентним, прихованим, віртуальним, які можуть проявлятися (і нерідко дійсно проявляються) у нових ситуаціях життєдіяльності. Дж. Равен розглядає компетентність як специфічну здатність ефективного виконання певних дій у конкретній професійній сфері.

Деякі дослідники (Л.І. Анциферова, Ю.В. Варданян, І.О. Колеснікова, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, Є.І. Огарьов) розглядають професійну компетентність педагога, виділяючи психологічні, педагогічні та соціальні умови її становлення. Вони виділяють її як: сукупність професійних якостей; як складну одиничну систему внутрішніх психічних станів і властивостей особистості фахівця, готовність до реалізації професійної діяльності і здатності діяти; як здатність реалізовувати на певному рівні професійні та посадові вимоги; як самоосвіта у професійній сфері; як стійка здатність до діяльності зі «знанням справи»; як здатність до актуального виконання професійної діяльності [2, с. 152].

Важливим критерієм професійної компетентності є суспільне значення результатів роботи фахівця, його авторитет у конкретній галузі знань.

В.А. Сластенін бачить модель професійної компетентності викладача як єдність його теоретичної і практичної готовності. Він об'єднує педагогічні уміння в чотири групи:

- уміння "переводити" зміст об'єктивного процесу виховання в конкретні педагогічні завдання;

- уміння будувати і приводити у рух логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний вибір форм, методів і засобів його організації;

- уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх в дію;

- уміння оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз і аналіз освітнього процесу і результатів діяльності викладача; визначення нового комплексу домінуючих педагогічних завдань [3].

Є.В. Трифонов розглядає професійну компетентність як якість, властивість або стан спеціаліста, який забезпечує разом або окремо фізичну, психічну та духовну відповідність необхідності, потреби, вимоги певної професії, зокрема педагогічної. До складових професійної компетентності дослідник відносить духовну, психічну, загальну фізичну, інтелектуальну, технологічну, соціальну.

За іншою класифікацією, професійна компетентність викладача включає такі компоненти [5, с. 22]:

1) спеціальна компетентність – підготовка до самостійної реалізації певних видів діяльності, вміння вирішувати типові професійні завдання і оцінювати результати своєї діяльності, здатність самостійно здобувати нові знання та вміння за фахом;

2) персональна компетентність – здатність до постійного професійного зростання та підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професійній діяльності;

3) соціально-правова компетентність включає знання й уміння в галузі взаємодії з громадськими інститутами і людьми, а також здатності професійно спілкуватися і гідна поведінка;

4) екстремальна компетентність – здатність діяти у раптово ускладнених умовах, при аваріях, надзвичайних ситуаціях.

Найбільш загальним видається існуючий розподіл компетенцій на дослідницькі та дидактичні.

У першому випадку науковець ставить собі за мету набуття нових наукових знань та їх розвиток заради просування в ієрархії науковців. У другому випадку педагог зосереджується на викладанні, що вимагає постійного вивчення літератури, оновлення навчально-методичної літератури з використанням сучасних методів та навчальних посібників [6].

Однак роль дослідника і роль вчителя важко примирити, – чи може хороший академічний науковець бути тільки хорошим педагогом адже він, перш за все, активний дослідник, і тільки потім вчитель. Студент повинен не тільки слухати те, що каже професор, адже він все це може самостійно прочитати, в першу чергу він повинен пізнати знання в процесі його становлення [6].

Інформаційні компетенції виражаються в ефективному використанні сучасних джерел інформації. Вони складаються з:

- знання іноземної мови та "мови" комп'ютера;

- можливості використовувати інформаційні технології для підтримки процесів навчання (наприклад, використання бази даних, Інтернет, електронної пошти);

- навичок створення власних програм у своїй галузі та обміну заради досвіду [7].

Моральні компетенції складаються з:

- знання власних етичних зобов'язань перед суб'єктами освіти – студентами – бажання задовольнити їхні вимоги в освітній практиці;

- здатність поглиблювати моральні роздуми при оцінці будь-якого етичного акту;

- вміння ставити питання про межі легітимності етичної професійної діяльності, про межі моральної відповідальності за розвиток студента.

Отже, різні дослідники пропонують різні класифікації елементів компетентності, але незалежно від форм діяльності викладача компетентність у кожній з них складається з двох основних компонентів:

1) системи знань, яка визначає теоретичну готовність викладача;

2) системи умінь і навичок, що становить основу практичної готовності викладача до здійснення професійної діяльності.

Проаналізувавши різні підходи до розуміння структури компетенції в цілому, можемо окреслити безпосередньо сукупність компетенцій майбутнього викладача ВВНЗ – як складової успішної підготовки студентів (курсантів). До основних з них варто віднести такі: науково-дослідницьку; соціально-економічну; загальновійськову, військово спеціальну; психолого-педагогічну; організаційно-управлінську, правову; інформаційно-комунікативну; морально-етичну.

Оволодіння педагогічною майстерністю доступно кожному викладачу за умови цілеспрямованої роботи над собою. Вона формується на основі практичного досвіду. Таким чином, ще одним невід'ємним компонентом професійної компетентності викладача є саморозвиток.

Література

1. Василенко О.В. Організація самостійної роботи студентів заочної форми навчання вищих навчальних закладів юридичного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Василенко Олена Вікторівна; Київ. нац. ун-т внутр. справ МВС України. – К.: Наук. світ, 2008. – 20 с.

2. Громов Є.В. Вплив глобалізації та інтернаціоналізації європейської економіки на розвиток європейської професійної освіти / Є.В. Громов // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. праць. / наук. ред. М.І. Сметанський. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. – Випуск 28. – С. 152-157.

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

4. Життєва компетентність особистості: Наук.-метод. посіб. / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 104 с.
5. Звіт про науково-дослідну роботу “Моніторинг в системі вищої військової освіти” (заключний). – К.: НУОУ, 2015. – 455 с.
6. Зельницький А.М. Проблема якості підготовки офіцерів тактичної ланки управління в контексті проведення АТО // Збірник наукових праць “Військова освіта”, НУОУ – 2015. – № 1 (31). – С. 91-102.
7. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / П. Ю. Саух [та ін.]; ред. П. Ю. Саух. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 443 с.
8. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: монографія / І.І. Доброскок, В.П. Коцур, С.О. Нікітчина [та ін.]; Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – Переяслав-Хмельниц.: Вид-во С. В. Карпук, 2008. – 284 с.

Буянова Г. В.
завідувач сектору освіти в галузях
гуманітарно-педагогічних наук та
інженерії
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти», м. Київ

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДІ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я

За роки незалежності України все більшого занепокоєння викликає демографічна криза, причинами якої є не тільки соціально-економічна нестабільність, а й значне погіршення здоров'я населення. Збільшується частка людей репродуктивного віку, які не хочуть або через медичні показники не можуть мати дітей. Таку ситуацію зумовлюють особливості репродуктивної поведінки та репродуктивної мотивації особи, тобто система дій, відносин та психічного стану, що спонукає її до потреби мати дітей [1].

За визначенням ВООЗ, репродуктивне здоров'я – це стан повного фізичного, розумового і соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб репродуктивної системи та її порушень [2].

Без збереження репродуктивного здоров'я населення України, неможливе відтворення здорового, дієздатного наступного покоління, яке надалі забезпечить сталий розвиток держави.

Особливої уваги потребує молоде покоління, яке схильне до ризикованої поведінки та має занижені моральні норми. Саме молоді люди і підлітки все більше потрапляють до груп ризику інфікування ВІЛ/СНІДом та хворобами, які передаються статевим шляхом.

Згідно зі статистичними даними у лютому 2019 р. в Україні офіційно зареєстровано 1 498 нових випадків ВІЛ-інфекції. З-поміж них у 713 пацієнтів діагностовано СНІД, а 296 людей померло від СНІДу.

У структурі шляхів передачі ВІЛ-інфекції серед осіб з уперше в житті встановленим діагнозом ВІЛ-інфекції продовжує зростати частка осіб зі статевим (гомо- та гетеросексуальним) шляхом інфікування ВІЛ:

- гетеросексуальний — 976;
- гомосексуальний — 35;
- парентеральний — 338;
- вертикальний — 149.

ВІЛ-інфекція в Україні у 66 % випадків поширюється через незахищені статеві контакти, а у 20 % - через введення наркотичних речовин за допомогою ін'єкцій [3, 4].

Рівень поширеності ВІЛ-інфекції серед української молоді віком 15–24 роки хоча і має стабільну тенденцію до зниження, але водночас більш ніж у половини осіб віком 15 років і старше (56,4 % у 2017 р.) уперше виявляють ВІЛ-інфекцію на 3-й та 4-й клінічних стадіях [5].

Також за даними МОЗ в Україні щорічно реєструється близько 400 000 нових випадків сифілісу, гонореї, хламідіозу, герпесу, сечостатевого мікоплазмозу, генітального кандидозу та трихомонозу [6].

За статистикою МОЗ, Україна залишається лідером серед країн за кількістю абортів, так щорічно близько 200 тис. українок переривають вагітність. При цьому 60 % абортів роблять за бажанням жінки, 40 % - за медичними показниками [7]. Водночас найвищий рівень незапланованих вагітностей зберігається саме серед дівчат-підлітків (12-19 років), а тому і рівень абортів серед них найвищий.

Вищезазначені дані свідчать про необхідність посилення роботи серед підлітків та молоді щодо профілактики інфекцій, які передаються статевим шляхом, та ВІЛ-інфекції, статевого виховання та збереження репродуктивного здоров'я.

Рівень репродуктивного здоров'я молоді залежить як від загального стану здоров'я, на який впливають такі чинники: стан центральної нервової, ендокринної, кровотворної систем, обміну речовин, неправильний режим дня, брак здорового харчування та зниження фізичної активності, наявність шкідливих звичок, так і від екологічних проблем наявних у країні, недостатнього рівня медичного обслуговування тощо.

Слід зазначити, що байдужість та некомпетентність і формальний підхід з боку педагогів та батьків до проблем статевого і морального виховання та формування сталих переконань щодо здорового способу життя також впливають на погіршення стану репродуктивного здоров'я молоді.

Проблему збереження репродуктивного здоров'я молоді не можна розглядати як суто медичну, і сподіватися, що для її вирішення достатньо буде розповсюджувати контрацептиви з метою запобігання небажаним вагітностям, венеричним хворобам та ВІЛ-інфекції. Значною мірою ця проблема є соціально-педагогічною і потребує об'єднання зусилля щодо спільних виховних впливів на молодь як з боку батьківської громадськості, так і педагогічних колективів. Головне місце в цій роботі відводиться моральному вихованню, яке виступає інструментом, що скеровує поведінку людини, допомагаючи зробити правильний вибір, та впливає на її спосіб життя.

Однією з проблем формування репродуктивного здоров'я молоді є недостатній рівень статевого виховання у закладах вищої освіти. Особливої уваги потребують студенти перших курсів коледжів, бо вони є неповнолітніми.

Важливою умовою статевого виховання є формування у молоді моральних норм, які у свою чергу мають запобігати відхиленням від норми у статевій поведінці. Варто зосередити увагу на формуванні у студентів: статевої свідомості і самосвідомості, яка вбирає в себе вироблення стереотипів жіночої й чоловічої поведінки, моральних та ціннісних орієнтацій щодо взаємин між чоловіком і жінкою; високоморальних уявлень про дружбу та кохання, про чоловічу і жіночу честь та гідність; цінність вірності та цнотливості; виховання поваги до себе та представників протилежної статі, а

не відношення до чоловіка чи жінки лише як об'єкта сексуального задоволення. Самоповага й повага до протилежної статі є тим моральним гальмом, яке регулює взаємини між статями. Важливим в цій роботі є посилення у студентів мотивації на створення сім'ї, формування основ відповідального батьківства, уявлень про родинні взаємини, які впливають на стабільність подружньої пари. Необхідно наголошувати, що взаємини між подружжям вимагають постійної роботи над собою, вміння поступатися, розв'язувати конфліктні ситуації тощо.

Ні в якому разі не можна заміщувати статеве виховання, головним в якому є виховання почуттів, волі, культури статевої поведінки, тобто усього того, що є моральним та естетичним фундаментом особистості, сексуальним просвітництвом. Робота щодо сексуального просвітництва повинна здійснюватися на основі вже сформованих моральних цінностей та мати систему контролю щодо інформації, яку буде надано студентам. Необхідним є: обов'язкове залучення до лекцій фахівців медиків та психологів; суто індивідуальний характер інформація про протизаплідні засоби, що є прерогативою лише спеціалістів жіночих консультацій та центрів планування сім'ї. Не виважена інформація щодо сексуальних стосунків та засобів контрацепції спонукає підлітків до початку статевого життя. В цьому випадку сексуальне просвітництво разом з рекламою сексуальної поведінки в ЗМІ, яка має сумнівні, спотворені стандарти статевої поведінки, сприяє розбещенню молоді. На це вказує поступове зниження віку вступу в статеві відносини, часта зміна статевих партнерів та нехтування сімейними цінностями.

Для розв'язання вищезазначених проблем ЗВО необхідно здійснювати роботу у таких напрямках: підвищення рівня обізнаності викладацького складу даного щодо цього питання та залучення до роботи фахівців; забезпечення взаємозв'язку і взаємодоповнення освітньої й виховної діяльності та змістовне наповнення навчально-виховних програм як природничого, так і гуманітарного циклу питаннями, які впливають на формування моральних, ціннісних орієнтирів студентів щодо відповідального ставлення до репродуктивного здоров'я. Одним із рішень вищезазначеної проблеми є введення у навчально-виховний процес ЗВО спецкурсів щодо формування сімейно-родинних цінностей, навичок здорового способу життя, профілактики ризикованої поведінки.

Крім того, під час організації позааудиторної роботи зі студентами, варто запланувати: конференції, круглі столи, лекції, бесіди, дискусії, диспути, тренінги, відеолекторії, різноманітні акції з питань збереження репродуктивного здоров'я. Особливу увагу слід приділити лекціям, диспутам, дискусіям із залученням фахівців-медиків, які надаватимуть науково-достовірну інформацію щодо впливу uzалежнюючих речовин, інфекційних хвороб та способу життя на репродуктивну систему людини, і зокрема на несформовану репродуктивну систему підлітка. До виховних заходів з морально-етичної тематики доречно залучити психологів.

Також необхідно скеровувати діяльність органів студентського самоврядування на проведення різноманітних заходів, присвячених Всесвітньому дню здоров'я (7 квітня), Міжнародному дню боротьби з тютюнопалінням (31 травня), Всесвітньому дню боротьби зі СНІДом (1 грудня), Всесвітньому дню боротьби з туберкульозом (24 березня), Міжнародному дню боротьби зі зловживання наркотиками та їх незаконним розповсюдженням (26 червня) тощо, інтелектуально-пізнавальних ігор (брейн-ринг, Що? Де? Коли?), ігрових програм («Нумо дівчата!», «КВК»), театралізованих вистав, виставок, конкурсів плакатів, малюнків та творів «Ми за здоровий спосіб життя», «Зупинимо СНІД», «Молодь проти наркотиків!», «Ні – алкоголізму!» та інші. Такі заходи допомагають активізувати студентську молодь і більш свідомо підходити до питань збереження здоров'я.

Основними завданнями ЗВО щодо збереження репродуктивного здоров'я студентської молоді є:

1. Формування у студентів потреби до морального, психічного та фізичного самовдосконалення, виховання дбайливого ставлення до власного здоров'я та позитивного ставлення до здорового способу життя як умови народження здорових нащадків і якісної життєдіяльності.

2. Підвищення уваги до морально та статевого виховання молоді, виховання статевої культури, поваги до осіб протилежної статі, пропагування сімейних цінностей та ознайомлення студентів з негативними наслідками абортів, венеричних та інфекційних захворювань, шкідливих звичок.

3. Формування усвідомлення того, що здоров'я людини залежить від природного й соціального оточення; вироблення навичок опору негативному впливу навколишнього соціального середовища та потреби в збереженні природи як умови власного життя і здоров'я.

4. Удосконалення навичок власної гігієни та санітарії у студентів як складової загальної культури особистості і однієї з умов збереження репродуктивного здоров'я.

5. Формування позитивного відношення і прагнення до занять фізичною культурою, спортом та загартуванням як засобами формування власного здоров'я.

Робота щодо забезпечення та збереження репродуктивного здоров'я молодого покоління є найбільш перспективним внеском для демографічного, інтелектуального, економічного та морального розвитку суспільства. Головною умовою розв'язання проблеми збереження репродуктивного здоров'я молоді є системний підхід, координація дій та об'єднання зусиль між закладами освіти та різними державними й суспільними установами та спеціалістами, а також розробка та фінансування спеціальних молодіжних програм з боку держави.

Література

1. Репродуктивне здоров'я підлітків: соціально-медичні аспекти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://health-ua.com/article/5434-reproduktivne-zdorovya-pdltkv-sotcalnomedichn-aspekti>.
2. Солом'янська міська адміністрація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://solor.gov.ua/info/0/3530>.
3. Статистика ВІЛ і ТБ в Україні: лютий 2019 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/news/show/statistika-vil-i-tb-v-ukrajini-lyutii-2019-roku>
4. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції в Україні станом на 01.07.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/uploads/documents/83da57/55827e110af3ec7de3944f27890f3672.pdf>.
5. Укрінформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2643698-v-ukraini-znizuetsa-riven-zahvoruvanosti-na-vilinfekciu-sered-molodi.html>
6. Центр громадського здоров'я МОЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://phc.org.ua/pages/diseases/other_social_diseases/std.
7. Без права вибору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espreso.tv/article/2017/03/31/zaborona_abortiv_v_ukrayini_chy_povynna_derzhava_vplyvaty_na_rishennya_ukrayinok.

Бабич В. М.

методист вищої категорії

ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ДОТРИМАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, визнає життя і здоров'я людини одними з найвищих соціальних цінностей. Держава зобов'язана забезпечити виховання здорового покоління, бо від цього значною мірою залежить економічний, оборонний, інтелектуальний і духовний потенціал нашого суспільства.

Бажаною перспективою та метою сталого розвитку для будь-якої країни, як і всієї світової спільноти, є стан здоров'я підростаючого покоління – важливого інтегрального показника соціального благополуччя та безпеки держави.

Зазначимо, термін «здоров'я», за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), – «це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад».

Феномен здоров'я інтегрує принаймні чотири сфери людини: фізичну, психічну (розумову), соціальну (суспільну) та духовну.

Доцільно спинитися на визначенні поняття «здоровий спосіб життя». В декларації Алма-Атинської Міжнародної конференції охорони здоров'я (1978 рік) було визначено поняття «здоровий спосіб життя» як: «...все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною всіх своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя, праці, відпочинку, побуту».

Основними елементами здорового способу життя можна зазначити такі:

- суспільно корисна праця (розумова, фізична, для студентів – навчальна діяльність);
- раціональний режим праці і відпочинку;
- раціональне харчування (особливо для студентів);
- попередження та викорінення шкідливих звичок (боротьба з тютюнокурінням, вживанням алкоголю, наркотиків);
- оптимальний руховий режим (рух – це життя);
- особиста гігієна;
- загартування молодого організму.

Державна політика в галузі вищої освіти спрямована на забезпечення здоров'я студентської молоді, формування відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. Основними шляхами реалізації державної політики в цьому напрямку є оптимізація режиму навчально-виховного процесу, залучення до занять фізичною культурою і спортом, організація позанавчальних фізкультурно-оздоровчих заходів.

Доцільно наголосити, не всі студенти мають достатньо інформації про здоровий спосіб життя, а деякі свідомо нею нехтують. Дотримуватися здорового способу життя важливо для кожної людини, і в першу чергу – для студентської молоді, тому що близько 75 % хвороб у дорослому віці є наслідком умов та способу життя в дитинстві та юності. Щоб бути здоровим і ніколи не хворіти, потрібні ґрунтовні знання, велике бажання та сила волі.

Проблема дотримання правил і принципів здорового способу життя молоді набула такої актуальності, що сьогодні про неї необхідно говорити, як про глобальну загрозу всієї нації. Згідно з дослідженнями науковців і медиків, серед загальної кількості студентів, до моменту набуття вищої освіти, здоровими залишаються лише 6 %, а близько 45-50 % випускників закладів вищої освіти мають морфологічні функціональні відхилення організму, тоді як 40-60 % – вже мають хронічні захворювання.

Зауважимо, формування навичок здорового способу життя у молодого покоління, особливо у студентів, сьогодні є достатньо важливою актуальною проблемою.

Багато науковців займаються питаннями формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя. Слід відзначити дослідження таких відомих вчених, як І. Бех, Т. Глазько, Г. Ващенко, Р. Купчинов, С.

Лапаєнко, Н. Нікіфоров, С. Омельченко, Н. Паніна, Н. Романова, Т. Титаренко, О. Яременко, В. Бобрицька, О. Єжова, Н. Зимівець, О. Соколенко, Л. Сущенко, В. Оржеховська, Т. Федорченко та ін.

Дослідники В.В. Бондаренко, О.В. Квак у статті «Фактори формування здорового способу життя студентів» вважають, що здоровий спосіб життя – це рухова активність та інші заняття у вільний час, харчування, особиста та громадська гігієна, безпека, уміння подолати стрес тощо. Шкідливими для здоров'я є: куріння; зловживання алкоголем та іншими засобами, що викликають залежність; нераціональний режим праці та відпочинку; зниження рухової активності; надмірна кількість інформації; значні навчальні й емоційні перенапруження, серед яких і екзаменаційні стрес-фактори; хронічне недосипання; недостатнє, нерегулярне і незбалансоване харчування. Науковці провели дослідження, яке полягало у вивченні ставлення студентської молоді до негативних та позитивних факторів формування здорового способу життя та прослідковуванні динаміки цих позицій у процесі навчання у закладі вищої освіти.

У ході дослідження було проведено анкетування 100 студентів 3-го і 4-го курсів факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за темою: "Ставлення до проблем здорового способу життя".

Аналізуючи відповіді на питання "Як Ви оцінюєте своє здоров'я?", встановлено, що 21 % студентів 3-го курсу і 12 % 4-го курсу оцінили своє здоров'я на "відмінно". Більшість респондентів відповіли "здоров'я добре, хворію рідко", у 4 % студентів 3-го курсу і 3 % 4-го не могли дати відповідь на запитання, інші студенти 6 % і 4 % відповідно вважають своє здоров'я незадовільним, вони часто хворіють.

Наступним запитанням анкети було: "Як Ви підтримуєте своє здоров'я?". 25 % студентів на 3-му курсі і 44 % на 4-му намагаються відмовитися від шкідливих звичок, раціонально харчуються 40 % 3-го курсу і 23 % 4-го курсу, дотримуватися режиму дня 25 % і 17 % студентів відповідно, роблять ранкову гімнастику 8 % і 12 % студентів, і тільки 2 % студентів вважають, що не потрібно дбати про своє здоров'я.

Відповіді студентів дали можливість з'ясувати, що 54 % студентів третього і четвертого курсів не дотримувалися рекомендацій кратності вживання їжі і харчувалися нерегулярно. Режим харчування у більшості студентів порушений. Але більшість студентів 3-го курсу (63 %) і 56 % студентів 4-го курсу вважають своє харчування повноцінним, збалансованим та відповідно наповненим вітамінами.

Даючи відповідь на запитання: "Як Ви ставитесь до куріння?", – більше половини студентів 3-го курсу відповіли "негативно", майже половина (43 %) респондентів виявили позицію відчуження ("байдуже, це особиста справа кожного"). На 4-му курсі 58 % студентів ставляться до паління негативно, а байдужу позицію займають 38 % опитаних студентів.

На запитання: "Як Ви ставитесь до вживання алкоголю?", – більшість третьокурсників (55 %) відповіло "негативно", 45 % – "байдуже". Більшість

студентів четвертого курсу (71 %) заявили про негативне ставлення, а кількість байдужих до вживання алкоголю наблизилась до 29 %. Важливо відзначити, що жоден студент не підтримує вживання алкогольних напоїв.

Особливу увагу дослідники звернули на проблему наркоманії, сутність і зміст якої студенти усвідомлюють не повністю. Усі студенти до наркотиків ставляться негативно, не допускають їх вживання ні за яких обставин. Намагаючись з'ясувати, які причини спонукають студентів вживати наркотики, ми виявили, що половина студентів 3-го курсу вважають, що це бажання отримати нові відчуття, для 19 % респондентів – цікавість, для 10 % - тиск зі сторони друзів і 11 % відповіли, що вживання наркотиків, це один із способів відійти від проблем. На думку студентів четвертого курсу основними причинами вживання наркотиків є бажання отримати нові відчуття і тиск зі сторони оточуючих.

На запитання: "Які заходи могли б сприяти зниженню рівня наркозалежності молоді?", – думки розділилися: 23 % студентів 3-го курсу і 21 % 4-го курсу вважають, що допоможуть законодавчі заходи; 8 % і 11 % відповідно – сподіваються на адміністративний вплив вищого закладу освіти; 27 % і 30 % студентів наголошують на тому, що цю проблему потрібно вирішувати із залученням сім'ї; 21 % і 17 % опитаних студентів сподіваються, що ефективними можуть бути заходи виховного впливу серед студентів та молоді; 29 % студентів обох курсів висловились за додаткові оздоровчі заняття і профілактику наркоманії. Студенти також висловлювали свої власні думки: "потрібно зупинитися самому, нічого більше не допоможе", "якщо є сила волі то можливо зійти з цього хибного шляху" та інше.

На запитання: "Як Ви проводите вільний час?", – 35 % студентів 3-го та 40 % IV-го курсу відповіли, що вони систематично тренуються, а активному руховому дозвіллю віддають перевагу 65 % і 60 % відповідно.

Автори статті стверджують, що збереження і формування здоров'я залежить від самої людини, її способу життя, цінностей, установок, ступеня гармонізації її внутрішнього світу і відносин з членами родини та іншими членами суспільства. Вихід з цієї ситуації полягає у зміні ставлення людини до самої себе, свого здоров'я. Турбота про здоров'я, його зміцнення повинні стати ціннісними мотивами, які б формували, регулювали і контролювали спосіб життя молодої людини. У структурі культури здоров'я студентської молоді, окрім стійкої мотивації здорового способу життя, значне місце повинно відводитись компетентності в царині здорового способу життя, оволодінню рекреативними, здоров'язбережувальними технологіями педагогічної діяльності і способами здоров'язбережувальної поведінки.

Отже, сьогодні має бути вирішено стратегічне завдання щодо формування у студентів позитивної мотивації на здоровий спосіб життя та негативного ставлення до шкідливих звичок, застосування ефективних механізмів, які можуть забезпечити у молоді необхідний рівень здоров'я, моралі та духовності.

Важливо досягти, щоб студентська молодь свідомо обирала здоровий спосіб життя. Формування у студентської молоді культури здоров'я, відповідального ставлення до самої себе, сім'ї, родини, суспільства, держави – запорука нашого соціально-економічного розвитку та процвітання.

Література

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).

<https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Бондаренко В.В., Квак О.В. Фактори формування здорового способу життя студентів. "Наука і освіта", №4, 2013.

3. Бондаренко О.М. Формування валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. На здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. М. Бондаренко. – Київ, 2008. – 18, [1] с.

4. Плачинда Т.С. Формування позитивного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою / Плачинда Т.С. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. С.С. Єрмакова. – Харків-Донецьк:ХДАДМ (ХХП), 2005. – №10. – С. 47-50.

5. Носарчук Л.М. Педагогічні умови формування здорового способу життя серед студентів / Л.М. Носарчук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія "Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт". – Чернігів: Черніг. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 2011. – Вип. 86. – С.327-330.

6. Формування здорового способу життя молоді: стан, проблеми та перспективи. Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в країні. – К., 2003.

Шевирьова Г. Г.
викладач
Відокремлений підрозділ
«Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Відомо, що здоров'я людини залежить від багатьох факторів: спосіб життя, генотип, стан навколишнього середовища. Але це далеко не всі фактори, в нашому житті їх дуже багато і іноді вони негативно впливають на наше здоров'я.

XXI століття характеризується активним розвитком медіа, який заклав основу формування суспільства абсолютно нового типу – інформаційного суспільства. Ми постійно стикаємося із засобами масової інформації, ми уявити собі не можемо свого існування без них. Мас-медіа в житті сучасного суспільства займають особливе місце. Їх вплив на людину починається з раннього дитинства і продовжується все життя. Безліч позитивних моментів можна назвати щодо впливу засобів масової інформації на наше життя, але ми зупинимось на впливі інформаційного середовища на здоров'я сучасних підлітків, тому що саме вони більшу частину свого життя проводять «онлайн» [1, с. 135].

Перше та найголовніше завдання збереження, зміцнення та укріплення здоров'я належить, передусім, самій особистості, її принципам, правилам життєдіяльності, цінностям, які виокремлюються протягом певного періоду часу [1, с. 140].

Під вплив медіа потрапляє нинішня молодь. Тому впровадження сучасних засобів медіа в усі ланки життя людини накладають значний відбиток на здоров'я особистості. Сучасна молодь майже 24 години на добу використовує медіа з метою розв'язання певних задач в галузі освіти; спілкується зі своїми товаришами, колегами; знаходить корисну інформацію. Сучасні підлітки намагаються бути обізнаними щодо пошуку, аналізу інформації, отриманої з медіа. Значну частину знань людина отримує саме з засобів мас-медіа, що впливають на формування ціннісних переваг, життєву мотивацію, соціальних установок. Сучасні інноваційні технології впливають на особливості сприйняття соціальної дійсності, змінюють спосіб життя та модель соціальної поведінки [1, с. 137].

Як вважають науковці, усвідомлення того, що здоров'я є соціально-життєвою цінністю, яка має підлягати захисту з боку соціуму, держави, на сьогодні лише формується [1, с. 145].

В цій статті ми проаналізували деякі джерела впливу інформаційного середовища на здоров'я сучасної молоді.

Т. Петрова у своїх дослідженнях показує, що розв'язання найважливішої задачі щодо підвищення рівня культури, життєдіяльності повинно належати не медичним установам, а саме людині, яка є скарбником здорового способу життя. Крім того, дослідницею підкреслено, що здоров'я можливо схарактеризувати як умову: соціальна поведінка індивіда; діяльність окремих соціальних груп [3, с. 152].

З розвитком медіазасобів сучасна молодь націлює себе на те, що можна не відвідувати медичні заклади, а завдяки соціальним мережам самостійно знайти потрібні ліки, замовивши їх онлайн. Звичайно, така процедура полегшує життя людини, але необхідно пам'ятати, що не слід повною мірою довіряти інформації, яка надходить з медіа. Як зазначає Е. Бугрєзова, більшість людей готові самостійно приймати рішення щодо власного здоров'я та процесу лікування. Слід зауважити, перш ніж приймати ліки, які були надіслані за допомогою медіаресурсів, необхідно проконсультуватися з лікарем-спеціалістом [4, с. 118].

Сучасна молодь вважає, що медіа полегшують трудову, освітню, побутову діяльність. Але необхідно пам'ятати про грамотний аналіз певних фактів, які надходять з медіа. Тому, користуючись ресурсами Інтернет, кожна особистість має націлювати власні зусилля на формування високого рівня медіакомпетентності, адже саме особистісні якості являються головним фундаментом для збереження, зміцнення та укріплення здоров'я.

Також необхідно пам'ятати про те, що тривале використання комп'ютерної техніки викликає різні захворювання. Серед них можна виділити і захворювання органів зору, і порушення опорно-рухового апарату, сколіози, остеохондрози, стреси, алергічні захворювання, безсоння і т.д. Користуючись тривалий час медіазасобами, слід пам'ятати про активний відпочинок (гімнастика нижніх та верхніх кінцівок; гімнастика очей). Спорт, правильне харчування, тривалий сон допоможуть привести до ладу всі важливі фізичні, психічні, фізіологічні процеси організму [4, с. 122]. Отже, комплекс фізичних вправ, правильний розпорядок дня, власне ставлення до здорового способу життя стануть запорукою успішного становлення кожної особистості попри те, що сучасний світ активно керується інформаційними технологіями.

Література

1. Лебедев Д.В. Влияние масс-медиа на формирование ценностного отношения к здоровью в молодежной среде / Д.В. Лебедев // Вестник Поволжского института управления. – 2010. – С. 135–148.
2. Возьмитель А.А. Диверсификация образа жизни (Способы и стили жизни в постсоветском социальном пространстве). – 2002. – № 1.
3. Петрова Т.Э. Проблемы формирования здорового образа жизни молодежи / Т.Э. Петрова, А.А. Каравашкин // Интеграция образования. – № 4. – 2005. – С. 150–154.

4. Бугрезова Е. Роль социальных медиа в формировании практик заботы о здоровье / Е. Бугрезова // Экономическая социология. – Т. № 17. – № 5. – 2016. – 103 – 124.

Гарбузюк Т. В.
викладач дисциплін музичного циклу
Відокремлений підрозділ «Лисичанський
педагогічний коледж
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ

У наш час особливого значення набуває формування здорового способу життя молоді. Від того, наскільки успішно зможуть сформуватися та закріпитися навички здорового способу життя в молодому віці, залежатиме в майбутньому життєдіяльність людини. Молодь найбільш сприйнятлива до різноманітних впливів, тому існує необхідність раннього формування потреби збереження особистого здоров'я в системі проведення профілактичної роботи з метою формування здорової нації. Робота в даному напрямку дозволяє нейтралізувати в майбутньому розвиток факторів ризику різноманітних захворювань, запобігти виникненню шкідливих звичок [1, с. 20].

На сьогодні, в умовах розбудови українського суспільства, проблема стану фізичного, психічного здоров'я підрастаючого покоління є особливо гострою, оскільки спостерігаються високі показники захворюваності молоді. Проблема здорового способу життя молоді набула такої актуальності, що сьогодні показники захворюваності несуть глобальну загрозу всієї нації.

Питання, пов'язані зі станом здоров'ям людини, висвітлено в роботах багатьох учених. Проблему відповідального ставлення людини до свого здоров'я розкрито у працях В. Ананьєва, Т. Бойченко, М. Віленського, В. Смирнова. Пошуку нових соціально-педагогічних технологій формування здорового способу життя присвячено дослідження М. Амосова, Г. Апанасенка, В. Бабаліч, І. Беха, В. Горащука, Ю. Лісіцина, А. Маслоу, О. Вакуленко, П. Гусака, Н. Заверико, С. Омельченко, В. Петровича, Л. Сущенко та ін.

На думку В.П. Горащука, «культура здоров'я – це важливий складовий компонент загальної культури людини, зумовлений матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що виражається в системі цінностей, знань, потреб, умінь і навичок з формування, збереження й зміцнення її здоров'я» [2, с. 208].

Статистика свідчить про загострення в Україні негативних явищ: поширення серед молоді наркоманії, вживання алкоголю, тютюнокуріння, хвороб, що передаються статевим шляхом, ранньої вагітності. Поступове наростання рівня психічних розладів та розладів поведінки серед молоді тісно пов'язане з соціальними чинниками. Зміна ритму життя, перевтома, постійне нервово напруження, а також стресові ситуації, дестабілізація життя суспільства, невпевненість у майбутньому, розповсюдження шкідливих звичок, призводять до психічних розладів і відхилень у соціальній поведінці.

Природно, що ситуація незадовільного психічного стану особистості потребує виходу. Для цього кожен обирає різні способи. Більшість намагається проаналізувати ситуацію та виправити її, але певна частина молоді обирає деструктивні способи вирішення проблем за допомогою цигарок, алкоголю або наркотиків.

Перелік небезпечних для життя та здоров'я молоді факторів є вражаючим і загрозливим. За останні 10 років частота хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6-8 разів, смертність серед осіб цієї групи зросла у 40 разів. Поглиблення цього явища викликає загрозу для внутрішньої безпеки країни, зокрема, демографічної, оскільки середній вік уражених наркоманією становить 26 років. При цьому реальна кількість споживачів наркотиків у кілька разів перевищує офіційні показники [5, с. 22].

Гіподинамія, сидячий спосіб життя призвели до ослаблення серцево-удинної системи та захисних функцій організму. Зважаючи на це, за останні роки у Фінляндії, Японії, Канаді та низці інших країн сформувалася державна політика, спрямована на створення умов для широкого впровадження у повсякденне життя різних форм рухової активності та їхнє поєднання з раціональним харчуванням, профілактикою негативних звичок, збереженням екології тощо. Результати досить значні: смертність людей молодого та середнього віку скоротилася в кілька разів, середня тривалість життя збільшилася від 10 до 20 років, різко зросла життєва спроможність населення, його добробут.

Поступове усвідомлення на державному рівні значущості здоров'язбереження як профілактики, збереження, підтримки та відновлення здоров'я нації передбачає формування в молодого покоління усвідомлення цінності здоров'я, здорового способу життя. Формування стійких психолого-педагогічних настанов на здоровий спосіб життя сприяє підвищенню особистісної відповідальності за власне здоров'я, що є природним фундаментом здоров'язбереження організму молоді.

Рівень здоров'я, як правило, безпосередньо пов'язаний з рівнем освіти. Чим вище середній рівень освіти в певному соціальному середовищі, тим кращі узагальнені показники здоров'я воно демонструє. Природно, що піклування про власне і громадське здоров'я неможливо без знання того, чому це необхідно і як це робити. Притому доцільно розуміти поняття освіти в даному контексті не тільки як освіту суто валеологічну, а значно ширше - як загальну освіту в цілому. Чим ширше знання основних природничих, наукових, філософських, гуманітарних положень, тим більше можливостей

створювати у суспільстві системне уявлення про проблему здоров'я взагалі. Крім того, поняття освіти потрібно розуміти комплексно: і як надання інформації, і як навчання методам, прийомам і навичкам здорового способу життя, і як виховання в душі безумовного пріоритету цінностей індивідуального і громадського здоров'я в усіх його проявах, сферах, рівнях.

Отже, здоров'я є константа, детермінована способом життя індивідуума, що передбачає наявність у особистості свідомих і стійких ціннісних настанов та переконань щодо прихильності до здорового способу життя [3, с. 24].

Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я - фізичної, психічної, соціальної і духовної. Найважливіші з них - харчування (в тому числі споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів і харчових добавок), побут (якість житла, умови для пасивного і активного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки на території життєдіяльності), умови навчання та праці, рухова активність (фізична культура і спорт, використання засобів різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень).

Саме формування та дотримання здорового способу життя є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків незадовільного стану, нездорового способу життя студента. Тому необхідним є використання здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах.

Таким чином, здоровий спосіб життя сприяє формуванню відповідальності за свій спосіб життя, фізично та духовно розвиває, підвищує рухову активність, нервово і психічно розвантажує, налаштовує на дотримання чіткого режиму дня, вимагає відмови від шкідливих звичок.

Отже, формування здорового способу життя студента є сьогодні важливою складовою молодіжної та соціальної державної політики, яка передбачає уявлення про збереження здоров'я у молоді .

У навчальних закладах повинна здійснюватися постійна і цілеспрямована робота з молоддю з використанням різноманітних прийомів, які б стимулювали пізнавальну діяльність, впливали на мотиваційну сферу, не залишали байдужими, змушували переглянути пріоритети власного життя. Таким чином, формування здорового способу життя молоді - складний процес, який потребує якнайбільшої кількості людей, різних організацій і насамперед - самої молоді.

Поступове усвідомлення на державному рівні значущості профілактики, збереження, підтримки та відновлення здоров'я нації передбачає знаходження шляхів підвищення у молодого покоління усвідомлення цінності здоров'я, здорового способу життя.

Література

1. Волошинська С.К. Актуальні питання змісту валеологічної освіти в педагогічних вищих навчальних закладах / С.К. Волошинська // Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки і перспективи. — Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2003, — С. 19–23.
2. Горашук В.П. Концептуальні основи формування культури здоров'я школяра / В.П. Горашук // Нові технології навчання. — К.: НМЦВО, 2000. — № 28. — С. 206–213.
3. Гусак П.М. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: монографія / П.М. Гусак, Н.В. Зимівець, В.С. Петрович; за ред. П.М. Гусака. — Луцьк: ВАТ «Волиньоблдрукарня», 2009. — 252 с.
4. Єжова О.О. Організаційно-педагогічні умови формування ціннісного ставлення до здоров'я в професійнотехнічних навчальних закладах / О. О. Єжова // Педагог професійної школи. — 2009. — № 1. — С. 186–195.
5. Яременко О.О. Формування здорового способу життя молоді : стратегія розвитку українського суспільства / О.О. Яременко, О.В Вакуленко, Ю.М. Галустян. — К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соц. дослідж., 2004. — 164 с.

Волошина О. В.

кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Національної академії внутрішніх справ,
Іванова А. С.
старший інспектор відділу моніторингу та
комунікації Управління поліції охорони в
місті Києві

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ

Ефективність профілактики правопорушень серед дітей суттєво залежить від дієвої взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії правопорушенням серед неповнолітніх. Поряд з іншими суб'єктами цією роботою уповноважені займатися підрозділи Національної поліції України та психологічні служби в закладах освіти.

Наша стаття присвячена виявленню актуальних проблем взаємодії підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) та психологічних служб у закладах освіти (далі – ПСЗО), а також обґрунтуванню шляхів її удосконалення.

Діяльністю щодо запобігання та протидії правопорушенням серед неповнолітніх в НПУ в основному займаються працівники ювенальної превенції (далі – ЮП) та частково – дільничні офіцери поліції (наприклад, притягнення до відповідальності дорослих, які втягують неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність) [4].

На нашу думку, виконання деяких завдань та реалізація певних повноважень працівників ЮП суттєво залежить від взаємодії із фахівцями психологічної служби у закладах освіти (практичним психологом та соціальним педагогом). Наприклад, виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей; проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною; залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах; вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень тощо [5]. Проте, законодавчо закріплена взаємодія ЮП лише з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями. Основними напрямками взаємодії визначено:

- 1) профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності;
- 2) забезпечення прав та інтересів дітей;
- 3) упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проєктів щодо профілактики правопорушень серед дітей;
- 4) підвищення професійного рівня, набуття знань, вмій і навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах [5].

Така взаємодія здійснюється на засадах партнерства і спрямована на задоволення потреб територіальних громад та виконання завдань, покладених на підрозділи ЮП. Однак заклади освіти відсутні в цьому переліку та не визначено чіткий механізм взаємодії суб'єктів профілактики правопорушень серед неповнолітніх, зокрема підрозділів ЮП та психологічної служби у закладах освіти.

В Положенні про психологічну службу системи освіти 1999 року було зазначено, що «психологічна служба співпрацює з органами охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення, сім'ї, молоді та спорту, внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, а також громадськими організаціями». Нова редакція основного нормативно-правового документу,

який регламентує діяльність психологічної служби у закладах освіти України 2018 року, не містить такої норми [6], що, на нашу думку, є суттєвим його недоліком.

Аналіз законодавчих актів, які спрямовані на профілактику правопорушень серед неповнолітніх та взаємодію уповноважених суб'єктів, дозволив виявити достатню законодавчу ініціативу щодо вирішення цієї проблеми.

Так, для правової регламентації взаємодії у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі затверджено «Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» [1]. Метою роботи щодо нівелювання наслідків насильства є не заміна або усунення батьків, які не в змозі нести відповідальність за виховання своїх дітей, а допомога сім'ї у відновленні або формуванні здатності до названої діяльності. Тому, узгоджені та системні заходи працівників ЮП, дільничних офіцерів поліції та практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти сприяли б мобільному обміну інформацією щодо випадків домашнього чи шкільного насилля, удосконаленню індивідуально спрямованої профілактичної та корекційної роботи з дитиною-кривдником чи дитиною-жертвою такого насилля, правовій та психологічній просвіті дітей та дорослих щодо негативного впливу насилля у будь-якому прояві на психічне здоров'я особи. Також Постановами Кабінету Міністрів України затверджені «Порядок взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» [2], «Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми» [3]. Викликає занепокоєння той факт, що у жодному із зазначених документів психологічна служба у закладах освіти не згадується.

Таким чином, ми спробували визначити поточний стан взаємодії суб'єктів протидії та запобіганню правопорушень серед дітей. Він є задовільним і потребує удосконалення. На нашу думку, покращити ефективність взаємодії суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей можливо завдяки реалізації таких кроків:

1. Розробити комплексну програму профілактики правопорушень серед неповнолітніх на 2019-2024 роки.

2. Затвердити «Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері профілактики правопорушень серед дітей». В цьому порядку потрібно визначити, хто здійснює координацію на всіх рівнях взаємодії; чітко розподілити завдання профілактики правопорушень серед неповнолітніх для кожного суб'єкта, з метою недопущення їх дублювання чи відсутності прямого виконавця; форми взаємодії (наприклад, між ЮП та ПСЗО можуть бути такі форми взаємодії: взаємний обмін інформацією; планування спільних профілактичних заходів; участь у спільних конференціях, семінарах, круглих столах, нарадах з даної проблематики; спільні виступи у засобах масової інформації; створення творчих груп, мета яких вивчення, освоєння, впровадження результатів вирішення якоїсь однієї загальної

проблеми профілактики правопорушень серед неповнолітніх суб'єктами-однодумцями тощо.)

3. Поширити діяльність шкільних офіцерів поліції і заклади освіти третього рівня Національної рамки кваліфікацій.

4. Підвищити якість правового та психолого-педагогічного всеобучу батьків, використовуючи для цього сучасні інтерактивні форми (квести, рольові ігри, бінарні заняття).

5. Активізувати профілактику рецидивних правопорушень серед дітей, виявлення таких категорій ризику: низька мотивація до навчання; прояв делінквентності до 10 років; жорстокість до людей; депресивний настрій; родина, яка перебуває під соціальним супроводом; постійний і неадекватний тиск батьків; несприятливе навколишнє середовище; психологічна агресія.

6. Запровадити таку форму взаємодії працівників ЮП, дільничних офіцерів поліції та психологічної служби у закладах освіти, як профілактичний супровід сімей групи ризику та неблагополучних сімей [7, с. 27-30].

Таким чином, удосконалення взаємодії працівників підрозділів ЮП та психологічної служби у закладах освіти, крім доопрацювання її нормативного забезпечення, передбачає дотримання умов партнерської, взаємовигідної співпраці, мета якої профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед неповнолітніх та домашнього насильства над дітьми.

Література

1. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658.

2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 р. № 895.

3. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми: постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783.

4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07. 2017 р. № 650.

5. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 р. № 1044.

6. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ МОН № 509 від 22.05.2018.

7. Організаційно-методичні засади взаємодії кримінальної міліції у справах дітей з психологічною службою системи освіти України: метод. рек.

Кохан С. В.

викладач

Електромеханічний коледж Харківського
національного університету міського
господарства ім. О.М. Бекетова

АСОЦІАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЯК ПРОБЛЕМА ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Соціалізація – багатосторонній процес освоєння людської культури і життя в суспільстві, засвоєння його норм, правил, знань. Одним із соціально-психологічних механізмів соціалізації є адаптація як пристосування індивіда до виконання ним певної соціальної ролі. Отже, соціальна поведінка, яка не відповідає суспільним нормам має назву асоціальної. Така поведінка буває трьох видів:

- а) аморальна – порушення норм моралі і правил людського співжиття;
- б) протиправна – правопорушення, яке підлягає покаранню, але не кримінальному;
- в) злочинна – порушення кримінально-правових норм.

Одним з найбільш актуальних і значущих завдань, які стоять перед нашим суспільством сьогодні, безумовно, є пошук шляхів зниження злочинності серед неповнолітніх та підвищення ефективності їх профілактики. Необхідність вирішення цієї проблеми обумовлена не тільки тим, що в країні продовжує зберігатися достатньо важка криміногенна ситуація, але перш за все те, що у сфері організованої злочинності втягуються все більше і більше неповнолітніх; кримінальними угрупованнями, створеними підлітками, здійснюються небезпечні злочини, і кількість їх неспинно зростає.

Злочинність молодшає і приймає стійкий рецидивний характер. А така криміналізація молодіжного середовища позбавляє суспільство перспектив встановлення в недалекому майбутньому соціальної рівноваги та благополуччя. Соціальна активність підлітків спрямована насамперед на прийняття та засвоєння норм, цінностей і способів поведінки, характерних для світу дорослих та стосунки між ними.

Загальновизнано, що головна роль у вирішенні проблеми асоціальної поведінки неповнолітніх, відводиться соціальній педагогіці та практичній психології, хоча, звичайно, вирішити її можна тільки комплексно, із заохоченням усіх сил суспільства. Але інтеграція сил суспільства може здійснюватися лише в рамках науково-обґрунтованої, забезпеченою ефективними технологіями соціально-педагогічної системи перевиховання особистості неповнолітнього за допомогою послідовних педагогічних та

профілактично-виховних впливів, які забезпечують формування особистості підлітка з моральними життєвими установками.

Асоціальна поведінка – сукупність людських дій та вчинків, що суперечать існуючим у соціумі культурним нормам, соціальним правилам та обов'язкам. Асоціальність зумовлена ігноруванням людського досвіду та звичаїв, призводить до порушення взаємин з навколишніми. До асоціальної поведінки, окрім відхилень від соціокультурних звичаїв, зараховують також девіантну, а іноді ще й делінквентну та кримінальну поведінку. Асоціальною поведінкою називають системне ухиляння від навчання та трудової діяльності, бродяжництво, вандалізм, садистичні схильності та дії, ранню алкоголізацію та наркотизацію, аутоагресивну поведінку, антисоціальні дії сексуального характеру.

Асоціальність – один із найбільш складних та прогностично несприятливих особистісних розладів, які проявляються не стільки різними симптомами, скільки порушенням поведінки. Перш за все це порушення діагностувалось як «психопатична особистість» або «соціопатична особистість». Соціопати погано соціалізовані, вони живуть заради задоволення своїх інстинктивних потреб, не звертаючи увагу на норми моралі, вимоги суспільства, тому вони схильні постійно порушувати правила та закони, не враховуючи можливе покарання.

Асоціальну особистість не слід порівнювати з особою, яка веде себе асоціально внаслідок внутрішніх невротичних конфліктів. Невротик переживає провину через свою поведінку, що абсолютно не притаманне асоціальної особистості.

Розвитку асоціальної поведінки сприяють вади виховання, проблеми в родинних стосунках, вплив традицій соціальних груп, загострення суспільно-економічної ситуації. Її можуть зумовлювати психічні захворювання (психопатії, шизофренія та ін. психози). Підвищений рівень тривожності, емоційна нестійкість, невідповідність між потребами і можливостями, природжені патологія характеру та темпераменту, а також багато інших рис особистості можуть стати фоном, на якому формується асоціальна поведінка. Такі особи тяжіють одна до одної, в результаті чого виникають злочинні субкультури. Тому така поведінка досить часто виникає в несприятливому психосоціальному оточенні.

Хоча ознаки асоціальної поведінки можуть проявитися ще в дитинстві, саме у підлітковому віці асоціальність особливо помітна і виражається в агресивності, безладній сексуальній поведінці, в схильності до вживання алкоголю та наркотиків.

Асоціальна особистість – це не просто інша людина. Вона кардинально відрізняється від інших – ставленням до себе та інших людей, до смислу життя. Мак Кіннон і Мічолос вказують: «Асоціальна особистість дивиться на інших людей як на джерело небезпеки чи насолоди, не звертаючи увагу на їх безпеку, затишок, задоволення. Вона переживає власні спонукання як невідкладні і невблаганні, відкладання реалізації яких чи заміна чим-небудь

іншим недопустимі. Задоволення спонукань веде до розпущеності, але не до переживання щастя з притаманним йому почуттям підвищеної самоповаги».

Асоціальна особистість нетерпляча, тим паче у підлітковому віці, орієнтована одразу ж на задоволення, керується безпосередніми спонуканнями і не може терпіти затримку в задоволенні потреб. Вона може вкрати тому, що в даний момент не має з собою грошей або просто не хоче обтяжувати себе отриманням бажаного законним шляхом. Від асоціальних дій підлітка не утримує і загроза покарання.

Асоціальна особистість не здатна зав'язувати тісні міжособистісні стосунки. Дружба потребує від людей не притаманних їм якостей. Асоціальні індивіди підліткового віку можуть тільки брати від інших, але нічим не хочуть жертвувати, і це породжує сімейні негаразди. Вони орієнтуються виключно на себе і не сприймають інших людей як тих, що мають права та почуття. Інші люди для них тільки засіб досягнення власних цілей.

Асоціальна особистість нерідко паразитує на оточуючих, використовуючи свою зовнішню привабливість. В силу перерахованих причин, важко проявити емпатію до таких клієнтів, а їх нездатність встановити тісні і осмислені стосунки перешкоджає отриманню користі від консультування. Однак, беручи до уваги нескінченну дріб'язковість почуттів асоціальної особистості підліткового віку, консультант (психолог, соціальний педагог або соціальний працівник) не повинен поспішно обвинувачувати себе, коли не вдається налагодити з нею емоційний контакт.

Асоціальні особистості підліткового віку рідко потрапляють до консультанта за власним бажанням. Зазвичай їх направляє школа або інші організації, тому слід спочатку з'ясувати причини їх приходу до консультанта.

Виходячи із зазначеного вище, для подолання явища асоціальної поведінки неповнолітніх, педагогам, психологам, соціальним педагогам, соціальним працівникам у своїй професійній діяльності необхідно проводити таку роботу:

- бесіди з неповнолітніми, які допускають відхилення у поведінці, залучення їх у секції, клуби, дитячі і молодіжні громадські об'єднання (наприклад, у скаутські організації);
- зустрічі з вчителями, кураторами, майстрами груп виробничого навчання того навчального закладу, який відвідує підліток або з яких причин перестав відвідувати;
- співпраця з батьками неповнолітніх;
- залучення до виховної роботи в якості громадських вихователів осіб, які позитивно себе зарекомендували;
- обговорення поведінки підлітка на комісії у справах неповнолітніх і захисті їх прав;
- накладання штрафу на батьків, які ухиляються від виховання дітей;
- при наявності законних підстав, вирішення питання про накладення на дорослих правопорушників адміністративного нагляду.

Профілактично-виховні заходи мають носити комплексний характер, оскільки тільки різносторонній підхід до особистості підлітка як до єдиного цілого, поєднання впливів на її різноманітні сторони ведуть до максимально позитивних кінцевих результатів. Практика показує, що профілактичний вплив лише на одну із сторін характеру підлітка при неврахуванні або недооцінці інших веде до ілюзорного позитивного ефекту, до сповільнення розвитку деяких позитивних рис поведінки особистості в цілому.

При комплексному характері впливів зовнішні фактори найбільш ефективно знаходять підтримку у внутрішніх змінах особистості, сприяють її позитивному розвитку. В той же час існують ряд об'єктивних та суб'єктивних причин виникнення асоціальної поведінки, які впливають на розвиток ще не сформованої особистості підлітка. Також потрібно чітко уявляти собі критерії ефективності профілактично-виховного впливу, які дозволяють об'єктивно судити про результативність процесу перевиховання. Одним з найбільш мобільних параметрів є різноманітна зайнятість підлітка. Саме завдяки навчальній, пізнавальній, суспільній, трудовій, практичній діяльності здійснюється взаємодія особистості із середовищем та членами колективу.

Отже, проблема асоціальної поведінки підлітків є однією з актуальних проблем психології вищої школи. Зростання масштабів злочинності, труднощі корекції девіантної поведінки, наявність безлічі теоретичних концепцій обумовлюють особливий інтерес до вивчення цього явища. Виникає потреба пошуку адекватних педагогічних засобів впливу на цих дітей та корекції такої поведінки.

Необхідно відзначити, що другим компонентом профілактики є поліпшення психологічного клімату в сім'ї і найближчому оточенні, як мікросередовища, в якому постійно перебуває індивід.

Література

1. Андрущенко В.П. Соціальна робота / В.П. Андрущенко. – К.: УДЦССМ, 2001. – 344 с.
2. Бабахало В. Современные тенденции молодежной культуры / В. Бабахало // Психолог. – 2001. – № 3. – С. 5-6.
3. Баженов В.Г. Воспитание педагогически запущенных подростков / В.Г. Баженов. – К.: Знання, 2002. – 415 с.
4. Балакірева О.М. Диференціація життєвих шляхів молодого покоління залежно від факторів соціального середовища / О.М. Балакірева // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. – 2007. – №13. – С. 6-9.
5. Балута Л.І. Психолого-педагогічний аналіз формування особистості учнів та профілактика їх соціальної поведінки / Л.І. Балута // Нові технології навчання. – 2001. – № 30. – С. 22-29.

Роїк Ю.
аспірантка
Київська державна академія декоративно-прикладного
мистецтва і дизайну імені М. Бойчука
Тел.: +38 063 643 3517
E-mail:yuliaroik@ukr.net

ВИГОТОВЛЕННЯ КЕРАМІЧНИХ ВИРОБІВ ЯК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА ТЕХНІКА

Нині серед молоді актуальними є пропагування здорового способу життя, який спрямований на профілактику хвороб і зміцнення здоров'я. Здоровий спосіб життя є передумовою розвитку різних сторін життєдіяльності людини, досягнення нею активного довголіття, повноцінного виконання соціальних функцій, активної участі у трудовій, громадській, сімейно-побутовій та інших формах життєдіяльності [1].

У Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття відзначається, що пріоритетним завданням системи освітнього процесу є формування у молодого покоління відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поруч [5].

Тому найважливішим напрямом діяльності усіх закладів освіти є турбота про психологічний, фізичний стан учнів та студентів. А, отже, актуальним є питання про проведення серед них арт-терапії засобами художньої кераміки та про лікувальні властивості глини.

А отже, студенти вищих мистецьких закладів, повинні не лише майстерно володіти техніками декоративно-прикладного мистецтва та технологією створення виробів, а й вміло використовувати інформацію про властивості матеріалів, зокрема глини. Як відомо, робота з глиною використовується не тільки для створення практичних і декоративних предметів, але і як один з видів корекції емоційного стану людини через процес творчості. Адже творчість, на думку видатного українського психолога В. Роменця, – це «засіб самопізнання і засіб саморозвитку, це дивовижне дзеркало, в якому відображаються найтонші намагання й очікування людини, найпотаємніші її думки, вся велич її духу, її неповторного «Я» [7].

У контексті нашого дослідження важливими є ствердження психологів, що дійти до гармонійного стану душі можна, лише зумівши увійти в контакт з природою, а саме з природними матеріалами, зокрема глиною. Гончарство та ліплення давно визнано важливою ланкою у художньо-естетичному, психологічному розвитку як дітей, так і дорослих. На переконання науковців, дрібна моторика безпосередньо пов'язана з розвитком інтелекту і мови. А глина - дуже сенсорний матеріал, ручне ліплення впливає на когнітивну сферу людини, її використання передбачає роботу безпосередньо руками. При роботі на гончарному колі задіяна вся поверхня долоні, виточування тонких деталей передбачає роботу

безпосередньо пальцями, вимагає певних фізичних зусиль та часу. При цьому людина навчається спілкуватися з навколишнім світом на рівні екосистеми, використовуючи образотворчі та рухові засоби.

Художнє самовираження пов'язане зі зміцненням психічного здоров'я майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, а тому може розглядатися як значущий психопрофілактичний і психокорекційний фактор. Використання різних технік ліплення та гончарування виконує й психотерапевтичну функцію, допомагаючи людині впоратися зі своїми психологічними проблемами, відновити емоційну рівновагу. Глина занурює людину в світ власних почуттів, думок, образів. Психологами доведено, що глина найкраще працює з глибинними образами. Агресивній людині вона допоможе позбутися негативу, знервованих навчить контролювати ситуацію, непосидючим допоможе сконцентруватися. Робота з керамікою допомагає зняти накопичене психічне напруження, заспокоїтися, розслабитися і відпустити тривогу, допомагає позбутися сильних переживань.

Вважається, що глина, природний абсорбент, вбирає в себе негативні думки та заряджає позитивною цілющою енергією, яку вона отримувала від чотирьох першоелементів і стихій – землі, повітря, води та вогню.

Перш за все, в арт-терапії глина цінується як природній, неструктурний, *пластичний матеріал*. З точки зору психоаналізу, робота з глиною сприймається як несвідомий потяг людини до відображення м'якого тіла матері, як спогад раннього дитинства. Аналітична психологія К.-Г. Юнга бачить у використанні глини тягу до архетипових єднань стихій води і землі, алхімічну метафору нового творіння [3].

Розминаючи або стискаючи глину, надаючи їй форму, людина не лише розвиває моторику рук і кінестетичні відчуття, впорядковує свої думки, а й пробуджує уяву. Тому заняття з кераміки вимагають інтелектуальних та емоційних зусиль, що дає можливість відчувати насолоду від процесу праці. Кераміка – це вид декоративно-прикладного мистецтва. Виходячи з окресленого вище, зауважимо, що формування інтересу до художньої кераміки ґрунтується не лише на позитивному емоційному піднесенні, а й на усвідомленні суспільної значущості прикладної діяльності.

Разом з тим, майбутній фахівець з етнодизайну кераміки має знати, що глина – чудовий матеріал для *створення посуду* та інших речей корисних у побуті. Змішана з водою глина утворює пластичну масу, яка легко набуває потрібної форми. Недаремно глиняний посуд використовують з давніх часів, адже він має лікувальні властивості: виводить шлаки з організму, лікує багато хвороб, а їжа, приготовлена в ньому набуває особливого смаку та аромату. Наголосимо, що частота коливань молекул глини і частота коливань клітин здорової людини однакова. Тому, старі люди знаючи про особливі властивості глини, настоювали воду в глиняних горщиках і вірили, що вона допомагає одужувати.

Наприклад, Яків Падалка, народний майстер кераміки, у власній книзі спогадів «Доля Гончаря» описує метод лікування глиною своєї дружини: «Зробив на гончарному крузі два глеки, випалив їх, не глазуруючи. Потім

один глек розбив на дрібні скалки і висипав їх до цілого глека й залив до краю свіжою водою. Через п'ятнадцять-двадцять хвилин, коли вода відстоялась, вона почала пити цю воду. Дозування ніякого не потрібно. Пити можна, коли схочеться пити і скільки схочеться. Але особливо корисно пити цю воду натще і перед тим, як лягати спати. Через тиждень-два біль стих. Тепер ця жінка більше не скаржилась на свою печінку...» [6, 50 с].

У різні часи відомі філософи, науковці, педагоги відкривали для себе та інших лікувальні властивості глини. У Таблиці 1 нами зібрано ствердження видатних особистостей про глину та її використання в різні історичні часи (див. Табл. 1).

Лікувальні властивості глини за відомими постатями, подіями

Таблиця 1

Автор	Висловлювання
Клавдій, Діоскорид, Гален Аристотель, Авіценна, Конфуцій	Високу оцінку лікувальним властивостям глини надавали римські лікарі Клавдій, Гален, давньогрецький історик Плутарх Діоскорид, Аристотель, арабський вчений Авіценна, Конфуцій та інші.
Гай Пліній	Гай Пліній, римський природодослідник, описував у своїх працях "чудову землю, що зцілює всякі рани».
Л. Пастер	У 1878 р. пророчо заявив: «терапевтичному впливу кремнезему належить грандіозне майбутнє».
С. Кнейп	Застосовував глину для ванн, для компресів (змішуючи її з оцтом). Він вважав, що «глина – це прекрасні ліки при головних болях, болях у спині, запаленнях, здутті і абсцесах, інтоксикаціях та викривленнях». Особливо важлива наявність в глині кремнію. Адже, при насиченні організму кремнієм поліпшується засвоєння таких життєво важливих елементів, як кальцій, калій, залізо, фтор та мідь.
В.І. Вернадський	«Не підлягає сумніву, що ніякий живий організм не може існувати без кремнію». У тілі людини кремній міститься майже у всіх тканинах, але максимальна його кількість – в сполучній тканині. Кремній є будівельним матеріалом і стимулятором росту сполучної тканини, що важливо враховувати при лікуванні патології рухової системи.
<i>Військо Запорізьке (козаки)</i>	Поважали та використовували глину й козаки, які завжди при собі мали невелику кількість цього цілющого засобу. Відомо, що усі рани козаки промивали глиняною водою. Тяжко поранених побратимів рятували у так званих «глиняних ямах»: викопували яму, стелили в неї цілющі трави, клали козака і засипали його по

	горло глиною, зверху поливали свяченою водою. Над ямою зводили курінь у вигляді тригранної піраміди, підсилюючи в такий спосіб біополе. У більшості випадків, навіть за найскладніших поранень, браві козаки виживали.
<i>Друга Світова війна</i>	Під час Другої світової війни глину також використовували як бактерицидний матеріал.

Таблицю складено на основі аналізу джерел [4], [2].

На наше переконання відомості викладені в Таблиці 1 важливі для майбутніх фахівців з етнодизайну кераміки, оскільки глина - це унікальний в своєму роді і абсолютно чудовий дар природи, який супроводжує людство з давніх часів і по сьогоднішній день. З глини ліплять і будують, з неї створюють твори мистецтва та утилітарні речі. Але окрім багатьох вище згаданих властивостей, глина має цінну для людей і тварин *лікувальну здатність*.

У наш час глинолікування широко використовується в Східній Африці, Мексиці, Південно-Східної Азії. Провідні фармацевтичні фірми Франції, Японії, США та інших країн ведуть широкі дослідження властивостей глини.

Молодим фахівцям з етнодизайну кераміки слід знати, що глину, як здоров'язберігаючий матеріал, можна застосовувати не лише зовнішньо, а й внутрішньо.

По-перше, глина – *чудовий абсорбент*, вона легко поглинає і нейтралізує шкідливі речовини й виводить їх із організму, очищаючи його. Глина чинить виражену абсорбуючу дію, потрапляючи в кишечник, завдяки високій поглинаючій здатності, всмоктує в себе токсичні речовини, зокрема й мікробного походження.

До складу глини входить радій – радіоактивний елемент, який має антибактеріальні властивості, усі необхідні організму мінеральні солі та мікроелементи: кремній, фосфат, залізо, азот, кальцій, магній, калій і багато інших, причому в об'ємах які найлегше засвоїти. Ці мінеральні речовини використовуються організмом при утворенні нових тканин, кісток, зубів, крові.

Здавна наші пращури застосовували глину у *косметології*: мили голову глиняним розчином, накладали маски з глини на обличчя, чистили глиною зуби, використовували її замість крему під час бриття, купалися в глиняних ваннах.

Висновки

Отже, завдяки бактерицидним властивостям та великому вмісту кремнію глина була і залишається одним із основних лікувальних засобів у народній медицині, вона користується пошаною у всіх народів. Проведений аналіз літературних джерел дає підстави для висновку про те, що

застосування глини в педагогічній діяльності, медицині, побуті призводить до покращення життя людини.

Тому майбутньому керамісту важливі професійні знання про глину як здоров'язберігаючу сировину, адже використання технік етнодизайну кераміки в педагогічній діяльності розвиває моторику, зміцнює нервову систему, пробуджує увагу.

Досвід роботи з гончарним колом та глиною не лише розкриває творчий потенціал майбутніх фахівців з етнодизайну кераміки, а й допомагає налаштувати свій емоційний стан, позбутися страхів та агресії. Освоєння технік роботи з даним матеріалом забезпечує сенсорну стимуляцію та емоційне розвантаження.

З медичної точки зору посилюється протизапальна дія, підвищуються захисно-компенсаторні реакції організму, глина підсилює лімфо- і кровообіг, метаболічні процеси в тканинах, функції вегетативної нервової системи, що є могутнім фізіологічним подразником. Біологічно активні речовини, що містяться в глині, сприяють активізації імунних реакцій організму, надають тонізуючу дію, підвищують опір хворобам.

Література

1. Аніщенко О.В., Смоляна Н.В. Теоретичне і виробниче навчання у професійно-технічних навчальних закладах; короткий термінологічний словник / О.В. Аніщенко, Н.В. Смоляна. – К.: Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 103 с.].

2. Кибардин Г. Целебная сила земли: глина, песок, шунгит, кремний, медь, магнитные поля / геннадий кибардин., 2013. – 256 с. – (исцеление. проверенные методики).

3. Макнифф Ш. Творчество за рамками привычного: расширение возможностей психологических исследований с помощью искусства // Исцеляющее искусство: журнал арт-терапии. – 2002. – Т. 5. – № 2. – С. 8-25.

4. Онищенко В.А. Все началось с глины // Кераміка України / за ред. М. А. Серб(голова) – Київ: Логос Україна, 2009. – С. 5–12.

5. Онищенко Н.П., Лиховід О.Р. Здоров'язбережувальні технології у системі підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності // Молодий вчений № 9.1 (36.1)- Київ, 2016 р.

6. Падалка Я.І. Доля Гончаря - Київ: Видавничий Дім «Соборна Україна», 1999. – 112с.

7. Роменець В.А. Психологія творчості: навч. посібник. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.

Павлиш Т. Г.
кандидат педагогічних наук, старший
викладач
Донецький юридичний інститут
МВС України, м. Кривий Ріг

БУЛІНГ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ПЕДАГОГІЧНИЙ ТА ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТИ

У наш час, коли йдуть масштабні процеси соціально-економічних змін у суспільстві, особливо важко доводиться молоді з їх ще несталим світоглядом і системою цінностей. Насильство серед молоді є глобальною проблемою педагогів, психологів, правоохоронців, яка охоплює широке коло дій – від знущань і бійок до більш важких випадків сексуального та фізичного примусу і вбивств.

Обґрунтування проблеми асоціальності і відхилень у поведінці почало формуватися у соціологічних та кримінологічних працях, серед яких особливої уваги заслуговують праці таких авторів, як Ч. Беккарія, Л. Божович, М. Вебер, Л. Виготський, Е. Дюркгейм, О. Конт, Р. Міллз, Н. Смелзер, П. Сорокін, Е. Феррі, Е. Фромм та інших. Із сучасних учених слід назвати А.А. Александрова, Н.В. Абдюкову, Б.С. Братуся, С.А. Белічеву, М.І. Дідору, Я.І. Зелінського, А.А. Габіані, І.М. Гоян, В.П. Кащенко, А.Б. Коваленко, І.С. Кона, В.В. Клименка, В.Н. Кудрявцева, Ю.А. Клейберга, Н.Ю. Максимову, М.Ю. Максимовича, С.Д. Максименка, Л.Е. Орбан-Лембрик, А.А. Реана, А.А. Сукало, М.В. Савчина, Г.М. Федоришин, Ю.М. Швалба, С.Т. Шацького, М.Г. Ярошевського та інших учених.

Булінг – це відносно новий термін для пересічного громадянина, зміст якого кожен не просто знає, а в більшості випадків стикався з цим явищем у дитинстві. Під терміном «булінг» сьогодні розуміють агресивну поведінку щодо окремої особи або групи, з метою приниження, домінування, фізичного чи психологічного самоствердження.

Як показує практика, форми булінгу можуть бути різними: систематичні кепкування з будь-якого приводу (від національності до зовнішнього вигляду дитини); задирство; фізичні і психічні приниження; різного виду знущання; бойкот та ігнорування; псування особистих речей тощо.

Існують такі типи булінгу та його форми: фізичний – завдання ударів, штовхання, пошкодження або крадіжка власності; психологічний – виключення інших із групи чи розповсюдження пліток або чуток; усна (словесна) – обзивання, глузування або висловлювання, якими ображається стать, раса, національність; письмова – написання записок або знаків, що є болючими чи образливими; електронна (загальновідома як кібербулінг) – розповсюдження чуток та образливих коментарів з використанням

електронної пошти, мобільних телефонів (наприклад, надсилання СМС) і сайтів соціальних мереж.

Соціальна структура булінгу, як правило, має три елементи, а саме: переслідувач (булі, булери); жертва; спостерігач [3].

У сучасній психології існує декілька підходів до вивчення булінгу. Одні дослідники зосереджують увагу на пошуку й визначенні особистісних рис, характерних для особи булера та його жертви. Інші намагаються розглядати булінг як соціально-психологічний процес.

На думку норвезького психолога Д. Ольвеуса, типовими рисами учнів, схильних ставати булерами, є такі: вони відчувають сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі; вони імпульсивні й легко шаленіють; вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів); вони не виявляють співчуття до своїх жертв; якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших.

Типові жертви булінгу також мають свої характерні риси: вони полохливі, вразливі, замкнуті й соромливі; вони часто тривожні, невпевнені в собі, нещасній мають низьку самоповагу; вони схильні до депресії й частіше за своїх ровесників думають про самогубство; вони часто не мають жодного близького друга та успішніше спілкуються з дорослими, ніж із однолітками; якщо це хлопчики, вони можуть бути фізично слабшими за своїх ровесників.

Ці риси є водночас і причиною, і наслідком булінгу. У той самий час, на думку окремих дослідників, відтворити типовий портрет агресора та жертви неможливо [2].

Булінг – явище системне й комплексне. Залучення психологів до вивчення учнівських та студентських середовищ і проявів агресії серед молоді повинно відбуватися постійно. Психологи, педагоги і правоохоронці повинні працювати з молоддю з метою профілактики булінгу, а не зазвичай уже з тими, хто став учасником цькування та знущання у молодіжному середовищі.

В навчальних закладах вирішальна роль у боротьбі з булінгом належить педагогам. Проте впоратися з цією проблемою вони можуть тільки за підтримки адміністрації навчальних закладів, батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій. Для успішної боротьби з насильством в навчальних закладах:

– Усі учасники освітнього процесу мають дійти єдиної думки, що насильство, цькування, дискримінація за будь-якою ознакою, сексуальні домагання і нетерпимість у навчальному закладі є неприйнятними.

– Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги. Учасникам освітнього процесу важливо пояснити, що будь-які насильницькі дії, образливі слова є неприпустимими. Реакція має бути негайною (зупинити бійку, припинити знущання) та більш суворою при повторних випадках агресії.

– Аналізуючи ситуацію, треба з'ясувати, що трапилося, вислухати обидві сторони, підтримати потерпілого й обов'язково поговорити із кривдником, щоб зрозуміти, чому він або вона так вчинили, що можна

зробити, щоб таке не повторилося. До такої розмови варто залучити психолога.

– Учням та студентам треба пояснити, що навіть пасивне спостереження за знущаннями і бійкою надихає кривдника продовжувати свої дії. Свідки події повинні захистити жертву насильства і, якщо треба, покликати на допомогу дорослих [6].

У студентському колективі викладачам слід виховувати здорові стосунки у групі; не залишатися байдужими до проявів агресії; сприймати людину такою, яка вона є; слід дати зрозуміти студентам, що соціальний стан не є приводом для цькування; пояснити студентам, що заздрість - негативна риса людини; дати зрозуміти студентам, що сильніший - не означає розумніший, що фізичні вади - це не провина людини; на особистому прикладі показати, що ви не підтримуєте явище булінгу; поважати думки та погляди інших; виявляти доброзичливість, милосердність, повагу до інших, підтримувати одне одного та поважати право кожного бути самим собою, виявляти готовність до примирення, визнавати власні помилки; показати студенту перевагу, що увагу викладачів та одногрупників можна повернути до себе гарними вчинками [3].

Крім того учасники освітнього процесу повинні знати, що Закон України «Про освіту» доповнено пунктом, яким передбачено, що булінг (цькування) це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Керівник закладу освіти має забезпечувати створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі: розглядати заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видавати рішення про проведення розслідування; забезпечувати виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування); повідомляти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти.

Передбачено також зобов'язання закладів освіти забезпечувати на своїх вебсайтах відкритий доступ до правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти, плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, порядку подання та розгляду заяв (з дотриманням конфіденційності) про випадки булінгу від здобувачів освіти, їх батьків [5].

Враховуючи вищезазначене, слід підкреслити, що тільки спільними зусиллями педагогів, психологів та представників правоохоронних органів можна подолати явище булінгу у молодіжному середовищі.

Література

1. Булінг в закладах освіти: юридичні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawyerblog.odp.poltava.ua/2019/02/05/булінг-в-закладах-освіти-юридичні-асп/>
2. Булінг в школі: що це таке і як з ним боротися [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sluzhba-zp.blogspot.com/2018/09/blog-post_25.html
3. Зупинемо поширення булінгу серед студентів! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khntusg.com.ua/uk/node/745>
4. Менделевия В.Д. Психология девиантного поведения. Учебное пособие. - СПб.: Речь, 2005. - 445 с.
5. Набув чинності закон щодо протидії булінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pedpresa.ua/196889-nabuv-chynnosti-zakon-shhodo-protydiyi-bulingu.html5>
6. Протидія булінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103#9>

Вацлавський О. І.
кандидат економічних наук,
заступник директора
Коледж економіки, права та
інформаційних технологій
Тернопільського національного
економічного університету

БУЛІНГ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ НАСИЛЬСТВА СЕРЕД МОЛОДІ

У науковій літературі, присвяченій питанням булінгу, представлено багато визначень цього явища. Х. Лейманн визначає булінг як «соціальну взаємодію, через яку одна людина (іноді декілька) зазнають нападів іншої людини (іноді декількох, але, як правило, не більше чотирьох) майже щодня впродовж тривалого періоду (декількох місяців), що викликає у жертви стан безпомічності і виключення з групи» [2, с. 10].

Л. Кішлі вважає, що основною характеристикою булінгу є емоційне приниження, образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи. Науковець зазначає, що булінг – це агресивна поведінка, яка спрямована на приниження почуттів, висловлювання негативних емоцій і принизливих оцінок щодо іншої людини. При цьому булінг не є порушенням закону, адже в кримінальному кодексі, як правило, немає закону, згідно якого така поведінка карається.

П. Рандолл зазначає, що жодна дитина не народжується з якимось особливим геном булінгу, який чекає на сприятливі обставини, щоб розпочати свою руйнівну дію. Більшість розуміє, що людина, яка поводить себе подібним способом є продуктом складних соціальних процесів, які через недосконале навчання і виховання, створюють антисоціальну особистість, схильну до агресивного маніпулювання іншими людьми, як правило, слабшими. До тих пір, поки моделі соціалізації будуть недосконалими, невідповідними розвитку сучасного суспільства, будуть виховуватися люди, які можуть бути ініціаторами булінгу у освітньому закладі, на робочому місці, в сім'ї [2, с. 73].

У поведінці студентів деякі стереотипи сприяють виникненню і формуванню такого негативно явища як булінг, одним з різновидів якого є агресивна вербальна поведінка з уживанням сексуальної негативно забарвленої лексики. Основною діяльністю підлітків є спілкування. Спілкування з однолітками є визначальним для формування соціальної ідентичності молодого людини, зокрема її гендерної складової. Саме у цьому віці формуються майбутні гендерні ролі, які визначають подальший шлях людини у всіх сферах суспільного буття [1 с. 6; 2 с. 8; 3 с. 2].

Стандартні моделі гендерної соціалізації, які є загальноприйнятими в суспільстві і які базуються на розповсюджених гендерних стереотипах, уявленнях, яким має бути «справжній чоловік», або «справжня жінка», суттєво впливають на формування соціальної ідентичності молодого покоління.

Те, що педагоги у більшості випадків ігнорують подібні конфлікти і не знають як поводитися їм самим у подібних ситуаціях свідчить про їх непідготовленість до гендерного виховання молодого покоління, а також про низький рівень гендерної культури суспільства взагалі. Отже, як бачимо, загальноприйняті в суспільстві атрибути "справжнього чоловіка" впливають на формування відчуття власної соціальної значущості і на побудовання гармонійних взаємин між статями, обмежуючи діапазон соціальних і психологічних ролей, формування і розвиток необхідних в житті особистісних якостей (здатність до побудови гармонійних, довірливих взаємин, емпатії тощо).

Таким чином, виходить, що культура суспільства впливає на підліткову субкультуру, на її формування і розвиток. Підлітки дорослішають, вступають у доросле життя, стаючи повноправними членами дорослого суспільства і, маючи часто болісний і травмуючий досвід спілкування в контексті підліткової субкультури, який впливає на формування і розвиток культури поведінки в суспільстві.

Булінг у освітньому закладі потребує не тільки реакції педагогів і адміністрації, а й психолого-педагогічних інноваційних стратегій, спрямованих на попередження і вирішення подібних ситуацій. Н. Данкансон, П. Рандолл, Дж. Салісбері зазначають, що впродовж тривалого періоду загальноприйнята серед педагогів думка щодо подібних ситуацій полягала в тому, що образи, конфлікти і травля завжди були присутні у дитячих

колективах, що, як правило, діти легко забувають подібні конфліктні ситуації.

Дж. Салісбері доводить, що до булінгу частіше вдаються хлопці. Багато вчителів вважають таку поведінку прийнятною для хлопців, аргументуючи своє ставлення стереотипним поясненням «хлопці завжди будуть хлопцями», а отже на генетичному рівні мають схильність до проявів агресії. Сумним наслідком такого ставлення до булінгу з боку педагогів є також ставлення самих студентів до насильницької і образливої поведінки. Багато дівчат і хлопців вважають таку поведінку нормою [3, с. 2].

П. Рандолл, Н. Данкансон у своїх працях підкреслюють, що у дівчат і хлопців, які стають жертвами булінгу, знижується самооцінка, в деяких випадках погіршується пам'ять, знижується академічна успішність. До того ж страждають також члени їх сімей (батьки, сестри, брати), які бачать пригнічений стан жертви і не знають як допомогти, бо часто дитина не зізнається у справжній причині свого важкого психологічного стану.

Не тільки багато педагогів приймають булінг як норму, але й суспільство поблажливо ставиться до цього ганебного явища. У трудових колективах дорослих людей булінг є розповсюдженою практикою.

Таке ставлення до булінгу заважає створювати і розробляти ефективні стратегії, спрямовані на викорінення цього явища. Викорінення цього явища – є завданням надзвичайно складним, оскільки потребує зміни моделі взаємин між жінками і чоловіками на сучасному етапі розвитку суспільства. Навчальний заклад є важливою інституцією суспільства, яка покликана зробити значний внесок у вирішення цього надзвичайно складного завдання.

Дж. Салісбері наголошує, що нам всім, а педагогам особливо, необхідно пам'ятати і постійно нагадувати собі, що такі традиційні чоловічі характеристики як сила, націленість владою і можливість контролювати не є вродженими. Ці риси є переважно соціальними конструктами, які були створені культурою, ідеологією суспільства у процесі історичного розвитку. Таким чином, ця створена, або умовна маскуліність перестає бути незмінною, даною від природи, а стає тимчасовим, змінним конструктом. І головне таким конструктом, який вчителі, батьки і студенти можуть змінити за допомогою власних активних зусиль. Таким чином, на педагогів покладається завдання виховання хлопців, яке відповідає сучасним реаліям. Однією з головних цілей виховання молодого покоління є викорінення булінгу у міжстатевих відносинах.

Необхідно залучити до роботи з булінгом не тільки педагогів, а й батьків, громаду, самих студентів, представників органів управління освітою, церкву, поліцію. Керівникам освітніх закладів рекомендується призначити педагога або психолога, який був би відповідальним за вирішення питань, пов'язаних з булінгом, і в обов'язки якого входило би спостереження за поведінкою учнів, студентів консультування і надання необхідної допомоги.

Навчальним закладам рекомендовано регулярно проводити моніторинг ситуацій на предмет виявлення булінгу в освітньому середовищі. Це

допоможе визначити ефективні заходи, спрямовані на викорінення такої поведінки. Цілі впровадження антибулінгових навчальних заходів наступні:

- попередити, або зупинити протиправну поведінку, яка спрямована на заподіяння шкоди іншому;

- реагувати на випадки булінгу, адекватно (педагогам і психологам потрібно застосовувати професійні знання і уважне ставлення до кожної дитини);

- захищати учнів, студентів, які стають жертвами булінгу, допомагати їм у подоланні негативних наслідків булінгу;

- застосовувати дисциплінарні покарання до осіб, які ініціюють булінг і допомагати їм зробити правильні висновки щодо неприпустимості подібної поведінки і власної відповідальності за свої дії.

Велика увага приділяється превентивним заходам, а саме:

- 1) ефективному управлінню освітнім закладом щодо запобігання булінгу;

- 2) використанню навчальних можливостей з метою попередження булінгу (необхідно включати питання, пов'язані з булінгом у навчальні програми з таких предметів як, наприклад, “Personal, Social and Health Education”, який присвячений основам психології, соціального життя і здоровому способу життя, Citizenship classes – права і обов'язки громадянина);

- 3) організації виховних заходів, відповідно до навчального календаря позакласних подій, спрямованих на підвищення обізнаності студентів щодо питань, пов'язаних з булінгом, і попередження його випадків (наприклад, антибулінговий тиждень – Anti-bullying Week, конференції, присвячені зазначеній проблематиці).

Таким чином, ефективна робота щодо запобігання булінгу, як важливий напрям виховання емоційної культури молодого покоління, можлива за умови утвердження його у державній освітній політиці. Необхідно готувати педагогів до роботи з булінгом у освітніх закладах, а також обов'язково до профілактичної роботи залучати психологічні служби, батьків, органи управління освітою, членів громади, церкву, правоохоронні служби.

Література

1. Dankanson N. Sexual Bullying: Gender Conflict and Pupil Culture in Secondary Schools / N. Dancanson. – Routledge, 1999. – 177 p. Режим доступу: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=1007115711>

2. Randall P. *Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims* / P. Randall. – Florence, KY, USA: Brunner-Routledge, 2001. Режим доступу: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=10053591>

3. Salisbury J. *Challenging Macho Values: Ways of Working with Boys in Secondary Schools* / J. Salisbury. – Routledge Falmer, 1999. – 338 p. Режим доступу: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=100957668>

Лепеха І. О.

завідувач кабінету соціально-гуманітарної та виховної роботи ДУ «НМЦ Агроосвіта»;

Руденко А.С.

методист кабінету соціально-гуманітарної та виховної роботи ДУ «НМЦ Агроосвіта»

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА СЕРЕД МОЛОДІ – СКЛАДОВОЇ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

У процесі соціалізації людина постійно необхідністю постає перед вибором однієї з альтернатив поведінки. Від неї завжди очікується («соціальні очікування») прояв нормальних реакцій у взаємодії з іншими та соціумом. Сутність асоціалізації полягає в засвоєнні особистістю антисоціальних норм, цінностей, негативних ролей, стереотипів поведінки, які призводять до деформації суспільних зв'язків, до дисгармонії людини і суспільства [3].

Асоціальність розглядається як загальне поняття, що означає будь-яке відхилення від соціальних норм.

Зокрема С.А. Белічева, Ю.В. Василькова, Т.А. Василькова, Л.М. Зюбін, В.Г. Степанов й ін., визначаючи поняття «асоціальна поведінка», виділяють термін, соціальна занедбаність – це такі наслідки недостатніх виховних факторів, які призводять до упущень у соціалізації, в розвитку соціальних якостей, потреб, ціннісних орієнтацій, слабкої соціальної рефлексії, в набутті мінімального соціального досвіду, труднощів у оволодінні соціальними ролями. Як правило, такі особи розвиваються в особливому соціальному оточенні, неповноцінному за структурою (відсутність або заміна одного з батьків, низький соціальний рівень самих батьків і педагогів, соціальна депривація і сегрегація дитини); а також зазначають, що соціальна занедбаність дітей і підлітків веде до виникнення й поширення асоціальної поведінки [5, с.56].

Я. Гилінський ввів у вживання термін “девіантна поведінка”, який у наш час вживається поряд із терміном “поведінка з відхиленням”.

Слід зазначити, що норму в психології традиційно розглядають як еталон поведінки, відповідність особистості прийнятим у даному співтоваристві в конкретний час етичним вимогам.

Аналізуючи дослідження соціологів щодо причин поведінки з відхиленнями дорослих і молоді, зазначимо, що вони недостатньо враховують психологічні особливості особистості. Оскільки не кожна особистість у період аномії стає злочинною, дотримуючись загальнолюдських цінностей, чи може характеризуватися іншими видами девіантної поведінки внаслідок змін, що відбуваються в суспільстві, поведінка з відхиленнями визначається, швидше за все, поєднанням негативних чинників зовнішнього середовища і психологічних особливостей особистості. Причиною протиправних вчинків можуть виступати такі якості особистості людини, як жадібність, жорстокість, хитрість, заздрісність, брехливість. Причому ці небезпечні якості, коли вони стають синергетиками, можуть свідчити про «переналаштування» до непередбачуваних ситуацій із демонстрацією негативних якостей, провокувати девіантну і делінквентну поведінку [4, с. 217].

В сучасному світі ніхто не застрахований від цькування у соціумі і в Інтернеті, іншими словами від булінгу та кібербулінгу, як різновидів морального та психологічного насилля, а найгіршим з цієї всієї вибірки є фізичне насилля, яке поширюється серед дітей і молоді.

Всесвітня організація охорони здоров'я доводить, що Україна посідає 5-те місце в Європі за рівнем насильства серед дітей і молоді.

У звіті організації, оприлюдненому нещодавно, пояснюється, що дослідники аналізували кількість смертей молодих людей від насильства однолітків.

Росія, Албанія, Казахстан, Білорусь та Україна. Так виглядає, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, статистика рівня насильства.

У звіті вказується, що загалом від насильства в Європі гине щодня 40 молодих людей віком від 10 до 29 років, або 15 тисяч на рік. 4 із 10 смертей – це вбивства з допомогою ножа.

Кількість молодих людей, що зазнає травм і потрапляє до лікарні із пораненнями, у багато разів більша, стверджують у Всесвітній організації охорони здоров'я.

Аналіз підтверджує, що більшості цих смертей можна було б уникнути, якби у суспільстві активніше запобігали проявам насильства серед дітей і молоді.

Одним із джерел поширення насильства фахівці називають необмежений доступ дітей та молоді до мережі Інтернет та телебачення. А дослідники ВООЗ кажуть, що алкоголь, наркотики і низький рівень життя у вказаних країнах стають основною причиною злочинів.

Згідно із даними ВООЗ, проведеного у 40 країнах світу, українські діти усіх вікових категорій вживають алкоголь більше, ніж у будь-якій іншій

країні світу. Лише одна цифра досліджень: щотижня алкогольні напої вживає майже п'ята частина 11-річних дітей.

В українському парламенті вже підготовлено законопроект, яким пропонується обмежити показ на телебаченні сцен жорстокості і насильства. Автори законопроекту звертають увагу на те, що значна частина насильницьких злочинів скоюється молоддю у стані наркотичного сп'яніння або ж під дією алкоголю. Депутати пропонують заборонити теле- і радіокомпаніям транслювати із 6 ранку до 11 вечора передачі та анонси, а також друковану продукцію, що містять сцени насильства і жорстокості. Вони посилаються на психологів, які вважають, що близько 60% школярів копіюють негативну поведінку телегероїв.

Заступник декана психолого-педагогічного факультету Чернігівського університету ім. Т.Г. Шевченка Олександр Дроздов довів в інтерв'ю Бі-Бі-Сі, що витoki насильства не можна зводити лише до алкоголю, наркотиків та телебачення, а також виховання в сім'ї [2].

ПОРАДИ БАТЬКАМ

- ◆ приділяти більше уваги психологічному стану дитини;
- ◆ перевіряти шкіру дитини на наявність пошкоджень. У разі їх виявлення — з'ясовувати обставини, за яких вони з'явилися;
- ◆ звертати увагу на коло спілкування дитини;
- ◆ намагатися зайняти вільний час дитини спортивними або культурними секціями;
- ◆ обов'язково контролювати те, які фото- та відеофайли є в гаджетах дитини;
- ◆ встановлювати функцію «батьківський контроль» на всіх гаджетах дитини [1].

Цькування у школі, університеті, у суспільному середовищі – булінг. Цькування в Інтернет-просторі – кібербулінг. Діти різних вікових категорій часто цього не усвідомлюючи поводять себе жорстоко, а жертви цькувань бояться скаржитися батькам. Та й навіть знаючи про проблему дорослі не завжди розуміють як потрібно діяти. В Україні з 2018 року з'явилася гаряча лінія з питань протидії булінгу її номер 116000.

Насилля в дитячому середовищі – так званий булінг – від банальних насмішок однокласників до жорстокого побиття, синців і навіть струсу мозку, це реальні історії з життя українських дітей і наслідки пережитого здебільшого непоправні.

Пацієнти які приходять на лікування до психотерапевтів психологів, які потім стали неуспішними в житті, часто розповідають про булінг. Про страшний для них переживання і саме найтяжче було для них, що ні від вчителів ні від, головне, батьків, вони не мали підтримки. Страждають в дорослому житті жертви цькувань. Кривдники найчастіше переносять свою жорстоку поведінку у стосунки з колегами на роботі, у сім'ю, не стримують агресію в громадських місцях, і все через безкарність за знущання над учнями.

На ці та інші запитання, відповіді можна почути, зателефонувавши за спеціальною гарячою лінією 116000.

Що ж можна дізнатися, набравши цей номер?

Ми маємо чітко розуміти, що булінг це не тільки проблема дітей, це проблема дорослих і вирішити повинні батьки та педагоги. Лише дорослі можуть припинити дитячі цькування, але як саме діяти аби не погіршити ситуацію? Як говорити з дитиною та чи передбачена відповідальність за булінг в українському законодавстві?

Гаряча лінія 116000 працює для батьків у яких є підозри, що у їх дітей є якісь проблеми в школі чи будь-якому соціальному просторі. На цій гарячій лінії батьки можуть отримати консультацію з приводу того, які є ознаки, що з дитиною відбуваються та що робити в ситуації, якщо батьки виявили що над дітьми відбувається цькування

Слід прислухатися до своїх дітей, якого б віку вони не були, помічати зміни в їх поведінці, чути, коли їм потрібна допомога та батьківська підтримка у вирішенні дитячих проблем, а також допоможе уникнути їх у майбутньому.

Література

1. Джерело: Департамент кіберполіції Національної поліції України
2. Електронний ресурс.
https://www.bbc.com/ukrainian/news/2010/09/100930_violance_children_o
3. Електронний ресурс.<http://www.edudirect.net/sopids-1489-1.html>
4. Исаев Д.Н. Предупреждение реакций дезадаптации. Хрестоматия. Обучение и воспитание детей “группы риска” / Д.Н. Исаев. — М. : Просвещение, 1996. — 384 с.
5. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. /І.Д. Зверєва, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактінової. – К.: Наук.світ, 2003. – 233 с. – С. 10-135.

Куліда І. М.

старший викладач кафедри військової підготовки
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ

РОЛЬ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ПРОФІЛАКТИЦІ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Невід’ємними рисами сьогодення є поширеність стресових ситуацій, дестабілізація життєвого рівня, тотальна конкуренція в усіх сферах життєдіяльності. При вирішенні цієї проблеми особливого значення набуває питання про збереження психічного здоров’я молоді, яке пов’язане з протистоянням звичайним життєвим стресам, переважанням позитивних за своєю суттю рис характеру особистості, її моральністю, наявністю в неї стійкої ціннісної сфери тощо. У зв’язку з цим розробляються і впроваджуються в освітній процес технології збереження здоров’я, в тому числі в розрізі розвитку стресостійкості й навичок саморегуляції, так як молодь, на жаль, недостатньо глибоко розуміє важливість заходів, спрямованих на це, та не завжди проявляє готовність до самостійних дій у цій сфері, а для підготовки майбутніх фахівців, наприклад у військовій сфері, це питання стає професійною необхідністю.

Одним з найбільш загрозливих чинників, що призводить до погіршення психічного здоров’я молоді, є стрімке зростання числа молодих індивідів з адиктивною формою поведінки.

Термін “адиктивна поведінка” був запропонований американським дослідником В.Міллером у 1984 році. Вітчизняний психотерапевт А.Є.Личко використав його для визначення поведінки, яка характеризується зловживанням індивідами наркотичних речовин. Пізніше зміст терміну було розширено й перенесено в психолого-педагогічну практику для означення ситуацій порушення поведінки, що виникають у результаті зловживання різними речовинами, які змінюють психічний стан людини. У вітчизняній літературі адиктивна поведінка частіше означає хворобу, яка ще не сформувалася, а має місце порушення поведінки за умов відсутності фізичної й індивідуальної психологічної залежності. Одне з останніх вичерпних визначень поняття “адиктивна поведінка” дала Т. Андрєєва: “адиктивна поведінка – це поведінка людини, для якої притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій” [1, с. 70].

Адиктивна поведінка розвивається як суб’єктивна фіксація на тому, що людина вважає для себе безпечним і заспокійливим, допомагає втекти від реальності, змінити психічний стан, починає домінувати у свідомості, стаючи центральною ідеєю. Відбувається процес, під час якого не тільки не вирішуються важливі проблеми, але й зупиняється особистісний розвиток.

Різні форми залежної поведінки мають тенденцію поєднуватися або переходити одна в одну, що доводить спільність механізмів їх функціонування.

У виникненні адиктивної поведінки мають значення особистісні особливості й характер впливів середовища. Встановлено, що соціальними факторами адиктивної поведінки студентської молоді є: рівень напруженості в суспільстві; питні традиції суспільства; тиск реклами тютюнових і алкогольних виробів; негативна молодіжна субкультура; перехід до нової соціальної ролі; неможливість задоволення потреби у персоналізації; подвійна мораль. Психологічними факторами – особливості вікової психології; стрес та інформаційне перевантаження; потреба у зміні стану свідомості; потреба виходу з буденності. Соціальними умовами виникнення адиктивної поведінки є вплив сім'ї та сімейного виховання, ситуації неблагополучних, конфліктних, неповних сімей, типи неправильного виховання; негативний соціальний статус у колективі. Психологічними умовами – акцентуації, психопатії; готовність до вживання та особистісна схильність до вживання психоактивних речовин [10, с. 236]. Рівень тяжкості адиктивної поведінки може бути різноманітним: від практично нормальної поведінки до важких форм біологічної залежності, які супроводжуються вираженою соматичною та психічною патологією.

Слід зазначити, що адиктивна поведінка не є наслідком спадкової схильності, а є результатом відходу від вирішення складних соціальних проблем, стресових ситуацій, життєвих перешкод, невдач за допомогою різних засобів, включаючи досвід поведінки соціального оточення, поради близьких людей. У індивіда відбувається обмеження або звуження свідомості на одному з джерел залежності, а орієнтація на задоволення емоційно-соматичних і гедоністичних відчуттів поєднується з втратою емпатичних відчуттів та інтимно-дружнього ставлення до оточуючих людей. Відчувається суб'єктивне переживання у формі непереборного потягу до об'єкта адикції, неможливості існування без нього, що закономірно викликає особистісні зміни і соціальну дезадаптацію.

Розглядаючи діяльність закладів освіти слід зазначити, що невід'ємною частиною освітнього процесу, в тому числі кафедри військової підготовки, є профілактика адиктивної поведінки в системі професійної підготовки. Формуючи та розвиваючи конструктивні навички вирішення проблем, подолання негативних емоційних станів в процесі військової підготовки, відбувається розвиток стресостійкості особистості майбутнього офіцера запасу - захист від адиктивної поведінки.

Стресостійкість розглядається як індивідуальна здатність особистості адаптуватися та зберігати оптимальну працездатність при виникненні екстремальних умов майбутньої професійної діяльності, долати стан емоційного збудження при виконанні службової діяльності в особливих умовах, переносити великі навантаження та успішно розв'язувати завдання в екстремальних ситуаціях, та як властивість темпераменту, що дає змогу надійно виконувати професійні функції. Високий рівень стресостійкості

зумовлюють урівноваженість, упевненість у собі, низький рівень особистісної тривожності, вольовий самоконтроль, самовладання, психологічна готовність до діяльності тощо. Це передбачає тренування власної психіки, розкриття її резервів, розвиток, вдосконалення психічних процесів, емоційне виховання.

В процесі військової підготовки студенти з адиктивними формами поведінки вчаться прийомам, які сприяють адаптації та соціалізації до військової служби, навичкам взаємодії у військовому колективі, підвищують самооцінку особистості майбутнього офіцера запасу, прийомам розпізнавання та вираження емоцій і станів, підвищують емоційну стійкість.

Важливим етапом розвитку стресостійкості є емоційна саморегуляція. Показано, що недостатня сформованість саморегуляції є основною причиною труднощів соціально-психологічної адаптації. На нашу думку, феноменологія саморегуляції становить інтерес з точки зору її зв'язку з шляхами психологічної профілактики та корекції залежної поведінки.

Розвиваючи навички саморегуляції і стресостійкості, студенти, які вчаться за програмою підготовки офіцерів запасу, на практиці використовують різні методи та прийоми саморегуляції: аутогенне тренування, ідеомоторне тренування, метод релаксації, самомасаж біологічно активних точок, дихальні та звукорохові вправи.

Розглянемо їх детальніше. Аутогенне тренування (АТ) – метод самонавіяння, розроблений німецьким психотерапевтом І. Шульцем в 1932 р. Цей метод припускає навчання людей м'язовій релаксації, розслабленню та самонавіюванню, з метою подальшого самостійного використання для впливу на свій психічний та фізичний стан.

Ідеомоторне тренування (ІТ) – це поява нервових імпульсів, які забезпечують виконання того чи іншого руху в момент розумової уяви про нього.

Метод релаксації за Е. Джекобсоном (запропонований в 1922 році) дозволяє зняти м'язові зажими. Виходячи з загальновідомого факту, що будь-яка розумова напруга супроводжується напругою м'язів, можна навчившись викликати розслаблення мускулатури, знизити нервово-психічне роздратування.

Дихальні вправи допомагають насичувати кров киснем, що необхідно всім органам і тканинам, у першу чергу – головному мозку, та підвищують стресостійкість. Навчаючись діафрагмальному диханню, студенти позбавляються поверхневого дихання, коли не досягається ефект боротьби з перевтомою та стресом.

Методика самомасажу біологічно активних точок шкіри підвищує рівень психічної активності, зберігає високу працездатність при стомленні та здатність до функціональної діяльності.

У звукорохових вправах використовується звук у сполученні зі співом з метою вібраційного впливу на певні органи [6, с. 376].

Таким чином, можна говорити, що відновлення себе за рахунок певних засобів – тупиковий та непродуктивний шлях. А проведення комплексної

роботи з розвитку навичок стресостійкості і саморегуляції, в якій задіяні психіка, моторика і вегетатика, навчить студентів усвідомлено керувати своїми емоційними станами та долати життєві труднощі. Тому у закладах вищої освіти слід надалі проводити реформування системи професійної підготовки на засадах психогігієни.

Література

1. Андреева Т. Вільний час підлітків та ризик вживання алкоголю / Т. Андреева, О. Якунчикова // Соціальна психологія. – 2011. – № 2. – С.70-79
2. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / О.І. Бондарчук, Т.М. Вакуліч. – К.: Наук, світ, 2010. – 230 с.
3. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу “Психологія девіацій” для студентів спеціальності “Соціальна робота” у двох частинах. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 188 с.
4. Железнякова Ю.В. Основні характеристики адиктивної поведінки / Ю.В. Железнякова // Теорія і практика сучасної психології. – 2016. – № 2. – С. 4–8.
5. Клочко О.О. Профілактика адиктивної поведінки дітей та молоді у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів: монографія. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2013. – 172 с.
6. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник. – К.: Ніка-Центр, 2006, 580 с.
7. Мартинюк І. А. Патопсихологія : навч. посібник / І. А. Мартинюк. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 208 с. (Патопсихологічний розвиток як фактор девіантної поведінки. – С. 67-84).
8. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки / М. О. Мінц. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 244 с.
9. Осьодло В. І. Особистісні чинники подолання стресових ситуацій в особливих умовах / В. І. Осьодло // Проблеми експериментальної та кризової психології. 2013. – Вип. 14. – Ч. 1. – С. 46–49.
10. Ратинська О. М. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків // Науковий вісник ужгородського університету. серія: “Педагогіка. Соціальна робота”. – 2016. – випуск 1 (38).

Жученко В. Г.

кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та рекреації
Київський національний торговельно-економічний університет

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ТУРИЗМУ

Вклад молодіжного туризму в соціальний розвиток країни дуже важливий, оскільки він є способом передачі новому поколінню накопиченого людством життєвого досвіду та матеріально-культурної спадщини, формування ціннісних орієнтацій, морального оздоровлення та культурного розвитку нації, одним із шляхів соціалізації особистості. Молодіжний туризм - це різновид туризму, спрямований на задоволення рекреаційних потреб молоді до 35 років [2].

Дитячий і молодіжний туризм - це особливий вид туризму, який сприяє поліпшенню національно-патріотичного виховання, відродженню духу і формуванню гармонічно розвиненої особистості, розширенню її світогляду та пропаганди здорового образу життя серед молоді. Обов'язком держави в сучасних умовах має бути максимальна допомога цьому виду туризму як одному із пріоритетних для всебічного виховання майбутнього покоління.

На сьогоднішній день розвиток цього сегмента туристичного ринку не досяг максимального розвитку, що, пов'язано з недостатнім рівнем формування туристичної інфраструктури даного виду туризму як в функціональному, так і в регіональному аспектах. А також недостатньо активним залученням участі студентів та молоді до туристсько-краєзнавчої діяльності [1].

Розвиток дитячого та молодіжного туризму в Україні повинен бути тісно пов'язаний з розробками, спрямованими на освоєння і відродження туристичного потенціалу регіонів України. Дякуючи природним особливостям, в Україні можна розвивати всі види відпочинку, які можуть зацікавити молодь: кінний, піший, велосипедний, екологічний, спелеотуризм, альпінізм і багато інших.

На сьогодні в Україні, в сегменті дитячого та молодіжного туризму одночасно працюють як комерційні, так і некомерційні організації. Комерційна сфера складається з туристських фірм, туристських баз і приватних осіб, що працюють в переважній більшості із молоддю. Діяльність комерційних структур спрямована на отримання прибутку і здійснюється в умовах конкуренції на туристичному ринку.

Не комерційна сфера представлена:

- державними та муніципальними органами управління;
- державними та муніципальними освітніми установами, в тому числі установами додаткового освіти;
- громадськими (самодіяльними) об'єднаннями (туристські клуби, спортивні секції, дитячі та молодіжні громадські організації та рухи).

Робота структур не комерційної сфери не пов'язана з отриманням фінансового прибутку і здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань та (або) залучених коштів, в т.ч. батьківської плати.

У наш час зустрічається і змішаний тип організації дитячого і молодіжного туризму, який об'єднує державні дотації з фінансовими вкладеннями українських та міжнародних комерційних асоціацій, фондів, союзів.

Органи управління освіти та (меншою мірою) комітети з фізичної культури та спорту є державними та муніципальними органами управління, які традиційно займаються розвитком дитячого та молодіжного туризму. В останні роки в реалізацію програм з розвитку дитячого та молодіжного туризму включені також установи у справах молоді та управління (відділи, тощо) по туризму, а також органи управління змішаного типу, наприклад, Комітети з питань молоді, спорту та туризму, які теж включають у свої навчальні плани елементи туристської діяльності.

Серед громадських організацій, що розвивають дитячий туризм, можна також виділити спеціалізовані громадські організації (туристські клуби) та багатопрофільні об'єднання (військово-патріотичні, скаутські організації тощо, а також різні Союзи молоді).

Відповідно до діючого законодавства, громадські об'єднання можуть діяти без реєстрації, або зареєструвати як самостійні юридичні особи.

На практиці об'єднання першого типу частіше всього працюють на базі будь-яких державних або муніципальних установ освіти, у тому числі на базі закладів вищої освіти.

Від гуртків або секцій, що працюють в установах додаткової освіти, такі громадські об'єднання відрізняються наявністю власних нормативних документів та виборних органів управління та контролю, більш різноманітними формами та напрямками діяльності, виходячи за рамки лише освітнього процесу. Ціллю діяльності такого об'єднання стає не просто отримання учнями та студентами будь-якого обсягу знань, умінь та навичок, а виховання та ефективна соціалізація молодого покоління.

Важливим заходом, спрямованим на розвиток внутрішнього та в'їзного молодіжного та дитячого туризму в Україні, є створення мережі засобів розміщення, які б за невисоку ціну надавали можливість проживання для дітей, школярів та студентів під час мандрівок історичними і рекреаційними центрами країни. Виникає об'єктивна необхідність скористатися досвідом зарубіжних країн у сфері функціонування популярних і відносно дешевих закладів для туристів - хостелів. Адже сьогодні більш ніж у 80 країнах світу діє понад 6,5 млн. хостелів, якими користується близько 55 млн. мандрівників, причому їх кількість постійно збільшується. Розвиток хостелів є сучасною формою молодіжного підприємництва та сприяє створенню додаткових робочих місць у сфері послуг. В Україні вже розпочато роботу зі створення та розвитку їх мережі. У грудні 2003 р. була зареєстрована Всеукраїнська молодіжна костел-асоціація, яка є єдиним офіційним представником в Україні Міжнародної хостел-федерації NHHostels.com, яка

об'єднує 8 тис. молодіжних готелів (хостелів) у 96 країнах світу і налічує більш, ніж 4,5 млн. членів. Перший український хостел "Авіатор" був відкритий у 2004 р. в Києві на базі Національного авіаційного університету, а сьогодні в Україні вже працюють хостели у Львові, Ужгороді, Києві та інших туристичних центрах.

На жаль, державній політиці у цій сфері властива певна непослідовність. З одного боку, студентам надають безплатний проїзд, а, з другого, виставляють неймовірну ціну за проживання в готелі. Як наслідок, ознайомлюючись із величними пам'ятками світової та української культури, студенти мусять жити в умовах, досить далеких від поняття "цивілізовані". Водночас матеріальна база, що перебуває під юрисдикцією різних міністерств і відомств, не використовується в повному обсязі, а цільові кошти зі спеціалізованих джерел фінансування, які виділяються з державного бюджету для відпочинку та оздоровлення дітей і молоді, не завжди використовують за призначенням.

Втручання держави в розвиток дитячого та молодіжного туризму має привести до великих змін в майбутньому нашої країни, адже молодіжні та дитячі тури по вітчизняних історичних місцях сприятимуть зміцненню у молодого покоління українців почуття патріотизму та гордості за свою країну.

Маючи такий потенціал в туристичній галузі, для відтворення в країні масового молодіжного та дитячого туризму необхідно вирішити такі завдання: сприяти впровадженню спортивно-оздоровчого та дитячо-юнацького туризму в систему освітніх установ будь-яких типів, у спортивно-оздоровчих таборах, на базах рекреаційно-реабілітаційного типу, закладів санаторно-курортного профілю, на підприємствах і організаціях; сприяти введенню в дію комплексу конкретних нормативно-правових заходів, які посилюють відповідальність суспільства та держави за стан і ступінь розвитку соціального туризму; посилити співпрацю державних та приватних форм управління туризмом в Україні; сприяти розвитку матеріально-технічної бази, створення та реконструкції наявних баз, комплексів, центрів туризму та багатьох інших.

Література

1. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система, [текст] : автореф дис. на здобуття наукового ступеня д-ра екон.наук спец. 18.10.2005. - Туризм / О.В. Колотуха – Київ: Київ. ін.-ут географії. - 22 с.

2. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. - Київ: Знання, 2011. - 334 с.

3. Мельнічук М.М., Зейко В.О. Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Серія «Геологія. Географія. Екологія», випуск 44, 2016. –С. 118-122

4. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp

Ясинська В. С.

кандидат політичних наук, доцент

Національний університет оборони України

імені Івана Черняхівського, м. Київ

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ЗАСІБ ЇЇ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

Сучасне українське суспільство потребує соціально зрілих, ініціативних молодих людей, орієнтованих на позитивну самореалізацію у всіх сферах життєдіяльності суспільства, здатних не просто адаптуватися до навколишнього світу, а творчо його трансформувати, змінювати. Проблема підвищення рівня соціальної ініціативи, соціальної активності молоді є однією з пріоритетних, і одним із шляхів вирішення цієї проблеми може виступати організація волонтерської діяльності студентської молоді.

Волонтерство – це базис громадянського суспільства. Воно змінює життя в кращий бік, формує такі якості як доброта та співчуття, прищеплює бажання взаємодопомоги. Західні держави розглядають волонтерську діяльність як суттєвий економічний потенціал і засіб згуртування і розвитку громадянського суспільства. Діяльність недержавних об'єднань та установ визнається західними країнами дієвим засобом вирішення соціальних, економічних та інших проблем.

В Україні волонтерство з'явилося на початку 90-х років минулого століття, проте воно пройшло довгий шлях до визнання. Офіційно його визнали Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року, та закріпили у Законі України “Про волонтерську діяльність” від 19 квітня 2011 року. Законодавство у сфері волонтерства складається з Конституції України, Законів України “Про соціальні послуги” (2003), “Про волонтерську діяльність” (2011) й інших законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і інших нормативно-правових актів [4, с. 124].

Відповідно до Закону волонтерська діяльність – це добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності. Водночас законом закріплено, що безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі

сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю [6, с.435].

Сьогодні феномен волонтерства трактується: як форма громадянської участі в суспільно корисних справах, спосіб колективної взаємодії й ефективний механізм вирішення актуальних соціально-педагогічних проблем; як діяльність, яка є непримусовою; ґрунтується на прагненні допомогти; як справа, зроблена без попередньої думки про фінансову винагороду; як робота, а не гра; як добровільний вибір діяльності, який відображає особисті погляди й позиції; активна участь громадянина в суспільному житті, що виражається зазвичай у спільній діяльності в межах різних асоціацій, сприяє покращенню якості життя; як національна ідея – ідея милосердя та добротності, ресурс філантропії – людинолюбства, добродійності, благодійної діяльності, соціальної підтримки, заступництва й захисту знедолених громадян через милосердя [1, с. 75].

Великий досвід практичної волонтерської діяльності, активне залучення до неї молоді мають США. В американській вищій школі волонтерство є педагогічною практикою, що поєднує в собі академічну освіту і надання послуг населенню студентами для повного усвідомлення ними соціальної значущості і ознайомлення з соціальною сферою країни. Волонтерські курси для студентів дають можливість не тільки ознайомитись з тими проблемами, які існують в конкретному регіоні, але й застосувати отримані знання на користь суспільству, розвивати вміння мислити і ефективно вирішувати проблеми суспільства.

Волонтерська робота припускає різні варіанти локації і може здійснюватися як у великих, так і у маленьких містах, передмістях і в сільській місцевості.

Американські студенти здійснюють волонтерську діяльність в таких сферах:

- social service (соціальна служба);
- medicine and nursing (медицина і догляд за хворими);
- immigration (імміграційна сфера);
- legal aid (безкоштовна юридична допомога бідним);
- homeless service (служба для безпритульних);
- prison ministry (тюремне служіння);
- bookkeeping (бухгалтерія і облік);
- community organizing (організація суспільних робіт);
- child care (охорона дитинства);
- agriculture (сільське господарство і землеробство);
- construction and housing rehabilitation (будівництво і реабілітація житла);
- teaching (викладання);
- religious education (релігійна освіта);
- social justice ministry (служба у сфері соціальної справедливості).

В багатьох сучасних коледжах і університетах Америки сформовані спеціальні кафедри і факультети, що навчають волонтерству. Студент має

бути підготовленим як теоретично, так і морально для виконання суспільно корисної праці.

Американські студенти з величезним бажанням беруть участь у волонтерському русі. Мотиви їх для вступу до лав добровольців різні: переконання морального і релігійного характеру; потреба в спілкуванні, активності, реалізації своїх здібностей, громадському і державному визнанню; бажання отримати нову роботу або освоїти нову професію.

На основі проведених досліджень американські психологи виділили причини, які пояснюють, чому молоді люди добровільно надають допомогу іншим, доглядаючи за інвалідами або хворими на СНІД, працюючи з дітьми вулиці тощо:

1. Бажання краще розуміти людей або чогось навчитися.
2. Кар'єрне зростання, розширення перспективи отримання роботи завдяки отриманому досвіду і зв'язкам.
3. Соціальна пристосованість: бажання стати частиною якої-небудь групи і домогтися схвалення.
4. Захист свого Я через зменшення почуття провини або позбавлення від особистих проблем.
5. Збільшення поваги, зміцнення почуття власної гідності і впевненості в собі.
6. Вираження цінностей: бажання діяти відповідно до загальнолюдських цінностей і піклуватися про інших.

Нині і в Україні активно розвивається волонтерський рух серед студентської молоді. Більшість ЗВО України мають студентські об'єднання, спілки, організації, що займаються волонтерською діяльністю. Волонтерські групи працюють майже при кожному закладі вищої освіти, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, численних громадських організаціях, здійснюючи в основному соціально-педагогічну роботу у профілактичному, просвітницькому, реабілітаційному, рекреативному, фандрайзинговому, інформаційно-рекламному, охоронно-захисному та соціально-побутовому напрямках.

Студенти різних навчальних закладів в переважній більшості працюють як волонтери в організаціях під час проходження практики. Після її закінчення багато з них залишається працювати волонтерами в організації, яка за профілем близька до їхньої майбутньої професійної діяльності.

У студентів-волонтерів особливі мотиви для добровільної соціальної роботи. Насамперед їх цікавлять професійні проблеми. Вони можуть бути як формальними – одержання заліку, проходження практики, так і реальними – набуття фахових знань з майбутньої спеціальності, напрацювання навичок спілкування з клієнтами. Причому на відміну від підлітків-волонтерів, їх певною мірою хвилює проблема міжособистісної комунікації. Для них важливіше спілкування з професіоналами в обраній спеціальності, знайомство з новими методиками і технологіями - все, що може їм допомогти у майбутньому стати висококваліфікованими фахівцями і працевлаштуватися.

Особливу увагу в наш час студенти-волонтери приділяють бійцям ООС. Саме з початку війни на Донбасі українські студенти зі всієї країни є ініціаторами багатьох громадських акцій, метою яких є допомога українським воякам.

Волонтерська діяльність у ЗВО сприяє професійному становленню студентів, про що свідчать дослідження З. Бондаренко, формує певні життєві позиції, сприяє саморозвитку та самореалізації студентів, дає можливість засвоювати соціальний досвід та виступає одним з напрямів позанавчальної роботи у ЗВО.

Студентство є одним із найважливіших ресурсів волонтерської діяльності, і тому на сучасному етапі потрібно більш активно популяризувати волонтерський рух серед студентської молоді, розширювати та поповнювати знання молоді про історію виникнення та напрямки розвитку сучасного волонтерства, зокрема в нашій країні; сформуванню глибоке осмислення молодими людьми значення волонтерської роботи в житті суспільства; формувати духовну потребу допомагати; виховувати повагу до праці волонтерів, проводити роз'яснювальну роботу серед молоді про їх можливий посильний внесок у допомогу людям.

Волонтерська діяльність студентської молоді є дієвим інструментом вирішення соціальних, економічних проблем сучасного українського суспільства та є одним з найефективніших засобів формування соціальної активності та соціального розвитку студентської молоді, що є фундаментом становлення громадянського суспільства.

Література

1. Бондаренко З.П. Добродійність та волонтерство як веління часу / Думки, підказані серцем. / ідея та заг. ред. М.В. Полякова; авт.-упоряд. В.В. Іваненко, Н.П. Олійник. – Д.: Вид-во ДНУ, 2011. – С. 70-81.
2. Вайнола Р.Х. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Р.Х. Вайнола, А.Й. Капська, Н.М. Комарова. – К.: Академпрес, 1999. – 285 с.
3. Лях Т.Л. Методика організації волонтерських груп: [навч. посіб.] / Т.Л. Лях. – К.: Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2010. – 160 с.
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. – 536 с.
5. Організація волонтерського руху у вищих навчальних закладах: Діагностичний інструментарій: Методичні розробки / Укл. Т. О. Рудякевич – Житомир: ЖДУ, 2004. – 48с.
6. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011 р. – № 42. – С. 435.

Мацепура Л. Л.

доцент кафедри англійської мови з методикою викладання
Криворізький державний педагогічний університет

ВПЛИВ КУРАТОРА НА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ТА ГАРМОНІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців з високим рівнем професійної компетентності і особистим різнобічним розвитком, здатних до безперервного самовдосконалення, постійного поповнення і поширення спектра своїх знань і умінь, тобто здатних вчитися все життя, є одним із центральних завдань сучасної вищої освіти. Діяльність куратора відіграє важливу роль у особистісному розвитку майбутнього фахівця. Саме від організаторських та професійних якостей куратора залежить формування особистості студента, а у подальшому і майбутнього фахівця.

Вивчення та аналіз вітчизняних наукових досліджень свідчить проте, що проблему впливу куратора, його діяльність в академічних групах вивчали у своїх працях А. Алхімова, Р. Абдулова, В. Базилевича, Е. Берднікової, О. Винославської, С. Гури, Б. Кабарухіна, І. Качалова, О. Клименко, С. Новикова, І. Соколової, В. Філіпова та інші.

Виклад основного матеріалу. Більшість майбутніх абітурієнтів, які закінчують школу, вже задалегідь обирають вищі навчальні заклади. Майбутнім абітурієнтам, особливо на першому курсі навчання, важко сприймати інформацію, правильно записувати конспекти, готуватися до занять, усвідомлення, засвоєння навчальної інформації, умінь планувати та організовувати свою діяльність. Сучасні дослідники виділяють декілька стадій адаптації студента, як суб'єкта навчальної діяльності. Перша стадія – це стадія адаптації до умов даного вищого закладу. На цій стадії домінує активне пристосування студентів до нових умов, відбувається освоєння вимог вузу, усвідомлення своїх прав та обов'язків. Друга стадія – ідентифікація з вимогами освітньої – професійної діяльності. Ця стадія направлена на активне засвоєння і кваліфіковане виконання студентом своєї соціальної ролі, вона передбачає підготовку студента до майбутньої спеціалізації, свідоме керівництво власною діяльністю і поведінкою на основі усвідомлених мотивів і цілей. Третя стадія – самореалізації студента в освітньому процесі – полягає у цілеспрямованому формуванні особистісних умінь. При цьому забезпечується у всіх видах діяльності взаємозв'язок і з'єднання мотивів і цілей, внутрішніх інтенцій із зовнішнім педагогічним впливом. На цій стадії зростає самодетермінація та усвідомлена самореалізація в різних видах діяльності. Сутність четвертої стадії – самопроекування професійного становлення – полягає в прояві суб'єктності студента, який здійснює самостійне, цілеспрямоване перетворення вихідних здібностей та особистісних властивостей у соціально та професійно значущій якості. Становлення студента як суб'єкта навчальної діяльності може

розглядатися як керований, детермінований і саморозвиваючий процес. Коли майбутній абітурієнт, вже склав іспити та вступив до обраного вузу, то окрім адміністрації, деканів та викладачів, він зустрічається з куратором студентської групи. Куратор студентської групи займає особливе місце як серед викладацького складу вузу, так і серед тієї групи за якою він закріплений. З лат. *curator* – опікун. Діяльність куратора спрямована на здобуття молодою людиною соціального досвіду поведінки, формування національної свідомості, ціннісних орієнтацій та розвиток індивідуальних якостей майбутнього фахівця. Зазвичай на посаду куратора студентської групи може бути призначений провідний спеціаліст, досвідчений педагог з урахуванням профілю підготовки фахівців та специфіки діяльності факультету, стажу викладацької роботи у закладі вищої освіти. Обов'язковою умовою його перебування на цій посаді є викладання лекційного курсу чи ведення семінарських, лабораторних або практичних занять в академічній групі. Відповідно до своїх обов'язків, куратор академічних групи у своїй діяльності реалізує конкретні виховні функції. Проведення його роботи систематично обговорюється на засіданнях кафедр, радах факультетів, ректоратів та вченій раді згідно з планом роботи навчального закладу. Діяльність куратора визначається планом виховної роботи, який розроблений на навчальний семестр, рік згідно з перспективним та річним плануванням вищого навчального закладу. Адміністративно куратор академічної групи підпорядкований заступнику декана факультету і погоджує свою діяльність з деканом. Куратор академічної групи виконує аналітичну, організаторську та соціальну функцію, які були запропоновані науковцем О. Дубасенюк. Аналітична функція передбачає планування та організацію виховної роботи з урахуванням міжособистісних стосунків у колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності студентів, рівня їх інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально – побутових умов життя, стану здоров'я, результатів навчання. Організаторська функція полягає у залученні студентів до різних видів діяльності: пізнавальної, суспільної корисної, ціннісно-орієнтаційної, художньої. Вона забезпечує також надання необхідної допомоги студентському самоврядуванню, творчим групам, радам. Функція соціалізації реалізується у гуманістично орієнтованій взаємодії «педагог – студент». Куратор академічної групи допомагає вихованцю в особистісному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм, цінностей, дотриманні засад духовного повноцінного буття. Він бере на себе місію старшого колеги в оволодінні студентом позитивними соціальними ролями. Водночас сам куратор виступає суб'єктом соціалізації, оскільки переймає та переосмислює соціальний досвід.

Діяльність куратора потребує високого рівня культури, належної психолого-педагогічної підготовки, відданості педагогічній справі. Лише за таких умов він зможе формувати особистість студента. За запропонованими підходами таких вчених, як О. Корольчука та М. Поночовного, можна зробити слідуючи висновки, що утвердження в академічній групі державного підходу і відповідальності, може призвести до розв'язання проблем

навчального процесу, набуття молоддю соціального досвіду, спрямування інтелектуальної активності студентської молоді на обговорення найінтелектуальніших проблем, залучення до роботи у різних сферах наукової діяльності, проведення національно – культурної, просвітницької та організаційно – педагогічної роботи серед молоді, допомога студентам в оволодінні новим інтелектуальним баченням світу і визначенні свого місця в ньому, розвиток здібностей, їх повноцінна реалізація в різних видах діяльності [4].

Кураторство – одна з форм роботи зі студентами і, як будь-яка діяльність, безпосередньо залежить від того враження, яке створюється і підтримується у студентів про куратора. Необхідно звернути увагу на створення іміджу куратора у закладі вищої освіти: професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, куратор повинен бути психотехнологом, доброзичливим, відповідальним, уміти налагоджувати взаємозв'язки зі студентами. Провідну роль в створенні іміджу грають ефекти фасцинації і атракції. Фасцинація (чарівність, чарівливість) – словесна дія на людей, при якій досягається мінімізація втрати інформації. Можна говорити монотонно і нудно, або інтенсивно і енергійно. Кожна з манер викличе різний ефект у слухачів. Для куратора особливо важливо опанувати мистецтвом публічного виступу, використовувати елементи фасцинації. Атракція (залучення, тяжіння) – зовні фіксоване емоційне відношення людини до партнера у вигляді прояву до нього симпатії або готовності до спілкування. Процес атракції є виникнення позитивного емоційного відношення при сприйнятті іншої людини [1].

Відповідно до функціональних обов'язків робота куратора має бути спрямована на допомогу молодій людині набути соціального досвіду поведінки, сформувані національну свідомість, ціннісних орієнтирів і розвинути індивідуальні якості особистості [2].

Висновок. Отже, роль куратора полягає в створенні таких умов, які б допомогли студентам знайти себе і своє призначення у студентському колективі і в соціальному житті. Куратор є організатором діяльності студентів і координатором виховних дій. У своїй виховній роботі куратор реалізує педагогічні принципи гуманізації, соціальної обумовленості навчання і виховання, індивідуалізації, соціального гартування, створення сприятливого середовища. Головний чинник у роботі куратора – сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, забезпечення активного соціального захисту студента, створення умов для активізації зусиль студентів при вирішенні навчальних та повсякденних проблем.

Література

1. Дубасенюк О. А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи педуніверситету / О. А. Дубасенюк // Житомир, 2000. – С.4 –16. – № 3.

2. Козліковська Н. Я. Позааудиторна робота студентів ВНЗ як чинник підвищення якості освіти / Н. Я. Козліковська // Наука і вища освіта в Україні. – 2008. – № 3. – 54-59 с.

3. Кузьминський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / А. І. Кузьминський // Київ.: Знання, 2005. – 486с.

4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. /М. М. Фіцула // Київ: «Академвидав», 2006. – 352с.

5. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Для студ. Вищ. Навч. закл. / В. Л. Ортинський // К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472с.

РОЗДІЛ II. ДОСВІД РОБОТИ, ВИХОВНІ ЗАХОДИ, ПРОГРАМИ

УКРАЇНСЬКА РОДИНА (навчальна програма спецкурсу для студентів усіх спеціальностей та форм навчання)

Автори: Удалова О.А., старший науковий співробітник ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», кандидат педагогічних наук;
Кузнєцова О.В., старший науковий співробітник ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», кандидат педагогічних наук

Рецензенти: Уваркіна О.В., доктор філософських наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології, медичного та фармацевтичного права Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика.

Буянова Г.В., завідувач сектору освіти в галузях гуманітарно-педагогічних наук та інженерії ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Шевчук Н.І., заступник директора з гуманітарної освіти та виховної роботи Вінницького технічного коледжу.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, рекомендовану літературу, плани семінарських занять, завдання підсумкового контролю, перелік тем для самостійної роботи студентів, приблизну тематику роботи клубу «Сім'я».

Пояснювальна записка

Майбутнє нашої держави залежатиме від змісту цінностей, які закладаються у світоглядні орієнтири молодих людей, а також від того, наскільки духовність стане основою їх життя. Це означає, що виховання молоді, підготовка її до сімейного життя завжди була і є однією з найважливіших проблем у житті суспільства. І головним завданням цієї роботи є набуття теоретичних знань, формування сучасних уявлень і поглядів на шлюб, формування моральних та ціннісних орієнтирів, переконань у сфері сімейної політики.

За роки незалежності нашої країни інститут сім'ї зазнав значних змін. Проблемою української сім'ї є нестабільність шлюбних відносин та значна вірогідність розлучення. Щороку збільшується кількість неповних сімей, у яких проживають діти з одним із батьків, іноді – з іншими родичами.

За даними Міністерства соціальної політики України, за 15 років в Україні в 22 рази зросла кількість матерів-одиначок – кожна п'ята дитина в Україні народжується поза шлюбом. А кількість розлучень становить 45-59 %, наприклад, у 2015 році – 34,2 тис., у 2016 році – 35,46 тис., у 2017 році –

33 тис., у 2018 році – 54 тис. Зазначимо, що 10 % укладених шлюбів розривають протягом першого року і лише одна з трьох пар не розлучається.

Згідно зі статистикою, кожна п'ята сім'я в Україні розпадається через проблеми з алкоголем. Додамо, що Україна входить у десятку країн з найвищим рівнем смертей від алкоголю. За кількістю смертей серед чоловіків ми займаємо сьоме місце (53 тисяч чоловік), а серед жінок – четверте (25 тисяч чоловік). Найпоширенішими проблемами сімей також є фінансові труднощі, недбале і необдумане відношення до створення сім'ї, неготовність до загального побуту.¹

Також значною проблемою для українського суспільства є значна кількість дітей, які знаходяться під опікою держави – 712,342 тис. станом на 2017 рік. Серед них діти позбавлені батьківського піклування складають 691,023 тис. та діти сироти – 21,319 тис.²

Серед типових причин виникнення цих явищ – низька культура почуттів, психолого-педагогічна неграмотність, зменшення віку вступу у шлюб, соціально-економічна незахищеність молодих сімей; зміна мотивації створення сім'ї, ранні статеві стосунки.

Ще однією проблемою українських сімей є висока кількість жінок, дітей та осіб похилого віку, які потерпають від домашнього насильства.

За інформацією ПРООН, від фізичного домашнього насильства в Україні страждає орієнтовно 1,8 мільйона жінок. З кожним роком статистика щодо насильства в сім'ї невпинно зростає. За офіційними даними, у 2017 році близько 600 жінок загинуло від рук насильників.³

Згідно зі статистичними даними МВС України та Генеральної прокуратури України питома вага дітей, потерпілих від зґвалтування за останні роки, становить: 2007 р. – 23,4 %; 2008 – 22,6 %; 2009 – 19,6 %; 2010 – 27,4 %; 2011 – 31,3 %; 2012 – 27,5 %; 2013 – 24,2 %; 2014 – 24,4 %; 2015 – 27,5 %; 2016 – 26,5 %; 2017 р. – 38,2 %¹. Водночас така статистична інформація здебільшого ілюструє періодичну активність правоохоронних органів щодо виявлення дітей-жертв сексуального насильства, аніж реальні масштаби поширеності цього ганебного явища в сучасному українському суспільстві.

Також аналіз статистики свідчить, що 90,9 % жертв сексуального насильства в сім'ї є діти, які найчастіше потерпають у сім'ї від таких проявів сексуального насильства, як розбещення (47,1 %) та задоволення статевої пристрасті неприродним способом (35,3 %). Саме діти віком від 14 до 18 років порівняно частіше в сім'ї стають жертвами зґвалтувань (46,7 %) та задоволення статевої пристрасті неприродним способом (40 %). За статтю

¹ Українці масово розлучаються: цифри вражають/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://narodna-pravda.ua/2018/01/15/ukrayintsi-masovo-rozluchayutsya-tsyfry-vrazhayut/>

² Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_zdpus_2017.pdf

³ Укрінформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2588861-soroku-ponad-18-miljona-ukrainok-poterpaut-cerez-domasne-nasilstvo.html>

серед дітей-жертв сексуального насильства в сім'ї переважають хлопчики (59,4 %).⁴

Як свідчать результати проведених досліджень, причинами прояву цього явища є зниження рівня життя значної частини населення, високий рівень безробіття, соціально-побутова невлаштованість, поширення алкоголізму та наркоманії, високий рівень агресії, низька самооцінка осіб, що чинять насильство тощо.

Можна відзначити, що динамічні зміни способу життя українського народу неоднозначно впливають на сімейні відносини, тому в цих умовах цілеспрямована підготовка до сімейного життя є нагальною потребою, яка займає важливе місце в системі виховання студентської молоді у формуванні в юнаків і дівчат потреби створення сім'ї, готовності до вступу в шлюб та відповідального батьківства. Крім того, важливим є формування почуття відповідальності за свою поведінку до шлюбу, як основи репродуктивного здоров'я молоді.

Виходячи з вищезазначеного, для удосконалення підготовки молоді до шлюбу педагогічні колективи ЗНО повинні проводити роботу, яка спрямована на розширення та поглиблення знань студентів про роль сім'ї в житті особистості та суспільства.

Робота з молоддю стосовно підготовки її до сімейного життя безпосередньо пов'язана з формуванням ціннісних орієнтацій і моральних якостей у молоді і повинна здійснюватися на всіх етапах вікового розвитку особистості, в системі загальних проблем виховання, за основними напрямками:

1. *Загальносоціальний.* Розкриває політику держави в області шлюбно-сімейних відносин, сутність сімейної політики, значення сім'ї в суспільстві, гендерну структуру сім'ї.

2. *Етичний.* Включає виховання моральних якостей та цінностей, усвідомлення моральних основ шлюбно-сімейних відносин, почуття відповідальності перед дружиною (чоловіком), сім'єю, дітьми, а також культуру інтимних почуттів, уявлення про благополуччя сім'ї.

3. *Правовий.* Ознайомлення з основами законодавства про шлюб, із положеннями сімейного права, з обов'язками подружжя по відношенню один до одного, до дітей, формування правової культури сімейних відносин серед молоді.

4. *Психологічний.* Формування поняття про особистість, особливості психології міжособистісних відносин, психологічні основи шлюбу та сімейного життя, вміння розуміти психологію один одного, розвиток почуттів, що необхідні для подружнього і сімейного життя, володіння навичками спілкування та інше.

⁴ Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за 2007–2017 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

5. *Фізіолого-гігієнічний*. Ознайомлення з фізіологічними відмінностями чоловічого та жіночого організмів; обговорення питань особистої гігієни, репродуктивного здоров'я, способів планування сім'ї, а також формування у студентів установок на здоровий спосіб життя.

6. *Педагогічний*. Формування уявлень про роль сім'ї у вихованні дітей, її педагогічний потенціал, розкриття специфіки виховання дітей в сім'ї та відповідальності батьків в цьому процесі.

7. *Господарсько-економічний*. Розкриття уявлення про бюджет та господарство сім'ї, набуття вмінь, необхідних у сімейному побуті та ін.

Завдання:

– Формування поваги до законів, прав і свобод людини, розвиток громадянської і соціальної відповідальності за свої вчинки, здатності до морального самовдосконалення;

– Забезпечення духовної єдності поколінь, збереження родинних традицій, сімейних реліквій, вивчення родоводу, прилучення дітей до народних традицій, рідної мови, звичаїв, обрядів, виховання в них національної свідомості і самосвідомості;

– Засвоєння базових моральних цінностей та ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, виховання емоційної культури поведінки, здатності створити міцну родину;

– Статеве виховання студентів, підготовка до подружнього життя, розвиток соціальних компетенцій: поваги до жінки, почуття дружби, кохання, відповідальне ставлення до батьківства, здоров'я батьків як умова повноцінного розвитку дитини;

– Формування навичок щодо спільної побутової та господарської діяльності; формування естетичних смаків і почуттів, уміння розрізняти прекрасне і неповторне в мистецтві і житті, забезпечення умов для практичної, творчої діяльності людей.

Для реалізації вищезазначених завдань, пропонуємо започаткувати у ЗВО спецкурс «Українська родина». Матеріали спецкурсу підібрані так, щоб сприяти досягненню освітніх, пізнавальних та розвиваючих цілей для підвищення рівня знань студентів щодо шлюбу і сімейних відносин. Запропонована навчальна програма згрупована у двох розділах. На вивчення курсу відводиться 45 год. (з них: лекційних – 6, семінарських – 12, самостійної роботи – 20, консультацій – 7). Цей спецкурс може бути доповненням до циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін.

Крім того, пропонується приблизна тематика плану роботи клубу «Сім'я» та пропонуються практичні заняття, які є суттєвим доповненням до лекційних матеріалів з питань підготовки молоді до сімейного життя.

Основні поняття та категорії курсу: сім'я, функції сім'ї, типи сімей, жінка, чоловік, шлюб, подружжя, кохання, відповідальне батьківство, репродуктивне здоров'я, розлучення, культура сімейних стосунків,

матріархат, патріархат, егалітаризм, насильство, торгівля, експлуатація людини (дітей).

Тема 1. Сім'я: склад, структура і функції (лекційне заняття).

Мета: ознайомити студентів із завданням спецкурсу і дати його коротку загальну характеристику. Ввести і розкрити поняття «сім'я», визначити функції сім'ї та проблеми формування молодого сім'ї в Україні.

1. Поняття «сім'я», її ознаки, структура.
2. Передумова створення сім'ї. Шлюбно-сімейний статус.
3. Функції сім'ї: економічна, виховна, рекреативна, репродуктивна, комунікативна, регулятивна.
4. Сімейна політика. Головні завдання, принципи та напрями сімейної політики в державі.
5. Сучасний соціальний стан жінок в Україні: проблеми та перспективи.
6. Самостійна робота.
Внести до робочих зошитів відповіді на запитання:
6.1 Використовуючи знання з історії, розглянути історичні форми сім'ї, шлюбних відносин.
6.2 Права та обов'язки членів сім'ї. Наведіть приклади законодавчих актів та документів, які це підтверджують.
6.3 Соціально-правовий статус української жінки у ХІ ст.
6.4 Структура сім'ї: соціально-психологічні особливості (сімейні ролі).

Тема 2. Сім'я: нормативно-правові та законодавчі акти, документи (лекційне заняття).

Мета: з'ясувати поняття «сімейне право»; розглянути законодавчі акти про шлюб і сім'ю; обговорити питання сімейних правовідносин; визначити проблеми соціально-правового захисту сімей.

1. Проаналізувати виконання самостійної роботи.
2. Поняття і принципи сімейного права (історичні форми сім'ї та шлюбу, поняття і предмет сімейного права, принципи та система сімейного права).
3. Законодавство України про шлюб і сім'ю. Сімейний кодекс України. Права та обов'язки членів сім'ї, відповідальність перед суспільством за їх дотримання; особисті та майнові відносини. Положення шлюбно-сімейного законодавства, принципи взаємостосунків членів сім'ї та інших осіб. Порядок і умови одруження та скасування шлюбних відносин.
4. Соціально-правовий захист сім'ї. Розвиток соціально-правових послуг як комплексу дій державних, громадських організацій щодо забезпечення та покращення умов життєдіяльності особистості та молодих сімей.
5. Реалізація державної політики щодо жіноцтва в Україні. Реалізація прав жінок у сучасній Україні.
6. Домашнє завдання.
Підготувати реферативні повідомлення.

- 6.1. Особливості сучасної молоді сім'ї.
- 6.2. Причини сімейних конфліктів та їх наслідки.
- 6.3 Особистісні та соціальні аспекти батьківства: мати.
- 6.4 Особистісні та соціальні аспекти батьківства: батько.

Тема 3. Демографічний стан в Україні та здоров'я сім'ї (семінарське заняття).

Мета: з'ясувати та визначити проблеми здоров'я та рівень життя сім'ї, розглянути причини захворювання і смертності населення, обговорити питання репродуктивного здоров'я та способів планування сім'ї, здорового способу життя подружжя, ввести поняття «демографічна криза», «демографічна політика», давши їх визначення.

1. Опитування студентів (реферативні повідомлення).
2. Загальне уявлення про здоров'я нації та його вплив на демографічну ситуацію в Україні. Причини захворювань та смертності: венеричні, інфекційні, онкологічні хвороби, серцево-судинні захворювання та діабет. Наслідки вживання алкоголю, наркотиків, паління.
3. Стан репродуктивного здоров'я молоді та способи планування сім'ї. Аборти: моральний та медичний аспекти (виступ-бесіда із залученням фахівців: акушера-гінеколога, венеролога).
4. Здоровий спосіб життя. Профілактика та шляхи подолання шкідливих звичок серед молоді; правильне харчування; режим дня, заняття фізичними вправами і спортом, як необхідна умова здорового способу життя.
5. Загальні уявлення про демографічну політику та демографічну кризу. Вплив погіршення стану здоров'я населення на демографічну ситуацію в країні (скорочення середньої тривалості життя, зменшення народжуваності, материнська і дитяча смертність).
6. Домашнє завдання: підготувати реферативні повідомлення.
 - 6.1. Здоров'я людини як висока цінність, як умова щасливого подружнього життя.
 - 6.3. Вплив паління, алкоголю, наркотиків на репродуктивне здоров'я молоді. Асоціальна поведінка людини та її вплив на здоров'я.
 - 6.4. Соціально-економічні наслідки ВІЛ/СНІДу на Україні.

Тема 4. Родинознавство. Роль сім'ї у вихованні дітей (лекційне заняття).

Мета: з'ясувати поняття «родовід», «родинознавство», визначити роль матері і батька в сім'ї, розглянути питання щодо обов'язків батьків у вихованні дітей.

1. Поняття «родовід». Обговорення типів родоvodu. Родинознавство вивчає походження родів, встановлює родинні зв'язки.
2. Фактор жінки у всіх сферах людського буття. Феномен жінки у сучасній чоловічій цивілізації.
3. Обговорення питань:
 - господарсько-економічні відносини в сім'ї;

- роль матері та батька в сім'ї.

4. Роль сім'ї у вихованні дітей. Складові процесу виховання дітей у сім'ї, права дітей.

5. Домашнє завдання.

Підготовка реферативних повідомлень:

5.1. Родина в житті дитини.

5.2. Що таке відповідальне батьківство.

Тема 5. Статева свідомість і міжособистісні стосунки (семінарське заняття).

Мета: з'ясувати поняття: «культура міжособистісних стосунків», «статева зрілість», «вільне кохання» та його наслідки, обговорити питання відповідальності за власне репродуктивне здоров'я та його значення для створення сім'ї. Обговорити законодавчу базу України щодо реалізації сімейної політики.

1. Культура міжособистісних стосунків. Статева зрілість. Пристрасть, закоханість, кохання. Таємниця сімейного щастя.

2. Керування власним життям, самодисципліна у статевих стосунках (самоконтроль – відповідальність). Випадкові статеві зв'язки та їх наслідки. Морально-етичні аспекти поведінки юнаків та дівчат та їх роль у створенні сім'ї.

3. Репродуктивне здоров'я подружжя як умова народження здорової дитини. Значення здоров'я батьків для розвитку дитини. Особистісні та соціальні аспекти батьківської та материнської ролі.

4. Відповідальне ставлення молоді до створення сім'ї та його значення для забезпечення сталого розвитку суспільства. Функції органів державної влади та установ щодо забезпечення медико-соціальної підтримки сім'ї.

5. Домашнє завдання.

Підготувати реферативні повідомлення:

5.1. Гармонія фізичного і духовного у стосунках між юнаками та дівчатами.

5.2. Наслідки безладних статевих стосунків.

Тема 6. Насильство в сім'ї як соціально-економічна проблема (лекційне заняття).

Мета: розкрити проблему домашнього насильства, основні характеристики насильства в сім'ї та їх наслідки. Державна політика щодо попередження насильства в сім'ї.

1. Поняття «насильство». Види, форми, наслідки насильства в сім'ї. Ознаки застосування різних видів насильства в сім'ї. Віктимна поведінка жертви насильства.

2. Роль сім'ї у соціалізації особистості. Особливості соціалізації дитини в різних типах сімей. Причини та характеристика жорстокого ставлення батьків до дитини. Насильство в сім'ї над дитиною: види, форми, наслідки. Правовий захист дітей, які пережили насильство.

3. Законодавство щодо попередження насильства в сім'ї. Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Практичні аспекти захисту громадянами України своїх прав та законних інтересів:

- а) порядок звернення за захистом до органів державної виконавчої влади та прокуратури;
- б) порядок звернення за судовим захистом, адвокатський захист;
- в) механізм подання заяв та скарг до міжнародних та державних установ.

4. Самостійна робота.

Підготувати реферативні повідомлення:

- 4.1. Насильство як фактор деструкції особистості.
- 4.2. Насильство в сім'ї як соціально-економічна проблема.
- 4.3. Порушення прав дітей: експлуатація та торгівля.
- 4.4. Проблеми дитячої праці та її найгірші форми.
- 4.5. Діяльність держави щодо протидії експлуатації та торгівлі дітьми.
- 4.6. Діяльність неурядових організацій у напрямі протидії експлуатації та торгівлі дітьми.

Тема 7. Ми обираємо, нас обирають (диспут).

Питання для дискусії

1. Нормативно-статева поведінка дітей та молоді.
2. Як ви розумієте поняття «сексуальність людини»?
3. Усе починається з любові.
4. На порозі сімейного життя.
5. Проблеми планування сім'ї та репродуктивного здоров'я молоді.
6. Вплив шкідливих звичок батьків на здоров'я дітей.
7. Гострі питання статевого виховання (СНІД, венеричні захворювання).

При підготовці до диспуту студенти повинні дослідити:

- причини розлучень і конфліктів у сім'ї;
- розподіл сімейних обов'язків і стабільність сімейних стосунків;
- психофізіологічна перевантаженість жінок як чинник дестабілізації сімейних стосунків;
- низька культура сімейних стосунків та її негативний вплив на шлюбні стосунки подружжя.

Крім того, обговорити соціальні аспекти батьківства, батьківської та материнської ролі, розподіл ролей між матір'ю і батьком у структурі сім'ї. Що таке «синдром домогосподарки»? Що означає «материнство»? Проблема «подвійного навантаження» жінки? Розкрити причини, що спричиняють «рольовий конфлікт» у працюючої жінки.

Підготувати відповіді на питання: який ідеал матері та батька в уявленні студентів? На якому рівні емоційна близькість з дітьми знаходиться у матері та у батька? Як впливає на батьківство традиційно чоловіча та

жіноча роль? Визначити значення участі чоловіка у формуванні мислення і психологічних якостей особистості хлопчика/дівчинки. Як впливає відсутність батька на соціалізацію дитини (хлопчика/дівчинки), на ідентичність дитини?

Тема 8. Роль та значення сім'ї в суспільстві, в процесах державотворення; відродження нації, народу, в економічному розвитку країни.

Мета: актуалізація, зміцнення та поглиблення знань студентів. При проведенні заключного заняття необхідно підібрати спеціальну літературу, відео-, кіно-матеріали, підготувати декількох студентів для виступів з конкретних питань. Викладач повинен підвести підсумки і спонукати студентів замислитися над проблемами сімейного життя та значенням ролі сім'ї у суспільстві.

Заключний захід може відбуватися у формі конференції, семінару, усного журналу, диспуту, «круглого столу», кіно-лекторію тощо.

Приблизний перелік запитань:

1. Чому від сім'ї залежить розвиток добробуту у суспільстві, державі та наше майбутнє?

2. Яке значення мають законодавчі акти про шлюб і сім'ю в державній сімейній політиці?

3. В чому полягає роль матері, батька в сім'ї?

4. Як впливає здоров'я молоді на стан і розвиток суспільства?

5. Стереотипи щодо ролі жінки та чоловіка в родині та їх вплив на сімейно-шлюбні стосунки.

6. Чому так важлива роль сім'ї у вихованні дітей? Яке значення вона має для особистості, суспільства і держави?

7. Потреба гармонії та взаємного доповнення чоловічої і жіночої сутності в сім'ї – перспектива ХХІ ст.

Форми та засоби поточного і підсумкового контролю

Понятійні диктанти, тести, самостійні роботи (10-15 хв.), тематичні контрольні роботи, реферати, курсові роботи, залікова модульна контрольна робота.

1. Підготовка короткого письмового повідомлення по одній із запропонованих тем.

2. Підготовка рефератів.

3. Підготовка усного повідомлення по одній із запропонованих тем.

4. Проведення тестування.

5. Включення відповідних запитань і завдань у модульний контроль.

6. Включення відповідних питань і завдань до заліку.

Приблизна шкала оцінювання

Курс передбачає поточний та підсумковий контроль знань та якості роботи студентів. Загальна оцінка за курс становить 100 балів.

Поточне оцінювання стосується: відвідування занять – 15 балів; глибини опрацювання літератури – 20 балів; активної роботи під час занять

та поза аудиторією – 25 балів; влучності відповідей при поточному опитуванні – 15 балів, підготовка рефератів – 25 балів.

Перелік тем для самостійної роботи студентів

- Роль Загальної декларації прав людини у закріпленні прав людини.
- Права жінок у контексті прав людини.
- Шляхи реалізації норм про права людини.
- Механізми забезпечення дотримання прав людини.
- Механізми реалізації прав людини на національному рівні.
- Механізми реалізації прав людини на міжнародному рівні.
- Види процедур реалізації прав людини, їх доступність та вимоги прийнятності.
 - Материнство і кар'єра.
 - Законодавчі акти щодо охорони материнства та батьківства.
 - Комітет ООН із питань дискримінації щодо жінок.
 - Процедура 1503 (Резолюція ЕКОСОП «Процедура розгляду заяв, що стосуються порушень прав людини та основних свобод»):
 - Загальна характеристика європейської системи захисту прав людини.
 - Європейський Суд з прав людини: тип і доступність процедури, доступ до процесу.
 - Європейський Суд з прав людини: роль захисників, юридична сила рішень.
 - Європейська Соціальна Хартія. Положення, що заслуговують особливої уваги щодо захисту прав жінок.
 - Європейський комітет із запобігання тортурам. Сфера компетенції. Питання, що стосуються прав жінок. Юридична сила актів.
 - Чоловік в структурі родинного побуту: історичний аспект
 - Жінка в структурі родинного побуту: історичний аспект.
 - Материнство як соціальний і історико-культурний феномен.
 - Особистісні аспекти батьківства: мати.
 - Соціальні аспекти батьківства: батько.
 - Шлюбно-сімейні орієнтири сучасної студентської молоді.
 - Особливості поведінки і комунікації однолітків різної статі в юнацькому віці.
 - Особливості комунікації батьків з дітьми різної статі.
 - Особистісні та соціальні аспекти батьківства.
 - Психосексуальний розвиток і статева соціалізація.
 - Хлопці і дівчата: статево-рольове виховання у родині.
 - Становлення дитячої особистості у сімейних взаєминах.
 - Формування у молоді уявлень про сім'ю як необхідний етап підготовки до шлюбу.
 - Таємниці кохання.
 - Сильна та слабка стать: міф чи реальність?

- Стратегії статевого виховання дітей.
- Він та вона: різні від природи чи від виховання.
- Стратегії статевого виховання хлопчиків та дівчаток.
- Проблема насилля в сім'ї. Поняття жертви та агресора.
- Домашнє насильство як руйнівна сила партнерських стосунків.
- Конструктивне вирішення проблем та міжособових конфліктів. Витоки агресивної поведінки.

Знайти відповідь

1. Дайте порівняльний аналіз історичних та етнокультурних особливостей формування уявлень про ролі жінки і чоловіка в сім'ї (на прикладі постсоціалістичних країн Центральної і східної Європи).
2. Які причини явної та прихованої дискримінації жінок?
3. Чому чоловіки менш емоційні, ніж жінки?
4. Чому жінки менш агресивні, ніж чоловіки? Це правило чи виняток з нього?
5. Як у сучасних умовах відбувається перехід від патріархального типу відносин у сім'ї до егалітарного?
6. Статеве та репродуктивне здоров'я підлітків та молоді. Як ви розумієте?
7. Розкрийте суть понять «глобальна секс-індустрія», «глобальне насильство».
8. Чи справді є «сильна» та «слабка» стать?
9. Дайте характеристику ролі жінки та чоловіка в сім'ї.
10. Дайте характеристику патріархальному та матріархальному типу сім'ї.
11. Яка динаміка і моделі поведінки безробітних жінок і чоловіків?
12. Раннє статеве життя та його наслідки для репродуктивного здоров'я людини.
13. Взаємини статей в українській народній пісні (шлюбно-сімейній звичаєвості).
14. Жіноча та чоловіча самотність як психологічна проблема.
15. Психологічні наслідки для людини, яка зазнає насильство в сім'ї?
16. Чоловічий супровід вагітності жінки.
17. Соціально благополучна жінка: психологічний портрет.
18. Синдром домогосподарки та його вплив на психологію жінки.
19. Якою є нормативна статева поведінка?
20. Проститутування та порнографія як дискримінація статті.
21. Чи є дискримінація чоловіків у сім'ї?
22. Які складності чоловічої ролі у сім'ї?
23. Чому тривалість життя чоловіків менша ніж у жінок?
24. Поясніть роль громадської думки і мас-медіа у формуванні сучасних уявлень про сім'ю.
25. Трансформація сімейних цінностей – погляд у віки.
26. Складові відповідального батьківства.

Завдання підсумкового контролю

1. Характеристика «Декларації про викорінення насильства щодо жінок» (прийнята ООН у 1993 р.). Які відповідні документи прийняті в Україні.
2. Проаналізуйте Міжнародне право про рівні права і можливості жінок і чоловіків.
3. Надати коротку характеристику Пекінської декларації та Програми дій (Всесвітня конференція по становищу жінок, Пекін, 4-15 вересня 1995 р.).
4. Аналіз сучасного законодавства, державної політики стосовно сімейного права.
5. Поняття «сім'я», її ознаки та структура.
6. Функції сім'ї: економічна, виховна, рекреативна, репродуктивна, комунікативна, регулятивна.
7. Головні завдання, принципи та напрями сімейної політики в державі.
8. Права та обов'язки членів сім'ї.
9. Поняття і принципи сімейного права.
10. Законодавчі акти про шлюб і сім'ю в державній сімейній політиці.
11. Поняття і принципи сімейного права.
12. Соціально-економічні проблеми сучасної сім'ї.
13. Соціально-правовий захист сім'ї.
14. Поняття «родовід» та його типи.
15. Основні цінності роду і сімейні традиції в дитячо-батьківських взаєминах.
16. Право на здоров'я. Комплекс репродуктивних прав жінок та чоловіків.
17. Право на гідність та особисту недоторканість у родині.
18. Роль сімейних традицій у вихованні дитини.
19. Стан здоров'я дітей та молоді в Україні. Демографічна ситуація.
20. Шкідливі звички та їх вплив на здоров'я людини.
21. Репродуктивне здоров'я у демографічному контексті.
22. Згубні звички батьків та їх вплив на здоров'я дитини.
23. Статеве та репродуктивне здоров'я молоді.
24. Інфекції, які передаються статевим шляхом та їх наслідки.
25. Раннє статеве життя та вплив на життєдіяльність сім'ї.
26. Підготовка молоді до відповідального батьківства.
27. Підготовка дівчини/юнака до сімейного життя.
28. Соціалізація дитини (хлопчика/дівчинки) в умовах родинного виховання.
29. Соціально-правова охорона материнства/батьківства.
30. Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
31. Морально-етичні аспекти поведінки дівчини та юнака, їх роль у створенні здорової сім'ї.

32. Соціальні наслідки наркоманії, алкоголізму для індивідуума та сімейного життя.

33. Гінекологічні захворювання, їх вплив на майбутнє материнство.

34. Вплив сімейних конфліктів на здоров'я і розвиток дитини.

35. Духовна атмосфера і стиль сімейного виховання.

36. Міжнародні законодавчі акти в сфері захисту прав дитини.

37. Основні напрями діяльності ООН. Документи ООН із прав людини.

38. Соціальна політика України щодо запобігання насильства над дітьми.

39. Економічні взаємини у родині.

40. Насильство в сім'ї як соціальна проблема.

41. Види, форми, наслідки насильства в сім'ї.

42. Шкідливі звички та їх вплив на сімейні відносини.

43. Вплив батьків (чоловіка/жінки) на формування особистості хлопчиків і дівчаток.

Продовження реалізації основних напрямів Концепції державної сімейної політики, зміцнення ролі сім'ї в житті суспільства і підвищення її духовних і моральних цінностей здійснюється в процесі позааудиторної роботи зі студентами.

Також з метою формування сімейних цінностей та підтримки сім'ї створюються гуртки, об'єднання для студентів, клуби (молодої сім'ї, сімейного спілкування, студентських сімей, батьківської культури тощо), які являють собою самодіяльні об'єднання.

Метою позааудиторної роботи зі студентами та молодими сім'ями є організація їх дозвілля, розвиток творчої ініціативи, набуття необхідних навичок та якостей для сімейного життя, зміцнення родинних стосунків, корекція спілкування між жінкою та чоловіком, задоволення пізнавальних інтересів, допомога молодим батькам у всебічному розвитку дітей та інше.

Підготовка молоді до сімейного життя полягає у висвітленні актуальних питань, зокрема культури поведінки закоханих, культури сімейних стосунків, захворювань, що передаються статевим шляхом, планування сім'ї, правових питань сімейного життя тощо.

Робота з молодими сім'ями передбачає надання різних форм соціальної допомоги з питань раціонального вирішення сімейних проблем, профілактики сімейних конфліктів.

Реалізації вищезазначених завдань сприяють вечори знайомств, сімейний відпочинок, календарні, релігійні свята, лекції, бесіди, консультативна робота (засідання із залученням фахівців), обмін практичним досвідом, семінари, тематичні диспути та тренінги, тестування, тематичні рольові ігри, конкурси, відеолекторії, «круглі столи», курси тощо.

Безперечно ефективними формами роботи є культурно-масові, розважальні та конкурсні заходи. Це не лише раціональна форма організації дозвілля молоді, молодих сімей, а й пропаганда кращих сімейних традицій українського народу, звичаїв, обрядів, пошук сімейних талантів, розвиток пізнавальних інтересів членів сім'ї, творчої ініціативи, обмін досвідом

сімейного виховання, зміцнення взаєностосунків у сім'ї, відродження родинної побутової культури українського народу. (Пропонується приблизна тематика клубу «Сім'я»).

Клуб – самодіяльне об'єднання, яке створюється за бажаннями та інтересами молоді, має чіткі цілі, задачі, свої органи управління, певну організаційну структуру, власну назву. Характерною особливістю роботи клубу є демократичність, довірлива атмосфера, взаєностосунки партнерства, повага один до одного. Клубна форма сприяє розвитку ініціативи, творчого потенціалу, здійсненню індивідуального підходу в роботі з різними категоріями сімей та молоді, завданням якої є формування психосексуальної культури молоді, культури спілкування, надання допомоги у підготовці до шлюбно-сімейних стосунків, формування особистості, відродження традицій виховання.

Робота, що проводиться у ВНЗ за межами аудиторії, повинна забезпечувати актуалізацію теоретичних знань студентів, спрямовувати їх у практичну площину, звертати увагу молоді на гострі проблеми сьогодення стосовно підготовки до сімейного життя, формувати їх соціальну зрілість.

Приблизна тематика роботи клубу «Сім'я».

1. «Родина – наш оберіг» – бесіда, дискусія.
2. «Сімейне життя – творчість двох» - круглий стіл.
3. «Сім'я – наша надія» – лекція, тестування.
4. «Культура поведінки закоханих» – сюжетно-рольові ігри.
5. «Я плюс Ти» - молодіжне шоу «Кохання з першого погляду».
6. «Усе починається з любові» – бесіда, тестування.
7. «Пристрасть, закоханість, кохання» - дискусія
8. «Абетка подружжя» – диспут, сюжетно-рольова гра.
9. «Щастя бути разом» - конкурс молодих сімей.
10. «Подружні відносини» - диспут, рольова гра.
11. «Валентинів день» – святковий вечір, конкурси.
12. «Молодь за здоровий спосіб життя» – лекції, тренінги.
13. «Наркотики – загроза людству», «СНІД. Як уникнути зараження» – відеолекторій.
14. «Про безладні статеві відносини та їх негативні наслідки – відверто і серйозно» – бесіда із залученням фахівця.
15. «Від тебе залежить багато» - диспут
16. «Крок до милосердя» – дискусія.
17. «Збереження репродуктивного здоров'я. Яким шляхом іти?»- бесіда із залученням фахівців (венеролога, акушера-гінеколога), міні-тренінг.
18. «Під марш Мендельсона. Молодята» - усний журнал із залученням фахівців (психолога, юриста).
19. «Ранні шлюби» – ток-шоу із залученням спеціалістів (психолога, лікаря, юриста).
20. «Дружба, повага – складові кохання» - дискусія.

21. «Молода сім'я. Підготовка до сімейного життя» – бесіда, поради психолога, рольова гра.
22. «Мистецтво сімейного спілкування» – сюжетно-рольова гра, що є імітацією відносин між членами сім'ї.
23. «Ідеальна пара» – конкурс.
24. «Вартості сімейного життя» – дискусія.
25. «Сім'я – це дзвін поколінь» – зустріч сімей з різним стажем подружнього життя.
26. «Родинне дерево» – творчі конкурси.
27. «Козацькому роду нема переводу» – конкурс для юнаків, чоловіків.
28. «Міс Попелюшка» – конкурс для дівчат, жінок.
29. «Чарівне подружжя» – фотовиставка.
30. «Розповім про хорошу сім'ю» – вечір-бесіда.
31. «Я - сім «Я» – сімейні спортивні ігри.
32. «Права жінок. Запобігання насильству та торгівлі жінками» – лекція, тренінг.
33. «Царство жінки» – святковий вечір до Дня Матері.
34. «Сімейне право» – лекція, тренінг з проблем «сім'я і право».
35. «Шлюбно-сімейне законодавство» – зустріч-бесіда з юристом, конкурсна вікторина «Знати, щоб не помилитися».
36. «Студентська сім'я ХХІ століття» - конкурс сімейних ерудитів.
37. «Краще сімейне помешкання» - конкурс.
38. «Домашня економіка» – тестування з питань повсякденних потреб: в одязі, їжі, праці, розвагах, творчості та спілкуванні.
39. «Бюджет та господарство сім'ї» – бесіда, бізнес-гра «Монополія».
40. «Сімейний пиріг» – конкурс.
41. «Мотив для двох сердець» – концерт, творча зустріч «Співуча родина».
42. «Вічна проблема: батьки і діти» – ток-шоу.
43. «Старші в домі» – диспут.
44. «Моя мама (бабуся) – найкраща» – конкурс.
45. «Відповідальне батьківство» – бесіда, тестування.
46. «Насильство в сім'ї: причини та наслідки» – бесіда
47. «Я та моя сім'я» – виставка дитячих творів (малюнків) про сім'ю.
48. «Народні традиції сімейного виховання» - бесіда, круглий стіл.
49. «Діти: ні дня без турботи» – пізнавально-розважальна програма, солодкий стіл.
50. «В об'єктиві дитинство» – фотовиставка.
51. «Конфліктна сім'я та її вплив на формування особистості дитини» – бесіда, дискусія із залученням фахівця-психолога.
52. «Алкоголь та сім'я» – диспут
53. «Сімейний вернісаж» – сімейний вечір (бесіда, конкурси на кращу сімейну історію).
54. «Сім'я – ключ від щастя» – святковий вечір, міні-концерт.

55. «Негативний вплив ЗМІ на формування духовних і моральних цінностей молоді» – бесіда-лекція
56. «Порушення прав дітей: експлуатація та торгівля» – бесіда.
57. «Про дівочу гордість і чоловічу гідність» – бесіда.
58. «Сексуальний потяг, закоханість чи справжнє кохання» – дискусія.
59. «Розподіл влади у нашій сім'ї» – виступи членів гуртка.
60. «Спадковість. Уроджені захворювання та їх вплив на потомство» – лекція-бесіда із залученням спеціаліста з генетики людини.

Додаток 1

До святкування Дня матері

З метою вшанування жінки-матері пропонується започаткувати та щорічно проводити у закладах вищої освіти Свято матері.

В цей день влаштовують виховні години, вечори поезій, театралізовані вистави, концерти на пошану жінки-матері. Підготовку до свята слід розпочати заздалегідь з нагадування молоді про історію виникнення та особливості його відзначення. Студенти повинні взяти активну участь у підготовці та проведенні свята, оформленні приміщення. Важливо, щоб в цей день, кожний з нас зрозумів, що мати повинна завжди відчувати тепло і ласку своїх дітей та всієї родини, чути лише слова любові, вдячності і поваги. Під час проведення Свята матері, необхідно підкреслити, що благополуччя сім'ї залежить від матері – її внутрішнього світу, її усмішки, теплопогляду, її любові та відданості, що материнська праця – це найскладніша праця, в результаті якої створюється головна цінність суспільства – людина.

Важливо звертати увагу, що саме з матері починається життя кожного. Вона найрідніша та найдорожча в цілому світі людина. Кожне її слово, мудрі поради і добрі діла – це Книга життя, з якою дитина вирушає в далеку дорогу. Проходять роки, людина стає дорослою, але і надалі її оберігає велика любов і велика відданість матері.

Під час свята треба доводити, що мати – це любов, самовідданість, щедрість розуму та серця. Мати – берегиня роду. Завдяки її доброті, милосердю й вірності створюється, міцніє і зростає сім'я.

Рекомендується, щоб День матері увійшов у наші оселі без офіційних промов і декларацій, а як зворушливе сімейне свято і залишився там назавжди. А також, щоб під знаком вшанування Матері виховувались наші діти, нові покоління, бо від того, якими вони виростуть, залежить майбутнє нашої держави.

Для довідки:

День матері.

Відзначається Свято матері у другу неділю травня з ініціативи «Союзу українок».

На Україну це свято прийшло 1929 р., коли Союз українок в Галичині організував урочистості, присвячені Матері. Святкувався День матері в Україні лише 10 років. У 1939 р. його було відмінено. Після півстолітнього

забуття у 1989 році Союз українок знову поновив його святкування. І нині цей день повертається в офіційний реєстр святкових днів.

День матері це – відродження традицій, свято, яке несе притаманний тільки йому обрядовий зміст і соціальну ідею. Свято на честь Матері триває один день, але Мати – завжди з нами. Так було, так є і так буде, бо в кожного з нас – частка її життя.

День батька

18 травня 2019 р. прийнято Указ Президента України «Про День батька», згідно з яким у третю неділю червня буде відзначатися День батька.

Література

1. Алексеенко Т.Ф. Тенденції трансформації виховної функції сім'ї та основні пріоритети сучасної державної політики у захисті прав дитини // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2016. – Вип. 20(1). – С.29. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%281%29_5.
2. Безпальча Р. Предотвращение домашнего насилия и торговли людьми. – К.: Winrock International, 2001. – 252 с.
3. Бжиська Ю.В. Проблема жорстокого ставлення до дітей у сім'ї в США// Морально духовний розвиток особистості в сучасних умовах: 36. наук. пр. в 2 ч.- К.: ІПБ, 2000. – Ч 2 – С. 161-168.
4. Бондаровська В.М. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству — К., 2009.
5. Братусь І., Гулевська-Черниш А., Лях Т. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали для тренінгу) // Практична психолога та соціальна робота. - 2002. - № 5. - С. 36-48.
6. Бреева Е.Б. Дети в семье: Гендерные аспекты воспитания // Народонаселение. - 2000. - № 2 (апрель). - С. 62-69.
7. Борщ К.К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. Наукові праці. Соціологія. Випуск 189. Том 201. <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2012/201-189-15.pdf>
8. Васильківська І. Сімейне виховання: правовий аспект проблеми// Право України. – 1998. - № 6.
9. Виявити, захистити, допомогти: методичні матеріали для фахівців, які безпосередньо працюють з потерпілими від домашнього насильства. – К.: «Розрада», 2008.
10. Вчимося себе захищати: скажемо «Так!» правам дітей»: навч. метод. посіб. / Р. Безпальча, М. Григоріва, Г. Когут [та ін.]. – К.: Школа Рівних Можливостей, 2010. – 120 с.
11. Галустян Ю.М., Новицька В.П., Петрочко Ж.В. Уразливість дітей щодо комерційної сексуальної експлуатації в Україні: Ситуаційний аналіз. - К., 2003.
12. Гребенников И.В. Основы семейной жизни - М.: Просвещение. 1991. – 158 с.

13. Євко В.Ю. Право дитини жити та виховуватися у родині// Вісник Університету внутрішніх справ. – 2000. – Спецвипуск.

14. Євсюкова М.В. Деякі проблеми забезпечення проходження корекційних програм особами, які вчинили насильство в сім'ї з боку органів внутрішніх справ // Дотримання прав людини в діяльності МВС / Харківська правозахисна група. — Х. : Права людини, 2009.

15. Євсюкова М.В. Насильство в сім'ї як порушення прав людини, закріплених у конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: огляд рішень Європейського суду з прав людини // Форум права. – 2011. - №1. – С. 34-347.

16. Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

17. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 30 вересня 2011 року №3739-VI

18. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 8.09.2005 р., №2866-IV

19. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р., №2789-II.

20. Євсюкова М.В. Насильство в сім'ї як порушення прав людини, закріплених у конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: огляд рішень Європейського суду з прав людини / М.В. Євсюкова // Форум права. – 2011. – №1. – С. 34 – 347.

21. Запобігання торгівлі дітьми та експлуатації дітей: Навчальний посібник / За ред. К.Б. Левченко, О.А. Удалової. – К., 2005-210 с.

22. Каган В.Е. Семейные и полоролевые установки у подростков // Вопросы психологии. - 1998. - № 2.

23. Капська А.Й. Соціальна педагогіка: Підручник для студентів ВНЗ. – К., 2003.

24. Клим М.І. Сімейне виховання у реформаторській педагогіці: проблеми розвитку та перспективи впровадження в Україні / М.І. Клим // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – №7(242), Ч.ІІ. – С.98 – 105.

25. Комісарова С.М., Білогорка М.В., Скорейко Г.А Мистецтво сімейного життя. – Чернівці: Склавія, 2000. – 112 с.

26. Кон И.С. Дети и родители // Семья: Книга для чтения. - Кн. 1 / Сост. И.С. Андреева, А.В. Гулыга. - М.: Политиздат, 1990. - С. 236-270.

27. Конвенція МОП № 138 «Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу».

28. Конвенція МОП № 182 «Конвенція про заборону та негайні дії щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці».

29. Конвенція МОП № 29 «Конвенція про примусову чи обов'язкову працю».

30. Конох М.С. Особа: право, свобода, відповідальність. - К., 1996. Консультативне обслуговування і технічна допомога в галузі прав людини. - Харків, 1994.

31. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/MZOZaq>

32. Кочемировська О.О. Можливості виявлення та попередження насильства в сім'ї: основні поняття: посібник для соціал. працівників. — Х. : НТМТ, 2008. — 44 с.

33. Кузмичова Л.О., Жилінкова І.В. Особисті права та обов'язки батьків та дітей: Учб. посіб. – К.: УМКВО, 1991. – 56с.

34. Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. - СПб.: Изд-во «Питер», 2000. - С. 167-207.

35. Педагогічний словник для молодих батьків. – К.: ДЦССМ – ІПВ ІПНУ, 2002. – 348 с.

36. Проблеми насильства в сім'ї: правові та соціальні аспекти / Упоряд. Руднева О.М. - Харків: Право, 1999.

37. Програма корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї та основні засади її реалізації / ОБСС. — К., 2010.

38. Помиткіна Н.С. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Л.В. Хімченко, Н.І. Погорільська. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 264 с.

39. Пушкарева Е.Л. Мать и дитя в Древней Руси (отношение к материнству и материнскому воспитанию в X-XV вв.) // Этнографическое обозрение. -1996. - № 6. - С. 93-106.

40. Райгородский Д.Я. Психология семьи. (Серия «Психология семейных отношений»). Учебное пособие для факультетов психологии, социологии, экономики и журналистики. - Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002.

41. Рекомендація МОП № 146 «Рекомендація щодо мінімального віку дня прийому на роботу».

42. Рекомендація МОП № 190 «Рекомендація щодо заборони та негайних дій з ліквідації найгірших форм дитячої праці»

43. Рекомендації парламентських слухань на тему «Сімейна політика України – цілі та завдання» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/854-19>

44. Роджерс К. Психология супружеских отношений. Возможные альтернативы / Пер. с англ. В. Гаврилова - И.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002 - 288 с.

45. Романова Н., Семигіна Т. Надання послуг потерпілим від насильства в сім'ї: законодавчий аспект // Соціальна політика і соціальна робота. – 2008. - №2.

46. Романова Н.Ф., Семигіна Т.В., Левченко В.М. Вивчення вітчизняної практики надання послуг потерпілим від насильства в сім'ї // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2008.

47. Романцева С.В. Запобігання домашньому насильству щодо дітей в Україні. // Автореферат дисертації. Львів – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2018/10869/aref_mukan_o.v._romancova.pdf

48. Савченко Л.А. Права і обов'язки батьків по вихованню дітей// Право України. – 1997. - № 5

49. Сатир В. Как строить себя и свою семью: Пер. с англ. - М.: Педагогика-Пресс, 1992.- 192 с.

50. Семигіна Т., Гусак Н. Інституціоналізація реабілітаційних послуг для осіб, які зазнали насильства в сім'ї // Укр. соціум. — 2008. № 4 — С.127—139.

51. Сімейне право України: Підручник/ Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264с.

52. Сімейна політика України – цілі та завдання: матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 17 черв. 2015 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. – К.: Парлам. вид-во, 2015. – 208 с.

53. Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-метод. посіб. / К.Б. Левченко, Л.Г. Ковальчук, О.А. Удалової / [та ін.]; [Агентство «Україна»]. – К., 2011. – 292 с.

54. Стан системи попередження насильства в сім'ї в Україні: правові, соціальні, психологічні та медичні аспекти. Бондаровська В.М., Кочемировська О.О., Лактіонова Г.М. та ін. / заг. ред. О. Кочемировська. — Х. : вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2010. - 372 с.

55. Трубавіна І.М. Соціальний супровід неблагополучної сім'ї. - К.: ДЦССМ, 2003. - 85 с.

56. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. – К.: ДЦССМ, 2003. – 131 с.

57. Формування сімейних цінностей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів: посібник / Л.В. Гончар, І.М. Мачуська, К.М. Павицька, А.В. Хижняк; за заг. ред. Л.В. Гончар. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. - 176 с.

58. Хорни К. Женская психология: Пер. с англ. - СПб.: Вост-Евр. ин-т психоанализа, 1993. - 224 с.

59. Хорни К. Материнские конфликты // Хорни К. Женская психология. -СПб., 1993. - С. 142-148.

60. Христова Г.О. Теоретико-прикладні проблеми класифікації осіб, які вчинили насильство в сім'ї // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / Ред. кол.: Ю.П. Битяк, Л.М. Герасіна, В.П. Колісник та ін. — Х. : Право, 2009. — Вип. 18.

61. Шлюб,сім'я та дітородні орієнтації в Україні: монографія/ Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України; Укр. центр соц. реформ. – К.: АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.

62. Штифурак В. С. Психологія сімейного виховання. Навч.-метод. посібник. Видання друге доповнене / В.С. Штифурак. – Вінниця, 2018. – 323 с.

63. Palo Alto (CA): Science & Behavior Books, 1981.256 p.

64. Tanworth M. Reproductive technologies and deconstruction of motherhood // The polity reader in gender studies. – Polity Press, 1998. - P. 226-234.

65. Verdiano D.L., Peterson G. IV, HicksM. W. Toward an empirical coniiaration of the Wegscheider role theory// Psychological Reports. - 1990. - Vol 66(3, Pt 1). - P. 723-730.

66. Verdiano D. Family roles: an integration of theory, research, and practice. (Doctoral dissertation. Florida State Univer.) Dissertation Abstract International, 47(10), 1986.

67. Wegscheider Sh. Another chance: Hope and health for the alcoholic family. - 1999. – C. 48-59.

Пивоварова Г. С.
викладач
Відокремлений підрозділ
«Лисичанський педагогічний
коледж Луганського національного
університету ім. Т. Шевченка»

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Важливість громадянської освіти зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, участю України в загальносвітових політичних, економічних і соціокультурних процесах. Це потребує освіти для демократичного громадянства через якісне формування громадянської ідентичності, здатності й готовності молоді людини до усвідомленого вибору шляхом критичного аналізу різних можливостей та варіантів, активної участі в суспільних процесах, установлення конструктивних відносин на засадах соціального партнерства. Таким чином, однією з основних компетентностей у сфері освіти є формування й розвиток здатності молоді до життя й діяльності у правовій демократичній державі.

На сьогодні в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набуття особистістю якісних здатностей, приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог.

Презентованість використання поняття "компетентнісний підхід" у нормативно-правових і концептуальних документах, у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних педагогів свідчить, що цей підхід стає реалією сучасної освіти та активно реалізується в навчально-виховному процесі, оскільки вирішення завдань сучасної освіти потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності тих, хто навчається, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей [1].

Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти обґрунтував В. Серіков [1], на його думку саме в компетентнісному підході відображено зміст освіти, що не зводиться до знаннєво-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій. Компетентнісний підхід зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях.

На думку Г. Селевка [3], компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-

політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору.

Однією з вимог сучасного розвитку суспільства є здатність майбутніх фахівців не тільки розуміти правила співжиття і вимоги законів але й відповідним чином упроваджувати це в свою практичну діяльність. Важливо зазначити, що формування правової культури молоді не може обмежуватися лише навчанням. Саме за допомогою виховної роботи серед студентів, під час їх навчання у закладах вищої освіти, можливе формування громадянської свідомості та правової культури сучасної молоді [2].

Фундаментальними цінностями сучасного світу є демократія, свобода, повага до прав людини, солідарність та участь. Базова умова демократичного розвитку суспільства – це наявність громадян, котрі володіють уміннями здійснювати зважений і раціональний вибір, критично мислити та аналізувати інформацію, розуміють значення права, толерантно ставляться до думок інших, активно цікавляться суспільним, політичним та економічним життям [2].

Спираючись на освітню модель, що передбачає розвиток демократичних цінностей, поведінкових настанов, практичних навичок, знань, оволодіння якими дає змогу кожній особистості дієво долучатися до демократії, уналежнює компоненти, задекларовані Рамкою компетентностей для культури демократії Ради Європи [2] нами взято за основу наступні положення:

- цінності: повага людської гідності й дотримання прав людини; повага культурної багатоманітності; утвердження демократії, справедливості, рівноправності та верховенства права;

- поведінкові установки: відкритість щодо інших культур, світогляду і звичаїв; повага; громадянська самосвідомість; почуття відповідальності; почуття власної значущості; стійкість перед невизначеністю;

- практичні навички: здатність до самоосвіти; вміння аналітичного й критичного мислення; вміння слухати; спостережливості; співпереживання; гнучкість і адаптація; комунікабельність; лінгвістичні здатності; вміння спілкуватися різними мовами; готовність до співпраці; здатність розв'язувати конфлікти;

- знання та їхнє критичне осмислення: самопізнання і критична самооцінка; знання й критичне осмислення мовних стилів у спілкуванні; пізнання світу та його критичне осмислення [2].

Зміст громадянської освіти визначається як суспільними потребами, вимогами соціальних і державних інституцій, так і інтересами особистості, її ставленням до суспільних проблем і готовністю брати участь у їхньому розв'язанні.

Соціально-гуманітарна робота коледжу спрямована на реалізацію громадянського та правового становлення особистості згідно з річним планом соціально-гуманітарної роботи коледжу.

Одним із засобів формування громадянської позиції студентів педагогічного коледжу є проведення традиційного Всеукраїнського Тижня

Права до змісту якого входять і олімпіади з правознавства та громадянської освіти, інформаційні дайджести, інформаційно-просвітницькі години, розробка та захист проектів на правову тематику.

Основною метою таких заходів є залучення студентів коледжу до вивчення права, відзначення Міжнародного дня прав людини, популяризація правових знань, формування високої правової культури. До підготовки та проведення заходів залучаються студенти спеціальності «Початкова освіта» в межах практики «Спеціалізація». Проведення ІІІ правознавчого спрямування в межах Всеукраїнського Тижня права є традиційним і проводиться в системі кожного навчального року.

Робота в руслі правового становлення особистості студентів проходить і через співпрацю з різними юридичними та правозахисними організаціями. Так, за останні роки наш навчальний заклад з лекціями або бесідами правового змісту відвідали представники: провідні юристи Норвезької Ради (NRC) І. Іванчук та Д. Берест; представник Міжнародного центру перспективних досліджень Ненчіна Ірина Володимирівна; юристи Всеукраїнської Благодійної Фундації «Право на Захист»; представники правоохоронних органів, а саме: дільничний інспектор району Склизаводу, інспектор у справах неповнолітніх та інспектор патрульної поліції.

З метою підвищення власного правового рівня викладачі коледжу беруть участь у різноманітних семінарах, конференціях та форумах.

Зокрема, наприкінці листопада психолог коледжу Хомич О.М. завершила навчання за Міжнародною програмою і отримала свідоцтво Громадського радника, завдяки чому в коледжі розпочалася підготовка студентів з правоосвіти.

В жовтні-листопаді 2018 р. у ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» були проведені 2 пробні тренінги із серії «Про права, обов'язки та демократію» для активної та ініціативної групи студентів коледжу. Викладачі-тренери Хомич Олена Миколаївна та Пивоварова Ганна Сергіївна вирішили на практиці навчити студентів бути насправді активними громадянами свого міста та своєї країни.

Перший – пробний тренінг з елементами знайомства, встановленнями правил групи, та розглядом життєвих ситуацій з метою протидії будь-якої дискримінації в соціумі та поглиблення знань з психологічної та правової складової освіти – відбувся ще тиждень тому. Висока добровільна явка студентів показала, що є в коледжі насправді свідомі та активна молодь, що переймається проблемами сучасного суспільства та зацікавлена у власному рості та розвитку.

А ось другий тренінг вже пройшов в атмосфері заглиблення та активізації всіх студентів у проблематику, запропоновану тренерами. Виявилось, що питання «Прав-обов'язків-моралі» дуже близьке для студентства. Вони проявили високу активність у вирішенні ситуацій, обговоренні теоретичних питань та плануванні подальшої діяльності.

Навесні 2018 р. викладачі ЛПК Пивоварова Г.С., Хомич О.М., Ляшенко К.І., Толмачова І.Г., Борисенко Л.Л. взяли участь в освітніх модулях команди DOCCU «Формування громадянських компетентностей у майбутніх учителів початкової школи» та отримали сертифікати тренерів. Педагоги вивчали ключові поняття та принципи освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини (ОДГ/ОПЛ), тобто підхід до навчання, заснований на правах людини, конструювали моделі громадянських компетентностей для викладачів вищої школи, учителів та учнів. Даний проект був створений за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Після отриманої освіти викладачі почали впроваджувати в практику своєї роботи елементи освіти для демократичного громадянства. Наприклад, тієї ж весни був проведений тренінг для викладачів.

Пивоварова Г.С. під час викладання навчальної дисципліни «Основи правознавства» для студентів 2 курсів та інтегрованого курсу «Громадянська освіта» для студентів 1 курсів користується елементами даної освітньої програми. Зокрема, це і заняття у формі тренінгу, участь у фотофлешмобі «Я проти дискримінації», створення гербу власної групи або елементів візуалізації прав людини тощо. В основу викладання даних дисциплін покладений принцип «ПРО, ДЛЯ, ЧЕРЕЗ». Свобода слова і висловлювання, вміння користуватися фундаментальним правом людини, сміливо висловлювати свої погляди, навіть у випадку розходження із більшістю, толерантно вислуховувати думки інших і ставитись до них з повагою - ось основні вміння, які повинні бути сформовані в активного громадянина [2].

У коледжі на постійних засадах діє інформаційно-аналітичний майданчик «Центр молодіжних ініціатив». На щотижневих зустрічах активні студенти коледжу разом з викладачами обговорюють важливі події, що відбуваються в Україні та світі, діляться думками, поглядами, ідеями, вчать критично ставитися до інформації.

В цілому необхідно відзначити системний підхід до реалізації громадянського та правового становлення особистості в нашому коледжі на різних рівнях, як навчальному, так і виховному.

Література

1. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 7–13.
2. Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер: Пер. з англ. та адапт. Л. І. Парашенко. – 3-тє вид. – К.: Основа, 2016. – Т. 1. – 164 с.
3. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
4. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / Химинець В. – Режим доступу: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

Нечаєва І. В.
викладач англійської мови
Вінницький торговельно-економічний
коледж КНТУ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У СТУДЕНТІВ

Сучасне життя характеризується стрімкими політичними, економічними, соціально-культурними змінами, в умовах яких відбувається формування громадянського суспільства, модернізація освіти та управління нею. Глобальний простір, в який інтегрується наша студентська молодь, передбачає формування громадянина-патріота, здатного розбудувати суверенну Україну, життєво компетентного фахівця з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку, здатного забезпечити поступ нації до світової спільноти.

Сучасний навчальний заклад вищої освіти повинен створити студентам умови не лише для отримання певних професійних знань, умінь і навичок, а й виховати творчу, соціально адаптовану та громадськоактивну особистість, яка після закінчення закладу буде успішною в житті.

Прагнучи підготувати молодь до повноцінного життя, забезпечити умови для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів, сприяти формуванню національної свідомості, бажанню працювати задля розвитку держави, виникає протиріччя між застарілими методами та засобами виховання й сучасними вимогами до формування громадянина-патріота. Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до досягнення цієї мети, до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості в цілому.

Навчально-виховна робота у Вінницькому торговельно-економічному коледжі КНТУ спрямована на вирішення найважливіших завдань виховання – формування національної самоідентичності, громадянської відповідальності і правової самосвідомості, духовності та культури, особистої ініціативності та самостійності, толерантності в поведінці та відносинах.

Створення системи громадянського виховання у межах навчального закладу передбачає реалізацію певних завдань. Тому в процесі дослідження проблеми саме в такому ракурсі було розроблено модель виховання громадянина-патріота (рис. 1.). Розроблена модель є основою навчально-виховної роботи в нашому навчальному закладі щодо громадянсько-патріотичного виховання.

Виходячи з цього, працюючи над проблемою громадянського та патріотичного виховання студентів, ми використовуємо різні форми та методи роботи, проектну діяльність, інноваційні технології. Серед різноманітних методів та форм пріоритетну роль надаємо активним методам,

що базуються на демократичному стилі взаємодії викладача і студента й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

З точки зору виховного й розвиваючого аспектів, найбільш ефективною є форма колективної діяльності – робота над проектами. Саме тому засобом реалізації моделі виховання громадянина-патріота ми обрали проектну технологію. Адже, в спільній діяльності – спільна мета, тому результати дослідження виступають колективним надбанням усіх учасників процесу дослідження. Кожен вносить свою частку в кінцевий продукт. Реалізація проектної діяльності створюється через:

- мініпроекти патріотичного спрямування на заняттях;
- навчальні проекти патріотичного характеру;
- виховні проекти та акції патріотичного спрямування;
- проекти в рамках предметних тижнів і декадників;
- міські, обласні, всеукраїнські, міжнародні проекти.

Крім того, формуванню громадянських почуттів сприяє розвиток духовної культури людини. Викладачі нашого навчального закладу намагаються орієнтувати студентську молодь на ідеали добра, краси, правди, совісті, справедливості, толерантності, милосердя, шляхетності, людської гідності. Сьогодні поруч з прагненням до матеріальних статків, кризою суспільних ідеалів ми всі відчуваємо необхідність у такій моральній силі, яка здатна повернути віру в майбутнє держави і нації, віри в самих себе. Тому завдання викладачів, вихователів, керівників груп коледжу полягає не в тому, щоб насаджувати свої ідеї і принципи, свої погляди на життя, а надавати необхідну інформацію, знання, спрямування, учити молодих людей самим вирішувати, робити самостійно вибір у житті.

Прагнучи розкрити перед студентами безмежний світ української духовності, викладачі та керівники груп на прикладах становлення української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху вчать молодь розуміти такі поняття, як світ, людина, народ, любов, віра, надія, духовність. Слід зазначити, що головна роль відводиться керівнику групи. Саме в групі можливі довірливі бесіди на морально-етичні теми, саме тут організовується діяльність кожного вихованця, спрямована на оволодіння правильними нормами суспільної поведінки. Саме через звернення до душі і серця кожного вихованця до найсокровенніших понять – мама, тато, родина, батьківська хата, рідне місто/село, традиції і обряди українського народу студентська молодь вчиться любити, відкриває перед собою усі джерела, якими живляться почуття любові до Батьківщини.

«Національне та патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується,» – писав видатний педагог Василь Сухомлинський і дав чітку структуру духовного світу: це розум, почуття, погляди, переконання, воля. Отже, озброюючи особистість знаннями, ми формуємо її світогляд, який є основою самосвідомості. Формуючи самосвідомість особистості, формуються і почуття. Саме тому небадуже

ставлення педагогічного та студентського колективів до перебігу подій в своїй навчальній групі, в коледжі, а далі – в місті, селі призведуть, ми впевнені, до небайдужого ставлення до подій в державі. Студентам потрібно оволодіти не лише системою наукових знань, а насамперед цілісною національно-патріотичною культурою, духовністю. Без піднесення громадянської самосвідомості, патріотичного потенціалу молодого покоління, а також української державності неможливо розраховувати на успіх у відродженні Батьківщини.

Таким чином, на сучасному етапі українського державотворення надзвичайно актуальною є проблема виховання у молодого покоління патріотичних почуттів, активної громадянської позиції, сприяння усвідомленню студентами свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей. Власне, громадянське виховання спрямоване на формування у молоді любові до Батьківщини, прагнення її розбудувати, формувати імідж України як європейської держави, дбайливо ставитись до рідної землі, оточуючих людей, мови, традицій, культури, нести відповідальність за долю України. Від того, наскільки вивіреними і далекоглядними будуть прийняті сьогодні заходи для виховання громадянських почуттів підростаючого покоління, залежить завтрашній день України.

Шевчук Н. І.

заступник директора

Вінницький технічний коледж

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ – ІНВЕСТИЦІЇ В МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

У ХХІ столітті духовність людини, її творчий інтелект, відкритість інноваціям, розцінюється як основний капітал суспільства. Тому одним із завдань закладів освіти є виховання громадянина, який є патріотом Батьківщини, усвідомлює власні права і обов'язки, здатний до самостійного творчо-критичного мислення, підготовлений до активної участі в суспільному житті.

Проблеми громадянського виховання молоді постійно у фокусі досліджень філософських та психолого-педагогічних наук, їх вирішення сьогодні потребує значної модернізації освітньо-виховного процесу та обов'язкове залучення потенціалу студентського самоврядування. Адже громадянська відповідальність для людини та розвитку суспільства є актуальною, це пов'язано з тим, що від неї залежить як благополуччя окремої спільноти, держави, так і людської цивілізації. Оцінити рівень такої відповідальності у студентів можна в процесі громадської діяльності, своєчасним виконанням громадських обов'язків (староста, профорг,

студентське самоврядування тощо), участі у студентському та волонтерському рухах.

Безумовно, «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства [1]. Тому в період становлення громадянського суспільства освітня діяльність перетворюється на вагомий інструмент виховання громадянина-патріота, формування його активної громадянської позиції, стає дієвим чинником пропагування демократичних цінностей. Під час навчання майбутній фахівець формується як професіонал, мотивований до навчання впродовж життя; як особистість, яка прагне власного розвитку; як патріот, готовий вирішувати національні та суспільні проблеми; як громадянин, орієнтований на побудову демократичного громадянського суспільства. Л. Руглова зазначає, що «навчання професіоналізму та громадянське виховання у вузах повинні бути органічним єдиним процесом цілеспрямованого формування особистості громадянина» [2, с. 5].

Завдання щодо громадянського виховання студентів представлено у нормативно-правових документах: Законах України «Про громадські об'єднання», «Про громадські молодіжні та дитячі організації», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Крім того, певну роль відіграють Державна національна програма «Освіта (Україна ХХ століття)», Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концепція національно-патріотичного виховання молоді», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» та інші.

Проголошені нормативно-правові акти розкривають зміст громадянської відповідальності особистості: виховання поваги до Конституції та державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, формування почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина; сприяння реалізації прав особистості на вільне формування політичних і світоглядних переконань; виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй.

Виходячи з вищезазначеного, необхідно підкреслити, що молодь активна частина сучасного українського суспільства, носій інтелектуального потенціалу, основний рушійний та визначальний фактор суспільно-економічного прогресу. Саме від здатності молоді бути активною, дієздатною та творчою силою залежать перспективи державорозбудовуючого процесу в Україні. А соціальна активність – це розкриття і реалізація власної індивідуальності, закладених природою здібностей, нахилів, талантів, підготовка до свідомого вибору місця в житті, формування національної свідомості, особистісна самотворчість, духовне удосконалення.

Складність суспільних перетворень, коли стираються грані між добром і злом, між моральним і аморальним, впливає на процеси соціалізації

молодих людей. Не маючи життєвого досвіду, молодь дуже чутлива до реальності нашого суспільства і до моральних цінностей. Наше життя наче перетворилося на безперервний процес адаптації, а саме від адаптаційного потенціалу особистості залежить її успіх і можливості самореалізації.

Як у будь-якій справі має бути конкретна системна освітньо-виховної робота – на заняттях і після них, а також професійність і відповідальність кожного – від адміністрації до студентського самоврядування, це: наполегливість, креативність, культура, толерантність, мобільність, етикет, спорідненість думок. Зберегти і примножити людське в людині в нестабільних соціально-економічних умовах – необхідно, актуально, тому потрібні активна життєва позиція та громадянська зрілість кожного учасника освітньо-виховного процесу.

Крім того, орієнтуючись на сучасний ринок праці, освітній заклад спільно із студентським самоврядуванням прикладає всі зусилля для того, щоб готувати молодь до входження в ринкові відносини. Тому важливо не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватися та пристосовуватися до економічних перетворень, користуватися інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися протягом життя.

Активне залучення молоді до громадської діяльності сприяє набуттю молодими людьми позитивного життєвого досвіду, забезпечує теоретичну та практичну реалізацію заходів спрямованих на формування успішної особистості, запобігає росту негативних проявів у молодіжному середовищі, відсутності злочинності серед студентської молоді коледжу.

Розвиток творчості студента – це, в першу чергу, запорука його успішної професійної діяльності в майбутньому. Тому педагогічний колектив спільно із студентським самоврядуванням надає широкий спектр для самореалізації талановитої та креативної молоді.

В коледжі працюють проекти «Соціальна студентська служба», «Школа волонтера» і «Школа лідера», студентський соціальний театр. В цьому році стартував проект «Інтелектуал 2018».

Підтримка талановитої соціально-активної молоді в коледжі розглядається як інвестиції в майбутнє України. Улюблені студентські проекти «Дівчина-лідер» та «Лицар коледжу» - є невід'ємною складовою процесу соціалізації студентської молоді, які мають особливий вплив на гармонійний розвиток, громадську активність, пропаганду здорового способу життя. Це вплив на формування не просто особистості, а культури молодих людей, уміння жити в полікультурному середовищі, поважати людей інших національностей, політичних уподобань, релігій. За європейськими стандартами це одна із основних життєвих компетентностей.

Продовжує роботу проект «Євроклуб», метою якого є розширення знань щодо діяльності Європейського Союзу, виховання молоді в дусі європейських цінностей, встановлення партнерських стосунків з Європейськими молодіжними організаціями, сприяння курсу України на інтеграцію у Європейські структури.

Члени гуртка «Пошук» продовжують створювати книгу пам'яті «Спогади рідних і близьких людей, живих свідків тих подій Другої Світової війни та альманах «Мій родовід», які зберігаються у музеї історії коледжу.

Ефективним засобом активізації й саморозвитку особистості є волонтерський рух. Сьогодні у коледжі працює потужний загін волонтерів. Студенти-волонтери залучаються до основних видів соціальної роботи, таких, як профілактика, обслуговування, адаптація, патронаж, просвітництво.

28 листопад 2018 року силами студентів-волонтерів та психологічної служби коледжу був проведений квест «Коледж – територія без насильства!» для студентів першого курсу. Зазначений захід волонтери коледжу проводять четвертий рік поспіль в рамках Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства».

9 команд студентів – новачків пройшли п'ять локації квесту, познайомились з творчістю студентського соціального театру. В підсумку були визначені переможці, які отримали солодкі призи.

Коледж співпрацює з Вінницьким міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Кваліфікованими спеціалістами проводиться соціальний супровід та надається психологічна підтримка і допомога дітям-інвалідам і сиротам. Систематичними стали зустрічі в академічних групах з проблем торгівлі людьми, бесіди, тренінги з профілактики тютюнопаління, вживання алкоголю, наркоманії та СНІДу.

Результатом цієї роботи є досягнення, здобутки та перемоги, а саме: студенти коледжу стали учасниками різних студентсько-молодіжно-соціальних проектних заходів, підвищують свій просвітницький рівень, розвивають таланти та здібності в гуртках, клубах, об'єднаннях. Студентська рада коледжу, профспілковий комітет, студентський молодіжний просвітницько-культурно-мистецький центр «Юність» під керівництвом педагогів-наставників стали центром просвітницького, соціального та культурно-творчого розвитку життя молоді коледжу.

Таким чином, вокальний ансамбль «Надія» посів I місце у XII Всеукраїнському фестивалі борщу у «Театрі на городі» заслуженої журналістки України Г. Секрет; I місце у регіональному конкурсі-фестивалі патріотичної пісні «Від серця до серця» в м. Конотоп Сумської області в рамках реалізації національно-патріотичного проекту культурного обміну «Алея співдружності студентів України». Команди коледжу зайняли I місце у квесті «Великодній кошик», за що нагороджена дипломом відділу у справах молоді та туризму Вінницької міської ради і I місце в обласному брейн-ринзі серед студентів технікумів і коледжів «Ти – людина, отже ти маєш право»; II місце в брейн-ринзі серед студентів університетів, технікумів і коледжів «Будуємо Європу в Україні» Представництва ЄС в Україні; I місце в загально-студентському проекті «Студентська ліга 2018» (відділ у справах молоді та туризму Вінницької міської ради). Команда ВТК отримала перемогу в конкурсі проектів Молодіжного банку ініціатив з проектом «Відходи в доходи» - отримали 1000 грн. на реалізацію проекту в напрямку «Охорона навколишнього природного середовища» Державної цільової

соціальної програми «Молодь України на 2016-2020 р.». Крім того отримали нагороди: Грамоту департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОДА з нагоди Дня захисника України «За відданість у справі національно-патріотичного виховання, розвиток талановитої небайдужої молоді, організацію та участь у фестивалі військово-патріотичної пісні «За Україну, за честь, за славу»; Диплом VII Фестивалю «Вінницька студентська весна» ГО «Розвиток. Розвиток»; Подяку Вінницької міської ради та її виконавчого комітету за ініціативу і наполегливість, вагомий внесок у поліпшення благоустрою міста Вінниці та активну участь в акції «Студентська молодь Вінниці – за чисте довкілля»; Подяку Вінницького міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за багаторічну плідну співпрацю та небайдужість до проблем молоді. Студентка коледжу Лабунець Юлія у листопаді 2018 року посіла III місце в обласному студентському фестивалі української пісні «Melomania.ua».

Така спільна робота згідно з дослідженням Ю.В. Ївженка, «дозволяє визначити почуття громадянськості як комплекс, що виявляється у почутті патріотизму, морально-естетичних почуттях та національно-культурній ідентичності, громадянській гідності, громадянській відповідальності, громадянському обов'язку, громадянській совісті, громадянській мужності, шанобливого ставлення та любові до рідного краю, що відображається у соціально-значущих діях, вчинках, спрямованих на забезпечення соціальних інтересів та прав людини, а також зміну соціального середовища відповідно до моральних цінностей і актуальних суспільних завдань» [3, с. 14].

Формування особистості як громадянина, передбачає забезпечення громадянської активності, швидкої соціалізації, соціальної стратифікації та реального включення студентської молоді у соціально-економічні, політичні, духовні та інші процеси, під час яких формується громадянська відповідальність кожного суб'єкта.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017, № 38-39. – ст. 380.
2. Руглова Л.В. Формирование гражданственности студенческой молодежи на современном этапе развития общества. дис. канд. пед. наук: 13.00.08/ Руглова Л.В. – Кемерово, 2005. – с. 187.
3. Ївженко Ю.В. Теоретичні аспекти формування почуття громадянськості студентської молоді / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності у студентів». – Конотоп. – 24-25 квітня 2018 р. – ст. 14.

Кучинська О. Г.
викладач
Ткачук М. В.
викладач
Вінницький технічний коледж
oleksandra@kuchinska.vn.ua

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПОЧУТТІВ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

Постановка проблеми. Україна – держава, що перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях до свободи й демократії, національного відродження, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства на основі європейських стандартів.

Нині важливо відродити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати в студентській молоді громадянсько-активні, соціально значущі якості, які вона зможе проявити в усіх видах діяльності, і, перш за все, пов'язаних із захистом інтересів свого народу та Батьківщини, реалізації особистого потенціалу на благо української держави.

Мета роботи полягає у розкритті питання громадянського виховання сучасного студента коледжу.

Виклад основного матеріалу. Відродження національної культури та підвищення ролі рідної мови є необхідними складовими мовної політики в сучасній Україні. Тому освітньо-виховний процес у закладі освіти необхідно вибудовувати таким чином, щоб пробудити в студентах національні почуття, виховувати в них повагу і любов до свого народу, до його віковичних моральних та духовних здобутків, а також самоповагу й гордість за свою Батьківщину, і на цій основі формувати суспільно значущі особистісні риси громадянина України: національну свідомість, духовність, трудову активність, морально-етичну, фізичну, екологічну і правову культуру.

Цей складний і тривалий процес передбачає цілий комплекс організаційних, дидактичних, методичних, психологічних, виховних заходів. І рідна мова та література в цьому комплексі - не просто найголовніша складова, а й фундамент цієї ідеологічної системи.

Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом. Зокрема, В. Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її громадянську свідомість.

Розвиткові мовної особистості у великій мірі сприяє позааудиторна робота, спрямована на громадянське виховання студентської молоді.

У Вінницькому технічному коледжі сформувалася традиційна система громадянського виховання молоді. З 1 вересня, проводиться урочиста лінійка, присвячена Дню знань. Щорічно 4 вересня викладачі української словесності разом зі студентами беруть участь у вшануванні пам'яті поета-земляка В. Стуса біля його пам'ятника, декламують твори поета-дисидента, виконують пісні. Проводяться виховні заходи до Дня української писемності та мови. Студенти коледжу є активними учасниками літературно-мистецьких заходів обласної універсальної бібліотеки імені К. Тимірязєва, долучаються до виступів та інсценізацій, започаткованих обласним управлінням культури та соціальною служби молоді. Традиційними в коледжі є «Українські вечорниці» та «Фестиваль вареників». Вокальний ансамбль коледжу щорічно бере участь зі своєю програмою у обласному фольклорному святі «Фестиваль борщу», яке проводить телеведуча обласного державного телебачення Ганна Секрет. Серед студентів першого курсу проводиться щорічний огляд художньої самодіяльності «Ми діти твої, Україно!». Студенти старших курсів беруть участь у щорічному огляді військово-патріотичної пісні. Позначені вихованням національних рис конкурси «Лицар коледжу» та «Дівчина-лідер». Давні українські звичаї оживають під час новорічних свят: студенти виконують з великим піднесенням колядки та щедрівки, виступають з вітаннями в обласних установах та інших коледжах.

Прикладом високого патріотизму для молоді є, беззаперечно, життя Т. Г. Шевченка. Тому на початку березня в коледжі щорічно проводиться «Тиждень рідної мови», в рамках якого відбуваються конкурси читців поезії Т. Шевченка, літературно-мистецькі зустрічі з письменниками рідного краю, традиційний відкритий виховний захід «В сім'ї вольній, новій», присвячений великому синові нашого народу, Тарасові Шевченку. Шевченкове слово в коледжі щоденно звучить з репродуктора студентського радіо під час великої перерви. Адже воно стало зброєю в боротьбі за кращу долю рідного народу, вірою у справедливе майбутнє.

Такі заходи лягають добрим зерном у душі студентів - і вони досягають високих перемог. Так у 2013, 2014 роках студентка Вінницького технічного коледжу Кабальок Альона зайняла двічі I місце у III та IV Міжнародних мовно-літературних конкурсах учнівської та студентської молоді ім. Т. Шевченка. У 2016 студентка коледжу (група 1Ф) Коломієць Оксана також здобула I місце у фінальному етапі цього ж конкурсу. Студентка Пасарар Наталя здобула II місце у загальнонаціональному етапі XV Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика. У 2016 році Коломієць Оксана виборола II місце серед коледжів України в XVI Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика (викладач Кучинська О.Г.). Ніколіна Юлія зайняла I місце в обласному етапі конкурсів з української мови ім. П. Яцика та ім. Т. Шевченка у 2018 році.

Така потужна робота викладачів української мови та літератури у Вінницькому технічному коледжі допомагає донести до студентів істину: «Рідна мова – це основа нашого буття, це те, що вирізняє нас у світовому

соціумі серед тисяч народів, робить особливими, унікальними у своїй самотності» [5, с. 36].

Таким чином, формування національно-мовної особистості на заняттях української мови є необхідною передумовою для виховання свідомих громадян України.

Літературній освіті також відводиться особлива роль у формуванні соціального й морального обличчя юних громадян нашого суспільства, оскільки література є могутнім джерелом національної духовності, своєрідним генетичним кодом, пам'яттю народу. У художній літературі знаходять своє вираження його історія, його моральні цінності, ідеали, традиції, його ментальність, національний характер.

Вивчення національної літератури - це шлях до досконалого оволодіння українською мовою. Адже першоелементом літератури є мова в її різноманітних стильових вираженнях.

Реформування викладання української літератури в навчальному закладі має бути орієнтовано на проведення науково-дослідницької роботи щодо впровадження інновацій, розвитку творчих здібностей студентів, широкого використання художніх творів, які виховують в молоді любов до рідної землі, свого народу, мови, власної історії та культури тощо.

Нині відбувається активний процес дослідження творчості митців, чий імена були безпідставно забуті, визначається їхнє місце в літературі свого часу і в духовній скарбниці сучасності.

Тема патріотизму обговорюється під час вивчення творчості письменників, які з ряду причин опинились за кордоном. Вивчаючи їх твори, студенти починають усвідомлювати, що таке чужина і рідна Вітчизна.

Яскравим прикладом патріотизму є поезія нашого поета-земляка Євгена Маланюка «Під чужим небом»

- Що мені телефони, Версалі, експреси,
Нащо грім Аргентин, водопад Ніагар,
Сниться рідна Синюха і верби над плесом
Сниться батьківська хата і вітер-дудар.

Багато талановитих письменників пожертвували собою з любові до рідного краю, свого народу. Наприклад, В. Симоненко (творчість вивч. в 11-у класі) прожив усього 28 років, залишивши нам безцінну спадщину роздумів у творах. Усім добре відомі його слова, які стали піснею:

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Окремо хочеться сказати про п'єсу М. Куліша «Мина Мазайло», в якій автор гостро висвітлює українців-манкуртів, які цураються своєї мови, своєї культури, люди, які не пам'ятають своїх коренів. Твір комедійний, але торкається він надзвичайно серйозної теми, яка актуальна й сьогодні. Обговорюючи твір, студенти звернулися до поезії сучасного поета В. Баранова «До українців», в якій автор закликає не бути байдужим до своєї історії, до усвідомлення себе українцями, як такими, а не хохлами.

Бо можна жити й хохлом,

І не згіркне від того хлібина.
Тільки хто ж тоді небо
Прихилить до ваших могил,
Як не зраджена вами, зневажена вами Україна.

Таким чином, зміст програми з української літератури підпорядковується виховній меті – формувати національно свідому, духовно багату особистість, здатну до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення. Але важливу роль відіграє також питання методичного інструментарію при реалізації цієї мети.

Велику допомогу викладачеві у процесі вивчення літератури та досягненні її мети надають інформаційно-комп'ютерні технології.

На етапі підготовки студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності мотиваційно-пізнавальна діяльність викладача технологій формує зацікавленість у сприйнятті інформації, що буде представлена на занятті. Формування зацікавленості може відбуватися різними способами: роз'яснення значень інформації для майбутньої діяльності; демонстрація технологічних завдань, які можуть бути вирішені за допомогою цієї інформації; розповідь про проблеми, які були розв'язані за допомогою цієї інформації. Зображення на екрані є рівнозначним словам викладача.

Застосування на заняттях української літератури мультимедійних технологій дає змогу суттєво змінити методи здобуття нового знання шляхом ефективнішої організації пізнавальної діяльності учнів.

Основна мета – виховання творчого читача із самостійним критичним мисленням, формування у нього гуманістичного світогляду, загальної культури, естетичних смаків особистості.

Об'єкт – особистість студента (його духовно-емоційний світ, моральні цінності та орієнтація, творче мислення, уява, читацькі компетенції, мовлення).

Заняття української літератури покликані сформувати особистість творчу, вільну, духовно багату, самостійно мислячу. Із широким світоглядом, зі стійкими моральними принципами – особистість котра любить і пишається здобутками рідної культури, але разом з тим опановує і шанує надбання інших народів; особистість, яка має активну громадську позицію, відчуває потребу жити й працювати задля України.

Вивчення літератури має забезпечити розв'язання таких завдань:

- прилучення студентів до найкращих здобутків українського, російського, світового письменництва та представників інших національностей, що проживають в Україні;
- підвищення рівня загально – освітньої культури студентів;
- формування у них стійкого інтересу до читання, естетичного смаку, здатності розрізняти й оцінювати художні явища, протистояти низько вартісній масовій культурі;
- розкриття студентам різноманітних функцій літератури – пізнавальної, естетичної, виховної;

- оволодіння змістом художніх творів, усвідомлення їхнього місця в літературному процесі і розвитку національних культур;
- засвоєння студентами ключових фактів, основних тенденцій розвитку літератури в Україні та в інших країнах;
- розуміння ними літератури як мистецтва слова і як складові духовної культури людства;
- формування у студентів творчих здібностей, уяви, самостійного мислення;
- розвиток естетичних емоцій та почуттів, зв'язного мовлення, вміння аргументовано й образно висловлювати свої думки, судження, оцінки;
- сприяння моральному самовизначенню молодої людини, виробленню в неї активної життєвої позиції на основі гуманістичних цінностей та ідеалів, прагнення до самостійного пошуку.

Реалізуючи ці завдання, викладачі, що забезпечують літературну освіту в коледжі, допомагають студентам не тільки засвоїти зміст художніх творів, а й осягнути їхню естетичну значущість, зробити висновки, важливі для морального формування особистості та рівня її загальної культури.

Дидактичні принципи викладання передбачають інноваційний підхід викладача:

1. З метою стимулювання інтересу студентів до творів літератури, щоб навчити їх бути уважними та вдумливими читачами, розробляємо тести і літературні диктанти для перевірки якості освоєння художніх текстів. Тести мають репродуктивний характер, тому таку перевірку проводимо на етапі актуалізації опорних питань. А літературні диктанти – на етапі узагальнення, вони передбачають елементи аналізу твору чи творчості автора.

2. Проводимо асоціативні диктанти, які дають змогу перевірити, як студенти орієнтуються в біографії та творчості письменника (диктуються дати, географічні об'єкти, назви творів, прізвища людей, які мають певне відношення до автора; студенти розшифровують ці поняття усно чи письмово); цитатні диктанти, що перевіряють знання студентами художніх текстів, висловлювань про письменника, творчість якого вивчається; хронологічні диктанти (коли є потреба запам'ятати найважливіші дати, пов'язані з життям і творчістю автора); бліц-диктанти, які вимагають якісної підготовки студентів.

3. Використовуємо нетрадиційні форми проведення навчальних занять з літератури: літературні семінари (за поетичною творчістю Л. Українки, М. Рильського до оглядових тем “Література періоду відлиги”), літературні практикуми (“Українська література 10-х років ХХ ст.”), заняття-диспут (за романом П. Мирного “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” – “Чіпка Варениченко – злодій, вбивця?..”), заняття – біль (за романом О. Гончара “Собор” – “Моя душа – це храм чи купа цегли?” або “Собори душ своїх бережіть, друзі!... Собори душ...”), заняття-пам'ять (“Роман У. Самчука “Марія” розповідь про Україну ХХ ст.. і трагічну долю українців в умовах тоталітарної радянської системи”), заняття з елементами інсценізації (за повістю І. Нечуя-Левицького “Кайдашева сім'я”, за кіноповістю О. Довженка

“Зачарована Десна”), заняття - інтерв’ю (за біографією О. Довженка), заняття – конференція (виступи, повідомлення студентів – біографів, історіобіографів, літературознавців під час вивчення біографії та творчості письменника).

4. Цікавою творчою роботою для студентів є складання стислої психологічної характеристики письменника (щоб вона була яскравою, вражаючою, вплинула на уяву й серце слухачів; у свою розповідь студенти включають цікаві відеослайди та відеофрагменти. Наприклад, використовуємо на заняттях художні фільми «Кайдашева сім’я» за повістю І.С. Нечуя Левицького, «Мартин Буруля», «Хазяїн» під час вивчення творчості Карпенка Карого, вивчаючи твір «Оборона Буші» М. Старицького, переглядаємо відеофільм «Сім чудес Вінниччини», переглядаємо на занятті драму «Украдене щастя» І. Франка, уривки з фільму «Перехресні стежки» за однойменною повістю І. Франка, «Тіні забутих предків» за повістю М. Коцюбинського, «Лісова пісня» Лесі Українки, «Мина Мазайло» М. Куліша, «Україна в огні» О. Довженка, «Голод-33-го» за романом «Жовтий князь» В. Барки, «Тигролови» І. Багряного та ін.

Творчі зусилля кожного викладача мають бути спрямовані на те, щоб підвищити виховний рівень сучасного заняття та його творчий потенціал, створити оптимальні можливості для розвитку самостійного творчого мислення студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, формування патріотичних почуттів під час вивчення літератури.

Тому громадянське виховання студентів здійснюється на основі проблемного вивчення текстів, їх системності, де домінантою є настанови до національного відродження.

Мистецтво, зокрема література, несе в собі вічні цінності. Вони загальнолюдські і водночас у кожного народу свої.

Висновки. Отже, сутністю викладача рідної мови та літератури має бути висока культура, непохитна громадянська свідомість, глибоке розуміння тих складних завдань, які сьогодні потрібно розв’язувати незалежній Українській державі. Усе це педагог не тільки повинен передати своїм вихованцям, а бути беззаперечним зразком для наслідування.

Тільки систематичне громадянське виховання може подолати почуття національної меншовартості і сформувати людину – громадянина з національним складом мислення та природним почуттям гордості, що ти – українець. На основі такої виховної роботи формуються любов до рідної землі й свого народу, патріотизм і готовність захищати Українську державу.

Література

1. Вертій О. Методика вивчення української літератури на сучасному етапі: основні ознаки і поняття // Дивослово. - 2012. - № 3.

2. Жадан М.Н. Виховуємо патріотів художнім словом //Вивчаємо українську мову та літературу.– 2012 - № 15.

3. Зякун Т. Особливості формування національної свідомості молоді на сучасному етапі державотворення //Рідна школа - травень, 2006

Зима О. Г.
кандидат економічних наук, професор,
Гусь Ю. Г.
викладач
Харківський національний економічний
університет ім. Семена Кузнеця

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднавчого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на формування життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей. За формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки.

Місія Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (ХНЕУ ім. С. Кузнеця) - це формування творчої особистості, міцного професіонала для наукової та практичної роботи у сфері суспільно-економічної діяльності з метою підвищення якості життя людей і прогресивного розвитку суспільства [1].

Головні завдання ХНЕУ ім. С. Кузнеця у виховній діяльності:

- створення єдиної комплексної системи виховання студентів, яка відповідає вимогам державної політики в галузі освіти;
- збереження та забезпечення історико-культурних традицій університету;
- модернізація традиційних, пошук і розробка нових форм, прийомів та методів виховної роботи, які відповідають вимогам часу й новим запитам студентів;
- формування у студентської молоді патріотичної свідомості та поведінки, готовності бути гідним громадянином України, служити суспільству і державі;
- створення оптимальних умов для розвитку та самореалізації студентів, надання їм допомоги у самовихованні, самовизначеності, моральному самовдосконаленні;
- підвищення загального культурного рівня молоді - культури поведінки, мови, спілкування, розваг;
- організація корисного дозвілля студентів університету, підтримка талановитої молоді, розвиток творчого потенціалу молоді;
- формування в майбутніх спеціалістів потреби у здоровому способу життя та відповідних навичок, спрямованих на запобігання асоціальній поведінці;

- формування у майбутніх спеціалістів потреби в постійних заняттях спортом;
- розвиток органів студентського самоврядування, підвищення ролі студентських колективів у навчальному процесі та суспільній діяльності університету, організація навчання студентського активу, розвиток студентських ініціатив;
- демократизація стилю спілкування та взаємодії викладачів і студентів;
- організація соціально-психологічної та психолого-педагогічної допомоги.

Формування творчої особистості за допомогою посилення організаційно-виховної, культурно-освітньої роботи серед студентів у національній моделі вищої освіти нерозривно пов'язане з відродженням нації, демократизацією і гуманізацією суспільства, поглибленням самоврядування народу, яке передбачає висунення молоді на керівну роботу в різних сферах управління і виробництва.

Цей процес не може бути стихійним, він передбачає співробітництво, співдіяльність, співтворчість педагога і студента. Кожен педагог, який би предмет він не викладав, завжди є перш за все вихователем. К.Д. Ушинський стверджує, що "дух навчального закладу живе не в стінах і не на папері, а в характері більшості викладачів і звідти переходить у характери вихованців".

Громадсько-виховна та волонтерська робота підвищує соціальну активність студентської молоді. У ХНЕУ ім. С. Кузнеця на сьогодні діють: міська громадська молодіжна організація, первинна профспілкова організація студентів, аспірантів, докторантів, наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів (НТ САД), молодіжний культурний центр, спортивний клуб, дебатний клуб, громадський центр зайнятості, відділ молодіжної політики та соціального розвитку, відділ маркетингу та корпоративних комунікацій, волонтерський штаб, науковий гурток "Enactus", студентський театральний колектив "Кузнеці". Налагоджено зв'язки з багатьма громадськими і державними організаціями міста, країни, за кордонними та міжнародними організаціями.

Важливою проблемою є заохочення лідерів до самоорганізації і керівництва студентським колективом задля вирішення молодіжних питань. Саме тому студентському самоврядуванню в нашому університеті приділяється значна увага. Розроблено положення, яке регулює цей напрям роботи [4]. Усі органи студентського самоврядування мають чіткі цілі, завдання, функції. Визначено підпорядкованість в університетському та міському форматах. І результати цього досить вагомі. Члени Молодіжної організації ХНЕУ ім. С. Кузнеця є координаторами Української асоціації студентського самоврядування в Харківському регіоні, неодноразово обирались студентськими мерами Харкова, є членами обласної та міської студентських рад.

З метою підвищення мотивації участі студентства у громадському житті ректоратом разом з організаціями студентського самоврядування щорічно

проводиться конкурс на звання "Краща академічна група ХНЕУ ім. С. Кузнеця" і "Кращий керівник академгрупи ХНЕУ ім. С. Кузнеця", "Кращий гуртожиток ХНЕУ ім. С. Кузнеця" та "Краща студрада гуртожитку" з преміями для придбання спортінвентарю для студентів гуртожитків [5].

Молодіжна організація (МО) університету активно співпрацює з комітетом у справах сім'ї, молоді та спорту Шевченківського району, департаментом у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради, департаментом науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, Харківською обласною студентською радою, Українською асоціацією студентського самоврядування, Всеукраїнськими молодіжними громадськими організаціями "Студентська республіка" та "Федерація дебатів України", громадською організацією "Всеукраїнське студентське братство "Еліта Нації"", локальним комітетом AIESEC у Харкові.

Студентське самоврядування у закладах вищої освіти є складовою демократизації вищої школи. Проблема самоврядування в закладах освіти набула своєї актуальності в кінці ХХ на початку ХХІ ст., тобто в період становлення української незалежної держави. Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації. Опора на ініціативу, активну життєву позицію, ціннісні орієнтації студентства є реальним показником цивілізованості суспільства, утвердження в ньому демократичних начал.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що для посилення ролі студентського самоврядування та національного виховання в цілому потрібно: сприяти виявленню у студентському середовищі потенційних лідерів, організаторів та залучати їх до роботи студентського самоврядування; створювати умови для консолідації студентського середовища в питаннях підвищення якості навчання, організації національно-патріотичних заходів та культурного дозвілля; залучати органи студентського самоврядування до організації та проведення олімпіад, Літніх і Зимових шкіл і конференцій, публічних лекцій, ярмарок вакансій; підвищувати відповідальність студентських рад гуртожитків у питаннях поселення та проживання студентів, збереження матеріальної бази, організації дозвілля, економії енерго- і водних ресурсів тощо; сприяти підтриманню цілісної системи правового та екологічного виховання студентів усіх форм навчання; виявляти і розвивати таланти та індивідуальні здібності студентів, залучати їх до наукової, творчої та спортивної діяльності; створювати та підтримувати діяльність центрів культури і мистецтва, студентських театрів, інтелектуальних, спортивних і краєзнавчо-туристичних клубів; проводити конкурси і фестивалі художньої та творчої самодіяльності.

Література

1. В.С. Пономаренко. Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів Харківського національного економічного університету. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 32 с.
2. Ушинський К.Д. Твори: В 6 т. – К.: Рад. школа, 1952. – Т. 1. – С. 134
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. – 2005. – 485 с.
4. Зима О.Г., Підгайна В.О. Особливості волонтерства та його розвиток в Україні: препринт. /вид. ХНЕУ: 2011. – 45 с.
5. Офіційний сайт ХНЕУ ім. С. Кузнеця – режим доступу: <http://hneu.edu.ua>

Чурілова В. Є.

викладач

Відокремлений підрозділ «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРУ МОЛОДІЖНИХ ІНІЦІАТИВ

Розвиток і підтримка студентського самоврядування в умовах різких викликів сучасного українського суспільства зумовлюють пошук нових шляхів реалізації завдань громадянського, національно-патріотичного становлення особистості та апробації нових підходів у роботі із студентською молоддю, заснованих перш за все на принципах демократичності. Заснування Центру молодіжних ініціатив у сучасних закладах зумовлене необхідністю реалізації сучасної молодіжної політики і стратегії розвитку держави, посилення виховної роботи, спрямованої на подальший розвиток гуманітарної й соціальної сфер та підтримання у молоді мотивації до відданого служіння Українському народові шляхом забезпечення їх конституційних прав і свобод.

Національно-патріотичне становлення особистості викликає значний інтерес науковців і практиків. Важливе значення в досліджуваній проблемі мають загальнотеоретичні і практичні роботи Ю. Азарова, О. Богданової, М. Болдирева, Г. Ващенко, Д. Донцова, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Методологічні та теоретичні основи формування особистості з глибоким почуттям патріотизму, любові до Батьківщини розкриті у працях І. Бега, Г. Біленької, А. Бойко, М. Боришевського, Ю. Завалевського, П. Ігнатенка, В. Каюкова, Б. Кобзаря, Ю. Ївженка.

Психолого-педагогічні, соціально-педагогічні особливості національно-патріотичного виховання представлені працями О. Вишневського, Т.

Дем'янюк, І. Єрмакова, А. Капської, В. Кіндрата, І. Коваленко, П. Кононенко, В. Кузя, І. Мартинюка, В. Оржеховської, С. Павлюка, А. Погрібного, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, Є. Сявавко, К. Чорної, П. Щербаня та ін. їх погляди на поняття національно-патріотичного виховання не тотожні.

Аналіз означених робіт свідчить про неперервні пошуки шляхів удосконалення навчально-виховного процесу виховання майбутніх педагогів. Саме той факт, що у загальному огляді дисертаційних досліджень не виявлено робіт, які спеціально присвячені проблемам патріотичного виховання під час інформаційної та військової агресії, обумовив можливість працювати в напрямі розробки шляхів патріотичного виховання та узагальнення досвіду.

Спираючись на викладене вище, ми можемо визначити основну мету даної роботи, яка полягає у описі досвіду організації центру молодіжних ініціатив у Відокремленому підрозділі «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету Тараса Шевченка», реалізуючи мету Стратегії, а саме «...визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання на основі: розвитку діяльнійості відданості у розбудові України, формування у дітей і молоді активної громадянської, державницької позиції та почуття власної гідності; скоординованої роботи та взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання, їх ефективної співпраці з громадськістю; формування широкої громадської підтримки процесів національно-патріотичного виховання, розширення ролі та можливостей громадських об'єднань, підвищення ролі сім'ї, активної участі волонтерів, активістів».

Головною домінантою вибору є актуальність реалізації завдань державної політики щодо формування високого рівня громадянської активності, патріотичної самосвідомості молоді прифронтових міст Луганщини, яка стала безпосереднім свідком АТО. Нормативно-правовим підґрунтям методичної роботи щодо організації діяльності Центру молодіжних ініціатив в умовах функціонування органів студентського самоврядування стали: Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки; Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (Додаток до Наказу МОН України від 16. 06. 2015 р. №641), Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах», Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки».

Центр молодіжних ініціатив функціонує на демократичних засадах органів студентського самоуправління з 2015 року.

Центр молодіжних ініціатив є громадським об'єднанням, що згуртовує свідому, патріотично налаштовану молодь регіону, яке базується на оновленому механізмі організації роботи з молоддю, в основі якого є поєднання управлінської вертикалі з інститутами громадянського суспільства: молодіжними, волонтерськими, громадськими організаціями. Засновників та членів об'єднує розуміння необхідності постійної та цілеспрямованої роботи з молоддю, підтримки раціональних молодіжних ініціатив, пропозицій та проектів, бажання сприяти правовому, соціальному та культурному прогресу у суспільстві.

Заснування Центру зумовлене необхідністю реалізації сучасної молодіжної політики і стратегії розвитку держави, посилення виховної роботи, спрямованої на подальший розвиток гуманітарної й соціальної сфер та підтримання у молоді мотивації до відданого служіння Українському народові шляхом забезпечення їх конституційних прав і свобод.

Центр молодіжних ініціатив надає змогу забезпечити ефективно здійснення заходів патріотичного виховання студентської молоді через використання потужного потенціалу системи освіти України у взаємодії з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, закладами культури та релігійними організаціями із залученням до цієї роботи засобів масової інформації та використання мережі Інтернет, підвищити рівень професійної підготовки фахівців з питань патріотичного виховання молоді.

Реалізуються поставлені завдання поетапно. I етап передбачає створення нормативно-правового підґрунтя, інформаційно-методичного забезпечення для здійснення оргдіяльнісної гри; легалізацію організації у місцевому центрі надання адміністративних послуг, створення інформаційного ресурсу навчально-методичних матеріалів.

Практичним й дієвим є II етап, на якому координаторами центру реалізується програма «Інтенсив» з правознавства, історії та психології лідерства (залучені три фахівця: психолог, викладач права, викладач суспільних дисциплін). Тематика проведених заходів: тренінг з групою виявлених активних студентів «Я – лідер», «Від комунікатора до майстра оратора», «Моя громадянська активність», «Командна діяльність»; семінари-практикуми «Основи сучасної теорії Конституції – Основного Закону держави. Загальна характеристика Конституції України та її юридичні властивості», «Політичні права і свободи громадян України. Економічні, соціальні та культурні права і свободи громадян України. Право на соціальний захист, достатній життєвий рівень», суспільно- історичні огляди «Ми українці», «Історія Гідності. Хроніка поступу».

Наступним кроком у роботі із визначеним активом є підготовка рілейтерів, налагодження зв'язку із громадськими, державними установами, ЗМІ, спільне планування діяльності; створення сайту Центру молодіжних ініціатив, популяризація у соціальних мережах.

Активна фаза діяльності центру передбачає щотижневе проведення засідань інформаційно-аналітичного майданчику під гаслом «Говорить

Україна!»), участь у міських заходах та акціях, наприклад, на імпровізованому Майдані, Святі вишиванки, зустрічах із бійцями АТО, створення серії проектів «Поліція знань», в інтересах якої діагностика обізнаності студентів коледжу з подій історії та сучасного суспільства на актуальну тематику (До Дня соборності України, Перспективи входження України до ЄС, інформаційна війна і таке інше). Представлення власних досягнень у соціальних мережах активом Центру молодіжних ініціатив.

У сфері інтересів інформаційно-аналітичного сектору ЦМІ вивчення стану реалізації міських соціальних програм. Подальше впровадження результатів справа сегменту ЦМІ – волонтерського загону «Милосердя», діяльність якого спрямована на здійснення допомоги ветеранам II світової війни, учасникам АТО, сиротам дитячого притулку та участь у акціях різних рівнів.

Методична робота з організації Центру надає змогу забезпечити ефективно здійснення заходів патріотичного виховання студентської молоді через використання потужного потенціалу системи освіти України у взаємодії з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, закладами культури та релігійними організаціями із залученням до цієї роботи засобів масової інформації та використанням мережі Інтернет, підвищити рівень професійної підготовки фахівців з питань патріотичного виховання молоді.

Концептуальні підходи методичних матеріалів спрямовані на застосування новітніх форм роботи з використанням медіа-технологій, спільної організації діяльності учасників Центру (тренерів, координаторів, активу студентського парламенту, членів волонтерського загону), що ефективно впливають на формування громадянських компетентностей та лідерських якостей сучасної молоді.

Паламарчук Н. М.
викладач
Вінницький технічний коледж

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Формування у студентської молоді громадянської позиції, внутрішньої потреби до громадської активності, соціальної ініціативності належить до пріоритетних завдань державної молодіжної політики, діяльності закладів освіти та інших соціальних інституцій. Особливо гостро, з огляду на українське сьогодні, ця проблема стоїть при проведенні виховної роботи зі студентською молоддю. Освітній процес у сучасному освітньому закладі повинен сприяти розвитку природного прагнення молоді бути соціально активними, ініціативними на практиці виявляти початкові навички професійної компетентності, загальнокультурну ерудицію й особисту відповідальність. Нами з'ясовано, що лише незначна частина студентів займає активну громадянську позицію, вияви активності, соціальної ініціативності є ситуативними, в студентському середовищі нерідко зустрічаються прояви асоціальної поведінки. Тому залишається актуальним звернення науковців різних напрямів (педагогів, психологів, юристів, культурологів, політологів) до вивчення проблем формування громадської активності, соціальної ініціативності здобувачів освіти.

З нашої точки зору та досвіду роботи ми вбачаємо, що ефективною формою творчого розвитку, самореалізації і водночас соціалізації, а також потужним засобом формування соціальної активності та ініціативності студентської молоді є соціальне проектування.

Соціальний проект — це сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання в середовищі, що змінюється, матеріальної або духовної цінності. Це нововведення має просторово-часові кордони, а його вплив на людей визнає позитивним за соціальним значенням. Сутність соціального проектування полягає в конструюванні бажаних станів майбутнього.

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як освітній процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herz und Hand»), тобто осмислення самостійно добутої інформації чи досвіду здійснюється через призму особистого відношення і оцінки результатів в кінцевому продукті.

Проектна діяльність стає ефективною формою виховання та формування громадянської відповідальності завдяки тому, що здобувачі освіти самі роблять свій вибір і виявляють ініціативу. За такого підходу проект повинен:

- 1) мати практичну цінність;

2) передбачати проведення студентами самостійних досліджень, проявляти активність та ініціативу;

3) бути гнучким щодо напрямку роботи і швидкості його виконання, в процесі реалізації, на проміжних етапах, може зазнавати змін;

4) передбачати можливість розв'язання актуальних соціальних проблем;

5) давати здобувачу освіти можливість реалізуватись відповідно до своїх можливостей;

6) сприяти прояву здатностей під час вирішення завдань більш широкого спектру дій та засобів;

7) сприяти налагодженню взаємовідносин між учасниками проекту.

За ініціативи студентів у коледжі реалізується проект «Подаруй дітям тепло». В рамках проекту волонтери коледжу організували неодноразову допомогу Вінницькому обласному центру соціально-психологічної реабілітації дітей, кризовому центру «Дім Мама», розташованому в Вінницькому районі, дитячим будинкам сіл Кришинці та Ситківці.

Студенти намагались через спілкування, ігри, обійми, дітям приділити увагу та подарувати часточку свого тепла, а також подарунки, одяг, іграшки, канцелярські товари, зібрані силами студентів та викладачів коледжу. Учасники проекту організували яскраве мотошоу з метою ознайомлення дітей із мототехнікою, виступили в ролі аніматорів. Зустріч носила не лише емоційно-розважальний, але й пізнавальний характер, адже студенти комп'ютерного відділення коледжу провели екскурс мешканцям Центру в світ комп'ютерної техніки та її будови, чим пробудили інтерес у дітей до творчості.

Сучасна освіта та виховна система мають компетентнісний підхід та зорієнтовані, в першу чергу, на формування громадянських компетентностей. Це вимагає докорінно нових підходів, адже успішне виховання громадянина вимагає не лише знань та критичного розуміння себе і світу, а й отримання особистого досвіду участі у громадському житті, у взаємодії з іншими на засадах поваги і рівності, відповідальності за спільну справу, мирного вирішення конфліктів.

В стінах коледжу реалізується з 2018 року соціальний проект екологічно-підприємницького змісту.

В процесі екскурсії на підприємство сортування вторинної сировини у студентів виникла ідея збирання вторинної сировини для переробки. погодили спільну діяльність з адміністрацією підприємства, яке надало інформацію про можливості співпраці. Щоб сортувати і збирати сировину нам потрібні були певні матеріальні ресурси. Студенти почали шукати джерела фінансування і знайшли таку можливість на сайті Молодіжного Банку Ініціатив. Студенти заповнили заявку, розробили кошторис проекту і подали на конкурс. Наш проект оцінили позитивно і студенти виграли 1000 грн. на реалізацію, а також підтримку Молодіжного Банку Ініціатив щодо проведення тренінгу про проектний менеджмент та супровід в реалізації

проекту. За результатами тренінгу ми виконували цілий ряд завдань, звітували про їх виконання, про використання коштів.

З вересня ми почали реалізацію: група студентів розробляла дизайн флаєрів, інша – продумувала текст для проведення зі студентами інформаційних годин, третя - організувала збір пет-пляшок в гуртожитку, вела перемовини з адміністрацією та комендантами, деякі студенти домовлялись про поставку підприємством ємкості для збирання пет-пляшок та проводили розрахунки.

На сьогодні, ми маємо налагоджену систему щодо збору пет-пляшок. В процесі реалізації проекту заробили за 5 місяців близько 400 грн.

В рамках соціального проекту «Студентський соціальний театр коледжу» коледж виступив партнером громадської організації Вінниччини під егідою Українського Жіночого Фонду в реалізації проекту «В майбутнє без насильства». В результаті тісної співпраці волонтерів коледжу з Вінницькою громадською організацією «Центр Поділля - Соціум» за підтримки Вінницької міської ради та ВГО «Інформаційно-просвітницький центр «ВІСЬ» взяли участь в реалізації проекту «Мобільний центр правової підтримки для молоді».

Отже, ідеалом виховання у коледжі виступає різнобічно та гармонійно розвинена, національно свідомо відповідальна, соціально активна, життєво компетентна, творча особистість, здатна до саморозвитку і самовдосконалення. У сучасній соціокультурній ситуації головною домінантою виховання є формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

На думку М. Головатого, П. Ігнатенка, В. Поплужного, Н. Косаревої та інших учених, громадянська відповідальність виявляється приблизно в таких міркуваннях: «Від моїх дій і вчинків залежить доля моєї країни, мого народу, моє власне майбутнє, я за все це відповідаю перед Законом і ближніми. Якщо я тільки для себе, то для чого я» [1, с. 145].

Література

1. Головатий М.Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. К.: МАУП; 2006. 304с.
2. Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури; 2008. 344 с.
3. Немая Я., Колос Л., Конченкова І. та ін. Гендерний інтерактивний театр: навч. посіб. К.: Школа рівних можливостей; 2007. 176 с.

Руско Н. М.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ ПОЗИЦІЙ СТУДЕНТІВ ГУРТКА «РЕЛІГІЙНЕ КРАЄЗНАВСТВО» У ККЕПІТ ІФНТУНГ

(Матеріал підготовлено на основі практичної роботи гуртка «Релігійне краєзнавство»)

У структурному підрозділі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу функціонує Калуський коледж економіки, права та інформаційних технологій, а при ньому діє гурток Калуської філії обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді «Релігійне краєзнавство», керівником якого є доцент кафедри суспільних наук Надія Руско. Метою гуртка є формування всебічно і духовно розвиненої особистості, збагачення інтересів, моральних інтересів та цінностей, світоглядних орієнтирів молодій людині щодо сакральної, духовної, світової та національної культур. За допомогою відповідних знань студент здатний пізнавати сутність релігійних феноменів, їхню діяльність, орієнтуватися у складних проблемах становлення релігій на Прикарпатті та в Україні, вільно і самостійно визначатися у своїх релігійно-світоглядних орієнтаціях, дотримуватися принципу свободи совісті, а також поважати релігійні переконання інших людей.

Гурток спрямований на забезпечення творчого, інтелектуального і духовного розвитку студентів через їх залучення до пошукової та дослідницької роботи.

Зважаючи на світський характер державних освітніх закладів під час проведення занять дотримуємось принципу плюралізму, позаконфесійності, свободи думки і совісті.

Заняття гуртка проходять в аудиторіях навчального закладу, якщо це теоретичні, і практичні на території сакральних споруд, музеїв, бібліотек та архівів.

Теоретичний матеріал подається у вигляді лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, мультимедійних презентацій, з використанням прослуховування радіопрограм та перегляду фільмів.

Практичні заняття проходять на території храмів, монастирів, недільних шкіл, архівів, бібліотек, музеїв, ресурсів Інтернету, що позитивно впливає на творче мислення, додає мотивації у навчальній діяльності.

Окрім того, студенти беруть участь в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування, виховних заходах, презентаціях книг, концертах, які формують світоглядні і моральні цінності сучасної людини.

Часто організовуємо паломницькі подорожі, допомагаємо дітям-сиротам, що формує моральні якості підростаючого покоління. Проводяться зустрічі з священниками, релігійними і політичними діячами, поетами і письменниками, що допомагає розширити світогляд і усвідомити світ та сенс життя. Формує національні, громадянські та політичні цінності.

Проводяться святкові заходи до величних християнських та державних свят, а також Інтернет-подорожі визначними місцями України і світу, що дає змогу ознайомлюватись з культурою та історією інших народів.

З метою ефективного засвоєння знань та навичок використовуються технічні засоби навчання. Студенти, які відвідують гурток вирізняються широтою світоглядних позицій, вмінням обирати життєві цінності і пріоритети, логічно мислити, будують свої взаємини на основі моральних і духовних принципів, з повагою ставляться до державних і місцевих пам'яток, проявляють себе як творчі, соціальні і духовно розвинені особистості з стійкою громадянською позицією.

Літовка О. П.

кандидат педагогічних наук, заступник директора

Осіпов І. В.

викладач загальнотехнічних дисциплін, завідувач навчальними майстернями

Відокремлений підрозділ «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка»

ДОСВІД РОБОТИ ЗІ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ Й СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ФЕСТИВАЛЮ ПОВІТРЯНИХ ЗМІЇВ „МИРНЕ НЕБО ДОНБАСУ”

Актуальним напрямом діяльності вчителів праці і технологій вищої педагогічної школи є розвиток творчих здібностей вихованців як передумови їхньої успішної самореалізації в професії й у житті. Це зумовлено тим, що творчість людини у будь-якій сфері її діяльності часто буває пов'язана не лише зі створенням чогось принципово нового, а й може проявлятися на виконавчому рівні, тобто в новому переосмисленні й новому баченні вже існуючого об'єкта чи образу. Зважаючи на це, у Відокремленому підрозділі „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка” вже дванадцять років поспіль працює осередок технічної творчості з виготовлення повітряних зміїв, який об'єднує творчих учнів і студентів міста, області й регіону, і забезпечує становлення технічних компетентностей молоді.

Як свідчить аналіз історії розвитку технічного руху Лисичанського педагогічного коледжу, становлення творчих здібностей молоді відбувалось на високому рівні завдяки системі роботи викладачів, які в різні часи передавали свій досвід, а найголовніше – практику виготовлення пристроїв, моделей, зразків з металу, деревини та інших матеріалів.

Матеріально-технічна база майстерень завжди дозволяла студентам і учням міських шкіл – учасникам технічних гуртків працювати з технічним обладнанням (токарними верстатами, слюсарним інструментом, обладнанням з обробки деревини тощо), завдяки чому вони набували практичних навичок.

В історичних хроніках технологічного напрямку коледжу зазначається, що у 80-ті роки ХХ ст. узірцем наполегливості, технічної грамотності при виготовленні повітряних кордових моделей був викладач Грушевський Г. І., який на спортивному майданчику закладу освіти допомагав студентам робити спроби запуску власних апаратів.

Поряд з ним працювали справжні фахівці-колеги: Костира О. П., Суржан В. Т., Боев С. М., Бойченко В. А. та ін. Викладачі вдало поєднували навчальну роботу з організацією позанавчальної самостійної творчої діяльності студентів з виготовлення судномodelей, діючих modelей літаків, деталей і виробів з металу, деревини, тканини; проводили справжні майстер-класи на токарних верстатах. Не тільки багаточисленні дипломи, а й візити

іноземців були результатами таких захоплень. Проте головним результатом багаторічної роботи викладачів загальнотехнічних дисциплін різних років стало те, що їх справу вдало опанували й продовжили їх випускники на теренах усієї України, а в межах закладу освіти – Осіпов І. В., випускник, а згодом – викладач коледжу, завідувач навчальними майстернями, дипломант Міжнародного конкурсу „Сучасні заклади освіти”).

Під егідою Осіпова І. В. у коледжі вже дванадцять років поспіль діє навчальний проект з виготовлення повітряних зміїв, результати якого щорічно представляються на регіональному фестивалі повітряних зміїв „Мирне небо Донбасу”, ініційованому адміністрацією закладу освіти. За період свого існування фестиваль об’єднав більше двох тисяч учасників. Така популярність на пряму замовлена тим, що керівником руху створено максимально сприятливі умови для розвитку і саморозвитку молоді, виявлення та активного використання індивідуальних особливостей кожного вихованця при проектуванні на основі сучасних педагогічних технологій. Поряд з цим, при роботі з вихованцями осередку активно застосовуються методи розвитку здібностей та інтересу учнів до технічної творчості й техніки [1, с. 217]; засоби становлення образного й технічного мислення [2, с. 240]; формуються вміння захищати власні судження та проекти, чітко й точно формулювати висновки, стежити за правильним використанням технічних термінів та понять [3, с. 246].

Чим цікавий напрям по виготовленню саме повітряних зміїв? Безумовно, вивченням історії походження світового винаходу, його використання в суспільстві в різні історичні епохи, при розробці перших літаків та у військовій справі.

Варто зауважити, що буремні роки воєнних дій на Донбасі ще більше згуртували творчу молодь міста навколо творчого руху. З 2014 року суттєвим акцентом фестивалю став вибір національної символіки оздоблення повітряних зміїв – кольорами державного прапора, візерунками української вишивки тощо. Це привнесло значний громадянський виховний потенціал і забезпечило реалізацію завдань національно-патріотичного виховання разом з розвитком технічної творчості й нестандартного мислення молоді людини.

З любов’ю до неба молоді конструктори підкорюють повітряну стихію, випробовують силу вітру й міцність крил зміїв.

Кожен фестиваль розпочинається з етапу стендової оцінки моделей членами журі, а потім першими в небо здіймаються міні-змії. Моделі впевнено набирають висоту і завмирають під найбільшим „кутом стояння”. Хвилювання, останні поради тренера-викладача – і ось вона, така жадана перемога! Це нагорода за пошук, технічні рішення, вибір дизайну виробу та його складність.

Для історії технічного руху коледжу вагомим є те, що й учителі трудового навчання – випускники коледжу різних років Мостіпанов І. М., Неживий Ю. І., Осіташвілі О. А., Ломакін С. М., Костиря О. П., Ігнатов С. В., Уразовський В. В. стали прибічниками руху Осіпова І. В. – справжніми наставниками учнів, для яких виготовлення технічного виробу „Повітряний

змій” обов’язково стане майданчиком набуття знань, умінь і досвіду, а ще – наполегливості, витриманості, смаку й позиції громадянина своєї держави – України.

У цій справі зростав і сам коледж, його викладацький склад і студентство, тому фестиваль став поштовхом для організації методичного майданчика обласного рівня з пропаганди педагогічних, творчих інновацій, розповсюдження передового досвіду. Щорічні змагання молоді висвітлюються в міських і обласних масмедіа, на сайтах освітніх установ міста й області.

Підсумовуючи сказане, зауважимо, що проблема формування та розвитку творчої активності молоді, яка має свої педагогічні традиції та принципи у вищій школі, набуває все більшої актуальності. Це зумовлено прогресивними суспільними зрушеннями, факторами науково-технічного прогресу та подальшим розвитком теорії й практики навчання та виховання.

Процес навчання має бути підпорядковано завданням формування та розвитку у сучасної молоді таких якостей та властивостей, які б забезпечили їхню продуктивність та суспільну активність.

Література

1. Столяров Ю.С.. Техническое творчество школьников: педагогика / Столяров Ю.С.: - М.: Педагогика, 1989. – 217 с.
2. Поленов В.А.. Общая методика трудового обучения в старших классах: / Поленов В.А. – М.: Просвещение, 1985. – 240 с.
3. Дворенкина А.М.. Методы синтеза и технических решений / Дворенкина А.М. – М.: Наука, 1977. – 246 с.

Дашко Л. В.
викладач
Коледж КрНУ ім. М. Остроградського,
м. Кременчук

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВОГО ЗДОРОВ'Я

Питання збереження здоров'я молодого покоління набувають особливої гостроти в умовах соціально-демографічної кризи та пов'язані з усуненням негативних тенденцій у молодіжному середовищі, таких як зростання різного роду соціальних девіацій - куріння, алкоголізм, наркоманія, злочинність. Допомога у вирішенні цих завдань може надати створення умов, спрямованих на зміцнення здоров'я студентів і формування у них мотивації

до здорового способу життя, яка може розглядатися як частина загальної системи навчально-виховної роботи в освітньому закладі.

Відомо, що здоровий спосіб життя є основним елементом культури сучасної людини. Ефективність вирішення цих завдань безпосередньо залежить від міри розвитку особистого відношення кожної людини до свого здоров'я. Розуміння і усвідомлення феноменів здоров'я і здорового способу життя визначається ціннісними орієнтаціями особистості, світоглядом, етичним і соціальним досвідом кожного. Підвищення працездатності, зниження захворюваності, відмінний імунітет є функціональними проявами здорового способу життя.

Від народження людині дається здоров'я, яким Протягом життя іноді неправильно використовується цей дар природи. Особистість змінюється протягом життя, тому у дитини потрібно формувати правильне ставлення до себе і свого здоров'я. Процес формування ціннісного ставлення до свого здоров'я для людини має велике значення, так як останнім часом втрачено зв'язок поколінь у передачі культурно-оздоровчих та духовно-моральних традицій.

Зараз студенти отримують дуже велику кількість інформації, яке з кожним роком стає ще більше. Тому студентам все більше часу доводиться проводити в навчальних закладах, сидячи на лекціях, за комп'ютером, виконуючи реферати, семестрові, курсові. Все це провокує організм до малорухливого способу життя і до обмеження заняттями фізичними вправами, що може привести до різних захворювань у людини. Відомо, що кількість захворювань серед студентів збільшується за час їх навчання в 2-3 рази. А 80-90 % від загального числа студентів мають порушення постави. Але всього цього є протидія - це фізична культура і спорт, які сприяють зміцненню здоров'я, поліпшенню всебічного розвитку, зниження стомлюваності, поліпшенню працездатності, підвищенню опірності організму до різних захворювань за період навчання в навчальному закладі. У закладах освіти повинні бути створені спортивно-масові та фізкультурно-оздоровчі об'єднання студентів у позанавчальний час, метою яких є формування здорового способу життя.

Справедливо народ говорить, що дев'ять десятих щастя людини залежить від її здоров'я, а здоров'я нації залежить від здоров'я дітей. Тому сьогоденне покоління – це майбутнє нашої країни і народу. Від усвідомлення молоддю необхідності берегти своє здоров'я та бажання піклуватись про нього, залежить їх розвиток. Тож головна умова формування у студентів відповідального ставлення до свого здоров'я, це вміння їх мотивувати.

Треба розуміти що здоров'я людини має багато складових:

- Чіткий режим праці та відпочинку. Необхідно розповідати студентам, що при зміні режиму (з навчання в школі на навчання в коледжі) необхідно правильно розподілити свій час як для праці так і для відпочинку. Адже перевтома приведе до зниження якості освіти, а чіткий режим сприятиме зміцненню здоров'я та активності.

- Помірна фізична активність. На парах фізичного виховання студенти отримують загальну підготовку та розвиток. Для мотивації їх розвитку необхідно проводити змагання з різних видів спорту.

- Раціональне харчування. Не дарма говорять, що ми те, що ми їмо. Збалансована їжа забезпечить правильний ріст та розвиток молодого організму. Тому, необхідно запрошувати дієтологів та ендокринологів для консультації молоді щодо розуміння раціонального харчування.

- Психічне здоров'я. Для підтримання психічного здоров'я студентів необхідно навчити їх емоціональної культури, вміти сприймати критику, взаємовідносинам в колективі, поваги до себе та інших.

беручи участь у змаганнях коледжу, студенти можуть проявити себе в загальній атмосфері єднання, отримуючи заохочення. В нашому коледжі протягом всього навчального року проводяться спортивні змагання: між 1 курсами, між 1 і 2 курсами, серед дівчат - до 8 березня «Спортивні дівчата», серед хлопців - до дня української армії «Сильні духом та тілом», змагання з футболу, волейболу, баскетболу, з настільного тенісу та шахів.

Окрім розвитку в спортивному залі, студенти тренуються на свіжому повітрі. Щорічний крос, біля річки є невід'ємним компонентом усіх видів змагань, підсилюючи оздоровчий вплив на них.

Восени та навесні студенти займаються туризмом при участі викладачів фізичного виховання та класних керівників. Турпоходи, екскурсії та мандрівки, ознайомлюють студентів з природними, історичними та культурними пам'ятниками міста. Вони вчать студентів бути витривалими, загартованими та взаємодіяти з колективом.

Для того щоб правильно піклуватись про своє здоров'я, студенти мають знати про шкідливі звички, їх профілактику та наслідки. Для цього на протязі усього навчання проводяться: анкетування та опитування на основі яких вимірюється рівень відношень студентів до шкідливих звичок; виховні години про тютюнопаління, алкоголізм та наркоманію («Паління - це пагубна звичка», «Цигарка - ворог, зброя проти неї - ваша воля», «Вплив алкоголю на організм людини», «Алкоголь і жінка», «Наркотики - фатальний вибір»); запрошуються лікарі з лекціями (нарколог, гінеколог, імунолог та терапевт).

Систематичне проведення акцій «Ми проти куріння» та «День здоров'я», дає змогу поширити інформацію серед студентів про залежність від тютюну та наркотичних речовин. Організатори (студенти) проводять в ці дні серед студентів вікторину, правильна відповідь на питання якої винагороджується. Також в цей день всі бажаючі можуть вільно обміняти свої цигарки на шоколад. З кожним роком бажаючих зробити такий обмін стає все більше, що показує ефективність цієї акції.

Одним з діючих способів змусити студентів замислитись над пагубністю шкідливих звичок є показ відеофільмів. Підібравши цикл документальних фільмів про наркотики, алкоголь та цигарки ми проводимо їх показ в актовому залі. Саме не прикрашені художнім вимислом, документальні фільми діють як «холодна вода» на поведінку молоді. Наступним етапом, є зустріч з людьми, що змогли кинути палити, вживати

наркотичні речовини та алкоголь. Їх розповідь про своє минуле та шлях пройдений до подолання проблеми змушує замислитись.

Загалом здоров'я належить до числа глобальних проблем, тобто тих, що мають життєво важливе значення для всього людства. Здоров'я - це не відсутність хвороб, а фізична, соціальна, психологічна гармонія людини з природою і з самим собою. Намітилася в усьому світі тенденція нових підходів у питаннях формування здоров'я, що сприяє створенню нових освітньо-оздоровчих програм з урахуванням психофізіологічних особливостей учнів, студентів освітніх установ. Діяльність освітнього закладу вирішує державні, освітні та особистісні завдання, що в кінцевому рахунку визначає майбутнє країни.

Література

1. Кримська Л.О. Практичні тести керівника; Запоріжжя АУРУМ, 1993
2. Охріменко І.В. Національна система виховання : регіональний аспект. Досвід проблеми, перспективи. - Полтава ПОПОПП, 1996.
3. Главник О.П. Як допомогти дітям і молоді у збереженні психічного здоров'я. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2005.
4. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 1995,
5. Штейнебрейс А.А. Изменения побудительной мотивации к занятиям физической культурой студентов КГМА / А.А. Штейнебрейс, Е.В. Кольвинковский.
6. Юрченко І.С. Досвід реалізації проектів по формуванню здорового способу життя молоді в Україні // Соціально-педагогічні аспекти збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (12–13 квітня 2007 р.) — Мелітополь,
7. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді: потенціал громади / Авт.-упор. Н.В. Зимівець — К.: Науковий світ, 2004.
8. Козлова В.А. Проблема формування мотивації студентів на здоров'язбереження. URL:<http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-04/11kvathppdf>
<http://uwm.com.ua/node/41>
http://amazon.ua/ua/maininfo_72-153.html
<http://www.lnu.edu.ua/faculty/mechmat/educator/zdorov.html>
<http://www.epochtimes.com.ua/health/advice/zdorovyj-sposibzhytja-praktychni-porady-72597.html>
<http://zodub.uz.ua/vydav/formuvannja.html>

Додаток 1

Анкета „Здоровий спосіб життя і протиправна поведінка”

Вік _____

Стать: _____ (чол./жін.)

Уважно прочитай анкету. Дай лише одну відповідь на кожне запитання !!!.

- 1. Чи можеш ти віднести себе до категорії людей, що ведуть „здоровий спосіб життя” ?:**
 - а) так;
 - б) ні;
- 2. Що для тебе означає „здоровий спосіб життя” (в першу чергу) ?:**
 - а) відсутність шкідливих звичок (таких, як паління, вживання алкоголю, наркотиків);
 - б) раціональне харчування (корисна їжа, дотримання режиму харчування тощо);
 - в) спорт, фізкультура та інша фізична активність;
- 3. Скільки часу вдень ти перебуваєш за комп'ютером, телефоном ?:**
 - а) багато (більше 3-4 годин);
 - б) зазвичай не більше двох годин;
- 4. Яке твоє ставлення до вживання тютюну ?:**
 - а) негативне, але пробував;
 - б) ніколи не вживав і не думаю вживати;
 - в) зрідка палю, але можу припинити в будь-який час;
- 5. Твоє ставлення до підлітків, які палять ?:**
 - а) це привабливо і сучасно;
 - б) негативне;
- 6. Як ти ставишся до вживання наркотиків ?:**
 - а) ніколи не думаю вживати;
 - б) ставлення негативне;
 - в) не бачу у цьому нічого поганого.
- 7. Як ти ставишся до тих, хто вживає наркотики і токсичні речовини ?:**
 - а) вважаю, що це їх особиста справа;
 - б) це привабливо і сучасно;
 - в) дуже негативно;
- 8. Як ти будеш діяти, коли тобі запропонують вжити наркотичні або токсичні речовини ?:**
 - а) я не погоджусь;
 - б) можу спробувати для цікавості;
 - в) важко відповісти.
- 9. Як ти ставишся до вживання алкоголю ?:**
 - а) ніколи не вживав і не думаю вживати;
 - б) ставлення негативне;
 - в) зрідка вживаю і не бачу у цьому нічого поганого.
- 10. Твоє ставлення до тих підлітків, які вживають алкоголь ?:**
 - а) вважаю, що це їх особиста справа;
 - б) з розумінням;
 - в) негативне;
- 11. Як ти оцінюєш власний рівень знань про тютюнопаління, алкоголь та наркотики, їх дію на організм, наслідки цього вживання ?:**
 - а) достатньо;

б) недостатньо;

12. Яка, на твою думку, основна причина, що спонукає молодь до протиправних дій ?:

а) вплив алкоголю та наркотиків;

б) упевненість у безкарності;

в) солідарність із компанією, бажання розважитись;

13. Чи отримуєш ти в коледжі інформацію про шкідливість вживання алкоголю, наркотиків, небезпеку скоєння правопорушень ?:

а) достатньо;

б) дуже мало;

в) ні.

14. Чи має для тебе практичне значення інформація про здоровий спосіб життя, отримана на заняттях?:

а) так, має;

б) частково;

в) ні, не має.

Дякуємо за участь в анкетуванні !

Додаток 2

Сценарій проведення спортивних змагань серед команд 1 і 2 курсів

Мета: Формування у студентів потреби у фізичному вдосконаленні; активізація занять фізичною культурою і спортом; пропаганда фізичної культури, як складової загальнолюдської культури, здорового способу життя; виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості.

Місце проведення: Свято проходить у спортивному залі, який обладнаний необхідним спортивним інвентарем: обручами, кеглями, гімнастичними лавами, палицями, м'ячами, мішками для стрибків тощо. Під стіною розміщені столи для суддів. У залі знаходяться вболівальники і гості.

Учасники змагань: Змагання проводяться між студентами 1 і 2 курсів коледжу. У кожній команді по 6 учасників (3 хлопців і 3 дівчат). Команди повинні мати свою емблему, девіз, назву, групу підтримки з дотепними лозунгами, плакатами.

Суддівська бригада: До складу журі входять: вчителі фізичної культури та допризовної підготовки, представники студради та адміністрації.

За перемогу у конкурсі нараховується 10 балів, за нічию 5 балів, за програш 1 бал. Перемога визначається за сумою набраних балів у кожному конкурсі програми.

Порядок проведення свята

Капітани команд рапортують членам журі про готовність до змагань.

Ведучий оголошує програму проведення свята.

Спортсмени виходять. Команди і судді встають на вихідне положення.

Звучить Гімн України

Ведучий 1. Ми хочемо, щоб сьогодні ви продемонстрували свої спортивні здібності.

Ведучий 2. Бажаємо всім спортивного завзяття та настрою.

Ведучий 1. Біг сприяє усьому: навчанню, здоров'ю і труду.

Ведучий 2 “Конкурс привітань”.

Команди по черзі виголошують свої привітання, девізи, демонструють емблеми, стінгазети.

Оцінюється кожне з завдань окремо, а потім сумуються бали.

Ведучий 1 Вашій увазі пропонується естафета з передачею естафетної палиці.

Участь беруть всі учасники команди.

Ведучий 1 Естафета “Спритні дівчата”

У цьому конкурсі приймають участь тільки дівчата, вони шикуються в колони по одному, у направляючих в руках обруч. По команді перші номери, біжать вперед, крутячи на талії обруч, добігши до стійки повертаються назад виконуючи стрибки через обруч, як через скакалку, далі передають обруч наступній учасниці команди, яка в свою чергу виконує ті ж дії і т. д.

Перемагає та команда котра першою виконала завдання.

Ведучий 2 Загальнокомандна естафета «Подвійна переправа»

Умова: команди шикуються в колону по одному. За сигналом перші гравці біжать до медболу (який розташований на відстані 15-18 м), оббігають медбол, повертаються назад і беруть 2-го гравця, Знову біжать до медболу, вони удвох оббігають медбол, 1-й гравець залишається за медболом, 2-й гравець повертається до команди і бере 3-го гравця. Вони також оббігають медбол, 2-й гравець залишається за медболом, 3-й гравець повертається до команди і т. д. Закінчується гра тільки тоді, коли всі гравці оббіжать медбол і команди повернуться на свої місця.

Ведучий 1 Загальнокомандна естафета « В парах»

Умова: команда шикуються по двоє на лінію старту.

I пара - стоячи спиною один до одного, руки в ліктях в замок, виконують стрибки приставними кроками за медбол,зворотно повертаються бігом, взявшись за руки.

II пара - стоячи обличчям один до одного, тримають гімнастичну палиць. Просуваючи боком вперед, переступати (на кожний крок) через палицю до медболу. Палку залишають за медболом, назад повертаються бігом, взявшись за руки.

III пара - взявшись за руки, виконує ведення баскетбольного м'яча до медболу один учасник, в зворотному напрямку ведення виконує другий учасник.

Ведучий 1 Естафета. Один учасник біжить з баскетбольним м'ячем. Добігаючи до лави, робить ходіння по лаві, приставляючи стопу до носка. Передає м'яч за спиною навколо себе з руки в руку, після цього біжить до медболу, назад повертається з веденням м'яча.

Ведучий 2 естафета - комбінована. Учасники проходять 4 етапи: Біг зі скакалкою, перенесення набивного м'яча, стрибки в обруч та підбивання тенісного м'яча ракеткою.

Ведучий 1 Стрибки у мішку (на старті в мішках):

Від лінії старту виконувати стрибки в мішку до медболу. За медболом зняти мішок і виконати біг назад з мішком, передаючи естафету наступному.

Ведучий 2 Перетягування канату. Команди шикуються біля канату та займають позиції. По сигналу викладача починають тягнути канат до себе. Перемагає команда що перетягне суперників на свою сторону.

Ведучий 1 Увага всім учасникам! Слово надається суддям змагань.

Судді підводять підсумки змагань, оголошують команду-переможницю. Слово для привітання і вручення призів надається адміністрації коледжу.

Ведучий 2. Дорогі друзі! Спортивне свято завершено. Дякуємо учасникам змагань, уболівальникам, гостям, суддям, бажаємо їм міцного здоров'я, творчих успіхів. До побачення. До нових зустрічей.

Здорик Р. В.

викладач

Електромеханічний коледж Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова

МЕТОДИ РОБОТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПОЧУТТІВ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»

Однією із тенденцій сучасної освіти є дотримання компетентнісного підходу до формування змісту й організації освітнього процесу, який спрямований на формування знань і розвитку ключових компетентностей. Цей підхід відображено у Концепції Нової української школи (2016 р.) й конкретизовано в навчальних програмах для старшої школи (накази МОН України від 23.10.2017 № 1407, від 24.11.2017 № 1539)

З метою формування ключових компетентностей уведено поняття наскрізної лінії «Громадянська відповідальність». Ця наскрізна змістова лінія спільна для всіх начальних предметів, є засобом інтегрування навчального змісту, вона сприяє формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій, що визначають поведінку студентів в життєвих ситуаціях.

Реалізація на заняттях з предмета «Захист Вітчизни» змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприятиме формуванню діяльного члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, є вільною особистістю, яка визнає загальнолюдські й національні цінності та керується морально-етичними критеріями і почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці [1]. Саме тому на заняттях з предмету «Захист Вітчизни» нами відпрацьовуються вміння

працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів, повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття, які спрямовані на реалізацію кожного нашого студента як особистості, патріота та інноватора [5].

Заняття проходять у різних формах: лекція-бесіда, дискусія, «круглий стіл», тренінг, діагностика, розгляд проблемних ситуацій.

Правила підготовки занять, спрямованих на формування громадянських почуттів студентів

Правило перше. Тема заняття має бути актуальною для студентів.

Правило друге. План заняття має бути відомий.

Правило третє. Спілкування зі студентами має бути тактовним і витриманим.

Правило четверте. Заняття мають бути педагогічно корисними й добре підготовленими.

Характерною ознакою сучасних студентів є потреба у «самопіарі», самоствердженні (у будь-який спосіб, навіть, якщо він не узгоджується із суспільними нормами) і реалізації індивідуальності. Результат цього процесу - потреба мати власні погляди, потреба самостійно вирішувати власні проблеми, здатність протистояти життєвим ситуаціям, які заважають самовизначенню, самореалізації та самоствердженню індивіда.

Моральна і духовна дієздатність невіддільна від громадянськості, тобто високоморальна особистість завжди усвідомлює свої права та обов'язки перед державою і суспільством, у неї розвинене почуття відповідальності за майбутнє.

Мета наших занять щодо формування громадянських почуттів студентів: забезпечити розбудову освітнього простору, у якому особистість усвідомлювала б свою суспільну значущість і через систему ціннісних ставлень набувала досвіду взаємодії із соціумом. Ми поділяємо погляди науковців, які виділяють наступні сфери соціалізації особистості:

- Діяльність (навчальна, науково-дослідна, творча, професійна);
- Спілкування (у колективі, на рівні референтної групи, культура спілкування);
- Самосвідомість (правова, вміння робити свідомий життєвий вибір, громадянська позиція, ціннісні ставлення).
- Результатом успішної соціалізації є готовність до виконання соціальних ролей:
 - Я – успішний студент, у дорослому житті – успішний працівник;
 - Я – система громадянських компетентностей, у дорослому житті – свідомий громадянин;
 - Я – система ціннісних ставлень, у дорослому житті – успішний сім'янин.
- Тому основними формами формування громадянських почуттів студентів є:

- Інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, інтелектуальні аукціони, вікторини, заочні подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права);
- Діяльнісно-практичні (творчі групи, екскурсії, свята);
- Інтегративні (конкурси, фестивалі, змагання);
- Діалогічні (бесіди);
- Індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо);
- Наочні (галерея військово-патріотичного виховання, книжкові виставки, тематичні стенди).

Наш практичний досвід змушує зосередитись на взаємозв'язку специфічних умов проведення занять з предмета «Захист Вітчизни», спрямованих на формування громадянських почуттів студентів та визначенні їх обов'язкових компонентів:

1. Викладач виконує роль консультанта, експерта.

2. Створення проектів, у яких реалізується творчий потенціал кожного і при цьому відбувається розвиток колективу. Але тут потрібно сконцентрувати увагу на тих моментах, де студенти найбільше потребують допомоги, а саме: планування проекту, прогнозування наслідків діяльності, порівняння оптимальних результатів із запланованими, об'єктивна оцінка своєї роботи.

3. Важливо пам'ятати, що завдання формування громадянських почуттів студентів - одне з найважливіших завдань предмета «Захист Вітчизни», без якого важко ефективно реалізувати його мету: ознайомлення молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту Вітчизни, набуття знань про задачі Збройних Сил України, їх характерні особливості, засвоєння основ захисту Вітчизни, цивільного захисту, основ медичних знань, здійснення психологічної підготовки молоді до захисту Вітчизни.

4. На заняттях стосунки між студентами та викладачем, а також між собою підтримуються на зразок взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних сил України.

5. На заняттях реалізуються три основні напрями: тренувальний, освітній, громадянський. Тренувальний напрям служить для підвищення рівня військової підготовленості студентів. Освітній напрям дає змогу озброїти їх знаннями. Громадянський напрям дає змогу для створення системи громадянських компетентностей на прикладах мужності та героїзму учасників героїчної боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності від княжої доби, українських козаків до учасників операції об'єднаних сил в Донецькій та Луганській областях.

Для перевірки громадянських знань, на основі яких формуються уявлення про форми і способи функціонування особистості в правовому, соціальному та культурному полі держави використовують тестові завдання, вправи «Продовжте речення», «Знайди помилку».

Для перевірки громадянських вмінь та досвіду в політичному житті суспільства і практичного застосування знань використовую вправу «Займи позицію», підготовку та реалізацію проектів «Україна – єдина країна», де інтегрувалися питання патріотичного виховання та консолідації українського народу, «Мій край – моя історія жива» до відзначення Дня партизанської слави.

Перевіркою громадянських чеснот були зустрічі із волонтерами та воїнами протягом навчального року, які позитивно вплинули на формування громадянських почуттів студентів: загальнолюдських, демократичних та національних.

Продуктивність роботи в даному напрямку підтверджуються активною громадською позицією наших студентів.

Література

1. Всеукраїнська програма освіти для демократичного громадянства в Україні «Демократична школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.theewc.org/ukr/Content/ProF_Centr.

2. Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1018F2015F%D1%80>.

3. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016– 2020 роки. Затверджено Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>.

4. Проект з громадянської освіти і політичного виховання «Ми можемо більше!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m18.org.ua/>.

5. Концепції Нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Ткач О. В.
викладач
Нікопольський технікум
Національної металургійної академії України

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ – ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Заклад вищої освіти за своїм статусом зобов'язаний професійно готувати не тільки дипломованих спеціалістів, а й виховувати різнобічно розвинених громадян. Згідно з вимогами Закону „Про вищу освіту ” головною метою освіти та виховання на сучасному етапі є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості, які сповідують загальнолюдські цінності, а також формують покоління, здатне навчатись упродовж життя.

Велике значення для реалізації цієї мети має розвиток студентської молоді через виховання активної професійної та громадянської позиції, навчання основним принципам побудови професійної кар'єри і навичкам поведінки у сім'ї, колективі, суспільстві, системі соціальних відносин.

Зміст виховної системи навчального закладу спрямовується на виховання соціально активної особистості, тому особлива увага приділяється превентивному вихованню студентської молоді.

Термін «превентивний» у перекладі з латині означає «попереджувальний (запобіжний, охоронний, захисний)» і, в нашому контексті, стосуватися він буде профілактики девіантної поведінки в усіх сферах життя молоді людини.

На рівні окремого навчального закладу згідно з Концепцією превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти [3]:

«Превентивне виховання – це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, формування здорового способу життя, навичок відповідальної поведінки, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику асоціальних проявів у поведінці дітей і молоді, позитивне бачення життя».

Таким чином, превентивне виховання не слід розглядати як окремий напрям виховання студента, а вважати, що вся система виховної роботи, навіть, всього освітнього процесу, в навчальному закладі повинна носити превентивний характер, тобто «превентивність має бути складовою будь-якої соціально-педагогічної дії...» (за Концепцією).

Підтвердження своєму переконанню про превентивний характер всієї системи виховної роботи я знайшла в Концепції, а саме в цих словах: «Основним результативним критерієм превентивного виховного процесу в навчальних закладах має стати формування життєвої компетентності особистості, здатної до самостійного життя й діяльності в сучасному

суспільстві як Громадянин, Професіонал, Сім'янин, Носій культури. Під цим кутом зору повинні розглядатися результати превентивної виховної діяльності».

Цей важливий постулат Концепції перегукується з основною метою освітньої діяльності нашого навчального закладу, а саме: «... формування особистості фахівця і громадянина, здатного до самостійного мислення, відповідального прийняття рішень, свідомого вибору і діяльності, спрямованої на саморозвиток, процвітання рідного краю і України в цілому» (з Положення про виховну роботу НТ НМетАУ).

Таким чином, ми бачимо, що превентивне виховання з його завданнями, пріоритетами, принципами та функціями повноцінно інтегрується в цілісну систему виховної роботи, у всякому разі нашого технікуму.

Превентивне виховання здійснюється на трьох рівнях:

- раннє, або первинне, превентивне виховання (соціально-педагогічна профілактика);
- вторинне превентивне виховання (превентивна допомога і корекція);
- третинне превентивне виховання (адаптація, реабілітація і ресоціалізація).

Соціально-педагогічна профілактика (первинна профілактика) – вид превентивної роботи, спрямований на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших педагогічних моделей впливу на особистість з метою попередження різних видів небезпечної поведінки на ранніх стадіях відхилень. Вона ґрунтується на позитивній педагогічній діяльності.

Зміст соціально-педагогічної профілактики: взаємодія у формуванні знань, умінь, установок та мотивів свідомого вибору про соціальних моделей поведінки; підготовка та розповсюдження превентивної інформації через друковану продукцію, засоби масової інформації, спілкування на рівні міжособистісних стосунків, організація різноманітних форм превентивної освіти, проведення дозвілля, інші форми соціально-педагогічної роботи.

Превентивна допомога і корекція - вид психолого-педагогічної та медико-соціальної діяльності, що полягає у допомозі окремим категоріям груп ризику (зменшення шкоди, допомога з метою самопомоги). Це передбачає психолого-педагогічний та соціально-терапевтичний вплив на особистість з тим, щоб вона сама навчилася допомагати собі, розв'язуючи численні проблеми, що провокують на деструктивну поведінку. На цьому рівні є доцільними:

- реалізація програми превентивного виховання з «групами ризику» із залученням державних, громадських, конфесійних організацій, волонтерів;
- патронажна робота з «групами ризику», неповнолітніми із неблагополучних сімей по усуненню соціально-психологічних передумов деструктивної поведінки.

Адаптація, реабілітація та ресоціалізація полягає в реконструкції соціокультурного оточення для різних категорій дітей і підлітків, допомозі в спілкуванні та навчанні з метою відновлення втрачених соціальних зв'язків або адаптації в соціальній життєдіяльності. Необхідними заходами такої роботи є:

- науково-методичне забезпечення превентивної соціально-психологічної роботи у навчальному закладі;
- співпраця і науково-методична підтримка роботи служби у справах дітей, центру соціальних служб, інших закладів, до функцій яких входить вирішення проблем негативної поведінки дітей;
- науково-методичне сприяння організації і розвитку взаємопідтримки неповнолітніх з боку дорослих та інших референтних осіб.

Більшість з нас, педагогів, беруть участь у здійсненні первинного превентивного виховання, іноді на неусвідомленому рівні, просто сумлінно виконуючи свої безпосередні посадові обов'язки викладача, куратора, керівника гуртка, секції, клубу або факультативу і таке інше.

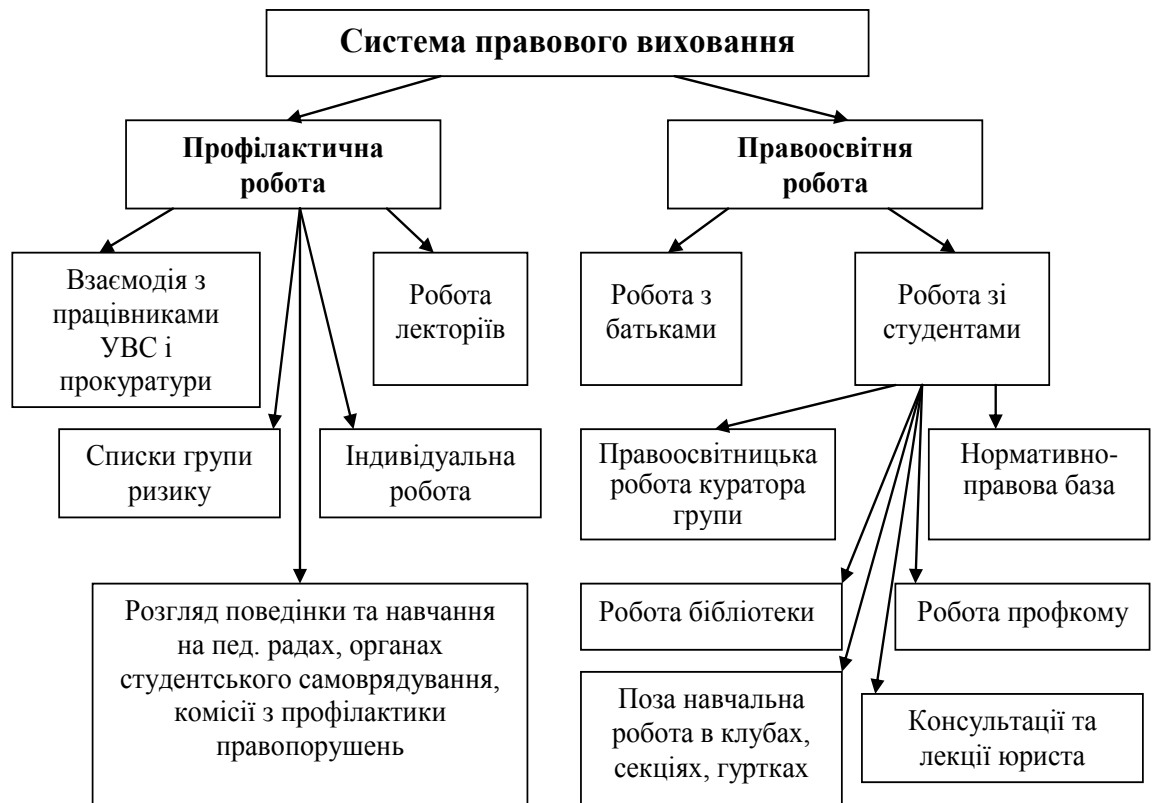
Яким же чином забезпечується дієвість виховної роботи в нашому технікумі з точки зору її ранньої превентивності? - В першу чергу, за рахунок виконання трьох основних умов, яких ми дотримуємося в своїй роботі:

I умова – Системний підхід (системність, послідовність та планомірність процесу виховання)

II умова – Врахування індивідуальних особливостей студента в процесі формування його особистості.

III умова – Самореалізація особистості в процесі творчої співпраці педагога і студента.

Реалізація цих умов включає в себе всю науково-методичну забезпеченість організації виховного процесу в технікумі, в тому числі Положень «Про дисципліну», «Про комісію з профілактики правопорушень», «Систему правового виховання», «Правила внутрішнього розпорядку» тощо.

Реалізується ця система через кілька напрямків превентивної роботи:

1. Профілактика правопорушень, в т.ч. прогулів.
2. Профілактика шкідливих звичок, в т.ч. тютюнопаління.
3. Профілактика булінгу, мобінгу та інших форм приниження, цькування.
4. Профілактика конфліктів, в т.ч. проблем спілкування.

Розглянемо зміст кожного з видів профілактики, які здійснюються в нашому навчальному закладі:

1. Правила поведінки, обов'язків студента, виконання графіку навчально-виховного процесу.

Заходи:

- ознайомлення з правилами, обов'язками тощо;
- дисциплінарні стягнення;
- розгляд особових справ на засіданнях КПП;
- зустрічі з представниками ювенальної превенції відділу поліції;
- залучення студентів до колективних корисних справ, в т.ч. робота в органах студентського самоврядування.

2. Запобігання тютюновій та наркотичній залежності, пропаганда здорового способу життя.

Заходи:

- спортивні змагання;
- спортивно-оздоровчі та спортивно-туристичні заходи («Студентське містечко», наприклад);

- патрулювання території технікуму працівниками поліції;
- тренінгові заняття для студентів I, II і III курсів з використанням освітнього інструменту «Маршрут безпеки»;
- інформаційні сесії для студентів на теми профілактики ВІЛ/СНІДу.

3. Попередження будь-яких проявів психологічного та фізичного насильства, вербального цькування, морального переслідування та приниження людської гідності тощо.

Заходи:

- колективні заходи в академічних групах : спільні відпочинки, дні народження тощо;
- формування корпоративного духу в групі шляхом заохочення дружніх стосунків та взаємодопомоги;
- спільні заходи за участю студентів та їх батьків;
- психологічне тестування з різних тем та проблематики;
- виховання у студентів толерантного ставлення до всіх оточуючих, особливо відмінних від нас людей.

4. Запобігання конфліктам, що може бути тісно пов'язано з попереднім розділом про булінг, але суперечки можуть носити й інший характер, і виникати, навіть, між тими, хто не схильний до проявів булінгу.

Заходи:

- залучення студентів до участі у різних творчих та спортивних об'єднаннях відповідно до їх здібностей;
- розвиток інтересів до різних видів творчої діяльності, участі в різних заходах;
- виховні години, присвячені розвитку вмінь формувати взаємоповажні відносини в соціальному середовищі;
- психологічні тренінги для розвитку комунікативних навичок у молоді, і не тільки...;
- самоосвіта педагогів щодо використання сучасних технік врегулювання конфліктів, або запобігання ним (наприклад, модерація).

Здійснення вторинного і третинного превентивного виховання потребує більш професійного і усвідомленого підходу, обов'язково із залученням фахівців в галузі психології, соціальної педагогіки та медицини, які складають корекційну програму для окремих категорій молодих людей, або, навіть, для окремих осіб з метою надання їм конкретної допомоги. В разі необхідності за такою допомогою слід звертатися до компетентних фахівців різного профілю.

Підводячи підсумки, слід зазначити таке: виховна робота у навчальному закладі організована диференційовано, враховуючи особливості різних категорій студентів, їх життя та побуту, поєднання масових, групових, індивідуальних форм та засобів виховання, які носять превентивний

характер, тобто запобігають прояву будь-яких негативних явищ у студентському середовищі.

Література

1. Головченко В. Правове виховання учнівської молоді: питання методології та методики. - К.: Наук. думка, 1993.- 134 с.

2. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навч.-метод. посібник.— К.: УДЦССМ, 2001.-220 с.

3. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи/ За ред. І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової.- К.: УДЦССМ, 2000.- Вип. 1.- 276 с.

4. Социальная педагогика / под ред. В.И. Загвязинского, О.А. Селивановой – М.: Юрайт, 2015. – 448 с.

<http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14012>

Бондар А. Є.

викладач

Інгулецький коледж ДВНЗ «КНУ»

м. Кривий Ріг

«ЗДОРОВ'Я – НАЙЦІННІШИЙ СКАРБ ЛЮДИНИ» СЦЕНАРІЙ ЗАХОДУ З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГУ

Ведучий. Двадцять століття минуло
І двадцять перше настало
Давно людина на планеті
Господарем стала.
Творили люди, будували
Літати в космос навіть стали,
Навчилися змінювать погоду!
І майже ... знищили природу!

Ведуча. Важко стало на землі
Жити птахам, звірині.
Люди хворі теж страждають,
Ліки не допомагають!
Як же бути, що робити?
Як на світі далі жити?

Ведучий. Головне - здоровим бути -
Це потрібно всім збагнути!
Бо як є здоров'я й сила,
То весь світ людині милий.

Й думка в неї веселенька,
І тоді вона жвавенька.
Все їй хочеться робити,
І сміятись, і радіти.
А як тільки захворіє
Зразу й сонечко тускніє.
Тому це запам'ятай
Й про своє здоров'я — дбай!

Ведуча. Сьогодні ми поговоримо про здоров'я: як ми до нього ставимось? Яку воно роль відіграє в нашому житті? Чи є перешкоди для його збереження і як їх можна подолати? Адже з давніх-давен український народ найбільшою цінністю в житті вважав здоров'я. Навіть вітаючись і прощаючись, люди бажали один одному здоров'я: «Здоровенькі були!», «Дай Боже здоров'я», «Здрастуйте!».

Ведучий. Запрошуємо учасників (музика)

Почнемо наш захід зі «**Знайомства**». Усім учасникам необхідно назвати своє ім'я і розповісти декілька слів про себе. Наприклад „Мене звати Ярослав, я старанний, працьовитий, цікавий тим, що маю завжди гарний настрій”.

Ведуча. Ось і познайомились з нашими учасниками. І бачимо, що тут зібралися люблячі, добрі, мудрі люди, які вміють дарувати одне одному радість спілкування. Для проведення заходу вам треба розподілитися на 2 команди та зайняти свої місця.

Ведучий. Здоров'я – спосіб життя людини, який вона вибирає для себе, і тим самим визначає своє благополуччя. Давно доведено що усе, що робить людина, відбивається на стані її здоров'я. Здоровий спосіб життя – це постійний процес. До доброго здоров'я людина може йти, будучи зовсім здоровою чи навіть інвалідом. Людина в житті може йти двома шляхами: один веде її до здоров'я, інший – від здоров'я.

Отже, сьогодні ми спробуємо скласти свій шлях до здоров'я, а от в якому напрямі до нього йти – обирати вам!

Ведуча. Що таке здоров'я?

- Здоров'я – це нічого, але все без здоров'я ніщо.
- Здоров'я – це стан повного фізичного, соціального і психічного благополуччя, а не лише відсутність хвороби чи немічність.
- Здоров'я – це утримування від уживання спиртних напоїв і паління.
- Концепція здоров'я означає ступінь, в якому особистість чи група осіб здатна, з одного боку реалізувати свої потреби, а з іншого, змінювати середовище і справлятися з ним.
- Фізичний чи психічний стан, що дозволяє конкретній людині ефективно і тривалий час функціонувати в середовищі, в якому вона опинилася.
- Здоров'я – це стан, при якому люди здатні контролювати своє життя завдяки справедливому розподілу можливостей і ресурсів.

Ведучий. - Здорова людина – це людина, яка життєрадісно й охоче виконує обов'язки, які покладає на неї життя та повністю реалізує свої фізичні й розумові здібності.

- Здоров'я – це відчуття радості від того, як ти виглядаєш.

- Здоровий спосіб життя – це такий спосіб життя, який зберігає і поліпшує здоров'я.

Ведуча. Як ви вважаєте як називаються дії, які ми виконуємо звично і постійно? (Звички).

- Які бувають звички? (Корисні та шкідливі).

Пропоную переглянути відео про звички, яке допоможе вам виконати завдання (дивляться фільм).

Тепер вам необхідно розмістити в конверти, які знаходяться на ваших столах корисні та шкідливі звички. (виконують завдання).

Просимо одного з учасників однієї команди назвати корисні звички та пояснити чому їх називають корисними (Вмиватися, режим харчування, особиста гігієна, активний відпочинок та інше).

Просимо одного з учасників іншої команди назвати шкідливі звички та пояснити чому їх називають шкідливими (Алкоголь, наркоманія, тютюнопаління, комп'ютерна залежність, ігроманія, кіберсуїцид, фанатизм, їсти багато солодкого, дуже близько сидіти біля телевізора)

Ведучий. Запрошуємо представника з кожної команди для отримання наступного завдання. Вам необхідно розіграти ситуацію на одержану тему.

- 1 - поведінка підлітків, яких хтось один з них підбурює до куріння;

- 2 - розмова між батьками і дитиною, яка почала курити;

- 3 - нарада на фірмі, що виробляє цигарки, між керівником та підлеглими, які здійснюють рекламу тютюновим виробам. Кожна група висвітлює свою проблему.)

Поки команди обговорюють та готуються до завдання, пропонуємо присутнім пройти тестування (анкетування).

Запрошуємо команди представити свої висновки.

Ведучий. Отже можемо зробити висновок, що тютюнові вироби приносять одним людям прибутки, а інші позбуваються свого здоров'я.

Ведуча. У вас на столах знаходиться аркуш паперу і олівці, і ви повинні зобразити, як на ваш погляд виглядає модель здоров'я. (10 хв.)

(Кожна з груп зображує свій малюнок, куди вкладає певний зміст і показує його, пояснюючи зміст.)

Запрошуємо представників команд презентувати свою модель здоров'я і розповісти про неї.

Отже, робимо висновок, що поведінка людини, її спосіб життя є найважливішими у збереженні здоров'я.

Ведучий. Пропоную командам поміркувати чому підлітки починають палити, вживати алкоголь та наркотики?, та що змушує їх відмовитись від шкідливих звичок? Для цього у вас на столах розміщені аркуші паперу, на яких вам необхідно записати свої міркування. (10 хв.)

Поки команди працюють, глядачам пропонуємо теж виконати деяке завдання. Увага, на екран! Вам необхідно з'єднати початок прислів'я з його закінченням.

1. Бережи одержу знова, а здоров'я змолоду
2. Здоров'я – усьомуголова
3. Без здоров'я немаєщастя
4. Хвороб безліч, а здоров'я..... одне
5. Хто горілку любить, тойсам себе губить
6. Здоров'я за грошіне купиш
7. Турбота про здоров'я.....найкращі ліки.
8. Як немає сили, то й світ не милий
9. Здоров'я в порядку – дякуй.....зарядці
10. Здоров'ю ціни немає.
11. Здорові батьки – ... діти.

Дякуємо всім за участь та активність. Тепер запрошуємо команди ознайомити нас зі своїми міркуваннями.

Ведуча. Палити чи не палити?

Пити чи не пити?

Вживати наркотичні речовини чи ні?

Це ваш ганебний вибір.

Та іноді лише один невірний крок заводить нас у глухий кут.

Я пропоную вам зробити свій крок,прокласти свою стежину.

Зробити правильний вибір.

Кожній команді пропонуємо з поданих слів, у яких переплутані літери, вибрати ті фактори, які позитивно впливають на здоров'я, та ті, які руйнують його та викликають хвороби. Тема: «Переваги та загрози Інтернету» (на екрані слова переплутані, команди виконують завдання).

Просимо учасників з кожної команди по черзі зачитувати позитивні фактори для самореалізації і саморозвитку людини.

А тепер давайте назвемо ті фактори, які руйнують здоров'я та викликають небезпеки в мережі.

Всі учасники довели на прикладах, що необхідно робити для збереження свого здоров'я.

Ведучий. На шляху до здоров'я немає такого кроку як паління, наркотики, алкоголь. Пропонуємо запам'ятати заповіді «Здорового способу життя»:

Здоровий сон, виконання режиму дня, загартовування, заняття спортом, активний відпочинок, добре харчування, слідкувати за гігієною тіла, ні шкідливим звичкам, віра, любов, довіра близьким людям, гарні стосунки з друзями, корисна праця.

Ведуча. Всіх учасників запрошуємо піднятися зі своїх місць та створивши півколо звертаючись один до одного продовжити фразу «Бажаю тобі і собі...».

Ведучий. Сьогодні ми вели розмову

Як всім здоров'я зберегти:

І щоб життя було чудовим,
Здоровим треба бути, щоб рости.
Здоров'ям, бачу, сяють ваші личка,
Тож дайте відповідь мені:
Що скажете шкідливим звичкам ?
Шкідливим звичкам скажемо « Ні!».

Ведуча. Дякуємо за увагу.

Ластовець Ю. М.

викладач

ДВНЗ «Київський електромеханічний коледж»

СУЧАСНИЙ СТАН, ЗМІСТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

З моменту набуття Україною незалежності відбувається складний процес розвитку демократичного суспільства. Основним вектором зовнішньої політики нашої держави став курс на євроінтеграцію, і тому в суспільстві обговорюються поняття «європейські цінності», «громадянське суспільство» та інш.

Процес становлення громадянського суспільства в Україні виявляється складним і суперечливим та відбувається вже протягом тривало часу. Він має багато закономірностей, спільних для багатьох країн. Але кожна держава, розвиваючи громадянське суспільство, вносить щось особливе, характерне саме для неї. Не є винятком і Україна [2, с.34].

Поняття «громадянська освіта» увійшло в лексикон освітян України наприкінці 1990-х років. Цьому сприяла першочергово низка міжнародних проектів, присвячених даній темі. Так, перший з проектів щодо громадянської освіти, про який згадували опитані в рамках проекту експерти, «Громадянська освіта та економіка в середній школі», реалізовувався за підтримки Програми посольства Нідерландів MATRA у 1997-2000 роках. Поступово почалось формування власної української нормативної бази, за допомогою експертів, котрі були залучені до міжнародних проектів щодо розвитку громадянської освіти [3, с.5].

Стенфордська енциклопедія філософії вказує, що громадянська освіта готує населення країни, особливо молодь, виконувати свою роль як відповідальних громадян перед суспільством. Одна з найвідоміших

теоретиків громадянської освіти Емі Гутман визначає громадянську освіту як «культивування чеснот, знань та навичок, необхідних для участі в політичному житті» [3, с. 6].

Наскільки потреба в громадянській освіті сформувалась у суспільстві? Відповідно до результатів соціологічних досліджень, проведених у 2016 р. фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва та Центром Разумкова, 56,8 % громадян України вказують на актуальність проведення державної політики, спрямованої на об'єднання суспільства, і тільки 16,2% – вважають освітні програми головним засобом для досягнення цієї інтеграційної мети. Дослідження обізнаності, проведене ПРООН у липні–вересні 2016 р., засвідчило, що 35 % українців не свідомі у своїх громадянських правах. Слід звернути увагу й на те, що 2/3 респондентів вважають, що не мають впливу на життя в державі, що демонструє загальний рівень недовіри громадян до державної політики, держави, її установ та організацій. Також дослідження щодо перспектив громадянської освіти свідчить, що переважна більшість (90 %) переконана в її надзвичайній важливості для України. Разом із тим соціологічне опитування «Молодь України 2017» виявило підвищену зацікавленість молодого покоління до сприяння позитивним змінам на місцевому та регіональному рівнях. Проведені дослідження підтверджують важливість зміцнення громадянської освіти в Україні з метою формування громадянських почуттів у студентів, а також необхідність посилення рівня обізнаності громадян щодо їхніх прав та обов'язків як основи життєдіяльності громадянського суспільства [4, с. 106-107].

ДВНЗ «Київський електромеханічний коледж» організовує та модернізує навчально-виховний процес спираючись на Закон України «Про освіту», «Концепція розвитку громадянської освіти». На сьогоднішній день у коледжі функціонують п'ять відділень, на яких здійснюється підготовка фахівців за шістьма технічними спеціальностями. Відповідно до нового законодавства освіти України, внесено зміни до графіку планів навчального процесу всіх спеціальностей. Крім того, до циклу загальноосвітньої підготовки включено нову навчальну дисципліну «Громадянська освіта», яка викладається для студентів першого курсу і розрахована на 71 годину. Нами з'ясовано, що Концепція розвитку громадянської освіти в Україні базується на необхідності створення сприятливих умов для формування та розвитку громадянських компетентностей людини в процесі освіти та всіх сферах життєдіяльності особистості. Це дозволить громадянам краще розуміти свою роль у суспільстві, відповідально ставитися до своїх прав та обов'язків, мати здатність брати активну участь у суспільно-політичних процесах, а також усвідомлено діяти на захист та утвердження демократичних процесів [1].

Громадянська освіта в освітньому процесі спрямована на формування громадянської позиції, зокрема:

- *соціально-комунікативна*: вміння й навички спілкування та встановлення конструктивних відносин між людьми, діалогу і громадського обговорення суспільних проблем;

- *інформаційно-медійна*: вміння критично мислити; мати навички пошуку, аналізу інформації, критично оцінювати медіаповідомлень на основі аналізу джерел, соціальної ситуації;

- *відношення до соціальних конфліктів, проблем*: уміння розв'язувати соціальні суперечності; формування толерантного розв'язання конфліктних ситуацій;

- *відповідальний соціальний вибір*: готовність до ухвалення обґрунтованої громадянської позиції в процесі усвідомленого й виваженого рішення соціальних проблем;

- *громадянська активність*: установка на відповідальну суспільну діяльність; навички участі в соціальних та політичних процесах.

Процес формування громадянських компетентностей у студентів коледжу відбувається в ході вивчення навчальних дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки: «Основи правознавства», «Соціологія», «Основи філософських знань», «Основи економічної теорії», «Історія України», «Культурологія», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та інше. Ці навчальні дисципліни, на відміну від циклу загальноосвітньої підготовки, вивчаються студентами старших курсів, протягом другого-четвертого курсів. В процесі викладання використовуються інтерактивні та творчо-пошукові методи навчання – організація диспутів, конференцій, семінарів, навчальних ігор, вікторин, творчих конкурсів. Так, в ході вивчення курсу «Історія України» викладачі разом зі студентами готували, організували та проводили історичні вікторини, присвячені темі «Сторіччя Української революції 1917-1921 рр.», «Україна в період Другої світової війни», «Трагедія депортації кримсько-татарського народу 1944 р.», студенти працювали над виготовленням історичного стенду «Революція Гідності 2014», макетів «Традиції вишивання різних етнічних регіонів України», «Запорізька Січ 17-18 ст. – фортеця і праобраз демократичної держави », «Військова техніка періоду Другої світової війни 1939-1945», були здійснені пошукові генеалогічні розвідки студентів, присвячені історії родини тощо. В процесі роботи над подібними творчо-пошуковими завданнями у студентів формуються соціально-комунікативна та інформаційно-медійна компетентності, розуміння власної громадянської ідентичності та значення

історичної пам'яті; здатність плекати українські традиції та духовні цінності; знання та розуміння державного устрою; сприйняття принципів рівності, толерантності, соціальної справедливості у суспільстві та інші основні громадянські компетентності [1].

Формування та розвиток критичного мислення та медіаграмотності, реалізовується в ході викладання «Основ філософських знань» та «Соціології».

Суттєвим чинником реалізації завдань та напрямів громадянської освіти є позааудиторна освітньо-виховна діяльність студентів у вигляді різних форм виховної роботи – лекцій, диспутів, навчальних ігор, екскурсій, проводяться студентські творчі конкурси, організована волонтерська допомога дитячим будинкам тощо. В коледжі діє студентське самоврядування, активісти пропонують та втілюють різноманітні громадські ініціативи.

Але необхідно вказати деякі ускладнення щодо реалізації громадянської освіти в коледжі – це насичений графік освітнього процесу для студентів технічних спеціальностей з акцентом на цикли математичної, природничо-наукової та професійно-практичної підготовки, тому для дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки відведено менше часу, що може негативно вплинути на формування громадянських компетентностей студентів.

Отже, структура та зміст організації освітнього процесу в ДВНЗ «Київський електромеханічний коледж» дозволяє достатньо ефективно впроваджувати основні напрями громадянської освіти студентів та забезпечувати формування свідомих, активних, компетентних та освічених громадян України, які будуть здійснювати соціально-економічний розвиток нашої держави, її подальший поступовий рух щодо реалізації європейських світоглядних цінностей.

Література

1. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [електронний ресурс] – режим доступу: <http://mon.gov.ua>media>2018/01/18>
2. Райнін І.Л. Проблеми побудови громадянського суспільства в Україні // Європейські перспективи. – 2016. – №1. – С.34-38.
3. Центр дослідження суспільства. Звіт за результатами проекту «Дослідження дискурсу громадянської освіти та його вплив на політичну культуру молоді» Під редакцією Совсун І.Р. – К., 2012. – 44с.

4. Чиркова Н.О. Громадянська освіта як імператив розвитку громадянського суспільства // Державне управління: теорія та практика. – 2017. – № 2 – С. 105-113.

Ганжа О. Г.

викладач

Дніпровський державний коледж

будівельно-монтажних технологій та

архітектури

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ІННОВАЦІЙНИХ, ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ РІШЕНЬ ЯК ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКІВ У СОЦІАЛЬНО- ВІДПОВІДАЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Педагогічний та студентський колектив коледжу вже багато років впроваджує інноваційні технології підготовки фахівців, здатних в умовах ринкової економіки кваліфіковано реалізовувати завдання держави щодо енергозбереження і підвищення енергетичної ефективності. Коледж має досвід підготовки фахівців за спеціальностями, які тісно пов'язані з використанням різних видів енергії. Тому колектив коледжу вважає першочерговим завданням формування знань у студентів щодо енергоощадності, екологічної культури та культури енергоспоживання. Студенти та викладачі освітнього закладу мають досвід колективного вирішення проблем щодо покращення стану навколишнього середовища, виконання поточних ремонтів будівель та інженерних комунікацій коледжу на професійному рівні.

Актуальність проблеми енергозбереження з урахуванням високих вимог до сучасної технічної освіти вимагає формування у студентів основ компетентності щодо прийняття енергозберігаючих (енергоефективних) заходів як обов'язкової умови для конкурентоспроможних випускників.

Необхідно підкреслити, що розробка заходів щодо енергозаощадження та енергоефективності для нашого навчального закладу не нова, ще в 90-х роках нами проблема енергоефективності стала головною у процесі професійної підготовки.

Виходячи з вище зазначеної ідеї та з метою вирішення проблеми енергозаощадження, була створена робоча група, члени якої пройшли навчання у Торгово-промисловій палаті за Програмою «Чисте виробництво і енергоефективність. Норвезька модель». Нами була розроблена «Програма розвитку енергоефективності в Дніпропетровському монтажному технікумі».

А на початку 2000-х «енерджайзери» об'єднались у студентському проекті «Енергоефективність – крок у майбутнє».

Впровадження заходів щодо розвитку енергозаощадження в навчальний процес нашого навчального закладу пов'язано із змінами у змісті освіти: у варіативних складових галузевих стандартів, в організації навчально-освітнього процесу, і в практиці роботи викладачів. В навчальні плани було введено дисципліну «Енергозбереження. Відновлювальні джерела енергії. Обладнання ВДЕ», внесені відповідні модулі в програми спецдисциплін, запропоновані педагогічні технології, зорієнтовані на застосування і набуття нових знань шляхом самоосвіти. Активне включення студентів у зміст тих або інших проектів дало їм можливість засвоїти нові способи професійної діяльності в соціокультурному середовищі, осмислити самостійно добути інформацію через призму особистого ставлення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті.

Наші дослідницькі проекти стосуються інноваційних, чистих технологій, що працюють за рахунок відновлюваних джерел енергії та нових систем, здатних накопичувати цю енергію.

Практично спрямоване дослідження здійснювалось за таким алгоритмом:

Крок 1. Викладач надає знання про енерготехнологічний процес, мотивує необхідність його оптимізації.

Студент усвідомлює цінність і сенс енергозбереження. Виявляє інтерес до пошуку енергозаощадних рішень.

Крок 2. Під керівництвом викладача, студент аналізує виробниче завдання, визначає мету і задачі енергозберігаючого проекту, обґрунтовує пріоритети вирішення підзадач проекту, структуру взаємозв'язків їх реалізації.

Крок 3. Студент аналізує літературні джерела, проводить патентний пошук, визначає варіанти енергозаощадних заходів, здійснює вибір оптимального варіанту, описує свою роботу.

Крок 4. Студент проводить аналіз виконаної роботи та її значення. Критерієм такої оцінки є величина коефіцієнта ефективності енергозберігаючих заходів.

Рівень сформованості знань студентів визначається розробленими та прийнятими в дипломних проектах заходів щодо оптимізації енерготехнологічних процесів, їх ефективності як основи енергозаощадження. Традицією у цьому напрямі стала розробка комплексних дипломних проектів студентами різних спеціальностей: архітекторами, холодильщиками, будівельниками і сантехніками, в тому числі на замовлення фірм та громадських організацій.

Вже більш 15 років поспіль дипломні проекти наших архітекторів та холодильщиків займають перші або призові місця на Всеукраїнських конкурсах курсових та дипломних проектів.

Змінились також форми і методи позааудиторної роботи, яка набула більш діяльнісного характеру, акцент зроблено на навчання через практику,

продуктивну роботу студентів у малих групах, розробку індивідуальних навчальних проектів, розвиток виховного впливу на творчість студентів і становлення особистої відповідальності за прийняття рішень.

Доцільно зауважено на одному з круглих столів, обговорюючи питання формування культури енергоспоживання, студенти дійшли висновку, що виховання дбайливого ставлення до енергоресурсів треба починати «з дому». Студенти коледжу провели екологічні ігри, демонстрували цікаві досліди та навчали дітей дошкільних закладів освіти як правильно берегти воду, електроенергію тощо. Вони самі колись відвідували ці дошкільні заклади.

Традиційно в коледжі проводяться «тижні енергозбереження», Дні сталої енергії, конкурси стартапів «3Е формат» (екологія, енергоефективність, економіка). Для усіх потенційних учасників конкурс – це:

- унікальний досвід створення таких сервісів та продуктів, які здатні змінювати українську енергетику;
- можливість здобути професійні навички з відкритими даними в енергетичному секторі та поповнити власне портфоліо перспективним проектом;
- можливість отримати медіа-супровід свого проекту;
- долучення до роботи команди, яка прагне впроваджувати в Україні нові підходи роботи енергосектору.

Наші студенти долучаються до роботи в «Кластері енергозбереження», EnergyCamp, TeslaCamp, "Енергоефективних університетів", та розробляють свої проекти, які творять майбутнє.

Члени громадської організації «Дніпровська хвиля», створеної на базі нашого коледжу, брали участь у Першому Конгресі «Влада – Бізнес – Молодь» – це майданчик для знайомств та спілкування підприємців області зі студентами, в унікальному за масштабом Міжнародному молодіжному конгресі, Всеукраїнській науково-технічній виставці-конкурсі молодіжних інноваційних проектів «Майбутнє України», Стратегічній сесії, де представили свої стартапи і отримали заслужені нагороди. Мотиваційно-ціннісна компонента виявляється в усвідомленій цінності і змісті енергозбереження, позитивного ставлення до використання екологічно чистих, енергоефективних технологій.

Отримані нами результати дають можливість говорити, що випускники, які володіють інноваційними технологіями здатні застосовувати свої здібності в різних ситуаціях і різних сферах професійної діяльності, що підтверджує варіативність, багатофункціональність, універсальність, мобільність та конкурентоспроможність на ринку праці.

Своїм досвідом ми охоче ділимося під час проведення методичних семінарів, які проходять у рамках Міжнародної виставки «Освіта та Кар'єра» в Києві, «круглих столів» і науково-практичних конференцій у Польщі, Словаччині і Болгарії, а також в рідному Дніпрі в рамках «Мистецького кварталу» та виставках на День міста, фестивалях, інших заходах.

Ми розвиваємо партнерські стосунки з іншими навчальними закладами, дослідницькими інститутами, профільними компаніями щодо розвитку чистих, енергоефективних технологій і шукаємо шляхи, як професійного впровадження технічних, соціальних та економічних інновацій у процесі розвитку енергетики в Україні.

Освіта, підприємництво, соціальні інновації та медіа-ініціативи для сталої енергетики – наші ключові сфери спрямування освітніх технологій.

Старосельський І. В.

Кременчуцький льотний коледж, м.Кременчук

ВЕЧІР-РЕКВІЄМ, ПРИСВЯЧЕНИЙ 30-РІЧЧЮ ВИВОДУ ВІЙСЬК З АФГАНІСТАНУ

Перед сценою на столі покладені військова каска, в якій знаходяться свічки, бронезилет, гільзи, поштові листи з штемпелем в/ч, фотографії афганців

1й ведучий:

Й.С.Бах «Арія на струні соль»

Дорогі друзі! 15 січня відзначається День пам'яті воїнів-інтернаціоналістів. Що ми знаємо про Афганську війну? Можна розповісти про ту страшну неоголошену війну, яка розтягнулася на довгих десять років, мовою цифр. Будь-яка війна в цифрах - це дуже жорстоко.

30 років тому 15 лютого 1989 року, ступаючи із сином по мосту через Аму-Дар'ю, генерал Громов символізував цим переходом завершення для радянських військ Афганської війни...

Для кожного з більш ніж 600тис. тих, хто служив в Афгані, вона була і залишається своєю. Для тих, хто не повернувся: 9511 убитих в боях, 2386 померлих від ран, 817 - від хвороб, 1739 - чиї життя забрали аварії та катастрофи. І для живих... Ми повинні розуміти трагізм участі в Афганській війні радянських людей, тому що через Афганістан пройшло їх з України понад 160 тисяч! У цій війні загинули тисячі наших солдатів, десятки тисяч були поранені, багато хто потрапив в полон.

2й ведучий

Що ж це за країна, що завдала нам стільки болю і горя?

Історична довідка:

К.Орф «O Fortuna»

Афганістан - це держава в Південно-Східній Азії, де проживає 17 мільйонів чоловік, з них 8 мільйонів - афганці, а решта - таджики, туркмени, узбеки.

До середини 70-х років це була одна з найбільш відсталих країн світу.

Афганістан - це більше 70% гірської місцевості з бідною рослинністю, гірський хребет Гіндукуш з висотою гір до 7-8 тисяч метрів.

86 тисяч людей проживають в аулах в злиднях. 3 мільйони ведуть кочовий спосіб життя. Страшна бідність, відсутність елементарної медичної

допомоги, масова безграмотність серед населення, особливо серед жінок та дітей, висока смертність.

У квітні 1978 року афганський народ піднявся на боротьбу за краще життя, скинув монарха, проголосив Афганістан республікою.

Нова влада взяла курс на соціалізм. Були видані закони про ліквідацію лихварської заборгованості, скасування калиму при укладенні шлюбу, про наділення селян землею, яка раніше належала поміщикам. Було введено початкову освіту, жінки отримали право зняти паранджу,

У мусульманській країні такі закони приречені на провал, тому що суперечать законам ісламу. Новий режим почав репресії проти духовенства, закривалися і руйнувалися мечеті. Племінні та етнічні вожді не визнали новий уряд. Почали формуватися загони «моджахедів» («борців за віру»). У країні спалахнула громадянська війна.

Що б зрозуміти трагізм війни необхідно знати її причини. Розставити все по місцях можна тільки тепер, коли все більш відкритою стає засекречена раніше інформація.

1 ведучий:

К.Орф «Fortune plango vulnera»

Каталізатором військового втручання стала Квітнева революція 1978 року, про яку ми тільки що говорили. В результаті 8 грудня 1978 року, між СРСР і Афганістаном був підписаний договір, за яким Радянський Союз зобов'язувався переозброїти афганську армію. Виходячи з цього, радянське керівництво на чолі з Л.І.Брежневим, продемонструвало готовність надати новому уряду Афганістану під керівництвом Бабрака Кармаля реальну військову підтримку.

27 грудня 1979 року були введені десантні частини в Баграм, Кабул та інші міста. Поступово вони були втягнуті в бойові дії по всій країні. Присутність іноземних військ викликала стихійний спротив народу. Пік бойових дій припав на 1984-1985 роки.

Наші солдати вважали, що виконують інтернаціональний обов'язок, тобто захищали дружній народ. Вони вірили і думали, що продовжують подвиги і славу своїх батьків і дідів, які виконували такий же борг в Іспанії.

Чому ви в мене стріляєте?
Я на цівку свого автомата несу вам свободу.
Я навчу вас як потрібно жити.
Я зроблю вас щасливими.
Я приніс вам свободу!
Ось вона - на цівку автомата.
Беріть її і не бійтеся ...
Невдячні люди.

Афган плював їм кулями в обличчя... Брудна, підла війна ...

Дівчина:

Ф.Шуберт «Аве Марія»

Ах, сини, сини, хіба для смерті народжували вас матері?! Вони вас ростили з крихіток, що б ви жили, любили, а не повернулися до рідної

домівки обпаленими війною, пораненими або тільки зорепадом нагадували про своє існування.

І заголосили, заплакали убиті горем матері ..., і множилося число убитих на полі бою живими вбитими.

«Мама, я не хотів і не думав повертатися додому чорною стрічкою на свій портрет ... Прости мене, рідна».

Гинули й хлопці з України....

«Очевидець 1»

К.Орф «Fortune plango vulnera»

«За мусульманським звичаєм, коли гине родич або воїн, вони не плачуть, не волають, не клянуть, не сподіваються на Бога, а навпаки мовчки дивляться і в думках своїх просять Аллаха помститися ворогові. Цю психологію я спостерігав не раз, коли входили в кишлак після обстрілу нашої артилерії, бомбардування з літаків або вертольотів. Кишлак весь в руїнах, безліч безневинних дехкан, дітей, жінок вбито, покалічено, а живі дивляться з-під брів, примружившись, наче від сонця... Спочатку це дивувало мене, потім зрозумів, що варто мені опинитися; тут без рідного АК-74 і без своїх бійці - вмиль розірвали б на шматки (і були б праві, тому що хіба на своїй землі я не зробив би те ж саме?) Хоча і це впевненості не додавало - ось вдарить через дувала постріл, і баста» - згадує колишній «афганець».

«Очевидець 2»

«Malena»

Якось мені довелося бути свідком події, яке глибоко запало мені в душу. Йшов черговий призов до армії. До військкомату прийшла ще не стара, але втомлена, виснажена горем, з погаслими очима жінка.

- Ви до кого? - здивовано запитує офіцер жінку, відриваючись від друкарської машинки, на якій друкує одним пальцем якийсь документ.

- Ось ... - простягає йому жінка повістку - Ви прислали?

Черговий відразу бере повістку, читає.

- Ми надіслали - відповідає

- Це для мого Васи ...

- Так - заглядає у повістку офіцер. - повістка для Василя Ярмоли. З'явитися до військкомату сьомого числа ...

І дивиться на відвідувачку так, ніби сподівається побачити за її спиною самого призовника, який з'явився до військкомату з матір'ю.

- А де ж Василь Ярмола? - питає.

- Н-немає ...,

- Як це немає? У від'їзді? У відрядженні?

- Немає Васи. - опустила очі вона. - Поховали Василька.

Офіцер відкидається на спинку стільця, розводить руками.

- Поховали? А ця повістка? Адже повістку йому надіслали.

- З Афганістану в цинковій закритій труні привезли Василька, минулого року поховали.

- Ну?! - піднімає брови черговий офіцер. - Як же це? З Афганістану привезли? А повістка?

Він отетеріло дивиться на повістку, потім кудись йде, зникає в коридорі за дверима.

Мати стоїть на порозі кімнати і чекає. На душі важко-важко. Вона чекає чогось ... Страждає Згодом в коридорі чуються кроки, повертається офіцер, всідається за двотумбовий столом і, ховаючи очі, каже:

- Товаришу Ярмола, можете йти.

А вона стоїть, як ніби нічого не зрозуміє. Тоді він піднімає на неї очі, тверді і холодні.

- Ми ліквідували повістку вашому покійному синові, можете йти.

- Ліквідували?

- Ліквідували. Ідіть.

Жінці здається, що ноги її зараз підкосилися - і вона впаде.,

Черговий офіцер чомусь починає сердитися.

- Ви не розумієте? Повістку виписали помилково, подивилися не в ту картотеку. Переплутали.

- Так Васю все-таки вбили в Афганістані? - вирвалося в неї.

- Убили, убили. - повертається офіцер до друкарської машинки. - а наші грамотії наплутали ... Так, що йдіть, немає для Вас ніякої повістки.

Як в тумані виходить мати з військкомату. Вона похитується і біле світло навколо неї гойдається...

На екрані відеозапис.

Олександр та Олександра Нудьга.

Пісня «Розмова з портретом»

Дівчина:

Що таке війна?

Я був і знаю ...

Про це вам краще

Розповість моя мама.

1 ведучий:

В.А.Моцарт «Lacrimosa»

І не можна забути ту вбиту горем матір, ту ранню сивину, ті виплакані сльози над цинковим гробом, що привіз в Союз «Чорний тюльпан». Так називався літак, який щотижня привозив загиблих в Союз ... Одного разу його підбили над Джелалабадом. Саме про це слова пісні А.Розенбаума: «Звалившись на крило, «Тюльпан» наш падав ...»

2 ведучий

Сам Олександр Якович згадує: «Пісня народилася дуже просто. Перехід колони до Шендану. Обстріл, звичайно з втратами. Прихід в Шендан. Аеродром. Вантаження цинку. Літак. Дві склянки горілки. Двадцять хвилин написання тексту. І ридання з Віталіком Юркіним - начальником політвідділу - в цей вечір така пісня могла народитися як пік стресу».

Ця пісня стала похоронним гімном афганців.

Пісня «Чорний тюльпан»

Виконується вокальною групою курсантів

Дівчина:

Й.С.Бах «Арія на струні соль»

Наші серця радіють за хлопців, які повернулися живими додому.

Уявімо на хвилинку літній вокзал. Прибув потяг. І молоді засмагли хлопці з орденами на грудях радісно ступають на рідну землю. Але не всі це правильно розуміють, особливо нагороди на грудях.

2 ведучий: Поставте скибку хліба на стакан
І голови схиліть в скорботі вічній
За тих, кого убив Афганістан,
Чиї він душі зранив і скалічив.

Дівчина: О, Україно! Ніжно пригорни
Усіх живих синів своїх, як мати,
Щоб ми уже не бачили війни,
Не чули щоб ніколи звук гармати.

1й ведучий:

Ми називаємо Афганську війну помилкою. Ми розумні заднім числом.

Можна переосмислити все, але вічні моральні цінності, що непідвладні часу.

Понад сімдесят років тому покладено край фашизму Діди наші думали, що та війна - остання. Вони не знали, що їх онуків також називатимуть ветеранами.

2й ведучий:

13.300 ... Саме таку ціну вимірювану в людських життях, заплатили ми за Афган.

Пам'ять про загиблих прийнято шанувати хвилиною мовчання. Ніхто не рахував, скільки довелося б так мовчати, якби довелося поминати кожного вбитого. Помовчимо, хоча б хвилину. Нехай у нас не заболять ноги, а тільки защемить серце за тих, кого немає з нами, хто лежить у землі, хто світить нам з небес, а може, з підбитим крилом не може ніяк перелетіти Афганські гори.

*Викладачі-офіцери, учасники бойових дій в Афганістані,
запалюють поминальні свічки та стають в почесну варту.*

Оголошується хвилинка мовчання.

Звучить метроном

1й ведучий:

І все-таки ми не програли цю війну. Ми пішли, давши можливість Афгану самостійно вирішувати свою долю.

15 лютого 1989 генерал Громов, перейшов міст, що з'єднує Союз

з Афганістаном, і сказав: «За мною жодного радянського солдата немає».

Пісня «Уходим»

Виконується вокальною групою курсантів

*Під час виконання пісні на екрані – хроніка виводу військ
з Афганістану.*